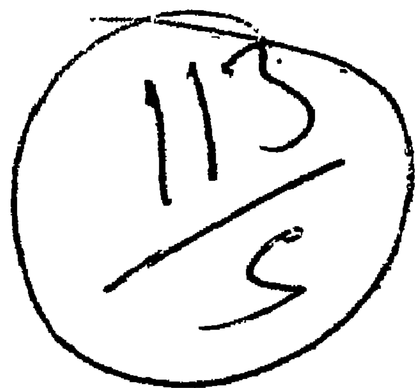
CHECKED 2-75

శ్రీ ర స్తు.

నిర్వచనోత్తరరామాయణము

శ్రీతిక్కనామాత్య ప్రణీతము.

చెన్నపురి:

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచేఁ

ప్రకటితము.

1927

All Rights Reserved.

విషయసూచిక.

ప్రథమాశ్వాసము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

తృతీయాశ్వాసము.

చతుర్థాశ్వాసము.

పంచమాశ్వాసము.

షష్ఠాశ్వాసము.

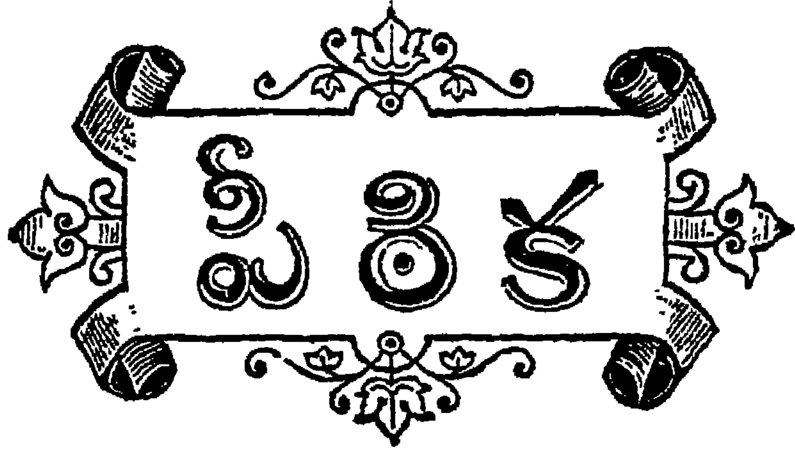
సప్తమాశ్వాసము.

అష్టమాశ్వాసము.

విషయము. | పుట.

నవమాశ్వాసము.

దశమాశ్వాసము.

" వేదవేద్యే పరే పుంసి జాతే దశరథాత్మజే,
వేదః ప్రాచేతసా దాసీ త్సాక్షా ద్రామాయణాత్మనా."

శ్రియఃపతియు నఖిలచరాచరంబులం బుట్టింపఁ బెంప గిట్టింపఁ గారణం బగు సర్వేశ్వరుండు నిఖిలలోకరక్షణార్థంబు రవికులాభరణం బగుదశరథునకుం బుత్ర రత్నంబై రామరూపంబున నవతరించి సాధుబృందంబులం గాచె.

అట్టిపురుషోత్తమునిదివ్యచారిత్రంబు యథావస్థితంబుగ నాదికవి వాల్మీకి మహర్షి సకలవేదాంతరహస్యార్థప్రతిపాదకంబును, నైహికాముష్మికసుఖప్రదంబును నపర వేదం బనాఁ బరఁగు సప్తకాండపరిమితం బైన శ్రీరామాయణం బనుమహేతిహాసం బొనర్చి లోకంబునకు మహోపకారంబు నేసె.

అందుఁ దొలుతటియాఱుకాండములలో శ్రీరామునిపట్టాభిషేకంబుదాఁక జరిగినకథయు, సప్తమకాండమునం బట్టాభిషేకంబునకుం దరువాతిరామనిర్యాణ పర్యంత మగుకథయు వర్ణింపఁబడి యున్నది. సప్తమకాండమునకే యుత్తరకాండ మనియుం బేరు. దీనికథావైభవముంబట్టి మనభరతఖండంబునంద కాక జర్మని మున్నగుద్వీపాంతరంబుల నుండుకవీంద్రు లనేకులు నానాభాషలలో నాటకములు గను, బ్రబంధములుగను వెండియుఁ బెక్కుతెఱంగులఁ దత్తదభిరుచి కనుగుణం బుగా వ్రాసికొని యున్నారు.

ఈ చరిత్రవోలె లోకవిదితం బగుచరిత్రంబు కొంతదనుక భారతం బొండు దక్కవేఱొం డెద్దియుఁ గానరాదు. పాతివ్రత్యము, క్షాంతి, దయ, సౌశీల్యము, మున్నగుసుగుణంబులచే విలసిల్లి సకలపతివ్రతాజనతాలంకారం బై యొప్పులోక మాత సీతం బోలుసతీరత్నంబును, పౌరుషము, పితృభక్తి, జనానురాగము, క్షాంతి, కారుణ్యము మున్నగులోకోత్తరంబు లగుకల్యాణగుణంబుల కాకరం బైనశ్రీ రాముం బోలుపురుషోత్తముండును మఱియొక్కం డెచ్చట నేని లేఁ డనుట సర్వ జనవిదితము.

ఇట్టిమహాపురుషచరిత్రం బనర్గళకవితావిభాసితు లగుభాస్కరతిక్కనాదు లకుఁ దెలుంగుబాసఁ బ్రబంధంబుగా రచియించుభాగ్యంబు లభించుట యాంధ్ర భాషాభిమాను లగునస్మదాదులపుణ్యంబ కాని వేఱు గాదు. ఈచరిత్రంబును మొట్టమొదట మంత్రిభాస్కరుం డనుమహాకవి యాంధ్రీకరించె. ఇదియ భాస్కర

రామాయణ మనుపేర నెల్లెడల మిగులం బ్రఖ్యాతి వహించి యున్నది ఈ భాస్కరుఁడు తిక్కనామాత్యునకుం దాత యని నిర్వచనోత్తరరామాయణమునం బ్రథమాశ్వాసములోని.—

"గీ. సారకవితాభిరాముగుం • టూరువిభుని, మంత్రిభాస్కరు మత్పితా • మహునిఁ దలఁచి
యైన మన్ననమెయి లోక • మాదరించు, వేఱ నాకృతిగుణములు • వేయుఁ నేల."

అనుపద్యమునం దనకావ్యము స్వగుణంబునఁ గాకున్నను దనతాత యగు భాస్కరుని దివ్యకవితాప్రాగల్భ్యంబున నైనను లోకాదరణంబు నొందు నని చెప్పికొని యుండుటం దెల్లం బగుచున్నది. మంత్రిభాస్కరుఁడు పూర్వరామాయణము రచింప దానిం బూర్తి సేయం గడంగి కాఁబోలు తిక్కన యుత్తరకాండమును నిర్వచనముగ నాంధ్రీకరించె. దీనినే యిప్పటికి నూటయిరువదియేండ్లకు మునుపు కంకంటి పాపరాజు తద్దయు విస్తరించి రామనిర్యాణపర్యంతము గొప్పప్రబంధముగ విరచించెను. తిక్కనమాత్రము దనకావ్యము విషాదాంతముగ నుండఁ గూడ దని కాఁబోలు శ్రీరామనిర్యాణమును వచింపఁ డయ్యె. భారతమునఁ గృష్ణనిర్యాణముఁ జెప్పి యున్నను నప్పటికిఁ దనయభిప్రాయము మాఱియుండ వచ్చు నని యూహింపవచ్చును. ఇఁకఁ దిక్కనచరిత్ర యించుక వర్ణింప వలసియున్నది.

తిక్కన

నియోగిబ్రాహ్మణుఁడు, గౌతమగోత్రుఁడు, ఆపస్తంబసూత్రుఁడు, గొమ్మమాంబకు మంత్రిభాస్కరునకుఁ బౌత్త్రుఁడు, కొమ్మనకు నన్నమకుఁ బుత్త్రుఁడు, మహేశ్వరభక్తుఁడు, కేతన, మల్లన, సిద్ధన అనువార లీతని పెదతండ్రులు, ఈవిషయము విరాటపర్వములోని.—

"సీ. మజ్జనకుండు స • న్మాన్యగౌతమగోత్ర, మహితుండు భాస్కర • మంత్రితనయుఁ
డన్నమాంబాపతి • యనఘులు గేతన, మల్లనసిద్ధనా • మాత్యవరుల
కూరిమితమ్ముండు • గుంటూరివిభుఁడు కొ, మ్మనదండనాథుఁడు • మధురకీర్తి
విస్తరస్ఫారుఁ డా • పస్తంబసూత్రప, విత్రశీలుఁడు సాంగ • వేదవేది
తే. యర్థిఁ గల వచ్చి వాత్సల్య • మతిశయిల్ల, నస్మదీయప్రణామంబు • లాదరించి
తుష్టి దీవించి కరుణార్ద్ర • దృష్టిఁ జూచి, యొలమి నిట్లని యానతి • యిచ్చెనాకు."

అను పద్యమువలనను, నిర్వచనోత్తరరామాయణములోని—

"మ. అమలోదాత్తమనీష నే నుభయకా • వ్యప్రౌఢిఁ బాటించుశి
ల్పమునం బారగుఁడం గళావిదుఁడ నా • పస్తంబసూత్రుండ గౌ
తమగోత్రుండ మహేశ్వరాంఘ్రికమలా • ధ్యానైకశీలుండ న
న్నమకుం గొమ్మనమంత్రికిన్ సుతుఁడఁ ది • క్కాంకుండ సన్మాన్యుఁడన్."

అనుపద్యమువలనను దెలియుచున్నది.

ఇఁక నీకవిజీవించియుండుకాలముం గుఱించి పలువురు పలుతెఱంగులం దలాతలి వాదంబు సేయుచున్నను నిరర్థకాంశవిచారము పిష్టపేషణము కాఁ దలంచి హేతువాదంబునం దిగక సంగ్రహముగఁ దెలుపుచున్నాఁడ.

నిర్వచనోత్తరరామాయణమునకుం గృతిపతి యగుమనుమసిద్ధినృపాలుఁడు శాలివాహనశకము 1179-1182 (క్రీస్తుశ. 1258-1261) సంవత్సరములలో భూదానముఁ జేసినట్లు కృష్ణామండలములోనిశిలాశాసనములవలనం దెలియుచున్నందునను, ఈమనుమరాజు రాజ్యముఁ గోలుపోఁగా [1254 సంవత్సరములో అక్కనబయ్యన యనుచోళులం జయించినట్లు కృష్ణామండలములో ఇనిమళ్లగ్రామములోని శాసనము మున్నగు పెక్కుశాసనములచే క్రీ॥ 1200-1258 సంవత్సరముల నడుమ రాజ్యముచేయుచున్నట్లు తెలియుచున్న] గణపతిదేవుఁడు తిక్కనసోమయాజిప్రార్థనమువలన దండయాత్ర వెడలి వెలనాటిరాజులం జయించి నెల్లూరి కేగి మనుమసిద్ధిరాజునకు మరల రాజ్యంబు నొసంగినట్లు సోమదేవరాజీయమునం జెప్పంబడి యున్నందునను, వారికి సమకాలికుఁడగుతిక్కనసోమయాజియు శాలివాహనశకము 1127-1171 (క్రీ 1200-1258) సంవత్సరములనడుమఁ దప్పక సశరీరుఁడై యుండెననుట నిర్వివాదాంశము.

ఈ తిక్కనతాత యగుమంత్రిభాస్కరుం గుఱించి పెక్కుకవులు స్తుతిపద్యంబులం జెప్పి యునికి నేతద్వంశజులు రాజకార్యనిర్వాహధూర్వహు లనియు కాక యితనివంశము పండితవంశ మనియుం గూడ తేటపడుచున్నది. ఈకవికిఁ బూర్వులు మహారాజాస్థానములం గొప్పయుద్యోగము లొనర్చి జగద్విఖ్యాతిఁ గన్న మహాభాగులు. వీరినివాసస్థలము కృష్ణామండలములోని వెలటూరను గ్రామము. ఉద్యోగధర్మమున మంత్రిభాస్కరునికాలములో గుంటూరుననుండుటం జేసి గుంటూరువారని పేరు వచ్చినదే కాని వీరియింటిపేరు కొట్టరువువారు. ఈవిషయమును గూర్చి అభినవదండి కేతన దశకుమారచరితలో.—

"సీ. మనుమసిద్ధిమహీశసమస్తరాజ్య, భారధౌరేయుఁ డభిరూపభావభవుఁడు
కొట్టరువుకొమ్మనామాత్యుకూర్మిసుతుఁడు, దీనజనతానిధానంబు తిక్కశౌరి."

అని వచించియున్నాఁడు. తిక్కనతండ్రి కొమ్మనామాత్యుఁడు గుంటూరికి దండనాథుఁడుగా నుండెను.

ఈ కొమ్మనామాత్యుఁడు నెల్లూరిలో ధర్మపత్నిం గైకొని బంధుత్వమున నెల్లూరికి రాకపోకలు జరుగుచుండ మనుమసిద్ధినృపాలపరిచితి గలిగె ననియు, దానం జేసి మనుమరాజీకవికుటుంబము నాదరించి నెల్లూరికిం బిలిచికొని వచ్చి

పూర్వము హరిహరనాథాలయ ముండినయిప్పటిరంగనాథ దేవాలయముదగ్గఱ నిల్లు గట్టించి తిక్కన నందుఁ గాపురం బుంపఁగా నారాజాస్థానంబున నమాత్యుం డును,విద్వత్కవీంద్రుండును నై దిగంతవిశ్రాంతకీర్తిం గైనేసి వైదికకర్మానుష్ఠానతత్ప రుండగుటమిఁ బినాకినీతీరంబున జన్నంబు నేసి తిక్కనసోమయాజి నాఁ బరఁగి హరి హరనాథున కంకితంబుగా విరాటపర్వంబుఁ దొడంగి మహాభారతంబు నాంధ్రీక రించె ననియుఁ దరువాత మనుమసిద్ధిమరణముతో నాతనివంశ మంతరింపఁ దిక్కన సోమయాజికుమారుఁ డగుకొమ్మన నెల్లూరికి రెండుక్రోసులదూరమున నున్న పా టూరికరణీకమును సంపాదించికొని యచ్చటనె నివసించె ననియు, నాకారణమున నీకవివంశమువారికిఁ బాటూరువా రనుపేరు వచ్చిన దనియు, నేతద్వంశ్యులు చెప్పు చున్నారు. ఈపాటూరువారు పాటూరిలోఁ గొందఱు నిందుకూరిపేటలో గొం దఱు .నున్నారు.

తిక్కనామాత్యుఁడు నిర్వచనోత్తరరామాయణమును, పంచమవేదమనాఁ బరఁగుభారతంబును (విరాటపర్వముమొదలు 15 పర్వములు) రచియించెను. మఱియు నీతఁ డవసానకాలమున ముద్దులమూటఁ గట్టుగృష్ణశతకమును రచియించె నఁట. నన్నయభట్టు భారతము నారణ్యపర్వముదనుక నాంధ్రీకరించి మృతిబొం దఁగా నారణ్యపర్వముం దెలింగించుట నాతనికి మతిభ్రమణము గలిగి కీర్తిశేషుఁ డయ్యె నని తలఁచి దానికి శంకించి యరణ్యపర్వశేషముం బూర్తినేయఁ దొర కొనక తక్కుంగల పదియేనుపర్వముల రచించెనని చెప్పుదురు.

తిక్కన నిర్వచనోత్తరరామాయణ మొనర్చుతఱికి యజ్ఞము నేసి యుండ లే దని యాశ్వాసాంతగద్యమువలనం దెలియుచున్నది.

ఈగ్రంథమును నెల్లూరి కధిపతి యగుమనుమసిద్ధిరాజున కంకిత మొన ర్చెను. మనుమరాజు తిక్కనపై మిక్కుటంపుమక్కువచే మామవరుసం బిలుచు చున్నట్లీకావ్యము ప్రథమాశ్వాసములోని—

"క. ఏ నిన్ను మామ యనియెడి, దీనికిఁ దగ నిమ్ము భారతీకన్యక నా
కీనర్హుఁడ వగు దనినను, భూనాయకుపల్కు చిత్తమున కిం పగుడున్."

అనుపద్యమువలనం దెలియు చున్నది.

ఇఁక నీతనిభాషాంతరీకరణముంగుఱించి యించుక విచారింప వలసియున్నది. పూర్వకాలమున నాంధ్రకవులు, పురాణముల నితిహాసములం దెలిఁగించుతఱిఁ గథాసందర్భముమాత్రము మాఱకుండునట్లు కొంతదనుక బాటించుచు వచ్చిర కాని మూలములో నుండుప్రతిపదమునకు సరి యైన తెలుగుపలుకుల నిఱికింప వలయు ననియు, మూలములో లేనివర్ణనలను గల్పనలను జేయరా దనియు,

మూలములో నున్న విషయముల నన్నింటిని వరుసగానే చెప్పవలయు ననియు సంకల్పించినవారు కారు. దీనికిఁ గారణము తమ కావ్యములు స్వతంత్రములు గా నుండవలయు ననియుఁ గవితాధార దడవుకొనిన ట్లుండక యవిచ్ఛిన్నము గా నుండవలయు ననియుఁ దలంచుటయ లోకములో ఒకభాషశైలి మఱియొకభాష శైలికిఁ గొన్నియెడలం బోలియునికియుఁ బెక్కు తెఱంగులం బోలకయునికియుం గలదు. గీర్వాణంబునం గర్మణిప్రయోగ మింపు నింపును. ఆంధ్రంబున నది యంతగా రుచింపదు. మఱియు దేవభాష వంశస్థము, ఉపేంద్రవజ్ర, ఇంద్రవజ్ర, ఆర్య మున్నగు వృత్తములు రచన కనుకూలములుగను విన సొంపుగ నుండును. తెలుఁగున సీసము, గీతము, చంపకమాల, మత్తేభము లోనగువృత్తములు సొగసుగ నుండుఁగాని వసంతతిలకాదు లంత రమణీయములుగ నుండవు. కొన్ని జాతీయము లాంధ్రంబునం గొన్ని గీర్వాణంబునను సహృదయహృదయానందంబు నొందించు. ఇట్లొక్కొకచంద మొక్కొకభాష కందంబుఁ బొందించుటం జేసి యాయాభాష కనుగుణం బగుశైలిం గబ్బంబు రచించుటయ కమనీయంబు. మహాకవు లగునన్నయ, భాస్కరుఁడు, తిక్కన, శ్రీనాథుఁడు లోనగు వా రీఘంటాపథమునకు వెలి గాకయే కావ్యనిర్మాణమునకుం గడంగిరి. అట్లుగాక మూలమునకు నన్నివిషయంబుల సరిగ భాషాంతరీకరణము సేయునిర్బంధమునకు లోగిన నట్టి భాషోచితశైలి యలవడుట దుస్సాధము. కాఁబట్టియే తిక్కనామాత్యుఁడు నిర్వచనోత్తరకాండకథ నూఁతగాఁ గైకొని వర్ణనాదులఁ దనయిచ్ఛవచ్చినట్లు స్వతంత్రముగ రచియించె. అయినం గొన్ని యుచితస్థలములమూలము ననుసరించియు నాంధ్రీకరించి యున్నాఁడు.

ఉత్తరకాండలోని.—

«సువర్ణపృష్ఠే స బభౌ శ్యామః పీతాంబరో హరిః,
కాంచనస్య గిరే శ్శృంగే సతటి త్తోయదో యథా."

అనుశ్లోకమును.—

"క. గరుడునిపై శార్ఙ్గధనుర్ధరుఁ డగువిష్ణుండు మేరుతటిఁబొల్చుతటి
త్పరివృతజలదముఁ బోలుట, విరియ దనుజరాజహంసవితతి యితనికిన్."

అనియు, నిట్లె కొన్ని కొన్ని యెడలం గొంచె మించుమించుగఁ దెలిఁగించి యున్నాఁడు. కథాభాగములో సంస్కృతంబున బహుళంబుగ నున్న యెడం బ్రధాన కథాంశమును మాత్రము వివరించుచు మిగుల సంక్షేపించి శ్రీరామనిర్యాణమును వదలి 10 యాశ్వాసముల ప్రబంధమును వ్రాసెను. సంక్షిప్తభాగంబుల సూక్ష్మదృష్టిచే గ్రంథంబునం జూచుకొనునది.

సముచితమైనచందమునఁ ♦ జక్కనిమాటల బాంధవంబుతో
న మగుడ వానిఁ బుచ్చి ముని♦నాయక మీ కెఱిఁగింప వచ్చితిన్. 105
తే. ఏమిపురుషార్థములుఁ జేయు♦నెడలనెపుడు, మీయనుజ్ఞయనాకుస♦హాయమగుట
నరసి మీదివ్యచిత్తాన ♦ నవధరించి, చేయఁగలపని యెయ్యది ♦ చెప్పుఁ డనిన.
శా. మున్నీకార్యము వాఁడు నన్నడిగినన్ ♦ మోమీక కోపించి మీ
యన్నం బుణ్యచరిత్రు నేన మును లంకా♦ధీశ్వరుం జేసితిం
జన్నే వానిపరాభవంబునకు ను♦త్సాహంబు సేయంగ నీ
కన్నన్ మోములు గంటువెట్టుకొని రో♦షాయత్తుఁ డై యత్తఱిన్. 107
ఉ. దిగ్గన లేచి పోయె గణు♦తింపక వాఁడు విరోధలబ్ధికై
యగ్గలికంబునన్ మనల♦నందఱఁ జీరికిఁ జేకొనండు స
మ్యగ్గురుభక్తిధర్మరుచి♦మాన్యవివేకము లెంతదవ్వు నీ
కెగ్గొనరింప కుండఁ బుర ♦ మిచ్చి తొలంగుము చాటి చెప్పితిన్. 108
సీ. ఇంద్రాయుధద్యుతు ♦ లెసఁగఁ జూడ్కికి రమణీయంబు లైనమ♦ణిస్థలములు
సిద్ధగంధర్వాది♦సేవ్యంబు లైనయచ్ఛోదకంబులఁ జెలు♦వొందునదులుఁ
బల్లవపుష్పసం♦పద లుల్లసిల్లంగ రమ్యంబు లైనయా♦రామములును
నంబుజమధుమత్త♦హంసికావితతుల రుచిరంబు లయినస♦రోవరములుఁ
ఆ. గలిగి యొప్పు మిగులఁ ♦ గైలాసశైలత, టంబునందుఁ బురవ♦రంబుఁ జేసి
కొని వసింపు మచట ♦ ననుచరసహితమై, దివ్యభోగలీల ♦ తేజరిల్ల. 109
క. అని విశ్రవసుఁడు చెప్పిన, విని వైశ్రవణుండు లంక ♦ విడిచి పరిజనం
బును దాను రజతగిరికిం,జని యొకపుర మలక యనఁగ ♦ సంపాదించెన్. 110

రావణుఁడు లంకం బ్రవేశించుట.

తే. అంత నక్కడ మగుడఁ బ్ర♦హస్తుఁ డరుగు
దెంచి విత్తేశుఁ గాంచిన♦తెఱఁగు నచటఁ
దాను బల్కినక్రమమును ♦ దాని కాతఁ
డన్నచందంబుఁ జెప్పె ద♦శాననునకు. 111
క. విని యయ్యవిచారంబులు, దన కేటికి వెసలుఁ గాక ♦ దాడిమెయిం బో
యిన గాసిగాఁడె యింతక, చనుఁ జూ వెఱచునఁట నిలువ ♦ సందియ మేలా.
మ. అని బాహాబలగర్వనిర్వహణవి♦ద్యాపారగుం డైనయా
దనుజాధీశుఁడు వైర మెత్తి బలముం ♦ దానున్ వెసం బోయి పో
యి నిజావాసముఁ బాసి విత్తపతి పో♦యెం బోయె నా వించుఁ బే
ర్చినయాద్ధత్యము నిత్యమైన విజయ♦శ్రీవిభ్రమోద్భాసి యై. 113
ఉ. లంకకు నేగి రాజ్యసుఖ♦లంపటుఁ డై యభిషేకమంగళా
లంకృతమూర్తిఁ జేకొని చ♦లంబు బలంబును నుల్లసిల్ల ని

ఇక్కవిసార్వభౌముఁ నిసరసకవితానిర్మాణకౌశల మిట్టి దని వక్కాణింప నేరితరము. ప్రబంధపరమేశ్వరుం డనాఁ గవిపుంగవులనడుమ వన్నెకెక్కినయెఱ్ఱాప్రెగ్గడ తనహరివంశములో నీతని.—

" తనకావించినసృష్టి తక్కరులచేతం గాదు నా నేముఖం
బునఁ దా బల్కినపల్కు లాగమములై పొల్పొందు నావాణిన
త్తను నీతం డొకరుండు నాఁ జనుమహత్త్వాప్తిం గవిబ్రహ్మ నా
వినుతింతుం గవితిక్కయజ్వ నిఖిలోర్వీదేవతాభ్యర్చితున్."

అని కవిబ్రహ్మ కాఁ గొండాడియున్నాఁడు.—

నిరవధికకోమలపదమధురసరససరస్వతీవిలాసవైభవంబునను వేదమార్గప్రవర్తకత్వంబున నితని నపరకృష్ణద్వైపాయనుం డనియే చెప్ప నొప్పును. మహాభారతంబున నాశ్వాసాంతపద్యంబులంజూడ నితం డద్వైతమతావలంబి యనియుఁ బూర్వోత్తరమీమాంసాశాస్త్రములయందును వ్యాకరణమునందు నసమానపాండిత్యము గలవాఁడనియు గోచరింపకమానదు. ఇతఁడు కాళిదాసాదులువోలె సకలశాస్త్రమర్యాదల సమగ్రముగ నెఱింగిన పండితకవీంద్రుఁడు ఇయ్యది భారతంబున నాయాఘట్టంబుల భాషాంతరీకరించుతఱి నెఱుంగనగు. ఈతనికి గీర్వాణాంధ్రంబుల నెక్కుడు వైశారద్యంబుకలిమి నుభయకవిమిత్త్రం డనుబిరుదము గలిగె. సోమయాజియగుటఁ బరమాస్తికాగ్రేసరుం డనియుఁ గర్మాచరణదీక్షాదక్షుం డనియుఁ దెలియుచున్నది. ఇక్కవినాథురచనలాంధ్రభాషాభిమానుల కాగమములు. ఈరసికు సరసంపుఁబలుకు లాంధ్రభాషాయోషాభూషణములు. ఈతనికృతు లాంధ్రకవిపుంగవులకుఁ గవితామార్గప్రదర్శకములు. ఆంధ్రభాషాతత్త్వము నెఱింగినకోవిదులలో నీతఁ డపరశబ్దశాసనుఁడు. ఇక్కవీంద్రునకు గీర్వాణభాషావైశారద్య మెక్కుడయ్యును గవనంబునం దెలుఁగుపలుకులే తఱచుగాఁ గాన్పించును. కవనంబున జల్లిపదంబుల నిఱికింపక కాదాచిత్కముగ ననతిదీర్ఘసమాసములం బొందుపఱచుచుఁ జిన్నచిన్న పదములంగూర్చి యతిప్రాసములకుఁ దడవుకొనక సరళముగా హృదయరంజకముగాఁ గవన మల్లుటయ యీకవికి నైజము. సంస్కృతంబున బాణభట్టప్రథమకృతి యగు హర్షచరిత్రమునంబోలెఁ దిక్కనబాల్యకృతి యగునుత్తరరామాయణంబున నవిచ్ఛిన్నకవితాధారకుఁ గొన్నియెడల సంకోచంబుగలిగినను, కాదంబరింబోలె భారతంబున నారితేరి సర్వాలంకారశోభిత యై నవరసోపేత యై సరసగుణసమేత యై ప్రౌఢకవితాయువతి దద్దయు సహృదయహృదయాంబుజంబుల నలరించు చున్నది. సమయోచితింబట్టి యేరసంబు వర్ణించుతఱి నెట్టిపదములంగూర్చిన రసము గృహీతాకృతివోలె సహృదయహృదయదర్పణంబులఁ బ్రతిబింబించునో, యట్టిమధురపదంబులం బొందించువిషయము నిక్కవిచంద్రుఁ డెఱింగిన ట్లొరు లెఱుంగరు. సర్వతో

ముఖపాండిత్యవిభూతి గలవాఁడగుటమి బహుళార్థంబు గలభావంబు సంగ్రహించి యొకటిరెండుపద్యంబులలో నిముడ్చుటకును నల్పాభిప్రాయంబునకుం జిన్నెలువన్నెలు గల్పించి విపులంబుగా రమణీయంబుగా వ్రాయుటకును నేర్చినవలంతి. వేయేల? ఎఱ్ఱాప్రెగడ, శ్రీనాథుఁడు మున్నగుమహాకవులకే యీతనికవనమున నెఱుంగఁదగినయంశము లనేకము లున్నవనఁ దక్కుంగలకవులఁ జెప్ప నేల? ఈతని కవిత్వంబున సందర్భోచితరీతిఁ బ్రయుక్తంబులై చక్కనిలోకోక్తులు శ్రోతలం బఠితల నానందార్ణవతలనిమగ్నాంతరంగులం జేయుచున్నవి. ఉదాహరణములు—'చెవులు వట్టి యాడించు' పు. 37 ప. 22, 'ఒడల్ సిదిమినఁ బాలు వచ్చు' పు. 102. ప. 22. 'నేతికుండపై యెలుక' పు. 107. ప. 22. ఇట్లు గనుంగొనఁదగినది.

ఈకవి తనకవిత్వంబున పాదపూరణంబుగ వ్యర్థపదములం బ్రయోగింపక (నిర్వచనోత్తరరామాయణము 1 వ పుటలోఁ) దాఁజేసిన ప్రతిజ్ఞనుఁజెల్లించుకొనెను. నీతనికవనంబున శబ్దచిత్రంబులు నర్థాలంకారములు విరళంబులు. కాళిదాసాదులకుఁ బోలెఁ నీకవికి నుత్ప్రేక్షోల్లేఖాదులకంటె నుపమారూపకస్వభావోక్తులు గడు బ్రియములు.

ఉదాహరణము.—

"ఉ. చారుబలాకమాలికల • చాడ్పున దంతము లొప్ప గర్జిత
స్ఫారరవంబులట్లుగ నిభంగురతం బటుబృంహితంబు లా
సారముమాడ్కి దానజల•సంతతి గ్రమ్మఁగఁ గాలమేఘమా
లారుచిరంబులై మద చ•లద్ద్విపసంఘము లొప్పె నప్పురిన్." 1 ఆ. 53 ప.

"సీ. అనవద్యవేదవి•ద్యాలతావితతికి, నాలవాలములు జి•హ్వాంచలములు......" 1 ఆ. 57 ప.

"సీ. పడఁతులనెఱివీఁగుఁ•బాలిండ్లు వెడదోఁప, లీలఁ బయ్యెదలు దూ•లించుటకును..." 1 ఆ. 59 ప.

శబ్దాలంకారంబులలో నీకవికిఁ బ్రియమైనది రెండురెండు గాని మూఁడుమూఁడుగాని పద్యములో నన్నియుఁగాని సమాసములయం దంత్యాక్షరవ్యావృత్తి నియమము. ఉదా.—

"మ. అతులౌదార్యుఁ డహీనశౌర్యుఁడు సము•ద్యద్ధైర్యుఁ డత్యంతవి
శ్రుతచారిత్రుఁడు సూరిమిత్రుఁడు జన•స్తోతవ్యగోత్రుండు సం
భృతసత్కీర్తి పవిత్రమూర్తి యసుహృ•ద్బృందార్తినిర్వర్తి పూ
జితధీమంతుఁడు పుణ్యవంతుఁడు జయ•శ్రీకాంతుఁ డిమ్మేదినిన్."

"చ. నిరుపమమూర్తి వైరిరథి•నీసమవర్తి వివేకవైభవ
స్ఫురితవిచారుఁ డుజ్జ్వలయ•శోమణిహారుఁడు ధర్మసంగ్రహా
దరపరతంత్రుఁ డార్యజన•తామతమంత్రుఁడు వంశవారిజా
కరనవసూర్యుఁ డస్ఖలిత•గౌరవవర్తనధుర్యుఁ డిమ్మహిన్." 3 ఆ. 119 ప.

"మ. కమలాధారుఁడు భీతిదూరుఁ డసమా•కారుండు గంభీరుఁ డ
బ్జముఖీమారుఁ డపారసారుఁడు కళా•స్ఫారుండు వీరుండు దు
ర్గమదోస్సారుఁ డధర్మభీరుఁడు మహో•దారుండు దుర్వారుఁ డ
త్యమలాచారుఁడు నిర్వికారుఁడు యశో•హారుండు ధీరుం డిలన్." 1 ఆ. 86 ప.

ఇట్టివి సూక్ష్మదృష్టిఁ గనుఁగొనినచో నీతనికృతులం బెక్కులు గన్పట్టును. అయినను గథాసందర్భమున దీనిని పరమార్థ మని తలంచి రసభావాదులం దిగనాడి క్లిష్టార్థకల్పనైకశరణంబు లగుచిత్రబంధయమకాదులకొఱకుఁ గష్టపడక యాశ్వాసాంతమున మాత్రమీ వ్యావృత్తినియమమును గైకొనినాఁడు. ఇట్టిలక్షణములు విశేషముగ నాంధ్రపంచమవేదంబునఁ జూపట్టును.

ఈకావ్య మీతనిప్రథమకవిత యగుటంజేసి దీనియందు భారతమందలికవితాప్రౌఢిమ యంతగాఁ గానరా కున్నను మొత్తముమీఁద భారతశైలిం బోలియే యున్నది. కాఁబట్టియే యిందలిపద్యంబులయందుఁ దిక్కన కత్యంతగౌరవ ముండి యుండెను. దీనికిఁ దనభారతంబున నిందలికొన్నిపద్యంబులఁ గొంతవఱకు మార్చియు మార్పకయుఁ బొందుపఱిచి యుండుటయే ప్రమాణము.

విస్తరభీతిచే వాని నిట నుదాహరింపక విరమించితి. ఇక్కవీంద్రుఁడు నన్నయభట్టసంప్రదాయానుసారముగఁ గావ్యాదిని సంస్కృతశ్లోకరూపంబుగనే మంగళాచరణం బొనర్చెను. షష్ఠ్యంతముల మానెను. దీనింబట్టి యేతద్వైకల్పికత్వంబు గవి కిష్ట మని తోఁచుచున్నది. ఈకవివల్లభుం గుఱించి వ్రాయఁదగునంశము లనేకము లున్నను, విస్తరభయంబునను ముఖ్యముగా నవిభారతమునకు సంబంధించిన వగుటను విరమించుచు స్థాలీపులాకన్యాయంబుగ రెండుపద్యముల నిట నుదాహరించుచున్నాఁడ.

"మ. కుచముల్ వాలెడినీటిమీఁదివిలస•త్కోకంబులం గ్రేణి సే
యుచు నుండన్ మెడ యెత్తి పాదయుగళం•బూఁదంగ బాహాలతల్
పచరింపం గరమూలకాంతి నిగుడన్•భావంబు రంజిల్లఁ బా
డుచుఁ గ్రీడించిరి పువ్వుఁబోఁడులు లతా•డోలాకళాప్రౌఢులన్." 8 ఆ. 37 ప.

"శా. ఏమేమీ రఘురాముతమ్ముఁడవె మీ•రేపారి పైనెత్తి మా
మామం బంక్తిముఖున్ వధించినను మీ•మౌర్ఖ్యంబు సైరించి యే
నేమిం జేయక యున్నఁ గ్రొవ్వి యిట నీ•వేతెంచితే మేలు మే
లీమై తోడన పోదు గాక యని దై•త్యేశుండు దర్పంబునన్." 10 ఆ. 17 ప.

ఇట్లు సరసగుణమణిగణభూషణభూషితకవితావనితామణి మధురశృంగారవిలసితంబుల రసికవరేణ్యు లనురక్తి ననుభవించి యానందాంబునిధిరంగత్తరంగంబుల డోలాకర్ష నాచరింతురుగావుత మని ప్రార్థించుచున్నాఁడ.

ఉత్పల - వేంకటనరసింహాచార్యులు.

శ్రీ ర స్తు.

నిర్వచనోత్తరరామాయణము.

ప్రథమాశ్వాసము.

రాస్తాం మనుమత్క్షితీశ్వరభుజా♦స్తమ్భే జగన్మణ్డల
ప్రాసాదస్థిరభారభాజి దధతీ♦సా సాలభఞ్జీశ్రియం
శుణ్డాలోత్తమగణ్డభిత్తిషు మద♦వ్యాసఙ్గవశ్యాత్మనాం
యాముత్తేజయతేతరాం మధులిహా♦మానన్దసాన్ద్రాం స్థితిః. 1

కృతిప్రశంస.

చ. హరిహరపద్మగర్భులను ♦ నాదికవీంద్రుల నాత్మ సత్కవీ
శ్వరులను భక్తిఁ గొల్చి తగ ♦ వారికృపం గవితావిలాసవి
స్తరమహనీయుఁ డైనను ♦ సర్వగుణోత్తరమూర్తి మన్మభూ
వరుఁడు దగంగ రాఁ బనిచి ♦ వారనిమన్నన నాదరించుచున్. 2

క. ఏ నిన్ను మామ యనియెదు, దీనికిఁ దగ నిమ్ము భార♦తీకన్యక నా
కీ నర్హుఁడ వగు దనినను, భూనాయకుపల్కు చిత్త♦మున కిం పగుడున్. 3

సీ. సకలలోకప్రదీ♦పకుఁ డగుపద్మినీమిత్రవంశమున జ♦న్మించె ననియుఁ
జూచిన మగ లైనఁ ♦ జొక్కెడునట్టిసౌందర్యసంపదసొంపు ♦ దాల్చె ననియు
జనహృదయానంద ♦ జనక మై నెగడిన చతురతకల్మి న♦ ప్రతిముఁ డనియు
మెఱసి యొండొంటికి ♦ మిగులు శౌర్యత్యాగవిఖ్యాతకీర్తుల ♦ వెలసె ననియు
తే. వివిధవిద్యాపరిశ్రమ ♦ వేది యనియు
సరసబహుమానవిరచనా♦శాలి యనియు
మత్కృతీశ్వరుఁ డగుచున్న ♦ మనుమనృపతి
సుభగుఁ గావించుటకు సము♦త్సుకుఁడ నైతి. 4

కృతికర్తృనియమము.

ఉ. భూరివివేకచిత్తులకుఁ ♦ బోలు ననం దలఁపన్ దళంబులన్
సౌరభ మిచ్చుగంధవహు ♦ చందమునం బ్రకటంబుచేసి యిం

పాఱెడుపల్కులం బడయ ♦ నప్పలుకు ల్సరి గ్రుచ్చునట్లుగాఁ
జేయఁగ నేరఁగా వలయుఁ ♦ జేసెద నేఁ గృతి యన్నవారికిన్. 5

చ. పలుకులపొందు లేక రస♦భంగము సేయుచుఁ బ్రాంతవడ్డమా
టలఁ దమనేర్పు చూపి యొక♦టన్ హృదయం బలరింపలేక యే
పొలమును గానియట్టిక్రమ♦ముం దమమెచ్చుగ లోక మెల్ల న
వ్వులఁ బొరయం జరించుకుక♦వుల్ ధరదుర్విటులట్ల చూడఁగాన్. 6

క. తెలుఁగుకవిత్వము చెప్పం, దలఁచినకవి యర్థమునకుఁ ♦ దగియుండెడుమా
టలు గొని వళులుం బ్రాసం,బులు నిలుపక యొగిని బులిమి ♦ పుచ్చుట చదురే.

క. అలవడ సంస్కృతశబ్దము, తెలుఁగుబడి విశేషణంబు ♦ తేటపడంగాఁ
బలుకునెడ లింగవచనం, బులు భేదింపమికి మెచ్చు ♦ బుధజనము కృతిన్. 8

తే. ఎట్టికవికైనఁ దనకృతి ♦ యింపుఁ బెంపఁ,జాలుఁగావునఁ గావ్యంబు♦సరసులైన
కవులచెవులకు నెక్కినఁ ♦ గాని నమ్మఁ, డెందుఁ బరిణతి గలుగుక♦వీశ్వరుండు. 9

క. అని సత్కవీంద్రమార్గము, మనమున నెలకొల్పి సరస ♦ మధురవచోగుం
భనసుప్రసాదసంబో, ధనగోచరబహువిధార్థ ♦ తాత్పర్యముగాన్. 10

క. ఎత్తఱి నైనను ధీరో, దాత్తనృపోత్తముఁడు రామ ♦ ధరణీపతి స
ద్వృత్తము సంభావ్య మగుట, నుత్తరరామాయణోక్తి ♦ యుక్తుఁడ నైతిన్.

తే. సారకవితాభిరాముగుం♦టూరివిభుని, మంత్రిభాస్కరుమత్పితా♦మహునిఁదలఁచి
యైన మన్ననమెయి లోక ♦ మాదరించు, వేఱ నాకృతిగుణములు ♦ వేయునేల.

మ. అమలోదాత్తమనీష నే నుభయకా♦వ్యప్రౌఢిఁ బాటించుశి
ల్పమునం బారగుఁడం గళావిదుఁడ నా♦పస్తంబసూత్రుండ గౌ
తమగోత్రుండ మహేశ్వరాంఘ్రికమల♦ధ్యానైకశీలుండ న
న్నమకుం గొమ్మనమంత్రికిన్ సుతుఁడఁ ది♦క్కాంకుండ సన్మాన్యుఁడన్. 13

ఉ. జాత్యము గామి నొప్పయిన ♦ సంస్కృత మెయ్యెడఁ జొన్ప వాక్యసాం
గత్యము సేయుచో నయిన ♦ గద్యము తోడుగఁ జెప్పి పెట్ట దా
ర్గత్యము దోఁపఁ బ్రాసము ప్ర♦కారము వే ఱగునక్షరంబులన్
శ్రుత్యనురూప మంచు నిడ ♦ సూరుల కివ్విధ మింపుఁ బెంపదే. 14

క. వచనము లేకయు వర్ణన, రచియింపఁగఁ గొంత వచ్చుఁ ♦ బ్రౌఢులకుఁ గథా
ప్రచయముఁ బద్యములన పొం, దుచితంబుగఁ జెప్పు టార్యు♦లొప్పిద మనరే.

క. లలితపదహృద్యపద్యం, బులన కథార్థంబు ఘటిత ♦ పూర్వాపర మై
యలఁతియలంతితునియలుగ, హాల సంధించినవిధంబు ♦ నమరఁగ వలయున్. 16

కృతినాయకవంశావతారము.

క. ఈకృతికిఁ దొడవుగా నమ, రాకృతి యగుమనుమనరవ♦రాగ్రేసరుస
త్యాకృతివంశము గాఢ,స్వీకృతి దగఁ గీర్తనంబు ♦ సేయుదు నెలమిన్. 17

ఉ. అంబుజనాభునాభి సుద♦యంబయి వేధ మరీచిఁ గాంచె లో
కంబుల కెల్లఁ బూజ్యుఁ డగు♦కశ్యపుఁ డాతనికిన్ జనించె వి
శ్వంబు వెలుంగఁ జేయఁగ ది♦వాకరుఁ డమ్ముని కుద్భవించె వా
నిం బొగడం జతుశ్శ్రుతులు ♦ నేరక యున్నవి నాకు శక్యమే. 18

క. ఆతనికి సకలలోక, ఖ్యాతుఁడు మను వుద్భవించి ♦ యనవద్యమతిం
జాతుర్వర్ణ్యస్థితిర, క్షాతత్పరవృత్తిఁ బరఁగె ♦ సర్వోత్తరుఁ డై. 19

శా. లోకాలోకతటీవిహారకలనా♦లోలద్యశస్సింహుఁ డ
స్తోకాపాదితపుణ్యమూర్తి మనుపు♦త్త్రుం డాక్రమక్రీడ మై
నేకచ్ఛత్త్రము గాఁగ భూమివలయం♦బెల్లం బ్రశాసించె ని
క్ష్వాకుం డప్రతిమానదానమహిమా ♦ కల్లోజ్జ్వలాకారుఁ డై. 20

క. ఆయిక్ష్వాకుకులంబున, సాయంతనసప్తజిహ్వ♦ సాదృశ్యశ్రీ
స్ఫాయత్ప్రతాపనిధి నా, రాయణనిభపుణ్యమూర్తి ♦ రఘు వుదయించెన్. 21

మ. మఘువిద్యాప్రియుఁ డై దివౌకసుల స♦మ్మానించుఁ బ్రత్యర్థిబా
హాఘునాటోపము మాన్పు దిగ్విజయలీ♦లోత్సాహి యై సజ్జనా
లఘుకార్యంబుల దీర్పు వైదికవిధి♦శ్లాఘాదరస్వాంతుఁ డై
రఘుభూపాలకుఁ జెప్ప నొప్పదె జగ♦త్త్రాణప్రవీణాత్మకున్. 22

క. ఆరఘువంశంబున వి, స్తారయశోధనుఁడు విమల♦చరితుఁడు బుధని
స్తారకుఁడు భూమిపాలన, సారనిపుణబుద్ధి రామ♦ జనపతి వుట్టెన్. 23

మ. మునిలోకంబు ప్రశంస సేయ జగముల్ ♦ మోదంబువొందంగ దు
ర్జనతానిగ్రహతత్పరాత్ముఁ డగుచున్ ♦ సద్వృత్తిసంరక్షణం
బున రాగిల్లుచు నేలె రామనృపుఁ డీ♦ భూచక్రముం దత్కులం
బున రాజన్యు లనేకు లిద్ధరణిఁ బెం♦పుం బొంది పాలించినన్. 24

క. పిదపఁ గలికాలచోళుం, డుదయంబై జలధిపరిమి♦తోర్వీవలయం
బు దనకు బంటుపాలమ్ముగ, నెదు రెందును లేక పేర్మి ♦ యొసకం బెసఁగన్. 25

శా. చేసేఁతం బృథివీశు లందుకొనఁ గా ♦ శ్రీసింధుతోయంబులం
జేసెన్ మజ్జన ముంగుటంబున హరిం♦చెం బల్లవోర్వీశు ను
ల్లాసం బొందఁగ ఫాలలోచనము లీ♦లం గట్టెఁ గావేరి హే
లాసాధ్యాఖిలదిఙ్ముఖుండు కలికా♦లక్ష్మావిభుం డల్పుఁడే. 26

చ. అతనికులంబునం దవన♦తారి యుగాంతకృతాంతమూర్తి య
ప్రతిమవదాన్యతావిభవ ♦ భాసి విలాసరతీశుఁ డప్రత
ర్కితవివిధావధానపరి♦కీర్తితనిర్మలవర్తనుండు సం
శ్రితనిధి వుట్టె బిజ్జన య♦శేషధరిత్రియు నుల్లసిల్లఁగన్. 27

చ. పరుషపరాక్రముం డగుచుఁ ♦ బల్లవపీట సుదగ్రులై నప్ప
న్నిరువుర నాతనిం గలయ ♦ నెన్ని యనర్గళమత్సరంబుమై
మురరిపుసన్నిభుండు పదు♦ముప్పుర గం డడఁగంగఁ బెట్టె దా
బిరుదు వెలుంగ బిజ్జఁ డరి ♦ భీకరభూరిభుజాబలంబునన్. 28

క. తద్వంశంబునఁ బోషిత, విద్వజ్జనుఁ డహితభుజగ♦విహగేంద్రుఁడు ధ
ర్మాద్వైతమూర్తి వరయో, షిద్వర్గస్మరుఁడు మన్మ♦సిద్ధి జనించెన్. 29

సీ. భూరిప్రతాపంబు ♦ వైరిమదాంధకారమున కఖండదీ♦పముగఁ జేసి
చరితంబు నిఖిలభూ♦జననిత్యశోభనలతకును నాలవా ♦ లముగఁ జేసి
కరుణ దీనానాథ ♦ కవిబంధుజనచకోరములకుఁ జంద్రాత♦పముగఁ జేసి
కీర్తిజాలముఁ ద్రిలో♦కీశారికకు నభిరామరాజితపంజ♦రముగఁ జేసి
ఆ. సుందరీజనంబు ♦ డెందంబునకుఁ దన, నిరుపమాన మైన ♦ నేర్పుకలిమి
నతిప్రసిద్ధి చేసి ♦ యసదృశలీల మైఁ, బరఁగె మనుమసిద్ధి ♦ ధరణివిభుఁడు. 30

క. ఆమన్మసిద్ధిసుతుఁ డా, శామండలశాసనుండు ♦ సదయాకృతి సం
గ్రామశ్రీరాముఁడు రా, మామదనుఁడు తిక్కనృపతి ♦ మహిఁ బాలించెన్. 31

ఉ. కేశవసన్నిభుండు పరి♦గీతయశోనిధి చోళతిక్కధా
త్రీశుఁడు కేవలుండె నృపు ♦ లెవ్వరి కాచరితంబు గల్గునే
శైశవలీలనాఁడు పటు♦శౌర్యధురంధరబాహుఁ డై నప్పృ
థ్వీశనరేంద్రమస్తకము ♦ నేడ్తెఱఁ గందుకకేలి సల్పఁడే. 32

సీ. లకుమయ గురుములూ♦రికి నెత్తి వచ్చినఁ గొనఁడె యాహవమున♦ ఘోటకముల
దర్పదుర్జయు లగు♦దాయాదనృపతుల ననిలోనఁ బఱపఁడే ♦ యాగ్రహమున
శంభురాజాదిప్ర ♦ శస్తారిమండలికముఁ జెర్చి యేలఁడె ♦ కంచిపురముఁ
జేదిమండలము గా♦సిగఁ జేసి కాళవపతి నియ్యకొలుపఁడే ♦ పలచమునకు
తే. రాయగండగోపాలు న♦రాతిభయద, రాయపెండారబిరుదాభి♦రాము నుభయ
రాయగండాంకు ఖండియ♦రాయుఁ దిక్క,ధరణివిభుఁ బోల రాజుల♦కరిది కాదె

మ. కమలాప్తప్రతిమానమూర్తి యగునా♦కర్ణాటసోమేశు దు
ర్దమదోర్గర్వము రూపుమాపి నిజద♦ర్పంబుం బ్రతిష్ఠించి లీ
లమెయిఁ జోళుని భూమిపై నిలిపి చో♦ళస్థాపనాచార్యనా
మము దక్కం గొని తిక్కభూవిభుఁడు సా♦మర్థ్యంబు చెల్లింపఁడే. 34

సీ. భృత్యానురాగంబు ♦ పెంపుఁ జెప్పఁగ నేల పరివారసన్నాహ ♦ బిరుదు గలుగ
వందిప్రియత్వంబు ♦ వర్ణింపఁ గా నేల పాఠకపుత్రాఖ్య ♦ పరఁగు చుండ
సకలవిద్యాపరి♦శ్రమముఁ దెల్పఁగ నేల కవిసార్వభౌమాంక ♦ మవనిఁ జెల్ల
సుభగతామహిమఁ బ్ర♦స్తుతి సేయఁగా నేలమన్మథనామంబు♦మహిమ నెగడ
తే. నుభయబలవీరుఁ డనుపేరు ♦ త్రిభువనముల

ప్రచురముగ ఘోరబహుసంగ♦రముల విజయ
లక్ష్మిఁ జేకొనుబాహుబ♦లంబుసొంపు
పొగడ నేటికిఁ గలికాల ♦ భూవిభునకు. 35

క. అతనికి నుదయించెను గ, ల్పతరువునకుఁ బుట్టు రుచిర ♦ ఫల మన ననుమ
క్షితిపతి కవిహృదయశుక, ప్రతతిసమాస్వాదనీయ ♦ రసికత వెలయన్. 36

ఉ. అర్థిజనంబు లోభినృపు♦లాసలు చూపినఁ బడ్డజాలి ప్ర
త్యర్థులు వైరిరాజులమ♦దం బడఁగించుటఁ గన్న పెంపు నా
నార్థము లర్థి కిచ్చియు ర♦ణావనిఁ దోలియుఁ బాపు కామినీ
ప్రార్థితమూర్తి మన్మజన♦పాలుఁడు కేవలుఁడే తలంపఁగన్. 37

సీ. అడవులఁ గొండలఁ ♦ బడి యాలుబిడ్డప ట్టెఱుఁగనివైరిధా♦త్రీశులందుఁ
గట్టంగఁ జోడఁ బూయఁ ♦ బెట్టఁ గొఱంత లే కానంద మందెడు ♦ నర్థులందుఁ
గని విని యించువి♦ల్తునియలరమ్ముల బారికి నగపడ్డ ♦ భామలందుఁ
దమతమలో నద్భు♦తం బంది కొనియాడు నిఖిలకళాగమ ♦ నిపుణులందుఁ
తే. గానఁగావచ్చు వేఱ పొ♦గడ్తలాస, పడక తనయంత జగములఁ♦బరఁగుచుండు
దినకరాన్వయతిలకంబు ♦ మనుమనృపతి, వీర్యవితరణరూపవి♦వేకమహిమ. 38

మ. ద్రవిడోర్వీపతిగర్వముం దునిమి శౌ♦ర్యం బొప్పఁ గర్ణాటద
ర్పవిఘాతంబు నొనర్చి వైరిమనుజేం♦ద్రశ్రేణికిన్ గొంగ నా
నవనిం బేర్కొని యున్నయట్టివిజయ♦త్మాధీశ్వరుం గాసిగా
నెవిచెం జోళనమన్మసిద్ధి యనిప్రా♦యేటం బ్రగాఢోద్ధతిన్. 39

సీ. దండప్రణామంబు ♦ దగ నభ్యసించిరో నెఱి బోరగిలఁబడ ♦ నేర్చునాఁడ
వ్రేళ్లులు గఱవంగ ♦ వెర వల్వరించిరో నోరఁ జేతులు గ్రుక్కి ♦ నొల్లునాఁడ
కడుసంకటంపుఁజే♦రడవులు దూఱంగఁ దరము సేసిరొ యిలఁ ♦ దడవునాఁడ
పలుదెస విఱిగిపోఁ ♦ బరువు సాధించిరో క్రీడలుగాఁ బాఱి ♦ యాడునాఁడ
తే. బాలశిక్షలు గా కొండు ♦ భంగి నింత, యచ్చుపడియుండునే వీరి♦కనఁగ నిన్ని
తెఱఁగులకునేర్పుగలిగివ♦ర్తింతురాజి,మనుమనృపుఁదాఁకిపోయిన♦మనుజపతులు.

ఉ. రంగదుదారకీర్తి యగు♦రక్కసగంగనఁ బెంజలంబుమై
భంగ మొనర్చి మన్మజన♦పాలుఁడు బల్విడి నాఁచికొన్నరా
జ్యాంగము లెల్ల నిచ్చి తన♦యాశ్రితవత్సలవృత్తి యేర్పడన్
గంగయసాహిణిం బదము ♦ గైకొనఁ బంచెఁ బరాక్రమోన్నతిన్. 41

సీ. కొండలునఱకునా ♦ ఖండలుకైవడి యొనయు నేనుంగులఁ ♦ దునుమునపుడు
బెబ్బులి వడి లేళ్ల ♦ పిండు హత్తినయొప్పు గలుగు రాహుతులకుఁ♦గడఁగునప్పు
డడవులఁ గార్చిచ్చు ♦ లడరుచందముగాన నగుఁ గాలుబలమున♦కలుగునపుడు
బలుగాలి మొగుళుల♦పైవీచుక్రియఁదోఁచుఁ దఱుచైనగొడుగుల♦నఱకునపుడు

తే. కనిమసంగినమృత్యువు • కరణి యంత, కాలరుద్రునికైవడి • కాలదండ
ధరునిబలువిడి యలవడు • దురములోన,నసమశౌర్యుఁడుమనుమథ•గాధిపునకు.

శా. శృంగారంబు నలంగ దేమియును బ్ర•స్వేదాంకురశ్రేణి లే
దంగంబుల్ మెఱుఁ గేద వించుకయు మా•హారాష్ట్రసామంతు సా
రంగుం దోలి తురంగముం గొనినసం•గ్రామంబునం దృప్తస
ప్తాంగస్ఫారయశుండు మన్నవిభుపం • పై చన్న సైన్యంబునన్. 43

సీ. అనుపమబహురత్న•హయవారణముల విద్విషులు గప్పములు పు•త్తెంచుచోట
నెల్లి కయ్యం బని • యెద్ది యేనియు నొక్క కెలన శాత్రవదూత•పలుకుచోటఁ
దలతలమని రెండు • దడములవా రేటు న కమానముగఁ జేర • నడచుచోటఁ
బరసేన సచ్ఛియుం•బాఱియు బయ లైన యనిలోన జయము సే•కొనెడుచోట

ఆ. నొక్కరూప కాని • యెక్కుడు డిగ్గను, గానరాదు ముఖవి•కాసమునకు
నన్యరాజు లీడె • యరిరాయవేశ్యాభు, జంగుఁ డైనమనుమ • జనవిభునకు. 44

అయోధ్యావర్ణనము.

క. అమ్మనుమనృపతి కభ్యుద, యమ్ముగ నేఁ జెప్పఁ బూని • నట్టి కథకు నా
ద్యమ్మయి యయోధ్య యనునా, మమ్మున నెగడినపురోత్త•మము వర్ణింతున్.

సీ. అఖలభోగములకు • నాస్పదం బగుట భోగీంద్రుపట్టణమున • కీడ యనియు
ధనసమృద్ధుల కెల్లఁ • దల్లియి ల్లగుటఁ గుబేరునివీటికిఁ • బెద్ద యనియు
వైభవంబులకు నా • వాస మగుట నమరాధీశుపురమున • కధిక మనియు
నిర్మలవృత్తికి • నెల వగుటను భారతీశ్వరుప్రోలికి • నెక్కు డనియు

ఆ. వినుతి సేయఁ జాలి • వివిధోత్సవంబుల, నతిశయిల్లి సజ్జ•నాభిరామ
మై కరంబు వొలుచు • నన్నగరంబు వి, స్ఫురితసకలవస్తు • పూర్ణ మగుచు.46

క. చనిచని యచ్చోటను జి, క్కనొకో తారకము లనఁ బ్ర • కీర్ణరుచులఁ ద
ద్ఘనవప్రప్రాగ్భాగం, బున ఖచితము లైనవజ్ర•ములు చెలు వొందున్. 47

తే. ఇంతపొడ వని వాక్రువ్వ • నేరి కైన, రా దనుట కోటవర్ణన • గాదు నిజమ
యొగసి పఱపిన దృష్టులు • నిగుడునంత, లెక్కలో నగ్రభాగంబు • లేమిఁ జేసి.

క. మహనీయవప్రగోపుర, బహురత్నోత్కీర్ణసాల • భంజిక లొప్పున్
విహరణతత్పరనిర్జర, మహిళాతతి వచ్చి యున్న•మాడ్కి బెడం గై. 49

సీ. అవగాహనమునకు • నరిగినగజములమదములు గూడిన • నదులు గాఁగ
ఝషకకుళీరక•చ్ఛపమకరాదిసత్త్వముల మొత్తము పర్వ•తములు గాఁగఁ
బ్రాకారమణిగణ•ప్రతిబింబనికరంబు విలసిల్లుబహురత్న•వితతి గాఁగ
రంగత్తరంగప•రంపరపైఁ దేలు, కలహంసములు శంఖ•కులము గాఁగఁ

ఆ. గరము పొలుపు మిగులుఁ • బరిఖ విశాలగం, భీర మగుచుఁ బఱపుఁ•బేర్మిఁ జేసి
యఖిలభూమిచక్ర • మనుతలంపునఁ బుర, వరముఁ జుట్టి యున్న • శరధివోలె.

చ. తరుణులవీఁగుఁజన్నుఁగవ ♦ తాఁకున నున్మదచక్రవాకబం
ధురగతి లీలఁ గామినుల ♦ తోరపుటూరులఘట్టనంబునం
గరివరహస్తకాండపటు♦ఘాతమునం బరిఖాతరంగముల్
దిరుగుడుపడ్డతీరములఁ ♦ దెట్టువగట్టు సరోజరేణువుల్. 51

సీ. ఉజ్జ్వలలక్ష్మికి ♦ నుద్భవస్థానమై భువనసుందర మగు ♦ పొలుపు దాల్చి
యనుపమానంతభో♦గాస్పదం బనఁ జాలి హరినీలకాంతివి♦స్ఫురణ నొంది
సాంద్రచంద్రద్యుతి♦సమితి శోభిల్లి సుధాబహుల ప్రబో♦ధమును గలిగి
బహుచిత్రసత్యసం♦పన్నత మెఱసి తుంగాచలాతిస్థితి ♦ నతిశయిల్లి
తే. యక్కజం బగు పెంపున ♦ నతుల మగుచుఁ
జూడ్కులకు వేడ్క సేయుచు ♦ సొంపు మిగిలి
తమకు రత్నాకరంబుచం♦దము నెఱయఁగ
నప్పురంబున రమణించె ♦ హర్మ్యచయము. 52

ఉ. చారుబలాకమాలికల ♦ చాడ్పున దంతము లొప్ప గర్జిత
స్ఫారరవంబులట్లుగ న♦భంగురతం బటుబృంహితంబు లా
సారముమాడ్కి దానజల♦సంతతి గ్రమ్మఁగఁ గాలమేఘమా
లారుచిరంబులై మద చ♦లద్ద్విపసంఘము లొప్పు నప్పురిన్. 53

తే. మనముశిల్పియె తనదువి♦న్ననువు మెఱసి
గాలి నశ్వరూపంబులు ♦ గాఁ దరించెఁ
గాక యీజవసత్త్వముల్ ♦ గలవె ఘోట
కముల కెందు నాఁ బురిఁ దురం♦గములు వొలుచు. 54

సీ. మవ్వంపుమేనుల ♦ జవ్వనంబుల కింపుమిగిలినచెయ్వుల ♦ మెఱుఁగు వెట్ట
నల్లనమధురంపు ♦ సల్లాపరచనకు లేఁతనవ్వున నునుఁ♦బూఁత పూయ
నిడువాలుఁ గనుదోయి ♦ నినుపారుకాంతికిఁ గలికిక్రేఁగన్నుల ♦ నలువుమిగుల
లలితంబు లగుచిత్త♦ములచతురతలకు సరసంపునడవడిఁ ♦ దెరలువుచ్చ
తే. వెరవు గల్గి మనోభవు ♦ వీరరసము, నిరతముగ నేర్పు వాటించి ♦ కరువు గట్టి
పోసి చేసినరూపుల♦పోల్కి వార, వనిత లొప్పుదు రప్పుర♦ వరమునందు. 55

చ. విలుచునెడన్ మనంబులకు♦వెక్కస మంద ధనంబు లమ్ముచో
విలసదనేకవస్తువులు ♦ విస్మయ మందఁగఁ జూడ్కు లెల్ల సొం
పులసహజంబులై యెలమిఁ ♦ బొందఁగ నుజ్జ్వల లక్ష్మి యొప్పుఁ ద
మ్మలవడఁ జెంద వైశ్యజను ♦ లప్పురి నొప్పుదు రప్రమేయులై. 56

సీ. అనవద్యవేదవి♦ద్యాలతావితతికి నాలవాలములు జి♦హ్వాంచలములు
రాజితబహుకళా♦రాజహంసికలకు మానససరసులు ♦ మానసములు
చారుసత్యవ్రత ♦ సౌరభ్యలక్ష్మికి నుచితవాక్యములు పు♦ష్పోద్గమములు

సాదరకారుణ్య • మేదురజ్యోత్స్నకు మధురాకృతులు శశి•మండలములు
తే. గా సమస్తమహాధ్వర•కర్తృతావి,భూతిఁ దనరి యఖిలలోక•పూజ్యు లగుచు
నిరుపమానసద్గుణగణ • నీతినిరతు, లై ధరామరు లొప్పుదు • రప్పురమున 57

చ. అమరనగంబు నెచ్చెలులొ • హైమవతీశునునుంగుఁగొండవి
య్యము లొకొ రోహణాచలము • నన్నలుఁ దమ్ములు నొకొ నా సువ
ర్ణమునను జారుతోరమున • రత్నచయంబునఁ దేజరిల్లు నం
దు మహిమ కున్కిపట్టగుచుఁ • దుంగసముజ్జ్వలదేవసద్మముల్. 58

సీ. పడఁతులనెఱివీఁగుఁ•బాలిండ్లు వెడదోఁప లీలఁ బయ్యెదలు దూ•లించుటకును
దెఱవలపూఁతలు • మెఱయఁగ నాటమై నడరినసునుఁజెమ•టార్చుటకును
మెలఁతలచెక్కుల • మెఱుఁగు వింతగ నవతంసమంజరులు గ•దల్చుటకును
గొమ్మలయలికదే•శమ్ములఁ గ్రొత్తచె న్నొలయఁ గుంతలములఁ•దెలచుటకును
తే విటకుమారులు తనరాక•వేచివేడ్క,నెదురుకొనియింపుసొంపువ•హించుచుండ
నడపుమెలపునజనులకానందమొదవ,గంధవహుఁడప్పురంబునఁ•గలయఁబొలయు.

చ. శుకపికసంకులత్వమున • సుందరసాంద్రలతాంతపల్లవ
ప్రకరబహుచ్ఛవిం బురవ•రంబువిహారవనంబు లొప్పు న
మ్మకరపతాకుసైన్యములు • మానవతీవిటకోటి కైన కే
లికలహవృత్తి సైఁపక సు•లీలగతిఁ బయినెత్తి వచ్చె నాన్. 60

సీ. మన్మథునాస్థాన•మండపంబులు మీనకేతునేపథ్యని•కేతనములు
రతివల్లభునివిహా•రప్రదేశములు సంకల్పసంభవునిభో•గస్థలములు
కందర్పునాయుధా•గారముల్ కుసుమశరాసనుసంగీత•కాలయములు
శంబరసూదను•జయభూము లిందిరానందనుసంకేత•మందిరములు
ఆ. రామణీయకంబు • రమియించునిక్కలు, సొంపుగనులు చైత్ర•సంపదలకు
ననుగలంపుటిరవు • లనఁగ రమ్యంబు లై, యొప్పు నుపవనంబు•లప్పురమున. 61

చ. వివిధగతిప్రకారముల • వీథులఁ బాఱుసమీరణంబుచే
నవమకరందబిందుతతి • నల్గడలం దగ నింపుగూడి య
త్యవిరళలీలఁ బర్వ మధు•పావళి పువ్వులు రోయ కెందు నా
డి వనములోన విచ్చలవి•డిఁ మదలీల వహించు నెప్పుడున్. 62

సీ. పద్మినీకల్లోల • పంక్తులపైఁగ్రాలు రాజితరాజమ•రాళలీల
సహకారపల్లవ • సమితిఁ గదల్చు నున్మదకలకంఠకు • మారుమాడ్కిఁ
బుష్పితనవలతా•పుంజంబులోపల విహరించుమత్తాళి•విభునిభంగి
నుద్యానమునకు వే•ఱొకయొప్పుగావించుచారునవీనవ•సంతుభాతి
తే. నేను గలుగంగ మదనుని•కేల యొండు, పరికరము లని యన్నింటి•పనులఁ దాన
పూని చేయువిధమున మం•దానిలుండు, పురమునందుండునుపవన•భూములందు.

పూర్వరామాయణకథ.

క. ఆపురి కధిపతి రఘుకుల, దీపకుఁ డమరేంద్రవిభుఁడు ♦ తేజోనిధి వి
ద్యాపారగుండు దశరథ, భూపాలుఁడు సకలలోక♦పూజితుఁ డగుచున్. 64

సీ. అష్టదిగ్గజశోభి♦తావనీచక్రంబు దమ్మి యై తనలక్ష్మి ♦ కిమ్ము గాఁగ
వివిధవర్ణాశ్రమ♦విహితవృత్తికిఁ దన యసదృశపరిరక్ష ♦ ముసుఁగు గాఁగఁ
బొలుచుచతుర్దశ♦భువనముల్ దనకీర్తి యాడెడునెలవుల ♦ మేడ గాఁగ
నమ్మూఁడుమూర్తుల ♦ యలవు లెన్నఁగఁ బుట్టి వ్రేలెడితనమూర్తి♦వాలుగాఁగఁ
తే. దనకృపాణంబు రిపుల సద్గతికిఁ బుచ్చు, పుణ్యతీర్థంబు గాఁ దన♦భూరిదాన
మర్థులకు భూరివాన గా ♦ నతిశయిల్లి, జలధివలయితవసుమతీ♦చక్ర మేలె. 65

ఉ. ఆత్తఱి లోకభీకరదు♦రాచరణుం డగుపంక్తికంఠుని
ద్వృత్తి నలంగునిర్జరుల ♦ విన్నపముల్ దయ నాదరించి దే
వోత్తముఁ డైనవిష్ణుఁడు స♦ముత్సుకుఁ డయ్యె విశుద్ధవిశ్రుతో
దాత్తచరిత్రుఁ డౌదశర♦థక్షితినాథున కుద్భవింపఁగన్. 66

క. తనయులఁ బడయుకుతూహల,మున నిట నమ్మనుజపతియు ♦ మునికులవంద్యుం
డనఁ జాలుఋశ్యశృంగుని, యనుమతమునఁ బుత్త్రకామ♦యజనము చేసెన్. 67

సీ. ఆసుకృతంబు మ♦హానుభావంబున, నమ్మహీరమణు భా♦ర్యాత్రయమున
రాజన్యకుంజరు♦రాముని గౌసల్య, కైకేయి గుణగణా♦కల్పు భరతు
మానితయశుని ల♦క్ష్మణుని శత్రుఘ్ను సుమిత్త్రయుఁ గాంచిరి ♦ ధాత్రి యలర
విష్ణునంశమున ని♦వ్విధమునఁ బుట్టిన రామదేవుం డభి♦రామలీల
తే. వెలసి వేదతదంగాది♦విద్య లెల్ల, నభ్యసించి ధనుర్వేద ♦ మధిగమించి
సరససాహిత్య వేది యై ♦ సకలకళల,నెఱిఁగి యౌదార్యశౌర్యస♦మేతుఁ డగుచు.

చ. జనకునియజ్ఞవేదికఁ బ్ర♦శస్తముగా జనియించి యంగనా
జనతకు భూషణం బనఁగఁ ♦ జాలినసీతకు రుద్రచాపభం
జన మనునుంకు విచ్చి నృప♦సత్తమసూతిఁ బరిగ్రహించి పే
ర్చినయుభయానురాగమునఁ♦జిత్తభవుం జరితార్థుఁ జేయుచున్. 69

తే. మును సురాసురసంగ్రామ♦మున రథంబు, గడపి విభుచేత వరములు ♦ గన్నకైక
యడుగ నరపతి పంపంగ ♦ నక్కుమారుఁ,డరిగెఁ గాననమునఁ దప ♦ మాచరింప.

శా. రాముం దాపసవృత్తి కంపఁ దను సా♦మ్రాజ్యంబుపై నిల్పఁ జే
తోమోదంబునఁ గోరుతల్లికిఁ గుల♦ద్రోహంబు దక్కంగఁ ద
ద్భూమిం బ్రస్ఫుటరక్షమై నడపి ని♦ర్భోగాత్ముఁ డై సర్వలో
కామోదం బొనరించె నాభరతుఁ డా♦ర్యస్తుత్యవృత్తంబునన్. 71

చ. వనితయు లక్ష్మణుండు సహ♦వాసము సేయఁగఁ బర్ణశాలలన్
మునిజనవర్తనంబునఁ బ్ర♦మోదము బొందుచు దండకావనం

బున రఘురాముఁ డున్నయెడఁ ♦ బొల్తుక యొక్కతె యేగుదెంచి యా
తనిఁ గని కాముచే నలఁగి ♦ ధైర్యవిహీనతఁ గోర్కిఁ జెప్పినన్. 72

తే. అతఁడు నగి త్రిప్పిపుచ్చిన ♦ ననుజుకడకు, నరిగి యాతండు ద్రోచినఁ ♦ బెరిఁగివికృత
వేషయై యెత్తికొనిపోవ ♦ రోషమెత్తి, యక్కుమారుఁడు వెసఁగోసె ♦ ముక్కుచెవులు.

క. భంగపడి రాముకడ క, య్యంగన చనుదెంచి యిట్టు ♦ లనియెఁ ద్రిలోకో
త్తుంగచరిత్రుఁడు శశ్వద, భంగుం డగుపంక్తివదను ♦ భగినిం జుమ్మీ. 74

తే. శూర్పణఖ యనుదాన మీ ♦ దర్పమడఁప, నసుర లిప్పుడ వచ్చెద ♦ రనుచుఁ గోప
మునఁ గడంగి జనస్థాన ♦ మునకు నేగి, యనుజుఁ డగుఖరుతోడఁ జె ♦ ప్పిన నతండు.

క. దూషణునిఁ ద్రిశిరుఁ గూడి స, రోషంబుగ నెత్తి వచ్చి ♦ రోగంబులు ది
వ్యౌషధముఁ దాఁకుపగిది మ, నీషమెయిం జాలు రాము ♦ నెదిరి మహాజిన్. 76

చ. పొలిసినఁ జూచి శూర్పణఖ ♦ పోయి దశాననుఁ గాంచి బన్నముం
దెలుపునెడం బ్రసంగమునఁ ♦ దేటపడన్ వినిపించె సీతకో
మలతనులీల యద్ద్విజ ♦ మర్దనుఁడున్ హృదయంబునం గుతూ
హల మెలరార శీఘ్రగతి ♦ నయ్యెడ కేగె వియత్పథంబునన్. 77

క. చని కౌటిల్యమున మహీ, తనయం గొని లంక కరిగె ♦ దానవుఁ డపుఁడా
మనుజేంద్రనందనుఁడు దన, మనమునయడ లనుఁగుఁదమ్ము ♦ మాటల మలఁగన్.

సీ. ఎడసొచ్చి దైత్యుచేఁ ♦ బడినజటాయువు వలన నంగనచన్న ♦ వల నెఱింగి
శరణార్థి యగుదివా ♦ కరసూతిఁ జేకొని కోలతోడనె వాలిఁ గూల నేసి
వనచరబలముల ♦ వసుధ నెల్లను నొక్క వాయిగా నడపించి ♦ వార్ధిఁ గడచి
లంకపై విడిసి చ ♦ లంబు బలంబును జూపి రాక్షసకోటి రూపడంచి

తే. కుంభకర్ణునిఁ గుంభని ♦ కుంభనాము, లైనతయులతో నంత ♦ కాలయమున
కనిచి దేవాంతకప్రహ ♦ స్తాదిబంధు, వర్గసహితంబుగా దశవదనుఁ దునిమి. 79

తే. అఖిలదేవతాసన్నిధి ♦ నగ్నిదత్త, యైనజానకి నానంద ♦ మతిశయిల్లఁ
గైకొనియె రాముఁడీమూఁడు ♦ లోకములకు, నద్భుతప్రీతులదరిపొం ♦ గారుచుండ.

క. ఇంద్రజి ననిలోఁ జంపి మ, హేంద్రాదిత్రిదశనుతుల ♦ కెక్కినయనుజున్
సాంద్రానుమోదమున రఘు, చంద్రుఁడు మోమెలమిఁ బొంద ♦ సంభావించెన్.

ఆ. అతని నపుడ దివ్య ♦ యానరత్నం బగు, పుష్పకంబుఁ దేరఁ ♦ బుచ్చి దాని
కెదురువోయి యర్చ ♦ లిచ్చి సంప్రీతి నా, తండు జానకియును ♦ దాను నెక్కి.

చ. శరణని వచ్చి చొచ్చి యని ♦ శంబును గొల్చుచు నున్న రావణా
వరజు విభీషణున్ సమర ♦ వర్తనుఁ డైనదినేంద్రనందనున్
శరనిధి దాఁటి దేవిఁ గని ♦ చయ్యన నుంగర మిచ్చి పేర్చి య
ప్పురవర మేర్చి లోకనుతిఁ ♦ బొందినపావని నాదరించుచున్. 83

ఉ. వారలు వారిభూరిపరి•వారముతోన విమాన మెక్కి రాఁ
గా రఘునందనుం డరిగి • కాంచనతోరణచిత్ర మైన నవ
ద్వారనికాయ మైననిజ•పట్టణ ముత్సుకవృత్తిఁ జొచ్చె నిం
డారుముదంబునన్ భరతుఁ • డాదృతిఁ జేసి సలీలఁ గ్రాలఁగన్. 84

క. వినయము గైకొనఁగాఁ జే, యను దగువా రెల్లఁ దన్ను • నయ్యయిసంభా
వనమై నభినందింపఁగ, జననాథుఁడు పూజ్యరాజ్య•సంపద నొందెన్. 85

ఆ శ్వా సాం త ము.

మ. కమలాధారుఁడు భీతిదూరుఁ డసమా•కారుండు గంభీరుఁ డ
బ్జముఖీమారుఁ డపారసారుఁడు కళా•స్ఫారుండు వీరుండు దు
ర్దమదోస్సారుఁ డధర్మభీరుఁడు మహో•దారుండు దుర్వారుఁ డ
త్యమలాచారుఁడు నిర్వికారుఁడు యశో•హారుండు ధీరుం డిలన్. 86

క. వికచకమలాయతాక్షుం, డకుటిలచిత్తప్రచార•హారిమిత్రుం డ
ర్కకులప్రదీపుఁ డభినవ, మకరాంకుఁడు విజయమాన•మర్దనుఁ డెలమిన్. 87

మాలిని. నమదరినృపచూడా•నవ్యరత్నాంశువీచీ
సముదయసుభగోల్లా•సస్ఫురత్పాదపద్ముం
డమరతరునికాయ•త్యాగలీలాపహాసో
ద్యమనిపుణనిసర్గౌ•దార్యహస్తాబ్జుఁ డుర్విన్. 88

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిధేయ తిక్కన నామధేయ ప్రణీతం బయినయుత్తర రామాయణం బనుమహాకావ్యంబు నందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

నిర్వచనోత్తర రామాయణము.

ద్వి తీ యా శ్వా స ము.

మద్భగీరథాన్వయ
తామరసాకరసహస్ర♦ధాముఁడు సూరి
స్తోమారామవసంతుఁడు
భూమండనయశుఁడు మన్మ♦భూమీశుఁ డొగిన్. 1

రామునికొల్వుకూటమునకు జనకాదులు వచ్చుట.

క. శ్రీరామచంద్రుఁ డిట్లు మ,హారాజపదస్థుఁ డైన♦నభినందింపన్
గారవమున జనకాది, క్ష్మారమణులు వచ్చి కాంచి♦ సంప్రీతిమెయిన్. 2

క. అన్నరపతివినయాదిగు,ణోన్నతి కెదలలర మంజు♦లోక్తుల సమమో
త్పన్నవిషయోపలాలన, నున్నయెడన్ హర్షరసస♦ముత్కర్షముతోన్. 3

సీ. కౌశిక బక దాల్భ్య♦కణ్వప్రభృతు లైనదురితవిదూరు లౌ♦ తూర్పువారు
నాత్రేయ కుత్స దృ♦ఢాయు రగస్త్య లాదిగఁ గలదక్షిణ♦దిక్కువారు
ఋషభ రైభ్యకయక్షు♦వృషముఖ్యు లౌతపోమహనీయు లగుపశ్చి♦మంబువారు
గశ్యప జమదగ్ని ♦ గౌతమాత్రులు లోనుగా నుత్తరమ్మున,♦ గల్గువారు
తే. శిష్యసంఘంబుతో రాము♦పోష్యవర్గ, మగుట మునికులమెల్లను♦ నరుగుదెంచె
నతనివిజయోత్సవముఁగాని♦యాడు వేడ్కఁ, బ్రీతిమొగములనెలకొనఁ♦బిండుగట్టి.

ఉ. అందఱుఁ గూడి మోసలకు♦ నర్థిమెయిం జనుదెంచి యెంతయుం
గ్రందుకొనంగ నున్నెడ న♦గస్త్యుఁడు వాకిటివానిఁ జూచి మా
యిందఱ రాక దాశరథి♦కీ వెఱిఁగింపుము వేగ మన్న వాఁ
డుం దగఁ బోయి యల్లన న♦డుంకుచు భూవిభుఁ జేరి నమ్రుఁ డై. 5

ఉ. దేవ మునీశ్వరుల్ సకల♦దిఙ్ముఖవాసు లగస్త్యముఖ్యు లా
శ్రావితనామధేయులు వి♦శాలతపోవిభవు ల్సముజ్జ్వల
త్పావకమూర్తు లయ్యును గృ♦పారసపూరితశీతలాకృతుల్
దేవరఁ గాన వేడ్కఁ జను♦దెంచినవా రని విన్నవించినన్. 6

క. విని యెంతయు సమ్మదమున, జనపతి తోడ్తెమ్ము వారి♦ జయ్యన ననుడుం
జనెఁ బణిహారియుఁ ద్రోడన, మును లత్యంతప్రమోద♦మున వచ్చుటయున్. 7

చ. పతి యెదురేగి నమ్రుఁ డయి ♦ భక్తిమెయిం గొని వచ్చి యుజ్జ్వలో
న్నతకనకాసనంబుల మ♦నగ్రప్రమదంబుగ నందఱన్ యథో
చితగతి నుంచి మో మలర ♦ సేమమె నావుడు బాధ లెల్లఁ దీ
ర్చితి భువనంబు లన్నిటికి ♦ సేమము యింకిట మాకు సేమమే. 8

మునులు రాముని నుతించుట.

చ. అరిఁ బరిమార్చి ప్రీతి జన♦కాత్మజఁ దోడ్కొని యేగుదెంచి రా
జ్యరమఁ బరిగ్రహించి యిటు ♦ లద్భుతసంపద నొప్పి యున్ననిన్
గర మనురక్తి మై వినియుఁ ♦ గన్నులు చల్లగఁ జూచియు న్ముదం
బరుదుగఁ గంటి మెంతయుఁ గృ♦తార్థుల మైతిమి రాఘవేశ్వరా. 9
ఆ. అలుక వొడమి చాప ♦ మందికొనినను ద్రిజగము లైనఁ గడఁక♦సమయు ననిన
సమరమందు రాక్ష♦సశ్రేణి నోర్చుట, నీకు నెంతపెద్ద ♦ నృపవరేణ్య. 10
క. ఐనను రావణుఁ డఁట రిపుఁ, డానెలకువ చొచ్చి పొదివి ♦ తఁట పోరను నీ
చే నెత్తురు గాకుండఁగ, వానిం జంపి తఁట తగదె ♦ వర్ణన సేయన్. 11
మ. అనిఁ గుంభుండు నికుంభుఁడుం బడినఁ గ్రో♦ధావిష్టుఁ డై దర్పముక్
దనుజస్నేహముఁ బటుయుగ్మకము గా ♦ ధాత్రీధరాకారతం
జనుదేరం గని కుంభకర్ణుఁ బటువ♦జ్రస్ఫారబాణాహతిం
దునుమం జాలుట నీడు లే దరయ నీ♦దోర్విక్రమక్రీడకున్. 12
చ. ఇవి యరయంగ నెంతపను ♦ లింద్రజిచావుఁ దలంప వాని నా
హవమున శూలి కైనఁ జెన♦య న్బర మాతఁడు పిల్కుమారినన్
భువనము లెల్ల నిర్భయతఁ ♦ బొందె మహాద్భుత మంది లక్ష్మణ
స్తవనకథావిధాచరణ♦తాపరతంత్రము లయ్యె రాఘవా. 13
చ. అని మును లెల్లఁ బంక్తిముఖు ♦ నాతనితమ్మునిఁ గుంభకర్ణునిం
దనయుని మేఘనాదుని సు♦దగ్రబలాఢ్యులఁ గాఁ గడంగి పే
ర్కొన విని కౌతుకం బడరఁ ♦ గుంభసముద్భవుమోముఁ జూచి యి
ట్లను ధరణీశ్వరుండు విన♦యంబు నిజాస్య మలంకరింపఁగన్. 14
క. కడిఁదిమగ లని దశాస్యుం, గొడుకుం దమ్మునిఁ గరంబు ♦ గురువుగ మీచె
ప్పెడుభంగిఁ జూడ వారల, నడుగంగా వలసియున్న ♦ యది మునినాథా. 15
క. అమ్మనుజభోజనులజ, న్మమ్ములునుం దపము చేసి♦న తెఱంగును శౌ
ర్యమ్ములును జెప్పు మనవుడు, నమ్ముని రఘుపతికి నిట్టు ♦ లనియెం బ్రీతిన్. 16

విశ్రవసు జన్మప్రకారము.

ఆ. తొల్లి కృతయుగమునఁ ♦ దోయజసంభవ, నందనుఁడు పులస్త్య♦నామధేయుఁ
డైనమునివరుఁడు మ♦హానుభావంబునఁ, దండ్రియట్ల యొన్నఁ♦దగినవాఁడు. 17
చ. అమరనగంబుచేరువ ని♦యంత్రితనిర్మలచిత్తవృత్తి యై

శమదమసత్త్వశాలి యనఁ • జాలి తపం బొనరించు చుండి కాం
చె మనుజదేవకింపురుష•సిద్ధవియచ్చరకన్యకానికా
యముఁ దనయాశ్రమస్థలియు•పాంతమున న్విహరింప వచ్చినన్. 18

క పలుమఱుఁ గని కని యొకమతి, మెలఁతలతో నిట్టు లనియె • మీ రిచటికి రా
వల దింకిట నను జూచినఁ, గలుగుం జుండి తత్క్షణంబ • గర్భము మీకున్. 19

క. అని నియతి సేయుటయు న,మ్ముని పలుకులు కన్యకాస•మూహం బెల్లన్
విని యాయిరువునఁ జేరక, చన నం దొక్కర్తు విధివ•శంబున వినమిన్. 20

ఉ. ముందటియట్ల నెచ్చెలుల • మొత్తములోపలఁ గూడి యాడు వే
డ్కం దరలాక్షి వోయి యచ•ట న్మునియాకృతితోడ దృగ్ర్పచుల్
వొందినమాత్ర మై నెలఁత • పొక్కిటితో విరియ న్వళు ల్గరం
బందము గాఁగ నారును గు•చాగ్రములు న్నునుఁగప్పుసొంపు నై. 21

ఉ గర్భముఁ దాల్చి మై గలయఁ • గన్గొని వెక్కసపాటు మున్నుగా
దుర్భర మైనసంభ్రమము•తోడ విషాదభయానుతాపముల్
నిర్భరభంగిఁ బుట్టి తన•నెమ్మది దీఁటుకొనంగ బోటి యా
విర్భవదార్తి యై చనియె • వేగమ యాత్మనివాసభూమికిన్. 22

క. అరుగుటయుఁ జూచి మది న,చ్చెరువడి తృణబిందుఁ డల్లఁ • జేరఁ బిలిచి ని
ర్భరగర్భచిహ్నములుగా, నిరూపణము చేసి యవ్వ•నిత కి ట్లనియెన్. 23

ఉ. అక్కట కన్యకాత్వ మిటు • లాఱడివోవ నకారణంబ నీ
కెక్కడిచూలు వచ్చె నిది • యెయ్యెడ నెమ్మెయిఁ బుట్టె నన్న నున్
వెక్కుచు మాట దొట్రుపడ • వెల్వెలఁ బాఱుచుఁ గ్రమ్మకన్ను నీ
రక్కుపయిన్ వెసం దొరఁగ • నామృగలోచన తండ్రి కి ట్లనున్. 24

క. చెలులకడ నాడువేడుకఁ, బుల స్త్యమునియాశ్రమంబు • పొంతకుఁ జని య
ప్పొలఁతులఁ గానక యయ్యెడఁ, గలయం బరికించు చుండ•గర్భము దోఁచెన్.

ఉ. నాయొడ లేన కన్గొని మ•నంబున బెగ్గల మంది యత్తఱిం
జేయునుపాయ మెయ్యదియుఁ • జిత్తమునం దలపోయలేక నా
కీయకృతంబు వాటిలుట • యేర్పడ నీ కెఱిఁగింపఁ గోరి వే
వే యిటు పాఱుతెంచితి వి•వేకనిధీ ననుఁ గావు నావుడున్. 26

క. ఆరాజర్షియు దీనికిఁ, గారణ మమ్మునియకాఁ బ్ర•కాశజ్ఞానో
దారమతి నెఱిఁగి కన్నియ, గారవమునఁ గొని పులస్త్య•కడకుం జనియెన్. 27

చ. చని మునినాథ యుత్తరుణి•సాధ్వి గుణాన్విత నాదుకూర్మినం
దని నిగృహీతచిత్తుఁడఁ గ•దా యని త్రోవక దీని నాదరం
బునఁ బరిచర్యఁ గొమ్మనినఁ • బొల్పుక నర్థిఁ బరిగ్రహించి యా
తనిఁ జరితార్థుఁ జేసె నుచి•తమ్మున నమ్ముని ధర్మవేది యై. 28

చ. అదిమొద లాలతాంగి విన♦యంబున వల్లభుచిత్తవృత్తి స
మ్మదము దలిర్ప భక్తిగరి♦మంబునఁ బెంపు వహించి యుండఁ గొ
న్నిదినము లంతఁ బోయిన ము♦నిప్రవరుండు ప్రసన్నుఁ డై దయా
స్పదసదపాంగవీక్షణము ♦ భామినిపైఁ బొలయంగ నిట్లనున్. 29

క. తరుణీ భక్తికి మెచ్చితి, వర మిచ్చెద నీకు విను భ♦వద్గర్భము భా
స్కరతేజుం డగుకొడుకై, వెరవరి యయ్యెడును సకల♦విద్యలయందున్. 30

క. ప్రశ్రయవతి వగునీచే, విశ్రుత మై గుణసమృద్ధి♦వెలయుట వాఁడున్
విశ్రవసుం డనఁగా భువ, నశ్రావ్యం బైనభవ్య♦నామము వడయున్. 31

క. మనరెండువంశములుఁ జే,ర్కొనఁ గను నీకొడుకువలనఁ ♦ గోమలి యనినన్
విని సంతసిల్లి యట్టుల, తనయుని జనకోపమానుఁ ♦ దడయక కాంచెన్. 32

శా. పౌలస్త్యుం డుదయించి నిర్మలకళా♦స్ఫారీభవన్మూర్తి యై
బాలేందుం బ్రహసించుచుం బెరిఁగి య♦ల్పం బైనకాలంబునం
జాలం గీర్తన కెక్కి యుజ్జ్వలతప♦స్సంపత్తిఁ బెంపారి ధ
ర్మాలోకంబున లోకముల్ వెలుఁగ నా♦ర్యశ్లాఘ్యుఁ డై యున్నెడన్. 33

క. తేజోధనుఁ డగునమ్ముని, రాజితగుణజాలములకు ♦ రాగిల్లి సుతం
బూజాపూర్వముగ భర, ద్వాజుం డాతనికి దేవ♦వర్ణిని నిచ్చెన్. 34

ఉ. విశ్రవసుండు సమ్ముదిత ♦ వేడుకతోడ వివాహ మై గృహ
స్థాశ్రమధర్మ మొప్పెసఁగ ♦ యజ్ఞసమృద్ధి వహించుచుం గృపా
విశ్రుతబుద్ధిసంపద వి♦వేకవిశుద్ధి ప్రసిద్ధి కెక్క భ
వ్యశ్రుతిచోదితాచరణ♦మాభరణంబుగ నిత్యపుణ్యుఁ డై. 35

వైశ్రవణుని వృత్తాంతము.

క. ఆరమణియందుఁ గులవి,స్తారకుఁ డగుతనయుఁ బడసి ♦ తత్సంతాన
శ్రీరమ్యతఁ గోరెడుసర,సీరుహసంభవుని సంత♦సిల్లఁగఁ జేసెన్. 36

ఉ. తత్సమయంబున న్మునివి♦తానము గొల్వఁగ వచ్చి యెంతయున్
వత్సలతం గుమారునకు ♦ వైశ్రవణుం డనుపేరు వెట్టి యు
త్యుత్సుకవృత్తి నెత్తికొని♦యుం గొనియాడియు నట్లు పుత్త్రపౌ
త్త్రోత్సవ మాచరించెఁ గమ♦లోద్భవుఁ డుత్కటహర్షమూర్తి యై 37

క. ఆవైశ్రవణుఁ డఖిలవి,ద్యావిదుఁ డై యావనమునఁ ♦ దప మొనరించెన్
దేవాసురసిద్ధమునీం,ద్రావళి తనధర్మనియతి ♦ కచ్చెరువందన్. 38

క. నీరాహారసమీరా,హారంబులఁ జేసి చేసి ♦ యది గాక కడున్
ఘోరం బగుతపము నిరా,హారుం డై చేసె బహుస♦హస్రాబ్దంబుల్. 39

క. నిష్ఠ మెయి నిట్లు వ్రతము ల,నుష్ఠింపఁగ సౌమ్యదర్శ♦నుం డయి యమర
శ్రేష్ఠనివహమ్ముతోఁ బర,మేష్ఠి యరుగుదెంచెఁ దత్స♦మీహిత మొసఁగన్. 40

చ. ముదమున నేగుదెంచి తన♦ముంగట నిల్చినశంభుఁ గాంచి త
త్పదసరసీరుహంబులయు♦పాంతమునన్ ధరఁ జాఁగి మ్రొక్కి నె
న్నుదుటను మోడ్పుఁగేలును ద♦నుద్యుతియుం బులకాంకురంబులున్
హృదయముభక్తి పెంపుఁ బెర♦యించుచు వైశ్రవణుండు నిల్చినన్. 41

ఉ. వత్స భవత్తపోనవధి♦వాకరుఁ గాంచి వికాస మొందె నా
హృత్సరసీరుహంబు వర♦ మిచ్చెద నిష్టము గోరు నావుడున్
వత్సలుఁ డైనపద్మభవు♦ వైశ్రవణుండు సముజ్జ్వలార్థసం
పత్సముదాయనిత్యసుఖ♦భవ్యదిగీశత వేఁడె వేఁడినన్. 42

ఉ. అక్కమలాసనుండు వరు♦ణాంతకజిష్ణులఁ జూచి మీకుఁ దో
డొక్కని దిక్పతిత్వపద♦యోగ్యుని నే సృజియింప నున్నచో
గ్రక్కున నీతఁడుం దదభి♦కాంక్షయ చేసెఁ దగంగ నింక మీ
రొక్కటి యై జగం బరయు♦చుండుఁడు నాలవవానిఁ జేసితిన్. 43

చ. అని వర మిచ్చి వైశ్రవణు♦నాదరవిస్మృతనేత్రపద్ముఁ డై
కనుఁగొని నిర్జరత్వపద♦గౌరవనిత్యుఁడ వైతి గాన నీ
కనుగుణ మైనయీరుచిర♦యానముఁ గొమ్మని యిచ్చెఁ బుష్పకం
బనఁగఁ బ్రసిద్ధ మై మణిమ♦యాకృతి నొప్పువిమానరత్నమున్. 44

ఆ. ఇవ్విధమున నిచ్చి ♦ యింద్రాదిసురులతోఁ,నజుఁడు వోవుటయు ధ♦నాధిపతియుఁ
దండ్రికడకు వచ్చి ♦ తత్పదాబ్జములకు,నెరఁగి భక్తియుక్తి♦ నెదుర నిలిచి. 45

క కోరినవరము విమానము, గారవమున నాకు గమల♦గర్భుఁ డొసంగెన్
మీరలు నివాసదేశముఁ, గారుణ్యము సేయుఁ డనినఁ గడు వేడుకతోన్. 46

క. ఆవిశ్రవసుఁడు తనదుప్ర,భావంబున నెల్లయెడలుఁ ♦ బరికించి తదీ
యావాసయోగ్యముగ మది, భావించి ముదమున నర్థ♦పతి కిట్లనియెన్. 47

సీ. కమనీయముగ విశ్వ♦కర్మ నిర్మించిన మున్నుదైత్యశ్రేష్ఠు ♦ లున్నపురము
జలనిధి పరిఖగాఁ ♦ గలిగినయది లంకయనఁగ లోకములఁ జే♦ర్కొనిననెలవు
దనుజు లెల్లను జనా♦ర్దనుచేత మర్దితు లయి పోకఁ జేసి పా♦ డయ్యె నయ్యు
రమ్యనికేతనా♦రామాభిరామ మై యుల్లసిల్లెడు సుఖ ♦ ముండు మచట
ఆ. ననిన నట్లు కాక ♦ యని తండ్రి వీడ్కొని, బహువిధానురూప♦పరిజనములు
పొదివి కొలువ నతఁడు♦పుష్పకంబునఁ జని, యందు దివ్యసుఖము♦లనుభవించె.

క. జనకునకు మ్రొక్కఁ బోవుచు, ననిమిషవల్లభునికడకు ♦ నరుగుచుఁ గమలా
సనుఁ గొలువఁ జనుచు విహరిం,చె నిజేచ్ఛం బుష్పకమున ♦ సిద్ధపదమునన్. 49

చ. అన విని కుంభసంభవమ♦హామునితో రఘువంశనాథుఁ డి
ట్లనియె మునీంద్ర మున్ను నసు♦రాధిపు లేలెడివీడె లంక త

జ్జనతపోవిభూతిబల♦సత్త్వచరిత్రవిశేషము ల్జనా
ర్దనుదెస హాని పుట్టినవి♦ధంబు వినం గడువేడు కయ్యెడున్. 50
క. ఆతనికి మనయెఱింగిన, యీాతనికిని దారతమ్య♦మెట్టిదియో మీా
చేత నెఱుంగవలయు నఱ, చేత నిడినయట్లు దెలియఁ♦జెప్పు మునీంద్రా. 51
క. జనపతి తన్నట్లడిగిన, మునినాథుం డధికహర్ష♦మునఁ బలికె దశా
ననదర్పదళన యేర్పడ, విను చెప్పెద నంతయును స♦విస్తారముగాన్. 52

సు కే శ ని వృ త్తాం త ము.

క. హేతిప్రహేతు లనఁ బ్రఖ్యాతు లుదయమైరి రాక్ష♦సాన్వయమున నా
హేతి గృహస్థుం డయ్యెఁ బ్ర, హేతి తపంబునకుఁ జనియె♦నెంతయు శాంతిన్.
ఆ. అంబుజాక్షి కాలుఁ♦డనువానిచెలియలు, హేతిరమణి యైన♦నాతి యొక్క
తనయుఁ గాంచె వీత♦వినయు విద్యుత్కేశు, నతులబలపరాక్ర♦మైకరసికు. 54
చ. అతఁ డభిరాముఁ డై పెరిఁగి♦యౌవనసంపద నుల్లసిల్లుచుం
బ్రతి యిడరానిరూపమునఁ♦బ్రస్తుతి కెక్కి వివాహ మయ్యె వి
శ్రుతముగ సంధ్య నాఁ బరఁగు♦సుందరికూరిమిపుత్త్రి మన్మథా
స్త్రతులితగాత్త్రయష్టి యగు♦సాలకటంకట సమ్మదమ్మునన్. 55
క. ఆలలన యౌవనంబునఁ, జూలాలై వగచి తుదిఁ బ్ర♦సూతిక్రియకుం
గాలం బగుటయు మందర, శైలతటంబునకు నొంటి♦సని యచ్చోటన్. 56
ఆ. వరతనూజుఁ గాంచి♦కరుణావిహీన యై, విడిచి వైచి వచ్చి♦విభునితోడ
వివిధకేలిఁ దేలి♦విహరించు చుండె మ, న్మథవికారపూర♦మగ్న యగుచు. 57
క. అంత నట నక్కుమారుం, డెంతయుఁ గరుణమ్ము దోఁప♦నేడ్చుచు నుండం
గొంతవడికి భూతేశుఁడు, కాంతాసహితంబు వృషభ♦గమనుం డగుచున్. 58
క. ఆచక్కటిఁ గ్రీడార్థం, బై చని యాయేడ్పు విని ద♦యార్ద్రిత బాలుం
జూచి యకటకట యని గౌ, రీచారుముఖాంబుజము ని♦రీక్షించు చొగిన్. 59
మ. అతివా వీనికిఁ దండ్రితోడిసరిప్రా♦యం బాసురత్వంబు ను
ద్ధతబాహాబలగర్వనిర్వహణముల్♦దైతేయవంశక్రమా
గత రాజ్యంబు నభశ్చరంపుఁబురముం♦గ్రామప్రచారంబు ని
చ్చితి నీచిత్త మెఱింగి నావుడుఁ గృపా♦శ్రీపారవశ్యంబునన్. 60
క. అప్పుడ గర్భం బగుటయు, నప్పుడ జన్మించుటయును♦నప్పుడ ప్రాయం
బొప్పెడిజవ్వన మగుటయు, నప్పుడు దనుజాన్వయమున♦కంబిక యిచ్చెన్. 61
క. కేశములు లెస్స యిప్పిశి, తాశనునకు ననుచుఁ గౌతు♦కాన్వితమతి యై
యీశానుఁడు గావించె సు, కేశుం డనుపేరు వాని♦కిం బ్రకటముగన్. 62
చ. అతఁడు వరప్రసాదమహి♦మాతిశయంబునఁ జేసి విష్టప
త్రితయము గీడ్వడం దనదు♦తేజము చెల్లుచు నుండ లీల న

ప్రతిహతవృత్తి నెల్లెడ స•భర్శ్చర మైనపురంబుతోడ నం
చితగతులం జరించె విల•సిల్లుచు నీశ్వరలాలనీయుఁ డై. 63

క. ఉన్నయెడ నాసుకేశున, కూన్నతి కెడ నోటువడి వ•యోరూపగుణో
త్పన్నానురూపమతిఁ దన, కన్నియ దేవమణి నిచ్చె • గ్రామణి ప్రీతిన్. 64

మాల్యవదాదులు తపంబుచే బ్రహ్మవలన వరంబులు వడయుట.

తే. ఇట్లు గంధర్వవల్లభుఁ • డెలమి గూఁతుఁ
దనకు నిచ్చిన వరియించి • దానివలన
మాల్యవంతుఁ డనంగ సు•మాలి యనఁగ
మాలి యనఁ గాంచెఁ గొడుకుల•మహితయశుల. 65

ఉ. ఇవ్విధిఁ బుట్టి తండ్రి పర•మేశువరంబున నద్భుతస్థితిం
జవ్వన మాదిగా నఖిల•సంపదలుం గను టెల్ల విన్కి నా
మువ్వురు నుత్సహించి తప•మ్ముం బరమేష్ఠి గుఱించి చేయఁగా
నవ్విబుధాచలంబునకు • నర్థిమెయిం జని సువ్రతస్థు లై. 66

ఉ. ఆర్జవశాంతిదాంతినియ•మాదిగరిష్ఠగుణైకనిష్ఠమై
నిర్జితచిత్తవృత్తు లయి • నిర్మలధర్మపరంపరాప్రభా
వార్జన మెల్లలోకములు • నద్భుత మందుచు సంస్తుతింప నా
వర్జితబుద్ధిఁ జేసి రన•వద్యతపంబునఁ బద్మసంభవున్. 67

శా. ప్రత్యక్షం బయి దేవబృందములతోఁ • బద్మాసనుం డర్థి నా
దిత్యాద్రిస్థలి నిల్చి పొల్చుటయు దై•తేయాత్మజు ల్సంభ్రమ
ప్రీత్యుత్కర్షము లంతరంగముల ఘూర్ణిల్లంగ సర్వాంగసాం
గత్యస్వీకృతభూతలం బగునమ•స్కారంబునం బుణ్యు లై. 68

క. కరకమలయుగళపుటశే, ఖరులును భక్తిభరనమ్ర•గాత్రులు నై ని
ల్చిరి వరదానోత్సుక్య, స్ఫురితాధరుఁ డైనపద్మ•జునికట్టెదురన్. 69

ఉ. అత్తఱి వారిఁ జూచి కరు•ణార్ద్రిత ని ట్లనియె న్విరించి దై
త్యోత్తములార మీతపము • సుగ్రత కచ్చెరు వంది వచ్చితిం
జిత్తములందు మీ రభిల•షించినయట్టివరంబు లెల్ల నే
నిత్తుఁ గడంగి కోరికొనుఁ • డిప్పుడ దేవమునీంద్రసన్నిధిన్. 70

ఉ. నావుడుఁ బొంగి యద్దనుజ•నందను లి ట్లని రేకవాక్యులై
దైవతయక్షకింపురుష•దానవమానవకిన్నరాదినా
నావిధభూతకోటుల ర•ణంబున గెల్పుఁ బరస్పరప్రమో
దావహ మైననెయ్యముఁ జి•రాయురవాప్తియు మాకభీష్టముల్. 71

తే. ఇవ్విధంబునఁ గోరిన•నెలమిఁ బొంది
యట్ల కావుత మని కమ•లాసనుండు

వాసవాదులు వెఱఁ గంద • వరము లొసఁగి
మునులు గొలువ నిజావాస•మునకుఁ జనియె. 72

మాల్యవంతుఁడు లంకయందు నివసించుట.

చ. వరములు గాంచి బాహుబల•వంతుఁ డనం దగుమాల్యవంతుఁ డ
చ్చెరు వగువిక్రమంబునఁ బ్ర•సిద్ధి వహించి నిజానుజన్ములం
గర మనురక్తి మన్ననఁ ద•గం గొనియాడుచు సర్వలోకభీ
కరుఁ డయి దేవతామునిని•కాయము దల్లడ మందు చుండఁగన్. 73

క. దానవలక్ష్మీవిభవ మ, నూనంబై నెగడ నసదృ•శోద్ధతగతి నెం
దేనిం జని విహరించుచుఁ, దా నొక్కెడ విశ్వకర్మ • దద్దయుఁ బ్రీతిన్. 74

క. రావించి యిట్లు లనియెను, దేవతలకు నెల్ల నీ వ•తిస్థిరమతి వై
కావింతు నివాసము లొక, యావాసము మా కొనర్పు • మభిరామముగాన్.

తే. అదియు రజతాద్రి నొండె హి•మాచలమున
నొండె మందరనగమున • నొండె బాగు
చూచి నీశిల్ప మేర్పడ • సుభగరత్న
సంపదుజ్జ్వలముగ రచి•యింపవలయు. 76

క. అని తనతోఁ జెప్పినయ, ద్దనుజపతికి విశ్వకర్మ • తాఁ దొల్లి సురేం
ద్రునియనుమతమున దక్షిణ వననిధిలో నొక్కపురము•వర్ణన కెక్కన్. 77

క. ఒనరించుటయుఁ ద్రికూటం, బనునున్నతభూధరంబు•నం దది శతయో
జనవిస్తీర్ణం బగుటయుఁ, గనకప్రాకారస•కము గల్గుటయున్. 78

సీ. అఖిలదిక్కులును స•న్ముఖములయగుటయు మందిరమ్ములురత్న•మయము లగుట
గోపురావళి నభో•వ్యాపిని యగుటయు మార్గముల్ మృదుకుట్టి•మమ్ము లగుట
తోరణోత్కరము ర•త్నారూఢ మగుటయు నంగణంబులుమనో•హారములగుట
దేవాలయంబులు • దివ్యంబు లగుటయు నాపణవ్రాతంబు • హైమ మగుట

ఆ. పేరు లంక యగుట • యారామకేదార, కమలషండదీర్ఘి•కావిభూతి
పాత్ర మగుట ప్రబల•శత్రుపరాక్రమా, గమ్య మగుట చాల•రమ్య మగుట.

క. ఎఱిఁగించి మీకు నునికికి, నొఱపు సకలదైత్యకోటి•యును మీరలు నే
డ్తెఱఁ జని యం దుండుఁడు గడు,నుఱవనినెయ్యంపుసముచి•తోక్తులఁ దెలుపన్.

క. దనుజపతి లంకకందువ, గని నిధి నిఱుపేదవాఁడు • గన్నట్లు మనం
బునఁ బొంగి యనుజసహితము, చని యప్పురి దైత్యవంశ•సామ్రాజ్యముగాన్.

మాల్యవదాదులు పెండిలియై పుత్త్రులం గాంచుట.

ఆ. నెగడి యున్నయెడ న • నింద్యచరిత్ర గం, ధర్వి నర్మదాభి• ధాన ప్రీతిఁ
గోరి యిచ్చెఁ దనదు • కూఁతుల ముగ్వుర, దానవేశ్వరునకుఁ • దమ్ములకును,

క. క్రమమున సుందరియును గే, తుమతియు వరదయు నన న్వ•ధూటీత్రయమున్
సమముమువ్వురుఁ బూర్వజప్రా, ర్థ్యముగఁ బ్రమోదములతో వి•వాహం బైనన్.

సీ. అందు సుందరి యను • నరవిందనయన యున్మత్తు సుప్తఘ్ను ని•మత్తు యజ్ఞ
కోపు దుర్ముఖుని వి•రూపాక్షు వజ్రముష్టిని గని పుత్త్రిక•నవలఁ గనియె
నా కేతుమతియు ఘో•రప్రాక్షుఁ బ్రహస్తుఁ గంపనుఁ గాలకార్ముకు • భద్రదత్తు
భాసకర్ణాంకు సు•పార్శ్వసంహ్రాదిని గాంచెను వరదయుఁ • గైకసియును

తే. నోలిఁ గుంభీనసయును బు•ష్పోత్కటయును
ననఁగ నలువురు వామలో•చనలఁ గనియె
ననలు నీలుని సంపాతి•హరునిఁ బడసె
వరద పరపడి దానవా•న్వయము వెలిఁగె. 84

మాల్యవంతుఁడు లోకంబుల బాధించుట.

శా. సంతానం బభివృద్ధి నొందిన బలో•త్సాహం బెలర్పం బలా
క్రాంతాశేషదిగంతుఁ డై బలువిడిన్ • రక్షోగణేశుండు దు
ర్దాంతుం డై శ్రుతిబాధ సేయుచుఁ గ్రతు•ధ్వంసంబుఁ గావించుచుం
గాంతారాంతరవాసు లైనమునులం • గారించుచుం గ్రూరుఁ డై. 85

మ. పరనారీహరణం బొనర్చు వివిధో•పాయంబుల న్మేదినీ
సురవర్గంబుల నొంచు దేవగృహసం•శోభాభిఘాతంబు సే
యు రవీందుద్యుతిజాలము ల్మలుపు మా•యోపాయకేలీకృతా
దరుఁ డై నిర్జరకోటిఁ గష్టపఱుచున్ • ధర్మంబు నష్టంబుగాన్. 86

ఇంద్రాదులు హరునజ్ఞచే విష్ణువును వేఁడుట.

చ. ఋషులును దేవతాగణము • లెంతయు బెగ్గల మంది యార్తులై
వృషగమనుండు దీర్చు మన•వేదన యంచు మహేశుఁ గాంచి దు
ర్విషహము లైనయాపరిభ•వించుట లెల్ల నెఱుంగఁ జెప్పి ని
స్తుషముగ దైత్యవర్గములఁ • ద్రుంపఁగఁ గోరిరి దైన్య మేర్పడన్. 87

చ. హరుఁడు సుకేశుమీఁదికృప • నాతనిసంతతి కల్గ కుండియున్
సురమునివృత్తభంగములు • చూడఁగఁ జాలక యేను నేర నా
హరికడ కేగుఁ డాతఁ డభ•యం బొసఁగున్ దయ మీకు నన్నఁ జె
చ్చెరఁ జని శౌరి కంతయును • జెప్పి రరాతులజన్మ మాదిగాన్. 88

శా. గోవిందుండు దయామతిం బలికె నా•కుం జెప్పఁగా నేల రు
ద్రావిర్భావితశక్తి నే నెఱుఁగనే • యాదైత్యుఁ దత్పుత్రకుల్
భావారూఢులు గారె పద్మజవర•ప్రాప్తానుభావు ల్తదీ
యావాసం బగులంక వింతయె త్రిలో•కాక్రోశ మాలింపనే. 89

ఉ. ఐనను మీమతం బెఱుఁగు ♦ నంతకు నేమియుఁ జేయ నైతి న
ద్దానవులన్ సముజ్జ్వలసు♦దర్శననిర్దళితాఖిలాంగులం
గా నొనరించి లోకముల ♦ కల్మష మంతయుఁ బాచి యుత్సవ
శ్రీనినుపారఁ జేసెద వి♦రించిమహేశులు సమ్మతింపఁగన్. 90

మాల్యవదాదు లమరావతిపై దండెత్తుట.

క. అని వీడ్కొల్పిన మోదం, బునఁ బొందుచు నిజనివాస♦ములకు శతమఖా
ద్యనిమిషులుఋషులుఁబోయిన,యనంతరము మాల్యవంతుఁ♦డంతయువినియెన్.
క, విని యొక్కింత వగచి య, ద్దనుజేంద్రుఁడు విక్రమైక♦తత్పరుఁ డగుచున్
మనమున గర్వము గదురఁగ, దనుజుల రావించి యిట్టు♦లనియెఁ గుపితుఁ డై.
మ. మనలన్ ధూర్జటితోడ గోసడిచి కా♦మధ్వంసి పట్టీక పొం
దని చక్రాంకునిఁ జూపి పోవిడ సురేం♦ద్రాదు ల్సరోజాక్షునిం
గని యొగ్గు ల్ప్రకటించినం గినిసి లో♦కంబు ల్వినంగా నతం
డనుమానింపక పూనె దైత్యకులసం♦హారంబుఁ గావింపఁగాన్. 93
ఉ. పూర్వమునన్ హిరణ్యకశి♦పుప్రభృతుల్ దనచేతఁ జచ్చినన్
గర్వము మీఱి యున్కి మురఘుస్మరుఁ డెట్లుఁ గడంగు నాతనిన్
సర్వజగంబులున్ బెదర ♦ సంగరరంగమునన్ జయించి హృ
త్పర్వ మొనర్పఁగావలయు♦దైత్యులకు న్మన మెల్లభంగులన్. 94
క. అనిన సుమాలియు మాలియు, నని రతఁ డిట వచ్చె నేని ♦ నదె యయ్యెడు న
య్యనిమిషు లెగ్గులు మనపైఁ, బొనరించినదాన నింత ♦ పుట్టెను గంటే. 95
క. కావున నమరావతిపైఁ, బోవలయుం జుట్టుముట్టి ♦ పోరిగొని పిదపన్
దేవతలపక్షమై యని, కేవీరుఁడుఁ గడఁగె నేని ♦ నెఱుఁగుద మతనిన్. 96
ఆ. అనిన మాల్యవంతుఁ♦డగుఁ బోలు నిదియని,నయన మపుడచాటఁ♦బంచి కదలి
యమితవివిధవాహ♦నారూఢయోధపి, రోద్ధతముగ నడిచె ♦ నుద్ధవిడిని. 97
ఉ. అత్తఱిఁ గెంపు మీఱినఘ♦నావళి యాకస మెల్లఁ గప్పి క్రొ
న్నెత్తురు నెమ్ములుం గురిసె ♦ నీరధి యెంతయు ఘూర్ణమాన మై
యుత్తల మొందెఁ బర్వతము ♦ లొక్క మొగిం గదలెన్మహోల్కముల్
మొత్తముగట్టి రాలె బల♦ము ల్వెఱఁ గందఁగ జేటు దెల్పుచున్. 98
ఉ. అంతయుఁ జూచియున్ దితిసు♦తాధిపుఁ డప్డు మనంబులోన నా
వంతయుఁ గొంకు లేక దివి♦జావలికిన్ మనచేయుహానికై
యెంతలు పుట్టెఁ జూడుఁ డని ♦ యేడ్తెఱఁ జూపుచుఁ దమ్ములన్ బలం
బంతటికిం బురస్సరుల ♦ రైచనుఁ డంచుఁ బరాక్రమోన్నతిన్. 99
చెలఁగుచు నమరావతి కిం, పలరంగ నడచు టెఱిఁగి భ♦యభ్రాంతి మెయిం
గలఁగఁగఁ బాఱి మహేంద్రా, దులు పుచ్చి రుపేంద్రుకడకు♦దూతం గడఁకన్.

ఆశ్వాసాంతము.

ఉ. కాయికవాచికాత్మికవి•కారవిసర్జనవిస్ఫురత్తనూ
దాయకు నానతారివసు•ధావరహర్షరసప్రకర్షసం
ధాయకు సూరిశోభనవి•ధాయకు నుద్భటరాజదుర్దశా
దాయకుఁ గీర్తివస్త్రపరి•ధాయకు దీనజనార్థదాయకున్. 101

క. పాండిత్యసుభగుఁ ద్రిభువన, మండనరుఁ దరాతిభూప•భీషణబాహా
దండాభిరాము రామా, మండలచిత్తాపహార•మకరధ్వజాకున్. 102

మాలినీవృత్తము. సకలజనమనోజ్ఞుం • జండభాషానభిజ్ఞుం
బ్రకృతిఘటితరాగుం • బ్రస్ఫురత్త్యాగభోగుం
జకితనృపశరణ్యుం • జారులావణ్యగణ్యుం
బ్రకటసుగుణసంగుః • రాయవేశ్యాభుజంగున్. 103

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిధేయ తిక్కననామధేయ ప్రణీతం బయినయుత్తరరామాయణం బనుమహాకావ్యంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

నిర్వచనోత్తర రామాయణము.

తృ తీ యా శ్వా స ము.

రమ్యతానిరూఢమ
హోరస్కుం బుణ్యసంప♦దుదితయశస్కుం
గారుణ్యార్ద్రమనస్కుఁ బ్ర
జారంజనశీలు మనుమ♦జగతీపాలున్. 1

విష్ణువు దేవతలకుఁ దోడై రాక్షసులతో యుద్ధము సేయుట.

చ. హరిఁ గని దేవదూత చరణా♦నతుఁడై యసురేంద్రసేన ని
ర్జరనగరంబుపైఁ బెలుచ♦రాకయు నాకము బెగ్గలంబునం
దిరుగుడుపాటుఁ జెప్పిన న♦తిత్వరితంబునఁ గౌతుకంబుమై
గరుడుని నెక్కి శార్ఙ్గగుణ♦గాఢరవంబు నభంబు నిండఁగాన్. 2

క. రక్షోవధయును సుమనో, రక్షయు మదిఁ గోరి యాద♦రంబున రాజీ
వాక్షుఁడు సిద్ధులజయశ, బ్దాక్షరములుఁ గిన్నరీచ♦యముగానంబున్. 3

క. కొంచెపునగవుల సంభా, వించుచు వివిధాయుధాంశు♦వితతుల్ దిశలన్
నించుచు దనుజతమముఁ దూ, లించుచు రణకేళిలోల♦లీలం జనుచోన్. 4

క. గరుడునిపై శార్ఙ్గధను, ర్ధరుఁ డగువిష్ణుండు మేరు♦తటిఁ బొల్చుతటి
త్పరివృతజలదముఁ బోలుట, విరియ దనుజరాజహంస♦వితతి యితనికిన్. 5

మ. అని బృందారకవందిబృందము లమం♦దానందముం బొంది కీ
ర్తన సేయం ద్రిదివంబు ముట్టికొన ను♦ద్దామప్రతాపంబున
న్దనుజానీకము చేర కుండ నడుమ♦ న్వారింపఁగాఁ బూని చ
య్యన నేగెం బతగేంద్రపక్షపవన♦వ్యాధూతదిగ్భిత్తి యై. 6

మ. చని నాకంబున కడ్డపడ్డ హరియు♦త్సాహంబు వీక్షించి య
ద్దనుజాధీశుఁడు చేయి వీచుటయు మా♦ద్యద్దంతివర్గంబు న
శ్వనికాయంబుఁ బదాతిలోకము రథ♦వ్రాతంబు నొక్కుమ్మడిన్
ఘనమార్గం బఖిలంబు గప్పి పడగల్♦గ్రాలన్ వడిం దాఁకినన్.

తే. మందహాసంబు చేసి యు♦మందరవము, మిగిలి రిపుతూర్యరవముల♦మ్రోఁగికొనఁగఁ

పాంచజన్యంబుఁ జెలఁగఁ బూ♦రించి శార్ఙ్గ,గుణముసారించి దానవ♦గణముఁ జూచి. 7

క. కడఁకఁ దలమీఱి యల వేల్పడ మును దలపడఁ దలంచి ♦ పఱతేరంగా
విడుచుచు నొక్కొకయమ్మునఁ, బడ నేయుచు వచ్చె వీర♦భటులం గడిమిన్.

చ. తొలితొలి పక్షపీనుఁగులఁ ♦ ద్రొక్కుచు నొండొరు మీఱఁ జూచున
గ్గలికఁ గడంగి బాహుబల♦గర్వము చూపఱు మెచ్చ నుగ్రదై
త్యులు దలపడ్డ వారిసమ♦రోద్ధతి కుత్సవ మంది శార్ఙ్గమం
దలవున నిల్వరించె నిశి♦తాస్త్రము లూఁ తయి వ్రాలునట్లుగన్. 10

ఉ. కూలినవారిఁ జూచి వెస♦గొంకిన మెచ్చక మున్న వెన్నుగా
నేలకుఁ జొచ్చువారుఁ దమ♦నెయ్యుర కష్టము వచ్చువారు ను
క్కీలయి నేర్పులేక తమ♦కించి పయింబడి నొచ్చువారు మున్
వాలినమచ్చరం బగుట♦వారణసేయక వచ్చువారు నై. 11

క. దానవు లేయుచు వైచుచు, సేనలఁ బురికొల్పుకొనుచుఁ ♦ జేరిన శార్ఙ్గ
జ్యానాదభరితరోదసి, యై నారాయణుఁడు మార్గ♦ణాంబుధి ముంచెన్ 12

చ. మునుమును పేఁకఁ దాఁకి యొక♦మోహర మచ్యుతుచేత వ్రగ్గుటన్
మొనలు గలంగినం గని స♦ముద్ధతవృత్తి నదల్చి వెన్నుద
న్ని నిలిచె దానవేశ్వరుఁడు ♦ నెక్కొనఁగా దనముద్దుఁదమ్ములున్
దనయులు దండనాథులు ను♦దగ్రత సేనకు దర్ప మెక్కఁగన్. 13

క. బరవసమునఁ గోల్తలచే, సిరి పురికొని కడఁగి దైత్య♦సేనలు మగుడన్
హరిఁ బొదిసెఁ జపలజలదో, త్కర మతిసాంద్రముగ నభముఁ♦గప్పినభంగిన్.

ఆ. ఓరలేక దొరలు ♦ పోరికిఁ జొచ్చిరి, కడిఁదిమగలుఁ బేరు ♦ కలుగువారు
నడరి ముట్టఁ గవిసి♦రరవాయిగొనక కో, లాహలముగఁ గాల్బ♦లమ్ము గదిసి. 15

క. శరములఁ జక్రంబులఁ దో, మరములఁ గుంతముల గుప్పి♦మానుగ ఖడ్గ
చ్ఛురికా హాల పరిఘాము, ద్గర ముసల పరశ్వథములఁ♦గప్పిరి కడిమిన్. 16

శా. సర్వారాతిపయి న్నిజాంగముల పైఁ ♦ జంచద్భుజాభీలతన్
దర్పం బేర్పడ నొక్కపెట్ట యటు లా♦ దైతేయవీరు ల్దిశా
సర్పద్దీప్తిసటాజటాలపటుశ♦స్త్రవ్రాతముల్ సాంద్రమై
యూరొప్పకుండఁగ నించిరన్ మురహరుం ♦ దుద్దామకోపాగ్ని యై. 17

చ. గుణమున లస్తకంబునను♦గోటియుగంబున గేలఁ దారభీ
షణముగ నుప్పతిల్లి రభ♦సంబుగ రేఁగినమాడ్కిఁ దీవ్రమా
ర్గణనికరంబు లొక్కట న♦రాతిబలంబులఁ గప్ప శార్ఙ్గని
క్వణనము రోదసీకుహర♦కర్పరముం బగిలింప నుగ్రతన్. 18

క. అరదములు రథికవరులును, హరిసారథికేతుసహిత ♦ మై పొడిపొడి గాఁ
గరులును జోదులు డొల్లఁగఁ, దురగంబులు రావుతులును♦దుత్తునియలు గాన్.
క. ఏయుచుఁ గౌమోదకిఁ గొని, వ్రేయుచు నందకమునను వి♦విధగతిఁ దునియల్
సేయుచు మధుమథనుఁడు దై, తేయతతిం గూల్చె నుద్ధ♦తిం బడలుపడన్. 20
చ. అడరినమేఘపంక్తి విరి♦యం బటువేగమహానిలంబు బ
ల్విడి భయదప్రకారముగ ♦ వీచుతెఱంగున దైత్యసైన్యముల్
సెడి నలుదిక్కులం బఱవఁ ♦ జేసి యమందవిజృంభణంబునం
బిడుగులపిండు బిట్టులియు ♦ పెల్లున విష్ణుఁడు శంఖ మొత్తినన్. 21
ఆ. హాఱలేక చాలు♦పడ డొల్లె భటకోటి, కరులు గిరులు గూలు♦కరణి మ్రొగ్గె
ఘోటకంబు లెల్ల♦గుండియ లవిసి శో, ణితముఁ గ్రక్కె శంఖ♦నిస్వనమున. 22
చ. తదవసరంబునం బెలుచఁ ♦ దాఁకి సుమాలి యుపేంద్రుపైఁ బటు
ప్రదరము లభ్ర మద్రిశిఖ♦రంబును వారిని ముంచినట్లు పె
ల్లిదముగ నేసె దైత్యులు చ♦లింపక సంగరకాంక్షఁ గ్రమ్మఱం
బొదువ సహోదరు ల్ప్రమద♦పూరితచిత్తులు గా నుదగ్రుఁ డై. 23
క. వనజాక్షుఁడు దరహాసం, బునఁ బొదివినకినుక వక్త్ర♦మున ముసుఁగువడం
దునిమెను లీలమెయి౯ గ్ర, క్కున నాతనిసూతుశిరముఁ ♦ క్రూరాస్త్రమునన్. 24
ఉ. సారథి వడ్డ నశ్వములు ♦ సంచలతం బెనఁగాడి యీడ్చినం
దే రను వేడి యగ్రజుఁడు ♦ దృష్టికొనం గని మాలి యడ్డ మై
బోరన వచ్చి యవ్విహగ♦పుంగవకేతను నేసె నెంతయుం
గ్రూరము లైనయమ్ములను ♦ గుర్వగ దానవు లుత్సహింపఁగన్. 25
ఉ. మాలిశరంబు లొక్కమొగి♦మంచుక గప్పినమాడ్కిఁ గప్పుడుం
గూలఁగ నేసె వానిరథ♦ఘోటముల౯ హరి వాఁడు గ్రక్కున
శైలతటంబు డిగ్గుమృగ♦నాథుక్రియ౯ గద పుచ్చికొంచు నా
భీలగతి౯ రథంబు డిగి ♦ భీమజవంబున నంట నార్చుచున్. 26
క. పఱతెంచి కదియఁబడి యే, ర్తెఱ వ్రేసిన మోము దాఁకి ♦ తిరిగె గరుడి య
త్తఱిఁ జక్రంబున హరి పెడ, మఱి వైచెను దనుజుననుజు♦మస్తకము దెగన్.

మాల్యవంతుఁడు విష్ణుచేత నోడి పాతాళముఁ జొచ్చుట.

శా. మాలిం జంపిన మాల్యవంతుఁ డుదితా♦మర్షప్రకర్షంబునం
గాలాగ్నిప్రతిమానుఁ డై నిజభుజా♦గర్వంబు మై లీల నుర్౯
మీలజ్జ్వాలకరాళశక్తిఁ గొని మే ♦ మే తాఁకి వక్షస్స్థలిం
గీలించెం జలదంబుపై మెఱుఁగుమా♦డ్కి౯ శౌరికిం జెన్నుగాన్. 28
క. ఆశక్తియె కొని క్రమ్మఱఁ, గేశవుఁ డసురేంద్రు వైవ ♦ గిరిపైఁ బడుతీ
వ్రాశనిచాడ్పున వక్షో, దేశంబునఁ బడిన నొచ్చి ♦ ధృతి వాటించెన్. 29

ఆ. మూర్ఛవోక నిలిచి ♦ మూఁడుమొగంబుల, శూల మెత్తికొని క♦రాళవృత్తి
నడచి నెమ్మొగమునఁ ♦ బొడిచె నింద్రానుజు, దేవతలమనంబు ♦ దిగ్గనంగ. 30
క. పొడిచిన పిఱిఁదివెసకయి పో, యెడిదానవు ద్రెసె గద మ♦హీధరుఁడు గడుఁ
వడిఁ బక్షంబులఁ బోరిఁబోరి, నడిచెను విహగాధిపతియు ♦ నత్యుగ్రముగాన్.
సీ. గద దాఁకి మూర్ఛిల్లి ♦ గరుడునిరెక్కలగాలిచే దవ్వుగఁ ♦ దూలిపోయి
తెప్పిఱి లేచి నల్♦దిక్కులు గనుఁగొని పాఱియుఁ జచ్చియు ♦ బయలుపడ్డ
బలములోపలఁ జేయఁ ♦ గలవారి బంధుల దొరలను గానక ♦ బరవసంబు
దక్కి తమ్ముండును ♦ దాను నొండొరువులఁ జూచుచున్నంతనె ♦ వీచె గరుడి
ఆ. పక్షమారుతమునఁ ♦ బరిపరి యైనయా, సేనతోడఁ గూడి ♦ దానవేంద్రుఁ
డాకులముగఁ బౌరుషం♦టాకులపాడ్పున, ద్రిప్పికొనుచు నెగసి ♦ తెరలి పఱవ.
క. అమ్మెయిని నోడి తానుం, దమ్ముఁడు హతశేషమైన♦దానవబలముం
గ్రమ్మఱి తమవచ్చినమా,ర్గమ్మునఁ బోతెను విహంగ♦గమనుం డెగవన్. 33
మ. కడువేగంబున లంక కేగి తమదో♦ర్గర్వంబు దైత్యారిచేఁ
బడి భంగంబునఁ బొందినన్ భయభర♦భ్రాంతాత్ములై యందునుం
దడయన్ బెగ్గిలి బృంద మెల్లఁ గొని పా♦తాళంబు క్రిందం జొరం
బడి రా దేవమునీంద్రకోటికి నన♦ల్పప్రీతి సంధిల్లఁగాన్. 34

అగస్త్యుఁడు రామునకు రావణాదులకథ చెప్పుట.

క. వనజాక్షుఁ డొకఁడు వెలిగా, దనుజుల నెవ్వరికి గెలువఁ ♦ దలఁపఁగ నగు నిం
ద్రుని కప్పుడు తమ్ముఁడవై, తనయుఁడవై తిపుడు నీవు ♦ దశరథపతికిన్. 35
ఉ. సత్త్వరజస్తమోగుణవ♦శస్థితిఁ గైకొని నీవ లీల బ్ర
హ్మత్త్వము దాల్చి లోకముల ♦ కన్నిటికిన్ జననం బొనర్తు వి
ష్ణుత్త్వము దాల్చి వానికి మ♦నోజ్ఞతమస్థితి వృత్తిఁ జేర్తు రు
ద్రత్త్వము దాల్చి వాని కుచి♦తంబుగ సంహృతిఁ గూర్తు రాఘవా. 36
ఉ. సాధులఁ గావ దుష్టజన♦సంహరణం బొనరింప ధర్మముల్
బాధలఁ బొందకుండఁ బరి♦పాలనసేయఁ దలంచి యాత్మమా
యాధృతిఁ బుట్టువుం బనుల ♦ నాదర మొప్పఁగఁ దాల్చి పొల్చుటన్
మాధవ మర్త్యుఁ డండ్రు నిను ♦ మందమతుల్ భవభావరూఢులై. 37
తే. అధిపతి పాలకటంకటు♦లనఁగఁ జనిన,నాఁటివారుఁ బౌలస్త్యులు♦నాఁగఁ బరఁగు
నేఁటివారు సమానులు ♦ నిక్కమరయ,బాహుబలమున నాహవ♦దోహలమున.
మ. అనినన్ రాఘవకుంజరుండు మునినా♦థాగ్రేసరుం జూచి యి
ట్లనియెన్ మాల్యవదాదివృత్తము ప్రసం♦గాధీనమై పుట్టె నే
మును మీచే విను రావణాదులకథల్♦ముట్టం బ్రశంసింపుఁ డా
తనిఁ దత్సోదరులం దనూజు వినఁ జి♦త్తం బుత్సుకం బయ్యెడిన్. 39

ఆ. రాముఁ డిట్టు లడుగ ♦ నాముని సెప్పెఁ బా, తాళభువనమున మ♦దం బడంగి
యున్న యాసుమాలి♦యొకనాఁడు సౌందర్య, వినయమహితదనదు♦తనయఁ జూచి.

ఉ. రూపగుణంబులందు ననురూపత గల్గువరుండు దీనికిం
జేపడు నొక్కొ పుత్త్రులఁ బ్ర♦సిద్ధులఁ బల్వురఁ గాంచు నొక్కొ ల
క్ష్మీపరిణామహృద్య మగు♦జీవన మక్కట గల్గు నొక్కొ యి
ప్పాప మదన్వయక్రమముఁ ♦ బాత్రముఁ జేయు నొకో పొగడ్తకున్. 41

క. ఈలోకంబున నరసితి, మే లెల్లెడ వరునిఁ గాన ♦ మేదిని కరుగం
జాలక యున్నను బోవదు, బాలికఁ గొని పోవ వలయుఁ ♦ బరిణయమునకున్.

మ. అని యుల్లంబున నిశ్చయించి సుకుమా♦రాకార నాకైకసిం
గొని వేడ్కన్ మహి నెల్లెడం దిరిగి ర♦క్షోనాథుఁ డెం దైన న
ల్లునిఁ గల్యాణగుణోత్తరుం బడయ కే♦ట్లుం బోవఁ బో మ్మంచు న
ల్లనఁ జేరెం దరుపోతకాంత మగుపౌ♦లస్త్యాశ్రమోపాంతమున్. 43

ఆ. అచటఁ గనియెఁ దండ్రి ♦ నతిభక్తి వీడ్కొని, ఘనవిమాన మెక్కి♦యనుపమాన
మహిమ వెలయఁ బురికి ♦ మగుడఁ బోవఁగ ధనా, ధ్యక్షు రుచిరహార♦ధవళవక్షు.

క. కనుఁగొని సుమాలి యితనిం, గనుమునిచంద్రునకు నిత్తుఁ ♦గన్నియ నని సం
జనితకుతూహలుఁ డై య, వ్వనితకు నిట్లనియె గార♦వంపుఁబలుకులన్. 45

చ. తగినవరుండు నీకు వని♦తా విను విశ్రవసుండ యాతఁ డా
ర్యగుణవిభాసి యమ్మునిజ♦నాధిపుపాలికి నీవు వోయి యిం
పుగ వరియింపు నీకనిన ♦ పుత్త్రులచేత మదన్వయంబు రూ
పగు నిదె చూచితే ఘనుఁ ద♦దాత్మజు నుజ్జ్వలవైభవోన్నతున్! 46

ఉ. నా విని తాను మున్ మనము♦నం దలపోయువిధంబ తండ్రి సం
భావనఁ జెప్పినన్ వికచ♦పద్మవిలోచన సంతసిల్లి యేఁ
బోవుట యుక్త మేని ముని♦పుంగవు నాశ్రమ మెద్ది పోదునే
నావుడుఁ జూపి సమ్మదము♦నన్ సుత వీడ్కొలిపెన్ సుమాలియున్. 47

క. చని కైకసి పౌలస్త్యుం, గని వినయవిలాసభయవి♦కాసవ్రీడా
జనితవికారసుభగనిజ, తనులత వెడవ్రాలఁ జతుర♦తం బ్రణమిల్లెన్. 48

ఆ. మ్రొక్కినిలిచి యతని ♦ ముందట మేదిని,నుంగుటమున వ్రాయు♦చున్నఁ జూచి
యెచటనుండి రాక ♦ యెవ్వనిసుత వేమి, పనికి నిందు వచ్చి ♦ తనిన నదియు.

ఉ. ఏను సుమాలికూఁతుర ము♦నీశ్వర మి మ్మిటఁ దండ్రి పంపునం
గానఁగ రాక యంచు నునుఁ♦గాంతి దలిర్చెడిమోము వాంచుచుం
దా నటఁ జెప్పలేమి విది♦తంబుగఁ జెప్పుట యైన నంకుర
శ్రీ నినుపారె విశ్రవసు♦చిత్తలతం గరుణాస్వరూప మై. 50

క. ముని యమ్మానినియింగిత,మును నెఱిఁగియు దివ్యబోధ♦మున నేర్పడ నె
ల్ల నరసి యల్లనినగవున, మునింగి మృదుమధురవాక్య♦ముల ని ట్లనియెన్. 51

చ. జనకుఁడు గోరి నిర్మలవి♦చారమునం దగ నిశ్చయించి ని
న్ననుపతిసేయ నీవును బ్రి♦యంబున నియ్యెడ కేగుదెంచు టె
ల్లను నగు నాదెసం దనయ♦లాభముఁ గోరితి వియ్యకొంటి నే
ను నకట వేళ క్రూరము త♦నూజులఁ గ్రూరులఁ గాంతు కామినీ. 52

చ. అనవుడు మీకృపం బడయు ♦ నాత్మజు లుగ్రులు గాఁగఁ బాడి గా
దనవుడు నీదుసంతతికి ♦ సంతకుఁ గొండొకవాఁడు శాంతుఁ డై
వినయవివేకధర్మముల ♦ విశ్రుతబుద్ధి వహించు మత్కులం
బును భవదీయవంశమును ♦ బూతము సేయు సరోజలోచనా. 53

క. అని యూఱడించి ముని య,వ్వనితం గైకొనియె నదియు♦వల్లభచిత్తం
బునకుఁ దగుచరిత మన్ననఁ, గని సంతస మంది కొంత♦కాలంబునకున్. 54

క. పదితలలుం గోఱలు నిరు,వదిచేతులు నిరులు గవియు ♦ బలు మేనును గెం
జాదవిననయనంబులు ను, న్మద మగుహృదయంబుఁ గలత♦నయునిం గాంచెన్.

ఆ. కనినయప్పు డచటఁ ♦ గడు నుగ్ర మగురక్త,వృష్టి గురిసె నుల్క ♦ లష్టదిశలఁ
బడియె వఱభులఱచె ♦ బిడుగులురివ్వనిబడి,మ్రోసెగాడ్పుసుడిసె♦మూసెనినుఁడు.

క. మునివరుఁడు వికటుఁ డగుతన,తనయుకడకు వచ్చి వదన♦దశకంబు గనుం
గొని వానికి దశవదనుం,డనియెడునామం బొనర్చె ♦ నాసుతుపిదపన్. 57

సీ. అధికప్రమాణస♦ర్వాంగఘోరాకారుఁ గుంభకర్ణుం డను♦కొడుకుఁ గాంచె
దంష్ట్రాపరస్పర♦తాడనరచితసంకుల శూర్పణఖ యను♦కూఁతుఁ గనియె
నిట్టిసంతతిఁ గన్న ♦ యిమ్మహాపాతకంబునకుఁ బ్రాయశ్చిత్త ♦ మనఁగఁ బ్రీతిఁ
బడసె విభీషణుఁ♦ బావనోజ్జ్వలమూర్తిఁ గైకసి మునికృపా♦గౌరవమున

ఆ. నిట్లు పుట్టి పెరుఁగు♦నెడఁ బంక్తిముఖకుంభ,కర్ణు లెందుఁ గ్రూర♦కర్మ లగుచు
దిరిగి జంతువుల వ♦ధింతురు ధర్మసం,ప్రీతిఁ బరఁగు నవ్వి♦భీషణుండు. 58

ఆ. అంత నొక్కనాఁ డ♦నంతవైభవముతో, ధనదుఁ డేగుదెంచి ♦ తండ్రిపాల
గారవమున నున్నఁ ♦ గైకసి గనుఁగొని, చిన్నవోయి కొడుకుఁ ♦ జేరఁ బిలిచి.

క. ఇతనిమహాసంపద సూ,చితె మీ రొక్కనిక పుట్టి ♦ శ్రీతేజములం
దితఁ డిట్లుండఁగ నీ వి, ట్లతిహీనత నున్నఁ బురుషుఁ ♦ డండ్రే నిన్నున్. 60

మ. తను ని ట్లాడినతల్లిమాటలకు మా♦త్సర్యంబు చిత్తంబునం
దనరంగా దశకంధరుం డనియె ను♦త్సాహంబు వాటించి యీ
తనితో సాటి యనంగ మే లన నమం♦దశ్రీవిలాసంబు నే
కొని యీలోకము లెల్ల నేలుదును నీ♦కుం జింత యింతేటికిన్. 61

రావణాదులు తపం బొనరించుట.

క. అని గోకర్ణమునకుఁ జని, యనుజన్ములుఁ దాను నెదల•నజు నిలిపి తపం
బొనరించి రత్తెఱం గొన్న,రను జెప్పెద నీవు వినుము • రఘుకులతిలకా. 62

సీ. వేసవి గనగన•వేఁగుచ ట్రాతిపై నగ్గి నల్గడ నుండ • నర్కుఁ జూచి
వానకందువను ది•వారాత్రములు జలధారల బయళులఁ • దడియు చుండి
సీతునఁ బెనుమంచు • శిరముపైఁ గురియంగనిష్ఠఁ గుత్తుకబంటి•నీర నిల్చి
ఫలముల వేళులఁ•బత్రంబులను నీళ్లలను గాలిఁ గాలంబు • దవరఁ గడపి

ఆ. కుంభకర్ణుఁ డిట్లు • ఘోరంబుగాఁ బది,వేలవత్సరములు • సాల నియతి
మునిగణంబు సిద్ధ•జనమును వెఱఁగంది,తన్నుఁ దగిలి పొగడఁ • దపము సేసె.

తే. ఏకపదముననైదువే•లేఁడు లుండి,యూర్ధ్వబాహుండై మోమెత్తి•యుండెఁ బిదప
నైదువేలేండ్లు లిట్లు మ•హాతపంబు, ప్రియము గుందక చేసె వి•భీషణుండు.

చ. అనుజులనిష్ఠ మెచ్చక ద•శాననుఁ డుగ్రతపఃకుతూహలం
బునఁ ద్రిజగంబులం బొగడు • పొంపిరివోవ సహస్రవర్షముల్
సన నొకమస్తకంబుగ న•శంకతఁ ద్రొమ్మిదివేలఁ ద్రొమ్మిదిం
దునిమి హుతాశనుం దలలఁ • దుష్టునిఁ జేసె నజుండు మెచ్చఁగన్. 65

క. క్రమమున దశముఖుఁ డొగినొ,క్కముఖము చిక్కంగఁ బెఱముఖము లన్నియు న
గ్నిముఖంబున వేల్చియుఁ జి,త్తమునం దొకకొంకు లేక • తద్దయు నెమ్మిన్. 66

రావణునకు బ్రహ్మ వరంబు లిచ్చుట.

చ. పది యగువేయి నిండుటయుఁ • బంక్తిముఖుండు మనంబునన్ ముదం
బొదవఁగ నిర్వికారమున • నున్న శిరంబును గోయఁ జూచినన్
వదనచతుష్టయం బలర • వారిజసంభవుఁ డేగుదెంచి క
ట్టెదుర వరంబు వేఁడు మిదె • యిచ్చెద మెచ్చితి నంచు నిల్చినన్. 67

క. ధరఁ జాఁగి మ్రొక్కి దశకం, ధరుఁడు వినయ మొప్ప నిలిచి • తలుగనితలపై
వెరవునఁ దనకరపద్మము, లిరువదియును మొగిచి యల్ల • నిట్లని పలికెన్. 68

శా. దేవా విన్నప మాదరింపుము భయో•ద్రేకంబునన్ మృత్యువుం
గావం గోరు బహుప్రకారముల లో•కం బంతయుం గావునన్
దేవవ్రాతవియచ్చరప్రకరదై•తేయప్రజాదిక్రియన్
జా వేరూపున నాకు లే కునికి యి•ష్టం బాశ్రితశ్రీకరా. 69

క. ఏ నాబలవిరహితు లగు, మానవులను సరకుసేయ • మది నెన్నఁడు నీ
యానయి జగతిం దక్కఁటి, హీనపుజాతులకు వెఱతు•నే పరమేష్ఠీ. 70

చ. అని తను వేఁడినన్ సరసి•జాసనుఁ డవ్వర మిచ్చి యొక్కమో
మున వినయావనమ్రుఁ డయి • ముందట నిల్చినపంక్తికంధరుం

గనుఁగొని క్రమ్మఱం దలలు ♦ గ్రక్కునఁ గల్గ ననుగ్రహించి ప్రీ
తి నొసఁగె నుజ్జ్వలంబు లగు ♦ దివ్యశరీరంబులుఁ గామరూపమున్. 71
క. వెల్లువ ముంచి పిదప నీ, కెల్లను వెప వొంకఁ గొలన ♦ నెపఁగెడుచంచ
త్ఫుల్లారవిందముల క్రియ, నల్లన వదనములు దోఁచె ♦ నాశ్చర్యముగాన్. 72

విభీషణునకు బ్రహ్మ వరంబు లిచ్చుట.

మ. అజుఁ డిట్లద్భుతభంగిఁ బంక్తిముఖు న ♦ న్వర్థాభిధానోజ్జ్వలుం
బ్రజగద్వీరునిఁ జేసి దుష్కరతపో ♦ దీక్షాప్రవృత్తిప్రకా
రజితాత్ముం డగునవ్విభీషణు వర ♦ ప్రాప్తోన్నతుం జేయఁగా
నిజబుద్ధిం దలపోసి వానిఁ గరుణా ♦ స్నిగ్ధాత్ముఁడై చూచుచున్. 73
తే. ధర్మనియతికి మెచ్చితిఁ ♦ దపముపండె, వత్స నీమది వలసిన ♦ వరముఁ గోరు
మనిన భయభక్తిసంభ్రమ ♦ హర్షభరిత, హృదయుఁడై యతఁ డాతని ♦ కిట్టులనియె.
ఉ. ప్రీతుఁడ వంటి నాతపము ♦ పెంపున నీవల దీని కగ్గలం
బై తగుకోర్కియుం గలదె ♦ యైనను గోరెద నామనంబు ధ
ర్మేతరవృత్తికిం జనమి ♦ యిష్టవరం బగుధర్మవర్తులై
పూతగుణాభిరాము లగు ♦ పుణ్యులకుం సులభంబు లెవ్వియున్. 75
క. అనుపలుకుల కచ్చెరువడి, దనుజులలోఁ బుట్టి నీవు ♦ ధర్మంబు మనం
బునఁ గోరుట యరు దిచ్చితి, నని యజుఁ డమరత్వమును ని ♦ జాస్త్రము నిచ్చెన్.

కుంభకర్ణుని తపఃఫలము.

ఆ. ఇవ్విధమున శంభుఁ ♦ డవ్విభీషణుఁ బ్రీతుఁ, జేసి కుంభకర్ణుఁ ♦ జేరఁ బిలువఁ
దలఁచు టెఱిఁగి దేవ ♦ తలు దేవ విన్నప, మవధరింపుఁ డనుచు ♦ నజునిఁ జేరి.
సీ. అప్సరోగణము వి ♦ హారంబు సలుపంగఁ దునిమెఁ బెక్కండ్ర నం ♦ దనమునందుఁ
దపములు సేయ మం ♦ దరకుధరంబులో నురవడి మునులఁ బ ♦ ల్వుర వధించె
నిల నెల్లయెడల న ♦ నేకభూసురులు యాగము లొనరింపఁ బ్రా ♦ ణములు గొనియెఁ
దెరువుల నరుగంగ ♦ నరికట్టి చంపె నా ♦ బాలవృద్ధంబుగా ♦ బహుజనముల
తే. వేచి యాహారమున కని ♦ వేడ్క కనియు, నఖిలజీవుల నిట్లు ని ♦ త్యంబు సమయఁ
జేయు నీవరమున నిప్డు ♦ సిద్ధుఁడయిన, నితఁడు సైరించునే లోక ♦ హితవిచార.
క. కావున నీతని మోహితుఁ, గావించుట జగము లెల్లఁ ♦ గాచుట సుమ్మీ
నావుడుఁ దలఁపున భారతి, రావించిన వచ్చుదును సు ♦ రజ్యేష్ఠుండున్. 79
ఆ. అసురమోమునందు ♦ వసియించి నను నిద్ర, యడుగు మనిన వాణి ♦ యట్ల చేయు
దాన ననుచుఁ జనియె ♦ దానవుఁ బిలిచి నీ, కాంక్ష సెప్పు మనియెఁ ♦ గమలభవుఁడు.
క. నిద్ర దయసేయు మనియె సు, రద్రోహియు నవరవరులు ♦ రదనాంకురచం
ద్రద్రుచులు నిగుడ నవ్వుచు, భద్రము మా కడియె యనఁగఁ ♦ బద్మజుఁ డిచ్చెన్.

క. ఆనేర్పుతోన వెసఁ జతు,రాననుఁడును సురలు నరిగి • రవ్వాణియు దై
త్యాననముఁ బాసి పోయెను,దానవుఁడుఁ దలంచుకొని వృథా•చింతనుఁ డై. 82
క. ఏరూపున నే నిట్లని, కోరితి నిది యేమి యొకొ • కుత్సిత మయ్యెన్
ఘోరతప మెల్ల దీనికిఁ, గారణమా సురలవలని • కపటము సుమ్మీ. 83
క. అని వగచు చున్న నాతనిఁ, గనుఁగొని ఖేదమునఁ బంక్తి•కంఠుఁడు నేరం
జనుదెంచి తానుఁ దమ్ముఁడు, ననునయ మొనరించి సముచి•తాలాపములన్. 84
క. కొనియాడిన నాఱవనెల,కును నొకదినమందు లేచుఁ • గుడుపును గమనం
బును గల్గు నాఁడు పగతుర, కనిలోనన్ విజయుఁ డీతఁ • డని యజుఁ డరిగెన్.
క. వనజభవుచేత నివ్విధ,మున వరములు వడసి పంక్తి•ముఖుఁ డుద్ధతుఁ డై
యనుజులతో శ్లేష్మాతక,వనమున సుఖ ముండె దనుజ•వర్గము కొలువన్. 86

సుమాలిబోధనచే రావణుఁడు లంకను వశపఱుచుకొనుట.

తే. ఇంతయును జెప్పవిని రాఘు•వేశ్వరుండు, మిగుల నచ్చెరువడి యట•మీఁదవారి
చరిత మెట్లొకొ నావుడు • ధరణిపతికి, నయ్యగస్త్యమునీంద్రుఁ డి • ట్లనియెఁ బ్రీతి.
సీ. కైకసి దీనికిఁ • గడుసంతసంబునఁ దేలుచు నుండ సు•మాలి తనదు
దౌహిత్రుఁ జూడఁ బా • తాళలోకంబున నుండి మారీచము•హోదరులును
నవ్విరూపాక్షప్ర•హస్తులు నాదిగా సచివులుఁ దక్కటి•సైన్యపతులుఁ
గొలిచి రాఁ జనుదెంచెఁ • గుంభకర్ణవిభీషణులు దోన చన దైత్య•కులవిభుండు
ఆ. నెదురువోయి భక్తి • నెరఁగి సమాలింగి,తాంగుఁ డై విభూతి • యతిశయిల్లఁ
దననివాసమునకుఁ • గొనిపోయి సముచితా,చారవిరచితోప•చారుఁ డయ్యె. 88
క. వినయము దగఁ బాటించుచుఁ, దనపార్శ్వమునందు సముచి•తం బగురుచిరా
సనమున నాసీనుం డగు,మనుమనితో నిట్టు లను సు•మాలి ప్రియమునన్. 89
శా. మావంశంబు ప్రసిద్ధిఁ బొందు హరి ప•ల్లార్చున్ సురేంద్రాదులం
గావన్ దానవమర్దనంబు గడఁకం • గావించుటల్ మాను నా
దేవానీకముత్రుళ్లడంగు విభవో•ద్రేకంబు శోభిల్ల దై
త్యావాసత్వముఁ గాంచు లంక భవదీ•యస్ఫారవీరోద్ధతిన్. 90
శా. లంకాపట్టణ మేలి యే నసమలీ•లం గ్రాలి దేవేంద్రుపైఁ
గింకన్ దాడిగఁ బోయినన్ సురల ర•క్షింపంగ వేగంబ చ
క్రాంకుం డడ్డము వచ్చి సం దెరలి దై•న్యం బొంది పాతాళ మా
తంకం బేర్పడఁ జొచ్చి యం దడఁగి యుం•దాఁకన్ వగం గుందుచున్. 91
క. ఉన్నంత నీవు గలిగితి, బన్నంబులు దలఁగ నింక • బగఱ నొడుతు మీ
కిన్నరుఁడు రిత్త గాఁడిటు, గొన్న పురము మున్ను మగుడఁ • గొనఁగావలయున్.
క. మాతామహుఁ డిటు దనకుం, జేతో ముద మంద నీతి•సెప్పిన మదిలోఁ
బ్రీతుం డయ్యును దశముఖుఁ, డాతనిచిత్తంబు చంద•మారయుబుద్ధిన్. 93

ఆ. ధనదుఁ డగ్రజుండు ♦ తదధీన మగులంక; యాసపడుట యుచిత ♦ మగునె యనిఁ
నధికవినయమున మ ♦ హామతి యైనప్ర, హస్తుఁ డిట్టు లనియె ♦ నసురపతికి. 94
చ. తనయుఁడు తండ్రి యగ్రజుఁడు ♦ తమ్ముఁ డనం జనునయ్య రాజ్యముల్
గొనునెడ శౌర్యలంపటుల ♦ కర్ణ మటె చుట్టఱికంబు గల్గునే
యను వగునంతకున్ రిపు ను ♦ దగ్రత సైఁచిన నింక నూరకుం
డ నగునె వేగ పోరికిఁ గ ♦ డంగుము నీభుజదర్ప మేర్పడన్. 95
క. విను మున్నదితియు దితియును, ననఁ గశ్యపుభార్యలిరువు ♦ రప్పాచెల్లెం
డ్రనిమిషుల నసురగణముం, గని రయ్యిరుదెఱఁగుఁ బగలు ♦ గారే తమలోన్.
ఉ. దైత్యులు దర్ప మెక్కి వసు ♦ ధాతల మంతయుఁ దారవిక్రమా
ద్ధత్యమునం గొనం గని మ ♦ దం బడఁగించి రసాతలైకసాం
గత్య మొనర్చె విష్ణుఁ డటు ♦ గావున వారలతోడివైర మా
చిత్యవిహీనమే తడవు ♦ సేయకు దాయకు నల్గు మిత్తఱిన్. 97
తే. ఇట్లు పలికినపలుకుల ♦ కియ్యకొని సు, మాలి సందియ మేటికి ♦ మాకు నెల్లఁ
బ్రభువ వీవ లంకాపుర ♦ పతివి నీవ, పనుపు మొకదూత నాతని ♦ పాలి కనిన. 98
చ. ధనదునియొద్ద కేగి యుచి ♦ తంబుగఁ బల్కి పురంబుఁ బాసి పొ
మ్మని మును చెప్ప కోఱడము ♦ లాడిన మద్భుజశక్తి యంబుజా
సనవరశక్తిమూలబల ♦ శక్తియెఱుంగఁగఁ జాటి చెప్పి ర
మ్మని చతురాభిభాషణుఁ బ్ర ♦ హస్తునిఁ బుచ్చె సురారి లంకకున్. 99
చ. చని యతఁ డాతనిం గని య ♦ సంభ్రముఁ డై సమయోచితంబుగా
వినయము సేసి దేవ యొక ♦ విన్నప మిప్పురి తొల్లి దైత్యవం
శనిజనివాస మానడుమ ♦ శార్ఙ్గికతంబునఁ బాసి పోయి రా
దనుజుల దిప్డు నీయనుఁగుఁ దమ్ముఁడు గ్రమ్మఱ నిన్ను వేఁడెడున్. 100
క. దశవదనుం డనుజుం డను, యశ మల్పమె నీకుఁ గిన్న ♦ రాధిప రక్షో
వశముగ లంక విడిచి యస, దృశబంధుప్రీతి సేయు ♦ దృఢముగ ననినన్. 101
తే. పురమునక కాదు నాదగు ♦ సిరికిఁ బరిజ, నమున కొరులెవ్వరొడయులు ♦ నాకు నేడు
గడయు నాకూర్మితమ్ముఁడ ♦ కాక దీని, కడుగ నేటికి రమ్మను ♦ తడయ కిపుడ.
క. అని యతనికి సాదరభో, జనవిధి యొనరించి వస్త్ర ♦ చామీకరవా
హనభూషణాదివస్తువు, లనేకములు ప్రీతి నొసఁగి ♦ యానన మలరన్. 103
క. తగ వీడుకొలిపి ధనదుఁడు, వగ మనమునఁ గూర విశ్ర ♦ వసుపాలికి శీ
ఘ్రగతిం జని యమ్మునిపద, యుగళంబున కెరఁగి సవిన ♦ యోక్తిపరుం డై. 104
చ. అమరవిరోధిపంపునఁ బ్ర ♦ హస్తుఁడు లంకకు వచ్చి నాకుఁ గా
ర్యముఁ దగఁ జెప్పినట్లు పుర ♦ మాతని కిమ్మని యాడె నాడినన్

సముచితమైనచందమునఁ ♦ జక్కనిమాటల బాంధవంబుతో
న మగుడ వానిఁ బుచ్చి ముని♦నాయక మీ కెఱిఁగింప వచ్చితిన్. 105
తే. ఏమిపురుషార్థములుఁ జేయు♦నెడలనెపుడు, మీయనుజ్ఞయనాకుస♦హాయమగుట
నరసి మీదివ్యచిత్తాన ♦ నవధరించి, చేయఁగలపని యెయ్యది ♦ చెప్పుఁ డనిన.
శా. మున్నీకార్యము వాఁడు నన్నడిగినన్ ♦ మో మీక కోపించి మీ
యన్నం బుణ్యచరిత్రు నేన మును లంకా♦ధీశ్వరుం జేసితిం
జన్నే వానిపరాభవంబునకు ను♦త్సాహంబు సేయంగ నీ
కన్నన్ మోములు గంటువెట్టుకొని రో♦షాయత్తుఁ డై యత్తఱిన్. 107
ఉ. దిగ్గన లేచి పోయె గణు♦తింపక వాఁడు విరోధలబ్ధికై
యగ్గలికంబునన్ మనల♦నందఱఁ జీరికిఁ జేకొనండు స
మ్యగ్గురుభక్తిధర్మరుచి♦మాన్యవివేకము లెంతదవ్వు నీ
కెగ్గొనరింప కుండఁ బుర ♦ మిచ్చి తొలంగుము చాటి చెప్పితిన్. 108
సీ. ఇంద్రాయుధద్యుతు ♦ లెసఁగఁ జూడ్కికి రమణీయంబు లైనమ♦ణిస్థలములు
సిద్ధగంధర్వాది♦సేవ్యంబు లైనయచ్ఛోదకంబులఁ జెలు♦వొందునదులఁ
బల్లవపుష్పసం♦పద లుల్లసిల్లంగ రమ్యంబు లైనయా♦రామములును
నంబుజమధుమత్త♦హంసికావితతుల రుచిరంబు లయినస♦రోవరములఁ
ఆ. గలిగి యొప్పు మిగులఁ ♦ గైలాసశైలత, టంబునందుఁ బురవ♦రంబుఁ జేసి
కొని వసింపు మచట ♦ ననుచరసహిత మై, దివ్యభోగలీల ♦ తేజరిల్ల. 109
క. అని విశ్రవసుఁడు చెప్పిన, విని వైశ్రవణుండు లంక ♦ విడిచి పరిజనం
బును దాను రజతగిరికిం,జని యొకపుర మలక యనఁగ ♦ సంపాదించెన్. 110

రావణుఁడు లంకం బ్రవేశించుట.

తే. అంత నక్కడ మగుడఁ బ్ర♦హస్తుఁ డరుగు
దెంచి విత్తేశుఁ గాంచిన♦తెఱఁగు నచటఁ
దాను బల్కినక్రమమును ♦ దాని కాతఁ
డన్నచందంబుఁ జెప్పె ద♦శాననునకు. 111
క. విని యయ్యవిచారంబులు, దన కేటికి వెడలుఁ గాక ♦ దాడిమెయిం బో
యిన గాసిగాఁడె యింతక, చనుఁ జూ వెఱచునఁట నిలువ ♦ సందియ మేలా.
మ. అని బాహాబలగర్వనిర్వహణవి♦ద్యాపారగుం డైనయా
దనుజాధీశుఁడు వైర మెత్తి బలముం ♦ దానున్ వెసం బోయి పో
యి నిజావాసముఁ బాసి విత్తపతి పో♦యెం బోయె నా వించుఁ బే
ర్చినయాద్ధత్యము నిత్య మైన విజయ♦శ్రీవిభ్రమోద్భాసి యై. 113
ఉ. లంకకు నేగి రాజ్యసుఖ♦లంపటుఁ డై యభిషేకమంగళా
లంకృతమూర్తిఁ జేకొని చ♦లంబు బలంబును నుల్లసిల్ల ని

శ్శంకత రాతుసాన్వయభు•జావిభవం బలరఁ జగద్భయం
బంకురితంబు చేసెఁ దొలఁ•కాడెడువీరరసంబు పెంపునన్. 114

తే. ఇట్లు లంకాపురము వేడ్క • నేలె సకల
దనుజలోకంబు సేవింప • ననుజసహిత
ముజ్జ్వలశ్రీసమేతుఁడై • యుల్లసిల్లు
చుండి యాదశకంధరుఁ • డొక్కనాఁడు. 115

శూర్పణఖకుఁ బెండ్లి సేయుట.

క. దర్పోన్ముఖయౌవనకం, దర్పాస్త్రసముజ్జ్వలాంగిఁ • దనచెలియలి నా
శూర్పణఖఁ జూచి యోగ్యవ, రార్పణసమయ మని తలఁచి•యనుజన్ములతోన్.

ఆ. కాలకేయవంశ•కరుఁడు విద్యుజ్జిహ్వుఁ, డతులబలుఁడు సుంద•రాంగుఁ డతని
కీర్తి యెల్లభంగి • నిత్తన్వి నని తగ,నాడి కార్యనిశ్చ•యంబు నేసి. 117

క. దనుజపతి యున్ననగరం, బునకుం దగువారినపుడ • పుచ్చి యతని రాఁ
బనిచి సబహుమానంబుగ, నొనరించెం బరిణయము మ•హోత్సవలీలన్. 118

ఆశ్వాసాంతము.

చ. నిరుపమమూర్తి వైరిరథి•నీసమవర్తి వివేకవైభవ
స్ఫురితవిచారుఁ డుజ్జ్వలయ•శోమణిహారుఁడు ధర్మసంగ్రహా
దరపరతంత్రుఁ డార్యజన•తామతమంత్రుఁడు వంశవారిజా
కరనవసూర్యుఁ డస్ఖలిత•గౌరవవర్తనధుర్యుఁ డిమ్మహిన్. 119

క. కవిలోకవనవసంతుఁడు,యువతీనూతనజయంతుఁ • డుదయానంతుం
డు వినయధనవంతుఁడు దా,నవినోదైకాంతుఁ డమలి•నస్వాంతుఁ డిలన్. 120

మాలిని. అమరశిఖరిహేలా•హారిధైర్యుం డవార్యా
క్రమభుజబలదృప్తా•రాతిసంహారుఁ డంహ
శ్శమనవినుతిపాత్రా•చారగణ్యుండు పుణ్యో
ద్యమవిరచితలోకా•త్యంతహృత్పుష్టిఁ డుర్విన్. 121

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిధేయ
తిక్కననామధేయప్రణీతం బయినయుత్తరరామాయణం బనుమహాకావ్యంబు
నందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

నిర్వచనోత్తరరామాయణము.

చతుర్థాశ్వాసము.

రమణీయుఁ డుపాసక
నారాయణుఁ డాదిధరణి♦నాయకసామ్యో
దారచరిత్రుఁడు కులని
స్తారకసంభవుఁడు మనుమ♦జనపతి యెలమిన్. 1

రావణకుంభకర్ణవిభీషణులు పెండ్లాడుట.

క. ఆదశకంధరుఁ డఖిలవి, నోదంబులఁ దగిలి నిత్య♦నూత్నవిహా రా
మోదితుఁ డగు చుండి మృగ, వ్యాదరమున నేగి కాన♦నాంతరభూమిన్. 2

క. ఒకమార్గంబున రా మయుఁ,డొకకన్నియుఁ దాను నచట ♦ నొయ్యన చనుదే
నకుటిలశాంతోదాత్త, ప్రకృతి యగుట చూచి యెఱిఁగి ♦ రాక్షసపతియున్. 3

ఉ. గౌరవశాంతమూర్తిఁ దగఁ♦గైకొని మార్గముక్రేవ నిల్చి య
చ్చేరువఁ బోవ నద్దనుజుఁ ♦ జేరఁగఁ బోయి మహాత్మ యిట్లు కాం
తారములోనఁ బోకకుఁ గ♦తంబును నీ లలితాంగిపేరు నీ
పేరును దీనిజన్మమును ♦ బ్రీతిఁ దగంగ నెఱుంగఁ జెప్పవే. 4

చ. అనవుడు నాతఁ డిట్లను మ♦హాపురుషా! మయనామధేయుఁడన్
దనుజుఁడ హేమ నాఁ బరఁగు♦దానిఁ బయోరుహవక్త్ర నప్సరో
వనిత సమర్త్య లిచ్చిన వి♦వాహవిభూతివహించి నెమ్మి మైఁ
దనయుల నిద్దఱం గని ప♦దంపడి కాంచితి నీతలోదరిన్. 5

తే. అగ్రతనయుండు మాయావి ♦ యనఁగ వాని
యనుఁగుఁదమ్ముఁడు దుందుభి ♦ యనఁగఁ బరఁగు
దీనిపేరు మందోదరి ♦ దేవ యిమ్మృ
గాయతాక్షికిఁ దగువరు ♦ నరయఁ దలఁచి. 6

మ. జగతిం గ్రుమ్మరువాఁడ నై కడఁగి యీ♦చంద్రాస్యఁ దోకొంచు నే
ను గరం బుత్సుకవృత్తిఁ బోక యిది హృ♦న్మోదంబు సంధిల్లె నీ
దగుసల్లాపరసంబు పెంపునఁ బ్రియం ♦ బంతంతకుం బేర్చున
ట్లుగ నీయన్వయనామధేయములు విం♦ధుం జెప్పు నా కేర్పడన్. 7

క. నావుడు ముద మంది యితం, డీవారిజనయన నాకు ♦ నీ వెదఁ గోరెం
గావలయు నని తలంచి మ, హావినయపరుండువోలె ♦ నతఁ డిట్లనియెన్. 8

క. నాకుం బ్రపితామహుఁ డా, లోకపితామహుఁడు తండ్రు♦లుం బౌలస్త్యుల్
మీకె ననఁ బూన నేర గు, ణాకల్పా వేదములు చి♦రాభ్యస్తంబుల్. 9

ఉ. పేరు దశాననుండు కృప♦పెంపున నాదుతపంబుసొంపునన్
వారిజసంభవుం డొసఁగె ♦ వావిరి యైనవరంబు లిప్పు డిం
పారెడులంక నాకు నెల♦వై మహనీయవిభూతి నుండుదున్
దారపరిగ్రహంబు నకృ♦తం బిటముందట నన్నుఁ బ్రీతుఁ డై. 10

తే. క్రూరుఁ డగుట యెఱుంగక ♦ కోరియిచ్చెఁ, గన్యనప్పుడమయుఁడుద♦కప్రదాన
సహితముగ వీటి కరిగి యు♦త్సవముతో వి, వాహమయ్యె నద్దానవ♦వల్లభుండు.

క. తనసుతు లని యమ్మయుచె, ప్పినమాయావియును దుందు♦భియు సమరముఖం
బున వాలిచేత నీల్గుట, లినతనయుఁడు సెప్పె రఘుకు♦లేశ్వర నీకున్. 12

క. ఒకయోధముఖ్యు నని నం,తకు నైనను గీటడంచు ♦ దాని నమోఘ
ప్రకృతి యగుశక్తి నిచ్చెను, వికసిల్లుచు మయుఁడు దనుజ♦వీరాగ్రణికిన్. 13

క. కోరి వివాహం బయ్యెను,గారవ మెసఁగంగఁ గుంభ♦కర్ణుఁడు దళదం
భోరుహలోచన యగున, వైరోచనికూఁతుకూఁతు ♦ వజ్రజ్వాలన్. 14

ఆ. సరమ యనులతాంగి ♦ శైలూషతనయఁ గ, పోలచంద్రబింబఁ♦బులినజఘన
హరిణశాబనయనఁ ♦ బరమోత్సవంబునఁ, బెండ్లియయ్యె నవ్వి♦భీషణుండు. 15

మేఘనాదుని జననము.

క. పదపడి మందోదరి స, మ్మదమున సుతుఁ గాంచె నాకు♦మారకు నెలుఁగున్
మదదిగ్దంతావళములు, బెదరఁ జెలఁగె మేఘనాద ♦ భీకరభంగిన్. 16

క. దనుజేంద్రుండును జిత్తం, బున నెంతయు సంతసిల్లి ♦ పుత్త్రకునిఁ గనుం
గొని మేఘనాదుఁ డనఁగా, ననురూపం బయిననామ ♦ మప్పుడు వెట్టెన్. 17

ఆ. పిదప నింద్రజి యనుపేరుఁ ♦ బెంపుఁ బడసె, నద్దశాననందనుఁ♦డభిమతముగ
దానిఁ బదపడి చెప్పెద ♦ మానవేంద్ర,వినుము తరువాతికథలు స♦విస్తరముగ

ఉ. ఆసమయంబునన్ సరసి♦జాసనుపెట్టినచొక్కు కుంభక
ర్ణాసురుమోమునం గదిరె ♦ నాతఁడు నగ్రజు వేఁడె గాఢని
ద్రాసుఖయోగ్యమందిరము ♦ రాక్షసవంశవరుండు నిచ్చెఁ గై
లాసమువోలెఁ బ్రాంశుధవ♦ళం బగునూత్ననికేతరత్నమున్. 19

క. అందు నివాసస్థానము, నం దల్ప మనల్పముగ నొ♦నర్చిన నిద్రం
బొంది బహువత్సరంబులు, నిందితదురితాబ్ధిలో ము♦నిఁగి యుండంగన్. 20

రావణుఁడు దేవతలు మొదలగువారిని బాధించుట.

శా. దేవోద్యానము లీల మై నఱకు బా♦ధించు న్మునిశ్రేణి నా
నావిప్రావలిఁ బట్టి తెచ్చి తిను బ♦న్నంబుల్ సురస్త్రీలకుం
గావించుం గ్రతువైభవంబులకు వి♦ఘ్నం బాచరించుం దశ
గ్రీవుం డప్రతిమప్రతాపపరుష♦క్రీడాకలాకల్పుఁ డై. 21

సీ. మదమున నలిరేఁగి ♦ నదులు సొచ్చి కలంచి యాడు నుద్ధతగంధ♦హస్తిలీల
బలమునఁ జెలఁగి కా♦నల రేగి రూపఱ విఱుచు మహావాత♦విభ్రమమున
బెడిదంపుఁదనమునఁ ♦ గడఁగి శైలమ్ములుపొడిపొడి సేయు దం♦భోళిభంగి
నొడలిపెంపున వీచి ♦ జడనిధు లిక్కడక్కడ వైచు మంథన♦గంబుకరణి
తే. గరుడగంధర్వయక్షకి♦న్నరులఁగన్న,జెవులు వట్టి యాడించు స♦శేషలోక
భీకరము లగువిధములు ♦ పెక్కు సేయు, గర్వ మెదుగంగ నాదశ♦కంధరుండు.

కుబేరుఁడు దూతను బంపి రావణునకు బుద్ధి చెప్పించుట.

క. అత్తఱి నత్తెఱఁ గెల్లను, విత్తేశుఁడు గలయఁ గనియు ♦ వినియుం గరుణా
యత్తమతి యగుట దూతం, బుత్తెంచె దశాననునకు ♦ బుద్ధులు సెప్పన్. 23
క. చనుదెంచి దూత ముందఱ, గనియె విభీషణు నతండుఁ ♦ గడు వేడుక న
ద్ధనపతిసేమ మడిగి పరి,జనముల వేర్వేఱ యడిగి ♦ సంభావించెన్. 24
ఉ. వచ్చినకార్య మారసి య♦వక్రచరిత్రుఁడు దానవేశ్వరుం
జెచ్చెరఁ గానిపించె నెడ♦సేయక దూత వినీతవేషుఁ డై
చొచ్చి ధరాతలం బురము ♦ సోఁకఁగ నానతుఁ డై యుపాయనం
బిచ్చి కరప్రదర్శితమ♦హిం దగ సంకుచితోపవిష్టుఁ డై. 25
శా. దేవా దేవరతోడఁబుట్టువు కృతా♦ర్థీభూతచేతస్కుఁ డై
నీవిఖ్యాతికి సంతసిల్లు సహజ♦స్నేహంబు నీయందు నీ
శ్రీ వెంపారుటఁ గోరు నీమహిమఁ బ్రా♦ర్థించు న్సదిం గావునన్
దేవేంద్రాదులచంద మొప్ప దని యు♦ద్దేశించి నీయొద్దకున్. 26
తే. నన్నుఁ బుత్తెంచెఁ దనవచ♦నములు గాఁగఁ, జెప్పుమనికొన్ని బుద్ధులు♦సెప్పివాని
నవధరింపు మొకించుక ♦ యవసరంబు,నాకు దయసేసి కార్యవి♦వేకచతుర. 27
చ. జగములకుం బ్రతాపము ప్ర♦శస్తముగాఁ బ్రకటించుమాత్రకుం
దగ వగు నిప్డు సేసినవి♦ధం బిటమీఁద నిజాన్వయోచితం
బగ నొనరింపు ధర్మము ద♦పోవిభవంబునఁ గాదె యింతపెం
పు గనుట లంకకై మనకుఁ ♦ బుట్టినముందటిపోని సాలదే. 28
చ. మునిజన మెల్ల దుర్దశల ♦ ముచ్చిరి యుండుటఁ జూచి యప్సరో
వనితలయార్తిఁ జూచి క్రతు♦వర్గముదైన్యముఁ జూచి నామనం

బనయముఁ దల్లడిల్లెడు ద♦శానన దుష్టచరిత్ర మింక నై
నను నిది మాని సత్పథము♦నం జను దూఱు లడంగు నంతతోన్. 29

తే. ఇంత కాలంబు నేఁ బోయి♦హిమనగమున, శాంకరం బగుధర్మంబు♦సలుపు చునికి
నెఱుఁగనై తిమగుడివచ్చి♦యెల్లనెఱిఁగి, యెఱుఁగఁ జెప్పితిహితమునా♦యెఱిఁగినంత.

క. ఇది నా కానతియిచ్చిన, పదకము గలరూపు విన్న♦పము సేసితి నీ
హృదయంబునఁ గైకొను మొం, డుదలంపులు దక్క మనవు♦డుం గుపితుం డై.

క. ఆతఁడు నీకుం దగు నీ, వాతనికిం దగుదు మీర ♦ లక్కట దొరయుం
దూతయు నఁట వచ్చుటయు భ, యాతురతం గఱపి పోవ ♦ నఁట యిది పోలున్.

ఉ. బుద్ధులు సెప్ప వెల్ల నటు ♦ వోవఁగనిమ్ము ధనాధిపుం దప
స్సిద్ధికిఁ బోయి వచ్చె నని ♦ చెప్పితి వత్తెఱఁ గెట్టి దంతయున్
శుద్ధిగఁ జెప్పు మన్న సుర♦సూదనుపల్కులు చూడ నిట్లసం
బద్ధము లైనదూత యెడఁ♦బాసియు దిట్టఁడు గాన నిట్లనున్. 33

ఉ. అర్థవిభుండు వోయి తుహి♦నాద్రిఁ దపం బొనరింపఁగా విహా
రార్థము వచ్చి వన్ గిరిసు♦తాన్వితు నీశ్వరుఁ గాంచియున్ వర
ప్రార్థన సేయఁ డయ్యె నతఁ♦డాతఁడు దానికి మెచ్చి యిచ్చె స
ర్వార్థవిధాయకం బయిన♦యాత్మసఖత్వము నిశ్చలంబుగన్. 34

తే. వామపార్శ్వభిగతు లగు♦వారి తేజ, మడరి యద్దెసలోచన ♦ మతని కపుడు
పింగళం బైనవా రేక ♦ పింగళుండ, వనఁగఁ బరఁగును జగముల♦ననిరి ధనదు.

ఉ. అత్తెఱఁ గెల్ల నిట్టిద మ♦హాత్మ శుభంబు సధర్మవృత్తి కా
యత్తము సూవె యిమ్మెయి న♦హంకృతి సత్త్వము గాఁ దలంతురే
యుత్తము లక్కటా చెడుట ♦ కోపక చుట్టము బుద్ధి సెప్పినం
జిత్తమునందు నీసరకు ♦ సేయమి గర్వము గాక కర్జమే. 36

తే. అనిన నిరువదికన్నుల ♦ నడరు కెంపు, పద్మవనగతబాలాత♦పంబుఁ బోల
భ్రుకుటివికటలలాటవి♦స్ఫూర్జదుగ్ర, కోపభీకరుఁ డగుచు ర♦క్షోవిభుండు. 37

క. ఏమేమీ ననుఁ జెడు దని, నాముందటఁ గొంకులేక ♦ నాలుకతుద కీ
వీమాట దెచ్చి తజువర, మేటిగఁ దలఁచితొకో నీకు ♦ నిది విధి యనుచున్. 38

క. కేసరము లదరుహరిక్రియ, మీస లదర లేచి దూత ♦ మెడ దునియఁగ సిం
హాసనము కెలన నున్నమ, హాసి వెఱికి వ్రేసె దమ్ముఁ ♦ డడ్డము సొరఁగన్. 39

ఆ. అవులించుతలయు ♦ నడ రెడునట్టియుఁ, జూచి ప్రీతుఁ డగుచు ♦ సురవిరోధి
యచటిడింభతతికి ♦ నాఁకలిమదువుగా, నిచ్చి యాగ్రహమున ♦ నిట్టు లనియె.

శా. రక్షోవంశహితోపదేశ మను పే♦రన్ వీనిఁ బుత్తెంచె నా
యక్షాధీశ్వరుఁ డీశుతోఁ దనకు స♦ఖ్యం బైన తేజంబు రా

జ్యక్షోభంబుగ లంకఁ గొన్న మనయ♦న్యాయంబు సెప్పన్ సురా
దితుఁ ద్రవ్యవసాయహేతు వగుక్షో♦తిం జూపి జంకింపఁగన్. 41

ఉ. నిక్కము నట్లు కాన తగు♦నీతిపరు ల్పర లుక్కివంబునన్
మిక్కిలి రైనవారి నియ♦మింపక తక్కుదురే ధనేశ్వరుం
డక్కట లెస్స సేసె నడి♦ యాస సెడన్ దిగధీశుఁ డొక్కఁడుం
ద్రిక్కక యుండఁ ద్రుళ్ళడఁపఁ♦ ద్రిమ్మరఁ బోవలసెం గ్రమంబునన్. 42

రావణుఁడు కుబేరునిపై దండెత్తి పోవుట.

ఉ. కావున మున్నుమున్న యల♦కాపుర మేర్చి ధనేశు నోర్చి యు
ఘావలిపే రడంత మని♦ యప్పుడ యుద్ధవిడిన్ సమగ్రనా
నావిధసైన్యభూరిభర♦నమ్రవసుంధరుఁడై పురీసరి
ద్ద్రావమహాటవు ల్గడచి♦ రాజతశైలముఁ జేరఁ బోయినన్. 43

తే. యక్షులంతంతఁ జూచి ధ♦నాధిపునకు, రాక్షసేశ్వరుసైన్యంబు♦ రాక చెప్ప
నతఁడు గ్రక్కున సేన లా♦యితము చేసి, బరవసంబునదలపడఁ♦బంచుటయును.

క. ధనదుబలము దనుజబలము, ననువునఁ దలపడఁ గడంగి♦ యార్చుచుఁ దాఁకెన్
ఘనఘోషభీషణము లగు, వననిధు లొండొంటితోడ♦ వడిఁ దాఁకుగతిన్. 45

యక్షరాక్షసులయుద్ధము

శా. జ్యానాదంబు నిశాతహేతిపటలీ♦సంఘట్టరావంబు ఘం
టానిక్వాణసమేతబృంహితము గా♦ఢస్ఫారహేషాసము
త్థానోపేతఖురాహతధ్వనియు సాం♦ద్రం బైనభేరీపటు
ధ్వానం బేర్పడ దయ్యె నయ్యెడ బల♦ద్వంద్వంబునం దేమియున్. 46

ఉ. అందును నిందుఁ జేయఁగల♦ యట్టిభటుల్ దలపడ్డ సైన్యముల్
గ్రందుగ నొక్కపెట్ట తమ♦కంబునఁ బోరుట చూచి కైకసీ
నందనుఁ డిమ్మెయిన్ సరి పె♦నంగుట సైఁపక వచ్చి నీఁకఁ దాఁ
కెం దనమోములన్ వఱలఁ♦ గీల లుదగ్రత వజ్రదంష్ట్రలై. 47

క. ఏటున వాటున వ్రేటునఁ, బోటున దశముఖుఁడు రౌద్ర♦ముగ నలుముటయున్
లేటమొగమువడి యక్షులు, కోట సొరంబాఱి రసుర♦కోటి రొగవఁగన్. 48

క. తోలుకొనిపోయి దనుజులు, కైలాసతటంబుబయలు♦ గైకొనఁ జన నా
భీలశరనిహతి వారలు, గూలఁగ సంయోధకంట♦కుఁడు వడిఁ దాఁకెన్. 49

ఉ. ఏచినదైత్యసైన్యముల♦ నెల్లను ద్రుళ్ళడఁగించి యిట్లు శౌ
ర్యోచితలీలఁ గ్రాలి సమ♦రోద్ధతి మైఁ దమసేనఁ జూచి చే
వీచుచు వచ్చు యక్షుఁ గని♦ వీతభయుండు దశాస్యమంత్రి మా
రీచుఁ డుదగ్రుఁడై గిరి గి♦రిం దగ మార్కొనుమాడ్కిఁ దాఁకినన్. 50

క. ఇరుపురశరజాలము లొం,డొరుపులతురగములు సూతు ♦ లురుకేతనముల్
గరువలి క్రియఁ బడఁ గూల్చుచు,నెరగలిచిచ్చుగతిఁ గప్పె ♦ నిరువాఁగుపయిన్.

ఉ. యక్షుఁడు దానవుం గదిసి ♦ యార్చి దగం గద బిట్టు వ్రేసినన్
రాక్షసుఁ డీడఁబోక భిదు♦రప్రతిమానమహాసి వ్రేసె ధూ
మ్రాక్షుఁడు నంతఁ గూడుకొని ♦ యాసురవృత్తిఁ దగంగఁ జేసె ను
గ్రక్షురికాక్షతిం బ్రతిము♦ఖంబున రక్తనదీప్రవాహముల్. 52

ఉ. దానవవీరు లిట్లు ధన♦దప్రియభృత్యునిఁ గిట్టి నొంచినన్
మానము డిగ్గఁ ద్రావి గరి♦మంబు దలంప కతండు వాఱినన్
సేనలు వెల్లగిల్లి పఱ♦చెన్ దశకంఠుఁడు కోట డగ్గఱం
గా నడచెన్ మణిస్ఫురిత♦కాంచనతోరణకాంతిఁ జూచుచున్. 53

ఉ. అట్టియెడన్ సురారిసుభ♦టావళి వాకిట లగ్గ సేసినం
గట్టుపకాసి దీర్ఘదృఢ♦కాయుఁడు తత్ప్రతిహారపాలకుం
డొట్టినమంటవోలెఁ గడు♦నుగ్రతఁ బేర్చిన సూర్యభానుఁ డ
ప్పట్టునఁ దాఁకి దానవులు ♦ పాఱుటయుం గదిసెన్ దశాననున్. 54

ఆ. వీఁకఁ గొండతోడఁ♦దాఁకెడుతగరును, బోలె గగనచరులు ♦ భుజబలంబు
వొగడఁ బరిఘు ద్రిప్పి ♦ యెగసి దశానను,వెడఁదయురము పెలుచ♦నడిచి యార్చె.

క ఆసూర్యభానుఁ డీక్రియ, వ్రేసినయప్పరిఘు దనుజ♦విభుఁ డధికబలో
ల్లాసమునఁ బుచ్చుకొని పొడి, సేసె నసురు లార్వ నతని♦శిర మొకవ్రేఁతన్.

క. నుగ్గయినయతనిఁ గనుఁగొని, బెగ్గలమున నచటిభటులు ♦ పికపిక లైనన్
డగ్గఱి పిశితాశను లొక, మొగ్గర మై కోట సొర స♦ముద్ధతు లయినన్. 57

మ. సమరక్రీడకు వచ్చె వైశ్రవణుఁ డు♦త్సాహోగ్ర మై మాణిభ
ద్రముఖం బైనబలంబు మున్ వెడలఁ దూ♦ర్యశ్రేణి గర్జిల్ల దు
ర్దమదోర్గకాండవిమర్దితోద్ధతగదా♦దండోద్భటుం డై పరా
క్రమలీలం బటువందివాగ్విభవసం♦రంభంబు రంజిల్లఁగాన్. 58

క. ప్రకటబలు లమ్మహోదర, శుకసారణు లాదిగా న♦సురవీరులునున్
భ్రుకుటిముఖు లగుచు యక్ష,ప్రకరముఁ దలపడిరి తూర్య♦రవములు సెలఁగన్.

ఆ. దొరలు వెన్నుదన్ని♦పురికొల్పి యిరువురుఁ♦జేరిచూచుచుండఁ♦జెలఁగియుభయ
బలముఁ బోటులాడెఁ జలమున నొక్కింత, యోలమాసగొనక♦యొలి నార్చె.

సీ. కీలాలజలముపైఁ ♦ దేలుచు నవ్విన ట్లున్నశిరంబు లొ♦క్కొక్కచోట
నంగుళీయకరుచు ♦ లడరంగ నెఱిఁ బాసియున్నహస్తంబు లొ♦క్కొక్కచోట
గుత్తులకోలఁదికిఁ ♦ గృత్తంబులై పడి యున్నపాదంబు లొ♦క్కొక్కచోట
నవయవభేదంబు ♦ లమరక తునియలై యున్నగాత్రంబు లొ♦క్కొక్కచోటఁ

తే. గమలషండంబు నాగలో♦కంబుఁ దలిరుఁ,బొన్నుఁగల్పాంతమునజము♦బౌనసంబు
నింటిలోపలఁబోలె నొ♦ప్పెసఁగెఁజూడ, నప్పుడుయక్షనిశాటయు♦ద్ధాంగణమున

ఉ. అయ్యెడ మాణిభద్రుఁడుఁ బ్ర♦హస్తుఁడు నొండొరుఁ దాఁకి వ్రేసియుఁ
బ్రయ్యఁగ మోఁదియుం జదియ♦వైచియు నొచ్చి చనంగ నిమ్మెయిన్
డయ్యఁగఁ బోరి రంత వికటప్రముఖాసురు లంటఁ దాఁకినం
గయ్యము దక్కి యక్షుఁ డధి♦కం బగునొవ్వినఁ బెల్లగిల్లినన్. 62

ఆ. బలము పాయ యిచ్చి ♦ తొలఁగిన నలుకక, బరవసమున నర్థ♦పతి గడంగి
రథముఁ బఱపఁ బనిచె ♦ రాక్షసభటకోటి,యఱుమలేక పాఱి ♦ తెఱపి యిచ్చె.

కుబేరుఁడు రావణుని దూరనాడుట.

క. ధనదుఁడు గట్టెదురం దమ్మునిఁ గనుగొని సూతుఁ దురగ♦ముల నిలుపంగాఁ
బనిచి పులస్త్యతనయనం, దనుఁ డగఁటకు సముచితముగఁ ♦ వా నిట్లనియెన్.

ఉ. ఏను హితంబు సెప్ప నిటు ♦ లేచి దురాచరణంబు లిమ్మెయిన్
మానవు రోగి చేఁ దయిన♦నుం దఱువుం దెవు లంటఁ దాఁకినం
గాని యెఱుంగఁ డప్పు ప్రతి♦కారము గల్గునె యట్లపోలె నీ
దైననికృష్టవృత్తిఫల ♦ మంది తలంచెదుగాక పిమ్మటన్. 65

ఉ. కార్యము లెందుఁ దార యవ్వఁ ♦ గా దన నోపుదురే సహాయులై
యార్యులు ద్రోచి చెప్ప నుభ♦యప్రతిపన్నము లైనఁ గాక యీ
శౌర్యము వట్టి దుర్నయవి♦చారమునన్ వినయంబు దక్క ట
స్థైర్యముఁ దేక యున్నె తుది ♦ దాఁకునె లోకవిరుద్ధవృత్తముల్. 66

తే. మేలు రెండులోకంబుల ♦ మేల తెచ్చుఁ,కీడు సేసినఁ దప్పదు ♦ కీడ యగుట
దీని నాబాలగోపాల♦మైనజనము,సకలమును మది నెఱుఁగు నీ♦వొకఁడుదక్క.

చ. ఒకరునిమాటఁ బోక కడు♦నుగ్రత నీవు సధర్ము లైనవా
రి కలుగుచున్ సముద్ధతిఁ జ♦రింపఁగఁ జూచుట దేవతాగణం
బకట మనంబులోన ముద♦మందుఁ జుమీ వెడమాట లింక నే
టికి రణకౌశలంబుఁ బ్రక♦టింపుము వచ్చితి సారెసారెకున్. 68

కుబేరుఁడు రావణునితో యుద్ధముచేసి యోడిపోవుట.

క. అనిన మఱుమాట వలుకక, దనుజేంద్రుఁడు ధనదు నస్త్ర♦తతిఁ గప్పె నతం
డును బాణవృష్టి గురిసి య, శనిక్రియ నుగ్ర మగునసల♦శర మేసె వడిన్. 69

ఆ. అదరు లెగయ వచ్చు♦నాగ్నేయబాణంబు,రాక కంబుపతిశ♦రంబుఁ దొడిగి
లాఘవమున నిజబ♦లం బార్వ దశముఖుఁ, డనలిదూరమునన ♦ యాఱనేసె. 70

శా. శ్రావ్యం బై చెలఁగన్ గభీరమధుర♦జ్యానాద ముద్దామమై
రవ్యాప్తపారనిరూఢతం బ్రతిశరా♦రంభంబు మర్దించుచున్

సవ్యప్రౌఢి దృఢాపసవ్యగతి నా♦శ్చర్యంబుగా నేయుచున్
దివ్యాస్త్రంబులఁ బోరి రిద్దఱును సా♦దృశ్యం బదృశ్యంబుగన్. 71
ఆ. ఏటు లాడి యాడి ♦ యేత్తెఱఁ గలిసి గ, దా ప్రవీణబాహు♦దండుఁ డయిన
ధనవిభుండు వ్రేసె ♦ దశముఖుశిరము లం,దంద యక్షు లార్వ♦నచల మద్రువ.
క. సురవైరి గినిసి యొక్కట, నిరువదిగద లెత్తుకొని ధ♦నేశ్వరు నురమున్
శిరమును బరులుం గరములుఁ,జరణంబులు జవియ మోఁదె ♦ సరభసవృత్తిన్.
చ. కలయఁగ మేన శోణితము ♦ గ్రమ్మఁగ లా వఱి యొల్లఁబోయి కెం
దలిరుల నొప్పుచూతము మొ♦దల్ నఱకఁ ధర వ్రాలునట్లు వి
హ్వలుఁ డయి తేరిపై నొఱగు ♦ వైశ్రవణుం గని సూతుఁ డెంతయుం
దలరి రథంబు దోలుకొని ♦ దవ్వుల కెక్కడి కేనిఁ బోయినన్. 74
క. పెల్లుగ నార్చుచు విజయస, ముల్లాసముతోడఁ బంక్తి♦ముఖుబల మెగవం
జెల్లాచెదరై యక్షులు, పెల్లగిలం బఱచి రద్రి♦బిట్టులియంగన్. 75
సీ. కాలుకొన్నంతయుఁ ♦ గడువేగమునఁ బాఱి కనుకని దెసలందుఁ♦గాడుపడియుఁ
బాఱఁ జాలక ముట్టఁ♦బడి జాడ దప్పంగఁ దొలఁగి పెన్గొందులఁ♦దూఱఁబడియుఁ
దలలుఁ జీరలును గం♦పలు వట్టికొని గాసి గా మ్రగ్గుటడవులఁ♦గాటువడియుఁ
గాళులఁ జేతులఁ ♦ గా నెట్టకేలకుఁ జఱు లెక్కి లోయలఁ ♦ జాఁగఁబడియు
ఆ. బయలిమొనలు గోట ♦ వట్టినపెల్లున,వీటిప్రజయు నొక్క♦మాట యురలఁ
దెరలి యిద్ద ఱొక్క♦తెరువునఁ బోవక,యాకులితను గాంది♦శీకు లయిరి. 76

—● రావణుఁడు కుబేరు నోడించి పుష్పకవిమానము గొనుట. ●—

తే. అసురపతి గెల్పుగైకొని♦యలకఁ జొచ్చి,యొండు సేయంగనొల్లక♦యుచితపరుఁడ
పోలెఁ దవప్రజవారించి♦లీలఁ గామ,గమనరమణీయ మగుపుష్ప♦కంబుగొనుచు.
క. చనియె నట ధనదుసూతుఁ డ, తని నొకపద్మాకరంబు♦తటముననుం బె
ట్టిన నచటఁ బొలయుచల్లని,తనుగాలిం దేఱి లజ్జి♦తస్వాంతుం డై. 78
ఆ. అంత నంత విరళి ♦ మగుపరివారంబు, గూడి చిన్నవోయి ♦ కొలిచి రాఁగ
వాడి యున్న మోము♦వాంచినభంగిన, యలక కేగుదెంచె ♦ యక్షవిభుఁడు. 79
ఉ. అక్కడ దానవేంద్రుఁడు జ♦యంబునఁ గ్రొవ్వెలరారఁ బుష్పకం
బెక్కి గిరీంద్రవైభవని♦రీక్షణకౌతుకలగ్నచిత్తుఁ డై
యిక్కడ నక్కడం గలయ ♦ నిచ్చమెయిం జరియించు చుండఁగా
నొక్కెడ నెద్దెసం గదల♦కుండె విమానము విస్మయంబుగన్. 80
చ. అమరవిరోధి దాని కెద ♦ నచ్చెరు వంది యమాత్యభృత్యవ
ర్గములును దానుఁ గూడి వడిఁ ♦ గామగ మై చనునట్టి దివ్యవిమా
న మిచట నిట్లు దీనిగమ♦నం బెడలం గత మేమి యక్షస
త్తముఁ డొకరుండు దక్క నొరుఁ ♦ దాల్పవొకో హృదయానువర్తి యై. 81

నందికేశ్వరుఁడు రావణుని శపించుట.

చ. అనుసమయంబునం ద్రినయ♦నానుచరుం డగునంది వారలం
గని యనియెం దొలంగుఁ డెడ♦గా నిది యీశనివాసదేశ మిం
దనిమిషయక్షకింపురుష♦లాదిగ నెవ్వరు రా రనంగ న
ద్దనుజవిభుండు వెండియు ను♦దగ్రతఁ బోవక యున్న వల్కెతోన్. 82

క. ఈతఁడె నీశ్వరుఁ డిత్తరు, పోతంబుల కెలన శైల♦పుత్త్రియుఁ దానుం
బ్రీతిఁ గుసుమాపచయకే, ళీతత్పరుఁ డైనవాఁడు ♦ లీలానుగతిన్. 83

క. అడిబీర ముడిగి రాక్షస, చెడక మరలి పొమ్ము నీకుఁ ♦ జేయలఁతియె యీ
యెడ నింక నీవు నిలిచినఁ, బడ నడుతురు గన్న నిన్నుఁ ♦ బ్రమథగణంబుల్.

తే. అనినఁ గోపించి యీశ్వరుఁ♦డనఁగ నెవ్వఁ, డతనికిచ్చోటు దక్కెన♦కతముఁ జెప్పు
మనుచు వానరవదనంబు♦నట్టు లున్న, నందిమొగ మప్డు దేరకొ♦నంగఁ జూచి. 84

క. కడుఁ బెల్చ నవ్వి యగు నీ, వడువునఁ జెలువంబు గలుగు ♦ వారలచేతం
జెడఁడే యీతఁడు నుడువక, యుడుగు మనుచుఁ బంక్తివదనుఁ♦డుల్లస మాడెన్.

చ. తెగడినఁ గెంపుసొం పడరు♦దృష్టులు గాడఁగఁ జూచి నంది యి
ట్లగు నిది నిక్క మివ్విధము♦నాననముల్ గలవార యేపున
న్మిగిలినరాక్షసాన్వయము ♦ నిన్నుఁ బురంబును సాగరంబు గా
సిగ మసి గాఁగఁ జిక్క వడఁ ♦ జేద్పుడఁ జేయుట యెట్లుఁ దప్పునే. 87

ఆ. నిన్నుఁ బట్టి యిపుడ ♦ నీఱుగఁ దలలు దు, న్మాడ నాకు శక్య ♦ మగున యైన
జగముచేతినిందఁ ♦ జచ్చినవాఁడవు, మున్న కాన శపము ♦ ముట్ట ననిన. 88

మ. అతిరౌద్రాకృతి దైత్యుఁ డిట్లనియె మీ ♦ రాక్రోశముం జేయఁ బ
ర్వత మే నిప్డు చలంబునం బెఱికెదన్ ♦ వారింపుఁడా నీవు మీ
యతఁడున్ వచ్చి విమాన మాఁగినఫలం ♦ బందంగ నీశాను ని
ర్జితుఁ గావింపక మిమ్ముఁ ద్రుంపక దశ♦గ్రీవుండునుం బోవునే. 89

రావణుఁడు కైలాసమును బెల్లగించి యెత్తుట.

ఆ. అనుచు శైలమూల♦మున కేగి చేతుల, గ్రుచ్చి యమరఁ బట్టి ♦ కూలఁ ద్రోవ
నప్పళించి యెత్తె ♦ నల్లాడె నమ్మహా, నగము జీవరాశి ♦ బెగడుపడఁగ. 90

క. తదవసరంబునఁ బ్రమథులు, బెదరిరి గిరిరాజతనయ ♦ బి ట్టులికి వెసం
బోదివి పయి వ్రాలి కౌఁగిటఁ, గదియించెను శంభుమేను ♦ గరుపారంగన్. 91

ఆ. దనుజుచంద మంతఁ ♦ దనదుచిత్తంబున, నెఱిఁగి శంకరుండు ♦ చిఱుతనగవు
కాంతి మోముచెన్ను♦వింత గావింపంగ, నుంగుటమున నల్ల♦నూఁదుటయును.

శివుఁడు రావణుని చేతులు కైలాసము క్రింద నడఁగఁ ద్రొక్కి వాఁడు ప్రార్థింపఁగా ననుగ్రహించుట.

చ. కరములు చాఁపకట్టువడఁ♦గా గిరి యెప్పటియట్ల క్రుంగినన్
విరవిరఁ ద్రెళ్లి నొవ్వడరి ♦ విహ్వలుఁ డై దశకంధరుండు ఘో

రరవము లోకసంభ్రమకరం బగునట్లుగఁ బెల్చఁ గూసె న
చ్చెరువును బెగ్గలంబుఁ గవిసె వెస దైత్యసమాత్యకోటికిన్. 93

క. వెల్లువ ముట్టినపగిదిం, దల్లడమునఁ గూడఁ బాఱి తనుఁ దనసైన్యం
బెల్లను ముసరఁగ దానవ, వల్లభుఁ డట్లుఱచు చుండె వా విడిచి వడిన్. 94

తే. తా నెఱుంగనియట్టుల తడవు గాఁగ, నిల్చి కరుణించి పదపడి నీలగళుఁడు
నగము డీలించి బాహులుపిగిచికొనఁగ,నిచ్చి యానతియిచ్చెదైత్యేశ్వరునకు.

శా. కేలీకందుక మల్ల నెత్తుకొనుమాడ్కిం బట్టి నాయున్న యీ
కైలాసాచల మిట్లు నీవు నెగయంగా నెత్తినం జోద్య మై
నీలా వేఁ గొనియాడు బెల్లరును వర్ణింపంగ నీ కొక్కవే
ళేలోకంబునఁ జెల్ల దైత్యులకుఁ బెంపెక్కంగ నే నిచ్చెదన్. 96

క. ఏ వినఁగ నిపుడు నీదగు, రావంబు త్రిలోకభీకరం బయి చెలఁగెం
గావున విన్న భయం బగు, రావణుఁ డనునామమునఁ బరఁగు త్రిజగములన్.

ఉ. పుష్పక మర్థి నెక్కి మెటఁ బోయెదొ పొమ్మని వీడుకొల్పె వా
స్తోష్పతి సంతసం బెడల ధూర్జటి నిర్భరహర్షనిర్గళ
ద్బాష్పవిలోచనుం డగుచు దానవనాథుఁడు రత్నమాలికా
నిష్పతదంశుజాలరమణీయవిమానము నెక్కె మ్రొక్కుచున్. 98

—ఆశ్వాసాంతము.—

మ. బుధసంరక్షణశీలుచేత వినయాంభోరాశిచే శత్రుగ
ర్వధనాదానవిదగ్ధుచేత రమణీప్రద్యుమ్నుచే నన్వయాం
బుధిసంపూర్ణసుధాంశుచేతఁ సుహృదంభోజార్కుచే భారతీ
మధునిష్యందముఖాబ్జుచేతఁ ద్రిజగన్మాన్యస్ఫురత్కీర్తిచేన్. 99

క. ఖండియరాయనిచే నుద్దండద్విషదవనిపతిమదావళహరిచేఁ
ఖండితవిధుచే విభవా, ఖండలుచే నృపనయప్రకారునిచేతన్. 100

మాలిని. నిరుపమరణకేళీనిర్గళద్వైరిధాత్రీ
వరతనుగళితాసృగ్వారిపూరావగాహ
దరభరపరిఖేలద్యాతుధానాంగనాని
ర్భరమదమధురస్తోత్రప్రసన్నాత్మచేతన్. 101

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిధేయ తిక్కననామధేయ ప్రణీతం బయినయుత్తరరామాయణం బనుమహాకావ్యంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

నిర్వచనోత్తర రామాయణము.

పంచమాశ్వాసము.

రమణచరణశరదం
భోరుహాభృంగపతిచేఁ ద్రి♦భువనప్రథితా
చారునిచేఁ గనకాచల
ధీరునిచే మనుమవసుమ♦తీవల్లభుచేన్. 1

క. శంభునిచే నిర్విధమున, సంభావితుఁ డై తదీయ♦శైలము డిగి సం
రంభమున రావణుఁడు దాఁ, గుంభిని నలుగడలఁ గలయఁ♦గ్రుమ్మరు చుండెన్.

క. ఒక్కొకమరి సేనలతో, నొక్కొకమరి వీరపరిజ♦నోపేతుం డై
యొక్కొకమరి దనయంతన, యొక్కడ నేనిని జరించు ♦ నిచ్ఛాగతులన్. 3

వేదవతి రావణునిచే నవమానిత యై యగ్నిప్రవేశము చేయుట.

మ. హిమవంతంబున కేగి యొక్కయెడ నం♦దేకాంత మొక్కర్తు చీ
రముఁ గృష్ణాజినముం గమండలువు నై♦రాగంబు వర్జించి సం
యమముం గైకొనిఁ యున్నఁ జేరఁ జని హృ♦ద్యాకారముల్ యౌవనో
ద్యమముం గాంతియుఁ జూచి రావణుఁడు గా♦మాయత్తుఁ డై యిట్లనున్. 4

క. ఎవ్వనితనయవు నీపతి, యెవ్వఁడు పే రేమి నీకు ♦ నీరూపంబుల్
జవ్వనముఁ బాయ నీతప, మెవ్విధిఁ బాటిల్లె నకట ♦ యింతయుఁ జెప్పుమా. 5

క. అనుపలుకులు వినియుం దా, విననియదియపోలె నుచిత♦విధి నాతిథ్యం
బొనరించినయక్కన్యక, ననిమిషరిపుఁ డట్ల మఱియు ♦ నడిగిన నదియున్. 6

సీ. అనఘ కుశధ్వజుఁ ♦ డనుమునీశ్వరుఁడు వేదాభ్యాస మనిశంబు ♦ నాచరించి
యాసుకృతంబునఁ ♦ జేసి నన్ గని వేదవతి యనుపేరిడి ♦ వంశమహిమ
వెలయంగ నిక్కన్య ♦ విష్ణున కిచ్చెద నని చాలఁ బ్రీతిసే♦యంగ నెల్ల
వారును మాయయ్య♦కోరిక యెఱుఁగక యర్థింప నర్థింప ♦ నతఁడు ద్రోచి

తే. పుచ్చ నసురేంద్రుఁ డై నజం♦భుఁడు నడిగి,తనకు నీకున్నలిగిమా♦తండ్రిఁ జంపెఁ
దల్లి సోదఁ జొచ్చె సత్యవ్ర♦తంబు నడపు, జనకుపూనికి నేఁ దీర్తు ♦ నని తలంచి.

క. అది మొదలు గాఁగ విష్ణుని, మది నిల్పి యతండ నాకు ♦ మగఁ డగు నని యి
ట్లు దపంబు సేయు చుండుదు, నిది నా తెఱఁ గనిన దాన♦వేశ్వరుఁ డనియెన్. 8

ఉ. కాంతి దొలంగ మే నిటులు ♦ గాఱియఁ బెట్టుచు జవ్వనంబుచె
న్నింతయు రిత్తవో సుఖము ♦ లెల్లను డిగ్గఁగఁ ద్రావి నెమ్మదిం
జింత దళంబుగా నడరఁ ♦ జేడ్పడి యొంటి చరించుచున్ జర
త్కాంతయుఁబోలె నియ్యెడుమఁ ♦ గైకొనఁ బాడియె చారులోచనా. 9

మ. లలనా విష్ణుఁ డనంగ నెవ్వఁ డతఁ డేలా శుద్ధవంశంబు ని
ర్మలసంపూర్ణతపోమహత్త్వము వర♦ప్రాప్తానుభావంబు దో
ర్బలసంపత్తియు నాకుఁ బోలెఁ ద్రిజగ♦త్ప్రఖ్యాతిపాత్రంబులే
కలదే లంక పరాక్రమం బఖిలలో♦కశ్లాఘ్యమే వానికిన్. 10

ఆ. అనినఁ జెవులు మూసి♦కొని యిట్టులను లోక, వంద్యు వేదవేద్యు♦వరదుఁ బరము
ననుపమాను నచలు♦నవ్యయు హరిఁ జెడ, నాడఁ గూడ దని మృ♦గాక్షి మఱియు.

చ. జపముల కెల్లఁ దాన ఫల♦దాత కులంబున కాదికర్త యై
యపరిమితప్రభావుఁ డగు♦నాచతురాస్యుఁడు నాభిఁ బుట్టె వి
శ్వపతి యహీనబాహుబల♦సారఘనుల్ మధుకైటభాదిదై
త్యపతుల నెల్లఁ ద్రుళ్లడఁచె ♦ నారయ విష్ణుఁ డమాననీయుఁడే. 12

క. అనిన నసుర యమ్మాటలు, విన నొల్లక కదియ వచ్చి ♦ వెండియు సతి కి
ట్లనియె మనసంపెల్లునఁ, దనువు నిలువ దింకఁ గోర్కి ♦ దఱిమెడుఁ జేర్మిన్.

చ. ఎఱుఁగవు గాక భోగముల ♦ కెల్లను నెచ్చెలి జవ్వనంబ యి
త్తఱి నుడివోవ కుండ నుచి♦తంబుగ జక్కవదోయివోనిక్రి
క్కిఱిసినచిన్నిచన్నుఁగవ ♦ యిం పెసలారఁగ నాదువక్షమున్
వఱలుసరోవరంబున న♦వారణఁ గేలి యొనర్పు కోమలీ. 14

ఆ. అనుచుఁ దగిలి చూచు ♦ నద్దానవేశ్వరు, నలిగి చూచి నిన్ను♦నధముఁ డగుట
మును తపఃప్రభావ♦మున నెఱింగియుఁ దగ, నాపులస్త్యమనుమఁ♦డని తలంచి.

క. అతిథిసపర్యయు సమయో,చిత మగుసంభాషణంబు ♦ నేసితిఁ బోపో
మతి లేదు నీకుఁ జొప్పడు, నతివలలో నన్నుఁ దలఁప ♦ నగునె దురాత్మా. 16

చ. అని కలుషించి వేదవతి ♦ యచ్చటు వాసి చనం దలంచినం
గని దశకంధరుం డడరి ♦ గ్రక్కున వేనలి పట్టికొన్న నం
గన యొకవ్రేల వ్రేయ నది♦కత్తివిధంబునఁ దాఁకి కత్తిరిం
చినక్రియఁ ద్రెంచె వెండ్రుకలు♦చేతఁ దెమల్చినయంత కివ్వలన్. 17

తే. వెండ్రుకలు చేతవచ్చుడు♦వెఱఁగుపడుచుఁ,దపము పేర్మికి నలికి య♦ద్దనుజవిభుఁడు
నిలిచెరోషమహానల♦జ్వాలనమూర్తి, యగుచుఁబిఱిఁదికిఁ బాసియి♦ట్లనియె సతియు.

ఉ. బన్నము లిట్లు నీవు వఱు♦పం బడి మేను దొఱంగు చుండి యే
నిన్ను శపించినట్లయిన ♦ నిర్మలనిత్యమహాతపఃప్రభా

వోన్నతిచేటు గాదె పున♦రుద్భవ మయ్యెద నీకు మృత్యువై
సన్నుతపుణ్యజాత యనఁ ♦ జాలి యయోనిజమూర్తిఁ దాల్చెదన్. 19
క. ఈపరిభవంబుఁ బడియుం, దీపే ప్రాణంబు లనుచు ♦ దిగ్గన ననలం
బాపాదించి దశాననుఁ, నే పడఁగన్ విష్ణు నాత్మ ♦ నిడి సొదఁ జొచ్చెన్. 20
ఆ. కృతయుగమున వేద♦వతి యనఁగాఁ జన్ని, నాతి త్రేత నిపుడు ♦ సీత యనఁగ
జనకుయజ్ఞవేది ♦ జన్మించి నీసతి, యయ్యె నీవు విష్ణుఁ ♦ డగుటఁ జేసి. 21
చ. అని ముని సెప్ప విస్మయము ♦ నార్తియుఁ గోపముఁ బ్రీతియుం బెనం
గొనఁ దప మిట్టిదిం గలదె ♦ కోమలి దొల్లియు నన్నె కోరెనే
దనుజుఁడు నాఁడు నియ్యనుచి♦తం బొనరించెనె తత్ఫలంబు మె
ల్లన యిటు వొందెనే యని త♦లంచుచు రాముఁడు గౌతుకంబునన్. 22
క. ఇవ్విధమున సొదఁ జొచ్చిన, యవ్వనితం జూచి పిదప ♦ నసురాధీశుం
డెవ్వలని కరిగె నెవ్వరి, కెవ్విధిఁ గావించె ననిన ♦ నిట్లనె మునియున్. 23

రావణుఁడు దిగ్విజయము చేయుట.

శా. వీరుం డెవ్వఁడు నెందు లేఁ డనుచు ను♦ర్వీం ద్రిమ్మరున్ దర్పదు
ర్వారస్ఫారపరాక్రమక్రమకళా♦వైదగ్ధ్యవిస్తార మే
పారంగా ధరణీశులన్ వెదకి వీ♦రావేశ యై దుర్దమ
ప్రారంభం బొనరించుచున్ సమరసం♦రంభంబు శోభిల్లఁగాన్. 24
సీ. ఒక్కచోఁ దా మరు♦త్తోర్వీశుజన్నంబునకుఁ జని యతని ర♦ణంబు సేయ
నడిగినఁ గ్రతుకాల♦మని సేయఁ దగవు గాదనుచు శాంతత నున్న♦యానృపాలు
నోడితి వని యార్చి ♦ యుడుగక యజ్ఞోపకరణంబు లన్నియు ♦ గాసి చేసి
ప్రాగ్వంశ మంతయు ♦ వ్రచ్చి వేదిక గ్రొచ్చి ఋత్విగ్గణంబుల♦సత్వ మడఁచి
తే. యజ్ఞభాగంబులకు వచ్చి♦హరికృతాంత,వరుణధనదులు బర్హియు♦వాయసంబు
హంసమునుగృకలాసంబు♦నై భయమున,నడఁగియుండిననెఱుఁగక♦యసురవోరు.
ఉ. అంతకవిక్రముల్ సురథు♦నార్యుఁ బురూరవు బాహుశాలి దు
ష్యంతు నజేయు గాధినృప♦సత్తమునిం గని కూడ ముట్టి మీ
రింతకు మున్ను న న్నెఱుఁగ ♦ రెన్నఁడుఁ గావునఁ గయ్య మిందు మీ
కెంతబలంబు గూడు నద♦యెల్లను గూర్పఁడు దర్ప మేర్పడన్. 26
ఉ. చాలక తక్కినర్ వినుఁడు ♦ శౌర్యము లజ్జయు నుజ్జగించి మీ
రోలిన నిల్చి నాయెదుర ♦ నోడితి మే మనుఁ డన్న మేదినీ
పాలురు పోరిలో మనకుఁ ♦ బంక్తిముఖుం జెనయంగ వచ్చునే
మే లిది యంచు నోటమిక ♦ మేకొని యట్టుల చేసి రక్కటన్. 27
మ. దనుజుం డీపురి కేగుదెంచి మహిమో♦ద్దామప్రతాపాగ్నిసం
జనితాశావలయప్రకాశబహుశ♦స్త్రప్రౌఢిసంరూఢిచే

ననరణ్యక్షితిపాలు ముట్టిన నతం ♦ డత్యుద్భటాకారుఁ డై
యని కేగెం బృథివీపరాగపటలం ♦ బాకాశముం గప్పఁగన్. 28
ఉ. సైన్యయుగంబునుం బెనఁగి ♦ సంగరరంగమునందు మ్రగ్గ రా
జన్యవరుండు రావణుఁడు ♦ సమ్ముఖ మై మహి సంచలింప న
న్యోన్యవధాభిలాషమున ♦ నార్చి వడిం దలపడ్డఁ జూడ సా
మాన్యము లయ్యె నప్పు డొక ♦ మాత్ర జయాపజయప్రకారముల్. 29
చ. వికటము లైనహస్తములు ♦ వ్రేయుచు నోలిన తాఁకి యున్న మ
స్తకములు నుగ్గు సేయుచు ని ♦ శాతకృపాణకళావిదగ్ధుఁ డై
యొకవడిఁ బోరి డస్సి బలి ♦ యుం డగుదానవుచేత నొచ్చి నే
ల కొరగునప్డు భూపతి చ ♦ లంబున నాతనితోడ నిట్లనున్. 30
మ. అని నీ కోపక పడ్డ నేమి యిఁక దై ♦ త్యాధీశ యే ధర్మవ
ర్తిని యేనిన్ శుచి నేని నాకులమునన్ ♦ దివ్యావతారుం డొకం
డనపాయుం డుదయంబు సేసి భువనం ♦ బానందముం బొంద నెం
దు నవధ్యం బగునీశిరోదశకముం ♦ దున్మాడువాఁ డుద్ధతిన్. 31
ఆ. అనిన నసుర నగుచు ♦ నగు నగు నీయందు, బొంకు గలుగు నెట్లు ♦ పోలుఁ బోలుఁ
బిదపఁ జూచికొంద ♦ మిది నీవు గొమ్మని, పరిఘు నతనిశిరము ♦ పగుల వ్రేసె.
క. ఆర్చి విజయోత్సవమునం, జేర్చినచలమున వరంబు ♦ పెంపున సొంపుం
దీర్చి దిగులు రాజులయెదఁ, గూర్చి విడిసె మగుడ దైత్య ♦ కోటి మదింపన్. 33
క. ఇమ్మెయి నచట నచట య, జ్ఞమ్ములుఁ దపములును ధర్మ ♦ చర్యలు బహువి
ఘ్నమ్ములఁ బెట్టుచుఁ గలయం, గ్రుమ్మరి నరవరుల నొక్క ♦ కోటికిఁ దెచ్చెన్. 34
మ. ఒకనాఁ డొక్కెడఁ బోయి పోయి దివి న ♦ త్యుచ్చైర్గిరోదంబు నె
క్కికడుం జెన్నగువీణ చే నమర న ♦ క్షీణప్రభావుండు సం
ఖ్యకళాసంజనకుండు నారదుఁడు రాఁ ♦ గాఁ జూచి యాసన్నపు
ష్పకుఁ డై భక్తిఁ గృతప్రణాముఁ డగుచున్ ♦ సల్లాపసౌఖ్యంబునన్. 35
ఆ. అసురవరుఁడు కుశల ♦ మడిగిన, నుచితసం, భాషణంబు సేసి ♦ బంధుభావ
మాదరమున నెఱపి ♦ యమ్ముని మానవ, హితముఁ గోరి యతని ♦ కిట్టు లనియె.

నారదచోదితుఁ డై రావణుఁడు యమునిమీఁదికిఁ జనుట.

మ. ధరణీచక్రమునందు నీవు సమరో ♦ త్సాహంబునన్ రాజులం
బొరివుచ్చం గనుఁగొంచు వించు మది నే ♦ ప్రొద్దున్ ముదం బందుదున్
హరియుద్ధంబును శూలిసంగరము దే ♦ వాధీశుసంగ్రామముం
గర మర్థిన్ విను సూతు నాకు నవి ♦ వేడ్కం జేయ విశ్లిష్మెయిన్. 37
క. ఏ నీకు నొకటి సెప్పెద, దానవకులముఖ్య దేవ ♦ తలకు నవధ్యుం
డై ననినుబోఁటివాఁ డీ, మానవుల జయింప విక్ర ♦ మంబును గలదే. 38

క. కలయం ద్రిమ్మరి మేదినిఁ, గలవీరుల నోర్చి జయము ♦ గైకొంటి మను
ష్యులు నీ కెదురే యింకం, గలదే కొద వడ్డచో ట♦ఖండితశౌర్యా. 39
తే. క్షుత్పిపాసలు జరయును♦ ఘోరరుజలు, నడర నార్తులై యుండుదు♦రదియుఁగాక
మర్త్యులిటమున్న వీరుల♦మర్త్యులైరి, పీనుఁగుల ముట్టి యొడిచిన♦బిరుదుగలదె.
క. కావున నిమ్మనుజావళి, నీ వడుచుట మెచ్చు గా ద♦నిన నప్పలుకుల్
దేవారి వోలు నని సం, భావించి మరుత్తపస్వి♦పతి కిట్లనియెన్. 41

నారదవచనప్రబోధితుండై రావణుఁడు యమునిపై దాడివెడలుట.

ఉ. ఏను రసాతలంబునకు ♦ నేగెద నాగకులంబు నోర్చి య
ద్దానవులన్ జయించి బల♦దర్పము లేర్పడ దేవకోటిదు
ర్మాన మడంప వాసవపు♦రంబునకుం జనువాఁడ సన్మునీం
ద్రా నినుఁ గంటి నా కభిమ♦తంబులు సేకుఱు నింక నెమ్మెయిన్. 42
తే. అనిన విని నీకుఁ బాతాళ♦యానమునకుఁ, దెరువుగా దిది సమవర్తి♦పురము సరణి
యందుఁ జనుమత నిమదంబు♦నడఁపవలయు, ననిన నమ్మునికనియె న♦ద్దనుజవిభుఁడు
ఉ. మున్ను ప్రతిజ్ఞ సేసితి స♦ముద్ధతవృత్తి దిగీశకోటికిన్
బన్నముఁ దేరఁ గావున శు♦భంబులు శీఘ్రమ చేఁత నీతి గ
ర్వోన్నతిఁ గ్రాలునాజముని ♦ నుక్కడఁగించి క్రమంబుతోడఁ ద
క్కున్న దిశల్ జయించెద స♦ముజ్జ్వలదుస్సహవిక్రమంబునన్ 44
క. పనివినియెద నని మ్రొక్కుచు, దనుజేంద్రుఁడు సనిన వేల్పుఁ♦దపసియు నీతం
డనుమానింపక జముపైఁ, జనియెడు నియ్యరుపురకును ♦ సమరంబైనన్. 45
క. వీఁడును వరసిద్ధబలుఁడు, వాఁడును జగ మెఱుఁగ దుర్ని♦వారుఁ డలుకమై
నేఁ డిరువురుఁ దలపడుదురు, వేఁడిమొగంబులన చూతు ♦ వేడుకతోడన్. 46

నారదుఁడు రావణునిరాక యమని కెఱింగించుట.

మ. అని యొక్కించుక నిల్చి యొండుగడ గా ♦ నత్యంతశీఘ్రంబునం
జని వైవస్వతుఁ గాంచి తా నధికపూ♦జాసత్కృతుండై కృతాం
తున కా రావణు రాక సెప్పి యనిలో ♦ దోశ్శక్తిఁ జూపంగఁ బూ
ని నిజం బై యిట వచ్చె నేనిఁ జెడఁడే ♦ నీచేత నం చున్నెడన్. 47
క. అచ టెల్లఁ బుష్పకంబున, రుచి గప్పఁగ రావణాసు♦రుఁడు దైతేయ
ప్రచయకలకలనిరంతర, నిచితనభోభాగుఁ డై య♦నికి నేతెంచెన్. 48
క. చనుదెంచి పురసమీపం, బునఁ దమతమపుణ్యపాప♦ములు గనుఁగొనఁ ద
మ్మనివారణఁ బొందఁగ ను, న్ననిఖిలజంతువులఁ జూచి ♦ నయవిరహితుఁ డై. 49
ఉ. కొందఱు సౌఖ్యముం బొరయఁ ♦ గొందఱు దుఃఖముఁ బొంద నేల మీ
రందఱు నొక్కచంద మగుఁ ♦ డంచు విపద్దశఁ బొందువారి మే

లొండ నొసర్చె దైత్యపతి♦ యున్మదుఁడై పితృరాజుకింకరుల్
గ్రందుకొనంగ నేపడర ♦ గానిగఁ జేసెఁ దదాజ్ఞ నెంతయున్. 50

యమరావణసేనలు పోరాడుట.

ఉ. రక్షకు లెల్ల నొక్కటఁ ది♦రంబుగ మోహర మేర్చి యార్చి సం
ధుక్షితకోపులై యతుల♦దోర్బలదుస్సహలీలఁ దాఁకినన్
రాక్షసులుం బరాక్రమధు♦రంధరతం దగ మాఱుకొన్న వీ
రక్షయకారి ఘోరసమ♦రంబు ప్రకీర్తిత మయ్యె నయ్యెడన్. 51

ఉ. సేనలతోడ నద్దనుజ♦సింహుఁడు సంగరకాంక్ష వచ్చినం
బూనికిఁ దీర్చి కింకరులు ♦ పోరుటకు న్మది నుల్లసిల్లి పె
ల్లైనబలంబులం దగుస♦హాయముగా సమవర్తి పుచ్చినన్
దానవసంగముల్ దలరఁ ♦ దాఁకె విశృంఖలదోర్విలాసతన్. 52

చ. జమునిబలంబు పేర్చి నిజ♦సైన్యము నుక్కడఁగించినన్ భుజా
సముదయసంభృతాస్త్రబహు♦శస్త్రమహోగ్రతఁ జూపెఁ దాఁకి వి
క్రమరసికాంతరంగుఁ డగు♦రావణుఁ డుజ్జ్వలరోషపావకో
ద్యమవినివార్యమానరిపు♦దర్పమహానిబిడాంధకారుఁడై. 53

క. పంపునకు నోడఁ దగ దని, త్రుంపఁ గడఁగి కాలకింక♦రులు భీకరులై
నొంపఁగఁ జంపఁగఁ దఱిమి ని,లింపరిపుం బొదివి రెదఁ జ♦లింపక కడిమిన్. 54

ఉ. ఆశుగచక్రతోమరగ♦దాసికుఠారముఖంబులన్ మహో
గ్రాశయులై నిజాంగముల ♦ నన్నిటి నొక్కట నొంప నల్గి కీ
నాశునివారి నెల్లను వి♦నాశము నొందఁగఁ జేయ వారిపైఁ
బాశుపతంబు వట్టి తెగ ♦ వాపె నిశాటవిభుం డుదగ్రతన్. 55

మ. తలఁగెం దోయధిసప్తకంబు గిరివ♦ర్గం బెల్ల నూటాడె సం
చలతం బొందె వసుంధరావలయ మా♦శాచక్ర మల్లాడెఁ గొం
దల మందెం ద్రిదశేంద్రపట్టణము పా♦తాళంబు ఘూర్ణిల్లె నా
కుల మయ్యెన్ గ్రహతారకాకులము సం♦క్షోభించె నవ్వేధయున్. 56

చ. అపరిమితప్రతాపుఁ డగు♦నాదశకంధరుచేత ముక్తమై
త్రిపురము లేర్చుభూతపతి ♦ తీవ్రశరంబునుబోలె మండి మిం
టిపయిఁ గలంగఁ జేర్చి నిగి♦డించి యుగాంతమహాగ్నిరీతిఁ బా
శుపత మరాతిసైన్యముల ♦ సూరెల ముట్టి దహించె వ్రేల్మిడిన్. 57

చ. జయమునఁ బొంగి పెల్లుగ ని♦శాచరవల్లభుఁ డార్వ సేనలుం
బ్రియమున నొక్కపెట్ట నలి♦రేఁగి నభంబు సెలంగ నార్చినన్
భయమున దండు గుండుగిలఁ ♦ బాఱుడు నాసమవర్తి యెంతయున్
రయమున నుద్భటారుణతు♦రంగసమూహరథాధిరూఢుఁడై. 58

యమరావణులద్వంద్వయుద్ధము.

ఉ. ముందట మృత్యు వుద్భ్రమిత♦ముద్గరహస్తతఁ గ్రాల నుజ్జ్వల
స్యందనపార్శ్వభాగమున ♦ నర్చిత మై ఘనకాలదండ మొ
ప్పం దనకోప మాననము ♦ పైఁ బెనుమంటయుఁ బోలె నాకృతిం
బొంది వెలుంగ నయ్యసుర♦పుంగవు మోహర మున్న చోటికిన్. 59

చ. చని తనమ్రోల వచ్చుమహి♦షంబుగళంబున ఘంటనిక్వణం
బును ఘనమౌర్వినాదమును ♦ భూరితరాసురసైన్యతూర్యని
స్వనవిభవంబు మ్రేఁగికొన♦శాతశరాంబుధినీట ముంచె న
ద్దనుజబలంబు నప్రతిహ♦తప్రదరుం డగుచున్ సముద్ధతిన్. 60

మ. జమునాటోపము దుస్సహం బగుడు ను♦త్సాహంబు వాటింప లే
క మదం బేది బలంబు పెల్లగిలినం ♦ గ్రవ్యాదనాథుండు దు
ర్దమబాహాబలుఁ డై యెదిర్చె దశకో♦దండీసముజ్జృంభితో
ద్యమనిర్యాతనిశాతసాయకపటు♦వ్యాపారఘోరంబుగాన్. 61

ఉ. ఈసున నంతకుండు నసు♦రేశ్వరుఁడున్ వివిధాస్త్రశస్త్రవి
న్యాసము లేర్పడం జన జ♦యాపజయంబులఁ బొందుచున్ రణం
బాసురవృత్తిఁ జేసిన ల♦యావసరం బగుచున్న నాసరో
జాసనుఁ దొట్టి వారి తెఱఁ ♦ గారయ వచ్చి రమర్త్యు లందఱున్. 62

శా. దేవవ్రాతము వచ్చినన్ భుజబలో♦త్సేకంబుఁ జూడన్ దశ
గ్రీవుం డుగ్రము లైనసాయకములం ♦ గీనాశు నొప్పించినం
జావం జేయుదు దైత్యునం చతఁడు భా♦స్వత్కాలదండంబు బా
హావిన్యస్తము సేయుచున్ భ్రుకుటిబం♦ధాభీలసందీప్తుఁ డై. 63

క. మృత్యుపురస్సరముగ లో, కాత్యయసమయంబో నాఁగ ♦ నంతకుఁ డధికౌ
ద్ధత్యమునఁ గడఁగి డగ్గఱి, దైత్యుం బొడిసేయఁ గాల♦దండము పూనెన్. 64

బ్రహ్మ యమరావణులయుద్ధమును మాన్పుట.

ఉ. అత్తఱి గ్రక్కునన్ సరసి♦జాసనుఁ డడ్డము సొచ్చి నిల్చి కే
లెత్తి మహాత్మ యిట్టు లుచి♦తేతరవృత్తము నీకు నీడె మ
ద్దత్తవరానుభావమున ♦ దానవనాథుఁ డవధ్యుఁ డేన నీ
యుత్తమకాలదండము ప్ర♦యోగ మమోఘము గా నొనర్చితిన్. 65

క. కావున దీన నసురపతి, చావును బ్రదుకుటయు నాయ♦సత్యము నిజముం
గావుము లోకము లన్నియుఁ, గావు సుమీ నాకు బొంకు ♦ గల్గినయేనిన్. 66

క. తగ దుడుగు మనినఁ బితృపతి, నగి జగముల కెల్లఁ బ్రభువు ♦ నలినాసన నీ
వగుట భవదాజ్ఞ కెమ్మెయి, మిగులుదు నే సమరమునకు ♦ మేకొని యైనన్. 67

క. నక్తంచరు సమయించుట, యుక్తము గాదేని నిచట ♦ నునికి దగదు నే
శక్తుఁడ నై యుండియు భవ, దుక్తికిఁ గాఁ దోలఁగవలసె ♦ నోపనిభంగిన్. 68
ఆ. అని రథంబు సూతుఁ♦డునుమృత్యుముఖపరి,జనముఁదానుగూడి♦జముఁడదృశ్యుఁ
డైన వేధయును ని♦జావాసమున కేగె, నారదుండు నరిగె ♦ నాకమునకు. 69
క. కలయఁ గనుంగొని యెవ్వరు, మెలఁగమి సమరాంగణంబు ♦ మిన్నక యున్నన్
గెలిచినవాఁ డై దానవ, కులపతి సనె సుతలమునకుఁ ♦ గ్రొవ్వెసలారన్. 70
ఉ. ఆలములోన మైమఱయిఁ గృ♦తాంతుని నోర్చితి నింక నన్నెదుం
డేల యెదుర్చు నంచు మద ♦ మెక్కి నిశాచరవల్లభుండు పా
తాళజయార్థ మేగి మహి♦తంబుగ భోగవతీపురంబు గ
ర్వాలసలీల ముట్టి భుజ♦గాధిపుఁడుం గనియెన్ వినీతుఁ డై. 71

రావణుఁడు నివాతకవచకాలకేయులతో యుద్ధము సేయుట.

క. గణనాతీతవినూతన, మణినికరము గప్ప మిచ్చి ♦ మన్ననఁ గని యా
ఫణిపతి సంతస మందెను, మణిమతి యనుపురికి నరిగె ♦ మనుజాశనుఁడున్. 72
సీ. అందుఁ బూర్వంబున ♦ నంబుజాసనుచేత వరములు గనినని♦వాతకవచు
లనియెడుదైత్యుల ♦ నానిశాచరపతి పోరికిఁ బిలిచిన ♦ వారు వొంగి
కయ్యంబు పెద్దయుఁ ♦ గాలంబునకుఁ గంటి మనుచు ననేకసై♦న్యములతోడ
వెడలిన నిరువాఁగు ♦ వివిధాస్త్రశస్త్రప్రహారఘోరంబుగా ♦ నసమసమర
తే. మేఁడుకాలంబు నేసిన♦నెఱిఁగి యపుడు, వచ్చి వారలవరముల ♦ వలను సెప్పి
తెలిపి సఖ్యంబు నేసినఁ♦గలసి యచటఁ, జెలిమి మైనుండె దశముఖుఁ♦డెలమిమిగుల.
క. అతులితనవభోగంబులఁ, గతిపయదినములు నివాత♦కవచులచేఁ దో
షితుఁ డగుచు నిలిచి శౌర్యో, న్నతి వెలయఁగ నరిగెఁ బద్మ♦నగరంబునకున్.
మ. చని వే ముట్టినఁ గాలకేయు లమితో♦త్సాహంబునన్ భూమికం
పనసైన్యోద్ధతు లై కడంగి నగర♦ప్రాకారబాహ్యాంగణం
బున వీఁకం దలపడ్డ రావణుబలం♦బుల్ వీఁగినన్ రేఁగి య
ద్దనుజాధీశ్వరుఁ డస్త్రశస్త్రనిహతిం ♦ దత్సైన్యముం గూల్చినన్. 75
ఉ. చూచి మహోగ్రకోపమున ♦ శూర్పణఖాపతి వీఁగుసేనఁ జే
వీచి విశృంఖలప్రబల ♦ విక్రమదుస్సహుఁ డై దవానలం
బేచినకాననం బడరి ♦ యేర్చువిధంబున నన్యసైన్యముం
జూచియుఁ జూడకే బలము ♦ సొంపున రూపడఁగించి పేర్చినన్. 76

రావణుఁడు తనమఱఁది యైనవిద్యుజ్జిహ్వునిఁ జంపుట.

చ. వడిగొని కాలకేయభట♦వర్గము ద్రోచినఁ దాను సేనలుం
గడఁగి నిశాచరేశ్వరుఁడు ♦ గ్రందుగఁ దాఁకి రణంబుసంఘటిం

దోడిఁబడ వ్రేసెఁ దీవ్రతర•దోరసినిం దను నీడఁ బోక కో
అడమున బిట్టు గిట్టినమ•ఱంది నెఱుంగక దుర్మదాంధుఁ డై. 77
శా. విద్యుజ్జిహ్వుని వ్రేల్మిడిం దునిమి దో•ర్వీర్యం బవార్యంబుగా
నుద్యద్విక్రము వై రిపీరసుభట•వ్యూహంబు నెల్లన్ ధను
ర్విద్యాకౌశల ముల్లసిల్ల సమరో•ర్విం గూల్చి నిర్ఘోషసాం
ద్రద్యావాపృథివీదిశావలయగ•ర్జస్ఫూర్జితాకారుఁ డై. 78
క. రణవిజయము గైకొని పట్టణ ముద్భటసుభటసంక•టంబుగ భాస్వ
న్మణిగణధనములు మొదలుగఁ, దృణము తుదిగఁ జూఱగొనియె•దివిజారి వెసన్.

రావణుఁడు వరుణపట్టణముపై దాడివెడలుట.

ఆ. ఇట్లు భుజగదాన•వేంద్రుల నిర్జించి, యసుర మసరుకవిసి • యంతఁ బోక
కంధివిభునిపురము • కందువ యారసి, యుద్ధవిడిని బురము • నొద్ద కేఁగి. 80
మ. వరుణుం డెక్కడ నున్నవాఁ డతనిగ•ర్వగ్రంథి మాన్పంగ నే
ర్పరి నై వచ్చితి శస్త్రఘట్టనమునన్ • రక్తంబు వోఁ జేసి నా
ఖరతేజంబునఁ గ్రాఁచి పొం గడఁచి చు•ల్కం జేసి నానాధనా
హరణం బేనొనరింతుఁ జెప్పుఁడు మదీ•యప్రౌఢి యం చుద్ధతిన్. 81
క. పురబహిరంగణమున మోహరములు దీర్చికొని యున్న•యసురేశ్వరుపై
నురవడిమైఁ దోతెంచిరి, వరుణతనూభవులు రథిక•వర్గముతోడన్. 82
క. సేనలు సేనలఁ దలపడ, దానవపుష్పకము గగన•తలమునఁ గని యు
త్తానలసితరథు లై యం, భోనిధిపతితనయు లతనిఁ • బొదివిరి కడఁకన్. 83
క. చీకాకుపఱచి బలుగదఁ, జేకొని యతఁ డేయ వ్రేయఁ • జేరువఁ జేరం
గైకొనక తఱిమి యీడం, బోక పెనఁగి రంబుధీశ•పుత్త్రులు గడిమిన్. 84
ఉ. అంత మహోదరాదు లగు•నంబరచారవిదగ్ధు లైనదే
వాంతకవీరు లొక్కమొగి • నారథిసంఘముతోడఁ దాఁకి దు
ర్దాంతభుజాబలంబు ప్రథి•తంబుగఁ గేతనముల్ హయంబులున్
దంతిసమూహముల్ దునుక • తండము లై ధర డొల్ల నేసినన్. 85
ఆ. విరథు లైనయబ్ధి • విభుతనూభవులపై, నడరి రౌద్రమున సు•రారి కేలు
దోయిపదిటఁ బదియు • వేయి శస్త్రాస్త్రవి,తతిని బొదివి జర్ఝ•రితులఁ జేసె. 86
చ. వెఱచఱవన్ దశాననుఁడు • వీరభటావళియుం గడంగి డ
గ్గఱి జలధీశనందనులు • గ్రందుకొనన్ రథహీను లైనయ
త్తఱి నుఱుమాడఁ జొచ్చినఁ బ•దాతులఁ గూడి కడంగి పెల్లగం
బఱచిరి పట్టణంబుదెసఁ • బౌరజనంబులు బెగ్గలింపఁగన్. 87
మ. వెఱ నిట్లంబుధినాథనందనులు దో•ర్వీర్యంబు సాలించి యం
దఱుఁ బాఱంగ నిశాచరేంద్రుఁడు జయో•త్సాహంబునన్ వెన్నడిం

దఱుమంగాఁ బ్రజఁ జేయి వీచుచు సము♦ద్యద్వేగుఁ డై తోలి తొ
ప్పఱఁ బెట్టెన్ శరజాలముం బిఱుఁదఁ గు♦ప్పం గూర నాఁటించుచున్. 88
ఆ. వరుణబలముఁ దనయ♦వర్గంబుఁ గోట సొ, రంగఁబాఱ నెగచి ♦ రావణుండు
జలదనిస్వనంబు♦చందంబు నెలుఁగెత్తి, యెల్లదిశలు సెలఁగ ♦ నిట్టు లనియె. 89
క. పడుచులచేతను నీక్రియఁ, బొడిపించిన దశముఖుండు ♦ వో నిచ్చునె తాఁ
గుడిచెం గట్టెం గలనికి, నడచుం గా కింక నొడిఁగి♦నం దను నగరే. 90
క. అనుపలుకులకుఁ బ్రభాసుం, డనువరుణామాత్యుఁ డచట ♦ నందఱుఁ జన గ్ర
క్కున మరలి యితని నుడిగిం, చినఁ గార్యం బగున యట్లు ♦ చేసెద ననుచున్.
చ. వరుణుఁడు పద్మగర్భుఁ గొలు♦వం జనియెం బెఱవారు వచ్చి సం
గరమున నీకు నోడిరి జ♦గద్విదితంబు భవద్భుజాబల
స్ఫురణము గావునన్ దివిజ♦సూదన నీ కెదు రెవ్వ రిందులో
నరయఁగ నిందె కా దెచట♦నైన నొకండును గల్గ నేర్చునే. 92
క. అనిన విని పొంగి తనుఁ బ్రొ, క్కని బొబ్బిడి రావణాసు♦రుఁడు ప్రజ మరలుం
డని చేయి వీచె జృంభిత, దనుజసమూహప్రశంసి♦తగుణుం డగుచున్. 93
ఉ. రాజితసౌధపంక్తిరుచి♦రద్యుతిజాలము పర్వి నిత్యవి
భ్రాజితచంద్రికావిభవ♦భంగిన యొప్పెడునప్పురంబుఁ గే
లీజితవైరి రావణుఁడు ♦ లీలమెయిం జని కీర్తికాంతిసం
యోజితరేఖ క్రొత్త యగు♦చుండఁగఁ జేసి మదం బెలర్పఁగన్. 94
క. మరల విడిసి గెలుపునఁ బొం, పిరివోవుచు లంకఁ దలఁచి ♦ పెను పొనరఁ జమూ
వరులఁ బిలిపించి పోదము, పురమున కని చెప్పె దనుజపుంగవుఁ డెలమిన్. 95
చ. పయనము చాటఁ బంచి సుల♦భంబుగఁ బూరియు నీరు వంటక
ట్టియలును గల్గుచోట్లను గ♦డిందిమగల్ దగునుక్కళంబుగా
భయ మనుపేరు లేక నిర♦పాయముగా విడియించుచున్ మనగ
ప్రియ మగుభంగి సేన నడ♦పించె విశృంఖలవైభవంబునన్. 96
చ. బలములతోడ మేదిని న♦భంబున చేరువ నంతకంబె న
గ్గలముగ నెక్కి సైనికుల♦కన్నుల కందనిచోట డాపలన్
వలపల దవ్వుగాఁ దొలఁగి ♦ వావిరి నెచ్చట నేని వచ్చుఁ దా
నలసినయట్టు లల్పపరి♦వారయుతంబుగఁ బుష్పకంబునన్. 97

రావణుఁడు లోకములోని స్త్రీలనెల్లఁ జెఱలువట్టుట.

ఉ. ఆసమయంబున న్నగని♦యాంధ్రురు కన్యలు నాకచొచ్చి ధా
త్రీసురరాజవైశ్యులను ♦ దేఁకువ సేయక యెల్లజాతులుం
గాసిగ నొక్కపెట్టుగఁ బ్ర♦కాశరహస్యవిభేదహీనుఁ డై
యాసురవైరి పట్టెఁ జెఱ ♦ లడ్డము లేక మృగాయతాక్షులన్. 98

దఱుమంగాఁ బ్రజఁ జేయి వీచుచు సము♦ద్యద్వేగుఁడై త్రోలి త్రో
ప్పఱఁ బెట్టెన్ శరజాలముం బిఱుఁదఁ గు♦ప్పం గూర నాఁటించుచున్. 88
ఆ. వరుణుబలముఁ దనయ♦వర్గంబుఁ గోట పో, రంగఁ బాఱ నెగచి ♦ రావణుండు
జలదనిస్వనంబు♦చందంబు నెలుఁగెత్తి, యెల్లదిశలు నెలఁగ ♦ నిట్టు లనియె. 89
క. పడుచులచేతను నీక్రియఁ, బొడిపించిన దశముఖుండు ♦ వో నిచ్చునె తాఁ
గుడిచెం గట్టం గలనికి, నడచుం గా కింక నోడిఁగి♦నం దను నగరే. 90
క. అనుపలుకులకుఁ బ్రభాసుం, డనువరుణామాత్యుఁ డచట ♦ నందఱుఁ జన గ్ర
క్కున మరలి యితని నుడిగిం, చినఁ గార్యం బగున యట్ల ♦ చేసెద ననుచున్.
చ. వరుణుఁడు పద్మగర్భుఁ గొలు♦వం జనియెం బెఱవారు వచ్చి సం
గరమున నీకు నోడిరి జ♦గద్విదితంబు భవద్భుజాబల
స్ఫురణము గావునన్ దివిజ♦సూదన నీ కెదు రెవ్వ రిందులో
నరయఁగ నిందె కా దెచట♦నైన నొకండును గల్గ నేర్చునే. 92
క. అనిన విని పొంగి తనుఁ జ్యేర్కొని బొబ్బిడి రావణాసు♦రుఁడు ప్రజ మరలుం
డని చేయి వీచె జృంభిత, దనుజసమూహప్రశంసి♦తగుణుం డగుచున్. 93
ఉ. రాజితసౌధపంక్తిరుచి♦రద్యుతిజాలము పర్వి నిత్యవి
భ్రాజితచంద్రికావిభవ♦భంగిన యొప్పెడునప్పురంబుఁ గే
ళీజితవైరి రావణుఁడు ♦ లీలమెయిం జని కీర్తికాంతిసం
యోజితరేఖ క్రొత్త యగు♦చుండఁగఁ జేసి ముదం బెలర్పఁగన్. 94
క. మరల విడిసి గెలుపునఁ బొం,పిరివోవుచు లంకఁ దలఁచి ♦ పెను పొనరఁ జమూ
వరులఁ బిలిపించి పోదము, పురమున కని చెప్పె దనుజ,పుంగవుఁ డెలమిన్. 95
చ. పయనము చాటఁ బంచి సుల♦భంబుగఁ బూరియు నీరు వంటక
ట్టియలును గల్గుచోట్లను గ♦డిందిమగల్ దగునుక్కళంబుగా
భయ మనుపేరు లేక నిర♦పాయముగా విడియించుచున్ మనగ
ప్రియ మగుభంగి సేన నడ♦పించె విశృంఖలవైభవంబునన్. 96
చ. బలములతోడ మేదిని న♦భంబున చేరువ నంతకంబె న
గ్గలముగ నెక్కి సైనికుల♦కన్నుల కందనిచోట డాపలన్
వలపల దవ్వగాఁ దొలఁగి ♦ వావిరి నెచ్చట నేని వచ్చుఁ దా
నలసీనయట్టు లల్పపరి♦వారయుతంబుగఁ బుష్పకంబునన్. 97

రావణుఁడు లోకములోని స్త్రీలనెల్లఁ జెఱలువట్టుట.

ఉ. ఆసమయంబున న్నగని♦యాంధ్రసుర కన్యలు నాకచొచ్చి ధా
త్రీసురరాజవైశ్యులను ♦ దేఁకువ సేయక యెల్లజాతులుం
గాసిగ నొక్కపెట్టుగఁ బ్ర♦కాశరహస్యవిభేదహీనుఁడై
యాసురవైరి పట్టెఁ జెఱ ♦ లడ్డము లేక మృగాయతాక్షులన్. 98

చెఱఁ బడ్డయింతులు రావణుని శపించుట.

క. తగు విక్రమంబు సేయుట, యగునే పరసతుల నిట్టు ♦ లదయతమై నె
వ్వగలఁ బొగిలింప నతనికి, మగఁటిమి గా నేర్చునే య♦మంగళచేష్టల్. 109

చ. పరమపతివ్రతావిభవ♦భాసురలీల వెలుంగుమమ్ము ని
ష్కరుణత నిర్మొయిం బఱిచెఁ ♦ గావున నీదనుజాధముండు స
త్పురుషపరిగ్రహం బయిన♦పుణ్యసతిం గలుషింపఁ జేసి త
ద్వరునిపరాక్రమంబున న♦వశ్యము మృత్యువుఁ బొందుఁ గావుతన్. 110

క. అనవుడు దశాస్యుఁ డాశా,పనిహతిఁ బ్రభ సెడియు బాహు♦బలమదమునఁ గై
కొనక నలి నపహసించుచు, ననుమానము లేక యొలమి ♦ నరుగుచు నుండెన్.

సీ. ఉడుగక కాల్చుచు ♦ నుండెడుశోకంబ యతితీవ్రహవ్యవా♦హనుఁడు గాఁగ
నిట్టూర్పుగాడ్పులు ♦ నిగిడించుటయ విలసిల్లఁ బ్రజ్వలితంబు♦ సేఁత గాఁగఁ
బాయక యొనరించు ♦ బహువిలాపంబుల రాజితమంత్రాక్ష♦రములు గాఁగఁ
గన్నీరు బోరనఁ ♦ గ్రమ్మించుటల బోరిఁ బోరి నాజ్యధారల♦పోఁత గాఁగఁ
తే. గొలఁది కగ్గల మై యొదఁ♦గలుగువగల, యొనరుసమిధలు గా నిట్టు♦లువిదపిండు
రావణాభిచారంబుగ ♦ భావమందు, నుగ్రముగ వేల్చుతెఱఁగున♦నుండెఁ జూడ.

రావణుఁడు దిగ్విజయము చేసి వచ్చి లంకం బ్రవేశించుట.

క. ఇత్తెఱఁగున దశకంధరుఁ, డుత్తరుణులఁ గొంచు లంక ♦ కరిగెం బౌరుల్
చిత్తము లలరం గానిక, లుత్తమవస్తువులు దెచ్చి ♦ యొప్పింపంగన్. 113

చ. ప్రియ మెదఁ బల్లవింపఁగ వి♦భీషణుఁ డాప్తులుఁ దాను నెంతయుఁ
రయమున భూషితద్విపతు♦రంగముఁ డై యెదురేగి యన్న పా
దయుగము డాయ భక్తిమెయి ♦ దండనమస్కృతి సేసిరా హరా
ద్రి యొగయ నెత్తి కీర్తిఁ బ్రచు♦రించినబాహుల నెత్తెఁ దమ్మునిన్. 114

ఉ. ఎత్తియుఁ గౌఁగిలించి దను♦జేంద్రుఁడు లోచనపద్మషండముం
జిత్తసరోరుహంబు విల♦సిల్లఁ గనుంగొని కుంభకర్ణుఁ డిం
దిత్తఱి మేలుకానఁడె య♦హీనపరాక్రమశాలిఁ దామసా
యత్తునిఁ జేసె మాలవిధి♦యం చొకయించుక చిన్నవోవుచున్. 115

క. ఇభతురగస్యందనగతి, రభసంబునఁ బృథివి యద్రువ ♦ రక్షోవంశ
ప్రభువు నగరంబు సొచ్చెను, విభవోజ్జ్వలుఁ డగుచువినయ♦వినుతులు సెలఁగన్.

ఆ. ఒక్కచందురుండ ♦ యుదయింపఁ బొంగెడు
నంబురాశి యది పు♦రార్ణవంబు
దనుజపతిముఖేందు♦దశకసన్నిధి నుబ్బ
కున్నె యనఁగ వీట ♦ నులివు మిగిలె. 117

శూర్పణఖ తనమగనిఁ జంపె నని దుఃఖించి రావణుని దూఱఁబోవుట.

క. అయ్యవసరమునఁ దనపతి, కయ్యంబునఁ బం క్తివదను ♦ ఖడ్గనిహతి రెం
డయ్యె ననిశూర్పణఖ విని, పయ్యెదకొం గెడల బుడమిఁ ♦ బడి మూర్ఛిల్లెన్.

చ. సభయము లైనడెందముల ♦ సంభ్రమ ముమ్మలికంబుఁ గప్ప సం
క్షుభితసఖీజనం బొలయఁ ♦ గొండొకసేపునఁ దేఱి తీవ్రశో
కభరిచిత్త యై మొగము♦గప్పెడుబాష్పజలంబు లంబుజ
ప్రభ సెడ ముంచు పెన్వెఱద♦భంగిగ నెవ్వరి నేనిఁ జూచుచున్. 119

ఆ. ఆరుగు దెంచి యన్న♦యడుగులకడ నార్త
నాద మడర ద్రెళ్లి ♦ నాథుఁ బనవి
యేడ్చు చున్న నల్ల ♦ నెత్తి యమ్ముద్దియఁ
దడవి కన్నునీరు ♦ దుడిచి యతఁడు. 120

క. సముచిత మగు తెఱఁగున శో,కము వాపుట కనునయింపఁ ♦ గడఁగి తదాలా
పములకుఁ జొచ్చుటయును గో,పమునను రక్కసియుఁ గరము ♦ ప్రల్లదురాలై.

ఉ. అక్కటికంబు మాలి చెలి♦యల్ వగఁ బొందదె నాకు దీన దూ
ఱెక్కు జగంబునం దనక ♦ యింతయుఁ గొంకక పాపవృత్తికిన్
స్రుక్కక వైర మెత్తి కడుఁ ♦ గ్రూరుఁడ వై యిటు నేఁత చూడఁగా
దిక్కులు గెల్వఁ గాదు నను ♦ ద్రెక్కొనఁ బోయితి గాని యిమ్మెయిన్. 122

క. అగ్గలిక మెఱసి కడఁగుచు, మొగ్గరములు గడచి పోయి ♦ మును మును మఱదిన్
ద్రొగ్గతిలఁ జేసి దీనికి, సిగ్గువడనినిన్ను నేమి♦ సెప్పుదుఁ జెపుమా. 123

రావణుఁడు శూర్పణఖ నూరడించి దండకారణ్యమునకుఁ బంపుట.

చ. అనవుడుఁ గ్రందుఁగయ్యమున ♦ నప్పటికిన్ మనవారు లాఁతివా
రని మది నేర్పరింప వస ♦ మమ్మ దురుక్తము లేల యింక నా
తని మగిడింప వచ్చునె వృ♦థాపరితాపము దక్కు నీదునె
మ్మనమున కెట్టు లట్టుల స♦మస్తధనంబులు వేడ్క నిచ్చెదన్. 124

క. అని యొకభంగిం దననేర్చినయట్టులు సెప్పి తీర్చి ♦ చెలియలి నూరా
ర్చినవాఁ డై యవ్వనితకు, మనుజాశనుఁ డిట్టు లనియె ♦ మఱియుం బ్రీతిన్. 125

సీ. దండకారణ్యంబు ♦ దద్దయు హృద్యంబు శుక్రశాపమున న♦ చ్చోటు దైత్య
వాస మయ్యెడుఁ గాన ♦ నీసమయంబున నెలవు గైకొని ఖరు ♦ నిల్పువాఁడ
నతఁడు పిన్నమకొడు♦కయ్యును మనము దా మనుభేద మెఱుఁగని♦యట్టివాఁడు
నీదెస మిగులంగ ♦ నెమ్మి వాటించు నయ్యెడ నీవు వసియింపు ♦ మిపుడ పోయి

ఆ. యిష్ట మగుపదార్థ♦ మెయ్యది యేనియు, ననుదినంబు వేడ్క ♦ నడిగి తెచ్చి
యనుసరించి నడపు ♦ మని నియమించెద, నేమ గల్గుగ నీకు ♦ నెమ్మి కొలిచి.

చ. అని యిటు లూఱడించి ఖరు ♦ నప్పుడ పిల్వఁగఁ బంచి యాదరం
బునఁ దగురాజచిహ్నములు ♦ భూరిబలంబును నిచ్చి మంత్రులై
చనుఁ డని దూషణుం ద్రిశిరు ♦ సత్కృతిపూర్వము గాఁగఁ బుచ్చి యం
దునిచె నతండు శూర్పణఖ♦యుం బ్రియ మందిరి రాజ్యసంపదన్. 127

రావణుఁడు కుంభిల యనువనమున యజ్ఞము సేయుచున్న యింద్రజిత్తుం జూడఁబోవుట.

క. చె న్నొందఁగఁ దనయింటికిఁ, గన్నా కయి మెఱసియుండు ♦ గాదిలితనయుం
జన్నములు సేయ నడవిన, యున్నాఁ డని విని దశాస్యుఁ ♦ డుద్యోగమునన్.
క. అరదమున నేగె సముచిత, పరివారముతోడఁ జెఱల ♦ పడఁతులు డెందం
బురియఁగఁ బుష్పకమున ని,ర్భరవేదన నుండ నసుర♦పతి నిష్ఠురుఁ డై. 129
తే. తెరువు సూపుచుఁ జటులకే♦సరిని నెక్కి, కెలన వచ్చువిభీషణు♦పలుకు లర్థి
నాదరించుచు నతనిచే ♦ నచటివింత,లెల్ల నెడనెడ నెఱుఁగుచు ♦ నింపు మిగుల.
క. కుంభిళ యనునుగ్రాటవి, శాంభవ మగునొక్కపూజ్య♦సత్త్రముఁ దగఁ బ్రా
రంభించి శివునిచేతను, సంభావితుఁ డైనతనయు ♦ సదనము సేరెన్. 131
చ. చనుటయు నాతఁ డుల్లమునఁ ♦ సంతస మాననకాంతి వింత సే
య నెదురు వచ్చి తండ్రిచర♦ణాబ్జయుగంబు శిఖాభిరామమై
ననిజశిరంబు గూడఁగఁ బ్ర♦ణామము సేసిన నెత్తి యర్మిలిం
దనపదిదోయిచేతుల న♦తం డిఱికౌఁగిటఁ జేర్చె నందనున్. 132
క. ఆదరమున మహితచతు, ర్వేదమహాఖ్యాతమంత్ర♦విధులను శుక్రుం
డాదైత్యపతికి నాశీ, ర్వాదం బొనరించె విప్ర♦వరసహితుం డై. 133
చ. నగుచు దశాననుండు భృగు♦నందనుతో నిది యేమి యీతనిం
బొగఁ బడఁ బంచి యివ్విపిన♦భూమి నిరోధము సేసి దీన మీ
రు గనినలాభ మేమి యమ♦రుల్ దగుభోజ్యము లెల్ల మ్రింగి మో
వుగొనుచు మిమ్ము నాలిగొని ♦ పోయిరి వేయును నేల నావుడున్. 134
ఆ. అట్టు లనకు మున్న♦యసదృశవ్రతుఁ డగు, నీదుపరసుతుండు ♦ నిరుపమాన
మహిమ వెలయ మున్ను♦బహువిధయజ్ఞంబు,లాచరించి పిదప♦నభవుగుఱించి.
క. మాహేశ్వర మగుయాగము, దోహలమునఁ జేయఁ గ్రతువు♦తుది నాశివుఁ డ
ర్ధాహితనారీక మ్మగు, దేహం బుద్దామవృషగ♦తిం జెలు వొందన్. 136
మ. దయ నిచ్చోటికి వచ్చి కామగతి హ్యా♦ద్యస్యందనంబుం దమో
మయమాయాచరితంబు శాత్రవబలో♦న్మాథక్రియాదక్షదు
ర్జయశాపంబును దివ్యబాణనిచయ♦స్ఫారానుభావంబు న
క్షయతూణీరయుగంబు నిచ్చెఁ బటుదో♦ర్గర్వం బఖర్వంబుగాన్. 137
తే. నీవుసనుదెంచితనుమహా♦నీయమహిమఁ,బురికిఁదోకొనియరుగంగఁ♦బోవువేడ్క
నెదురుసూచుచు నున్నంత♦నేగుదెంచి, తనిన భార్గవుపలుకులు ♦ విని సురారి.

రావణుఁ డింద్రజిత్తుఁ గుంభికనుండి లంకకుఁ దోడ్కొని వచ్చుట.

క. అగుఁ గాక యింకఁ జేయున,ది గలదె పోనిమ్ము సురలుఁ ♦ దేఁకువ సెడఁగం
దగమికిఁ జెప్పితి మనకుం, బగ యింద్రుఁడ కాఁడె యెల్ల♦భంగులఁ దలఁపన్.
చ. అని గురుఁ బ్రీతి వీడ్కొని మ♦హాబలముల్ దనపజ్జ వచ్చినం
గని కరులం దురంగములఁ ♦ గాలుబలంబుల నేర్చి యొక్కయొ
డ్డనముగఁ దీర్చి సుందరప♦టధ్వజదండము లెత్తఁ బంచి తూ
ర్యనినదపూరితక్షితిన♦భోంతరుఁ డై దనుజేంద్రుఁ డున్నతిన్. 140
క. మును రమ్యపదార్థంబులు, గొని వీథు లలంకరించు♦కొని జనులు గనుం
గొనియెడు వేడుక గుబురులు,గొని యున్న పురంబుఁ జొచ్చెఁ♦గొడుకుం దానున్.

ఆశ్వాసాంతము.

చ. పరిజనపద్మమిత్త్రునకు ♦ బాలకమిత్త్రున కన్యసైన్యవి
స్ఫురణలతాలవిత్త్రునకు ♦ సుందరగాత్త్రున కిందిరామనో
హరసుభగాతపత్త్రునకు ♦ నంబుజనేత్త్రునకుం బ్రమోదని
ర్భరధరణీకళత్త్రునకు ♦ రాజితగోత్త్రున కిజ్జగంబునన్. 142
క. లావణ్యవిసరనవబా,లావృతచతురాంగనాన♦యశచివరునకుఁ
సేవాగతబహువిధవసు, ధావల్లభసంకటీకృ♦తద్వారునకున్. 143
మాలిని. శతమఖగురులజ్జా♦సంపదాపాదనోద్య
న్మతికి సమితశత్త్రు♦స్మాపసేనాతమోగో
పతికి నిహతశేష♦ప్రత్యయైకార్థకార్య
స్తుతికి విజయమాన♦ద్రోహిబాహాసికుర్విన్. 144
గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిధేయ తిక్కననామధేయ ప్రణీతం బయినయుత్తరరామాయణం బనుమహాకావ్యంబునందుఁ బంచమాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

ని ర్వ చ నో త్త ర రా మా య ణ ము.

ష ష్ఠా శ్వా స ము.

యుతునకుఁ గాంతిప్రా
లేయరుచికిధర్మమతికి • లీలాసుమన
స్సాయకునకుఁ బుణ్యాధి
ష్ఠాయకునకు మనుమసిద్ధి • జనపాలునకున్ 1

క. దనుజాధీశ్వరునకు మును,మును పుట్టినకొడుకు ధర్మ•మున నీశ్వరుఁ ద్రు
ప్తునిఁ గావించి వరంబులు, గనిన సుహృద్బంధుపౌర•గణము లెలర్చెన్. 2

చ. మన మలరంగ సద్భటస•మాజము నూరెల నిల్వ నెంతయుం
బెనుపున మేఘనాదుఁడు వి•భీషణుఁడుం దనతోడ రా మదిం
చినకరివోలెఁ బుష్పకముఁ • జేరి మృణాళలతాలివోనియ
వ్వనితలపిండు దైత్యకుల•వల్లభుఁ డల్లన డించి తెచ్చినన్. 3

మ. తరుణీబృందముఁ జూచి సారకరుణో•దారుండు దైత్యేశ్వరా
వరజుం డావలిమోము సేసికొని యే•వం బిచ్చరిత్రంబు ని
ష్ఠుర మోహో యని సంచలద్వదనుఁ డై • శుంభద్భుజాగర్వవి
స్ఫురితుం డైననిజాగ్రజన్ముమొగముల్ • సూచెన్ విషాదంబుతోన్. 4

ఆ. తన్నుఁ జూచుననుఁగుఁ•దమ్ముని భావించి, నగుచు దైత్యవంశ•నాయకుండు
పగఱవారిఁ జెఱలఁ • బట్టక ముద్దాడి, వత్తు రయ్య శౌర్య•వంతు లనిన. 5

చ. గుణ మిది దోష మిట్టి దని • కొంత యెఱింగినఁ గాక యిట్లు ని
ర్గుణతయ పట్టి క్రాలుతమ•కుం దగువారలు సెప్పుసౌమ్యభా
షణము నిరర్థకం బనువి•చారము నెమ్మదిఁ బుట్టి యవ్విభీ
షణుఁ డుచితంపుమాటలఁ బ్ర•సంగము డిగ్గఁగఁ ద్రావి యిట్లనున్. 6

—విభీషణుఁడు కుంభీనసను మధుఁ డపహరించె నని యన్నతోఁ జెప్పుట.—

క. నీ వరిగినదిగ్జయమున, కీవల మధుదానవేంద్రుఁ • డేతెంచి పురిం
గావలి యున్నదనుజసుభ,టావలిఁ బొరివుచ్చి భుజబ•లాటోపమునన్. 7

తే. ఉవిద లాక్రందనము సేయు•చుండ నొక్క
రమణిఁ గొనిపోయె నంతిపు•రంబుఁ జొచ్చి

యదియు మనమాల్యవంతుని • యనుఁగుఁగూఁతు
ననుఁగుఁగూఁతురు కుంభీన•సాభిధాన. 8

ఉ. యజ్ఞరసప్రమత్తుఁ డగు•నాత్మజుపై నడి వెట్ట లేదు నా
యజ్ఞత నప్పు డేఁ జని స•మాధినిమగ్నమనఃప్రవృత్తిఁ గా
లజ్ఞుఁడఁ గాక వారిధిజ•లంబులలోన మునింగి యుండి య
ప్రాజ్ఞులచేత నాలిఁబడు•పాటికి వచ్చితి నేమి సెప్పుదున్. 9

క. అనుడు బొమలు ముడివడునా, ననముఁలఁ గెంపడర నసుర•నాథుం డేమీ
మనవీఁ డొకరుఁడు సొచ్చెనె, యనుమానము దక్కి గుండె • లదరక చక్కన్. 10

క. రాసొబగున నున్మత్తుం, డై సెంకింపక కడంగి • యాతం డింతల్
నేసెఁ గదె చెడితి రిప్పలి, మీసల నుయ్యాల లూగి•మెయిమెయిఁ బోయెన్. 11

చ. చెలియలిఁ గోలుపోయి యెడ•సేసినఁ జాలమి వెట్టి నవ్వ రే
కెలనను గాన నమ్మధువు • గీటడఁగించెద దాడి వెట్టి నా
బలిమి దఱుంగ నీనడిమి • బన్నము విన్న నమర్త్యు లెంతయుం
జెలఁగక తక్క రందుఁ జని • చేతులతీఁటకు మందు సేసెదన్. 12

మధునిపై దండెత్తినరావణుఁడు కుంభీనసప్రార్థనచే వానితోఁ జెలిమిసేయుట.

మ. అని వీటం దనపిన్నతమ్ము నిడి ని•ద్రాసక్తుఁ డై యున్నత
మ్ముని బోధింపఁగఁ బంపి తోడ్కొనుచు నే•ము న్నేన ము న్నంచు నీ
సున నాతండును మేఘనాదుఁడును ర•క్షోవంశవీరోత్సవం
బొనరింపన్ మధుమానమర్దనవిద•గ్ధోత్సాహసన్నాహుఁ డై. 13

క. చని మధురాపురి ముట్టిన, విని కుంభీనస భయంబు • వినయంబు జనిం
ప నరుగుదెంచి ధరాలిం, గనముగఁ గృప పుట్ట నన్న•కాళ్లం బడియెన్. 14

తే. అతఁడు కరుణాసమేతుఁడై•యతివ నెత్తి,నిన్నుఁ దెచ్చినపాపాత్ముఁ•డున్నచోటు
సెప్పు మిప్పుడ వాని ని•ర్జించి నీకు, హర్ష మొనరింతు ననిన న•య్యంబుజాక్షి. 15

మ. తగునే నీయిలు సొచ్చి నన్నుఁ గొని రా • డై తేయవంశాధముం
డు గరం బెగ్గొనరించె నైనను భుజా•టోపంబు సూపంగ లో
కగరిష్ఠుం డగునీకు వాఁడు దొరయే • కన్యాత్వమే నాకు లే
దు గడా పడ్డది కార్య మింకఁ జన దా•దుష్టాత్ము నిర్జింపఁగన్. 16

క. మధువున కలుగుట యది నను, విధవంగాఁ జేత గాన • వే యేటికి వాఁ
డధముం డనలే నెమ్మెయి, వధియించుట పాడి గా ద•వద్యవిహీనా. 17

తే. అదియుఁ గాక రాక్షస మన • మొదలఁ బరిణ
యప్రపంచంబునం దొక•యధమవిధము
గలదు గావున నది గాఁగఁ • దలఁచి యైనఁ
దప్పు సైరింపు నాకుఁ గా • దళితవైరి. 18

క. అతఁడు నతిబహుళనిద్రా,యుతుఁడై యున్నాఁడు గాచు ♦ టొప్పదె సంబో
ధితుఁ జేసి తెచ్చి సేవా,రతుఁ జేసెద ననిన దనుజ♦రాజి ట్లనియెన్. 19

చ. అలఁతులఁ బోవుతప్పె యిది ♦ యైనను నాతఁడు నేతికుండపై
యెలుక సలంబుఁ బోవిడిచి ♦ యేను భవత్పతిఁ గాచితిన్ మనం
బలరఁగఁ బోయి నిద్ర దెలి♦యంగ నుపాయము సేయు నాకు నె
చ్చెలి యగుఁ దోడితెమ్మనినఁ ♦ జేడియ సమ్మద మంది క్రమ్మఱన్. 20

చ. చని పతి నిద్ర దెల్పి దను♦జప్రభురాకయుఁ దాను బోకయున్
మన మలరంగ బాంధవపు♦మాటల సంధి దగంగఁ జేసి యా
తనిఁ దమయన్న పాలికి ము♦దంబునఁ దోకొని పోవఁ బూని వ
చ్చినతన దైనపూనికయుఁ ♦ జెప్పిన గొండొక సమ్మతించుచున్. 21

క. మీయన్నకుఁ దేజముగాఁ, బోయి యతనిఁ గంటి నన్ను ♦ బోధింపవ యే
నాయనకుఁ జాల నని యిఁకఁ, జేయునదియుఁ గలదె గడవఁ ♦ జేసితి తరుణీ.

క. ఈచనవు సెల్ల నిచ్చితి, నీచెప్పినయట్ల యతని ♦ నేఁ గనియెద మై
త్రీచాతుర్యసమగ్రుఁడ, నై చేసెదఁ బిదపఁ దగుస♦హాయం బెల్లన్. 23

ఆ. అని యలంకరించు♦కొని తననేన స, న్నాహసుందరముగ ♦ నడవఁ బనిచి
వారణేంద్రు నెక్కి♦వచ్చి బావకుఁ బొడ, సూపె మధువు పెంపు♦సొంపు మిగుల.

మధుఁడును రావణుఁడు నింద్రునిపై దండెత్తుట.

ఉ. ఆదశకంధరుం డుచిత♦మయ్యెడుభంగి మఱందికిన్ మహా
హ్లాద మొనర్చి పేర్చి యమ♦రాధిపుపై నడవం దలంచు ట
త్త్యాదరలీలఁ జెప్పి తగ ♦ నప్పురి నాఁడు వసించి యాతఁడుం
గా దన కెత్తి తో నడవఁ ♦ గా మఱునాఁ డటఁ బోయె నుద్ధతిన్. 25

ఉ. రావణుఁ డిట్లు దేవనగ♦రంబుపయిన్ బలపాదధూళివి
ద్రావితసర్వదిగ్వలయ♦రాజకులుం డగుచుం గడంక మై
బోవునెడం బథంబున న♦భోవిభవంబుఁ దిరస్కరించుశృం
గావళి నుల్లసిల్లురజ♦తాద్రిఁ గనుంగొని కౌతుకంబునన్. 26

ఉ. శూలినివాస మై తెలుపు♦సొంపునఁ బొంపిరివోవునమ్మహా
శైలముచక్కిఁ జక్కటికి ♦ సప్తతురంగముఁ దేగుదెంచి యు
త్తాలపుదేవగేహము సు♦ధం జెలువొందఁగ నందుఁ జేర్మికిం
జాలి వెలుంగురత్నకల♦శంబువిధంబునఁ దేజరిల్లెడున్. 27

ఆ. అనుచు నగముఁ జేర ♦ నరిగి రక్షోవంశ, కరుఁడు దానిసొంపు ♦ గలయఁజూచి
యనుఁగుఁదమ్మునికిఁ బ్రి♦యమ్మునఁ జూపుచు, నిట్టులనియె వేడ్క♦యెసకమెసఁగ.

కైలాసవర్ణనము.

క. సెలయేఱులు వాఱఁ జెలువగు, శిలపైఁ దజ్జలము దిగుచు ♦ సింధురపతి చూ
డ్కులఁ గొప్పెఁ బుండరీక, స్థలమున మకరంద మాను♦షట్పదము క్రియన్. 29

చ. అరవిరిగుత్తులం బొలిచి ♦ యల్లనిగాడ్పులఁ దూలునీలత
ల్దరహసితోదయంబు సవి♦లాసతనూవలనంబుఁ గల్గుసుం
దరులతెఱంగు గాఁ బతివి♦ధంబున నున్నరసాలపోత మీ
గిరితటభూమికిన్ సరస♦కేలికి వచ్చినమాడ్కి నొప్పెడున్. 30

క. మనరాక హర్మ్యతలమునఁ, గనుఁగొనియెడుకామినులమొ♦గంబులు వాతా
యనమునఁ గానఁగ నగుచా, డ్పున నీతమ్మికొలను నొప్పె ♦ భూధరముపయిన్. 31

క. ఈవెండికొండశిఖరము, క్రేవఁ దమాలతతి దృష్టి♦కిం బ్రియ మొసఁగం
గా వలఁతి యయ్యె నీల,గ్రీవునికంఠంబుకప్పు♦ క్రియ నందం బై. 32

చ. అని గిరిరామణీయకము♦నందు మనం బెలయించి యద్దశా
ననుఁడు బలంబుఁ దత్తటము♦నన్ విడియింపఁ దలంచి సన్నివే
శనవిధిసూచనార్థము దె♦సల్ సెలఁగన్ బటుభేరి వ్రేయఁగాఁ
బనిచి మనోహరం బయిన♦పట్టునఁ దా విడిసెన్ బ్రియంబునన్. 33

ఆ. ఇట్లు విడిసి దాన♦వేంద్రుఁడు బహువినో,దములఁ దగిలి చతుర♦సముచితాల్ప
పరిజనములతోడ ♦ గిరితటరమణీయ,తలమునందుఁ గేలి ♦ సలిపె నర్థి. 34

క. మగుడఁ జనుదెంచి యర్హం, బగుగతి మజ్జనముఁ గుడుపు ♦ నైనపిదపఁ దాఁ
దగ లోపలికొలువున నిం,పుగ సుఖసత్కథలఁ బ్రొద్దు ♦ పుచ్చె సరసుఁ డై. 35

ఉ. అంత సహస్రపాదుఁ డప♦రాచలశృంగతటంబు సేరె దు
ర్దాంతుఁడు దానవేంద్రుఁ డమ♦రప్రకరంబు జయింపఁ బోవుచో
నెంతలు పుట్టునో యనుచు ♦ నే పడఁగంగఁ దొలంగి కాలుకొ
న్నంతయు దవ్వుగాఁ జని భ♦యం బడరన్ గిరిదుర్గ మెక్కె నాన్. 36

క. అరుణకరబింబ మస్తశి,ఖరిపైఁ గర మొప్పె బహుల♦కస్తూరీలి
ప్తరుచిరకుచకాశ్మీర, స్ఫురితస్థాసకముచంద♦మున నందం బై. 37

క. మఱి కొంతవడికిఁ జీఁకటి, తఱచై తోతెంచె దశవ♦దనునుద్యోగం
బెఱిఁగి నిశాటబలము క్రిక్కిఱియం బలువెసలనుండి ♦ యేతెంచె ననన్. 38

అంధకారవర్ణనము.

సీ. ఇది చూడ్కిఁ గప్పిన ♦ యంతటఁ బోక తక్కటియింద్రియంబులఁ ♦ గప్ప కున్నె
యిది వెల్లిగై కొని♦యేచి యిండ్లలు సొచ్చి దివియలఁ బొరిగొనఁ♦గవియ కున్నె
యిది నేఁడు శశి గెల్చి♦యెల్లి యేతెంచునన్నలినాప్తు మాఱ్కొని♦నిలుప కున్నె
యిది వెలుం గనునామ♦మెల్లను నుడిపి యిజ్జగతి నింకెటుఁ దాన ♦ నెగడ కున్నె

తే. నిక్కముగ నిది చీఁకటి♦యొక్కొ తలఁప, నేమి మాయయొ కాక ము♦న్నిట్టితిమిర
మెఱుఁగ మెన్నఁడు నాజను♦ లెల్ల బెగ్గ,లించునట్లుగఁ గడు నగ్గ♦లించెఁ దమము.

చంద్రోదయచంద్రికావర్ణనములు.

తే. యామినీకాంతమృగమద♦మలఁదిమలయ, జమునఁదిలకంబుఁ బెట్టిన♦చందమగుచు
నిఖిలదిక్కులఁదిమిరంబు♦నిండియుండ, నలఁతియై ప్రాఙ్ముఖంబునఁ♦దెలుపుదోఁచె.

క. రావణుఁ డమరులమీఁదం, బోవుట విని యతనితోడి♦పురుడునకుం బాం
థావలిపై వెస వచ్చెం, గావలయు ననంగ నమృత♦కరుఁ డుదయించెన్. 41

సీ. చిత్తజుచిగురులం ♦ జిత్రంబుగా నిడ్డ లలితతమాలప♦ల్లవ మనంగ
రతిపుమాణిక్యద♦ర్పణమున నూనిన కమనీయమృగమద♦కణ మనంగ
వెడవిల్తులీలార♦విందంబుమీఁదికిఁ దివుటమై నెరఁగిన♦ తేఁటి యనఁగ
వలరాజుసిందూర ♦ తిలకంబులోఁ జెలువొందు కాలాగరు♦బిందు వనఁగ

ఆ. నుదయరాగమహిమ♦నుజ్జ్వలంబైనబిం,బంబు నడుమలాంఛ♦నంబు చెన్నుఁ
జేయఁ బూర్వశైల♦శిఖరదేశంబున, నిందుఁ డొప్పె భువన♦ మెలమి మిగుల.

ఉ. పంబినకెంపుఁ బాసి దివిఁ ♦ బ్రాఁకి దిశల్ వెలిఁగించి చంద్రకాం
తంబుల నీరు సేసి కుము♦దంబులఁ బండువు సేయఁ బంచి య
బ్జంబుల నిద్ర వుచ్చి మరు♦సాయకముల్ గరసానఁ బట్టి కో
కంబుల నేఁచి లోకముపా♦గడ్తలు సేకొని చంద్రుఁ డున్నెడన్. 43

క. బడి చేసినచందంబునఁ, గడువేగం బొకటి నొకటిఁ ♦ గదిసి దివిని సం
దడి గా నెంతయు గుంపుగఁ, బడి వెన్నెలకుం జకోర♦పంక్తులు గవిసెన్. 44

క. మును మును నెగడెడురశ్ముల,కొన లెల్లం బట్టికొని చ♦కోరంబులు ద్రుం
చిన నచటనచటఁ దుఱఁగలి,గొనిపెరిఁగెడుమాడ్కిఁ దలము♦కొని ప్రభ లెసఁగెన్.

తే తివిచి నవకంబు దీప్తులు ♦ ద్రెంచి యలఁతి
తునియలుగఁ జంచుపుటములఁ♦ద్రుంచి తల్లు
లాదరంబున నంది యీ♦నట్టు లెత్తి
ప్రీతిఁ గముచుఁ జకోరంపుఁ♦బిల్లగములు. 46

క. చంచులఁ గాంతులు వెన్నెలఁ, జించి యమృత ముట్ట నొసఁగు♦చెన్నునకును రా
గించుచుఁ జవిఁ జొక్కుచుఁ గబ,ళించుఁ జకోరికలు సమద♦లీలాలసలై. 47

సీ. క్రమ్మి పైఁ దొరఁగెడు ♦ కౌముదితీయంబు సొంపునఁ దనువునఁ ♦ జొక్కి చొక్కి
పచరించుచంద్రాత♦పంబుకాలువలలో నడ్డంబుగా నిల్చి ♦ యాఁగి యాఁగి
వెల్లువపెల్లు నూ♦పెడుసాంద్రచంద్రికాపూరంబు గని మదిఁ ♦ బొంగి పొంగి
మిన్నులతో రాయు♦వెన్నెలకరడుల నెఱకలు నడలించి ♦ యీఁది యీఁది

ఆ. చెలఁగి చెలఁగి మలఁగి ♦ మలఁగి యల్లల్లన, క్రాలి క్రాలి బిట్టు ♦ తూలి తూలి
సమదవృత్తిఁ గేలి♦సలిపెఁ జకోరచ,యంబు నదలు దమమ♦యంబు గాఁగ. 48

క. తడఁబడ నొండొంటికి ము,న్నెడఁ గముచుచు నొడిసికొనుచు♦ నేపునఁ బైపైఁ
బడుచు నవు లవుల నీసునఁ, గడచుచు వెన్నెలఁ జకోర♦గణ మానునెడన్.
క. తినుగమి నొల్లక యొకయెడఁ, దనయిచ్చకు వచ్చునిందు♦ధామనికాయం
బున మవ్వ మెక్కి నిగిడెడి, కొనలు గమిచి మేసె నొకచ♦కోరము దివుటన్.
ఉ. సమ్మదవారి గన్గడలఁ♦ జాలుగ మై గరుపార నిందుబిం
బమ్మున దృష్టి నిల్పి పయిఁ♦బ్రాఁకుమరీచుల నూఁగునూఁగు లేఁ
గొమ్మలు వట్టి చంచుపుట♦కోటిఁ గదల్చి తెమల్చికొంచు సౌ
ఖ్యమ్మ విహంగమ మ్మయిన♦యాకృతి నొందెఁ జకోర మొక్కెడన్. 51
చ. కలయఁగ నూనునట్లుగ జ♦గంబు సమస్తముఁ జాలఁ దోఁగెనో
జలజభవుండు గోరి పెఱ♦చాయల నెల్లను మాన్చి యొందునుం
దెలుపు ఘటించెనో యమృత♦దీధితి వేడుక విశ్వరూపుఁ డై
నిలిచెనొ నాఁగ నెల్లెడల♦ నిండఁగ వెన్నెల పర్వె సాంద్ర మై. 52
క. వెన్నెలపోఁతపసులొ యన, వెన్నెలగండరువుపసుల♦విధమున మీఁదన్
వెన్నెలనీరు వఱపి రనఁ, గన్నుల కిం పొసఁగె నిల స♦కలరూపములున్. 53
చ. అలసత యొప్ప నల్లన ర♦తాంతమునం బ్రియునొద్దఁ బాసి నె
చ్చెలికడ కేగుదెంచు సర♦సీరుహనేత్రవిలోచనంబులం
దలఁకెడుమందహాసము వి♦ధంబున సొంపున మీఱి యున్న చెం
గలువలలోన నింపడరు♦కౌముది వేడ్క లొనర్చెఁ జూడ్కికిన్. 54
సీ. భరితసుధారస♦పాత్రంబు లనుకుముదోత్కరంబులు దళు♦కొత్త మెఱసి
చంద్రకాంతోపల♦జలములకాలువ లివి యవి యని యప్పు♦ డేర్పరించి
దెసలు సూడఁగ గుండె♦దిగ్గనుచక్రసమూహంబునకుఁ దల♦మునుక లగుచు
నీఁదుచకోరంబు♦ లెగుర వ్రేఁగై యీడిగిలఁ బడునట్లుగా♦ దలముకొనుచు
తే. సంతకంతకుఁ బొంగి మి♦న్నంది వెల్లి, మిగిలి యెనిమిదిదిక్కుల♦మీఁదఁ బొరలి
జనము లానందమునఁ దేల♦ జగములెల్లఁ,దొట్టి నిండారువెన్నెల♦నిట్టవొడిచె.
తే. వివిధవర్ణ మై యసురేంద్రు♦ వీడు విడిసి
యుండఁ జంద్రిక పర్వ న♦క్కొండ యొప్పె
మెఱయుపులితోలు గట్టి మైఁ♦ దఱచు గాఁగ
భూతి యలఁదినభూతేశు♦పోలుపు దాల్చి. 56

రంభారావణసంవాదము

ఉ. అత్తఱిఁ జంద్రుఁ జూచు మల♦యానిలు రాకకు స్రుక్కుఁ గామినీ
వృత్తము లాత్మ నెక్కొలుపు♦ వెన్నెలఁ గోరి రమించు చున్నయు
న్మత్తచకోరదంపతుల♦ మచ్చికకున్ మది మెచ్చు లోలుఁ డై
యెత్తినవేడ్కలన్ వెడలి♦ యేకత మేగి దశాస్యుఁ డొక్కెడన్ 57

ఉ. అప్పు డొకర్తు గొంచెమగు♦నాభరణంబులు సన్నపూఁతయుం
గొప్పిడి త్రిప్పిలోఁ జెరివి♦కొన్న నడంగినపూవులుం బయిం
గప్పినచేలకొంగునునుఁ♦గప్పను మెల్లన నేగుమెట్టెలేఁ
జప్పుడు చెన్నుఁజేయుగతి♦చందము వింతగఁ బోవునయ్యెడన్. 58

మ. కని వేగంబున నడ్డ మేగి యతఁ డా♦కంపించునక్కాంతకే
లనురాగంబునఁ బట్టి యెవ్వతెవు నీ♦ వత్యంతకౌతూహలం
బున నెచ్చోటికిఁ బోయె దన్న నది యం♦భోజంబుచందాన నా
నన ముజ్జృంభణ మందఁ బెంజెమట మే♦నం గ్రమ్మఁగా నిట్లనున్. 59

చ. అతులితధైర్యసారకరు♦ణాలయమానస యేను రంభ నా
పతి నలకూబరుం డతని♦పాలికిఁ బోయె దనన్యచిత్తనై
యతివ ననంగ నెందు నిటు♦ లడ్డము వత్తురె నాదుపేరుఁ బో
వు తలఁపు వింటి పాయు నగ♦వుం దగుమాత్రయ కాక యొప్పునే. 60

క. పొలఁతుక యిమ్మెయి నేర్పడఁ, బలుకఁగ వెండియును మరుని♦బాణంబులకుం
గొలఁదై యొప్పనివేడుక, చులుకఁదనము సేయ నయ్య♦సుర యిట్లనియెన్. 61

చ. పడఁతుక యేను రావణుఁడ ♦ బాహుబలంబున నింద్రువీటిపై
నడచుచు నుండి యిన్నగము♦నన్ విడియించితి నేన నిప్పు డి
య్యెడి కలవోక వచ్చి సొగ♦యించువిధంబునఁ బోవుచున్న నిన్
బొడగని కాముబల్మితక♦ముల్ నను నిమ్మెయి వెఱ్ఱిఁ జేసినన్. 62

ఉ. చిక్కితి నిష్టభోగములు ♦ సేకుఱుఁ బెంపును దేజ మెక్కఁగా
డక్కినబంట నైతి నొక♦టం గొద లేక జగంబు లెల్ల నీ
వెక్కటి యేలు మన్న హరి♦ణేక్షణ పంక్తిముఖుండ వేని నే
నక్కట నీకుఁ గోడలఁ గ♦దయ్య తొలంగు తొలంగు నావుడున్. 63

ఆ. కొడుకుపెండ్ల మైన ♦ గోడలు గాక పూఁ,బోఁడి యిట్లు దెరువ ♦ పోయిపోయి
నీవు మాట లాడ ♦ నేర్తు గదా యని, యెట్టు లేని నాడు ♦ టిది క్రమంబె. 64

క. అనిన నసురేంద్రు పలుకులు, విని నవ్వుచు మీర లొక్క♦విశ్రవసునకున్
జనియించుట యెఱుఁగనె యా, ధనదుండును నీవు నన్న♦దమ్ములు గారే. 65

క. అతనికొడుకు నీకును గొడు, కతనిసతిని నీకుఁ గోడ ♦ లని నైజము చె
ప్పితిఁ గాక తప్పు గలదే, యతఁడు నతఁడు నీకు మాన్యు ♦ లగుదుర కాదే. 66

క. ఏ నీకు భక్తి సలుపం, గా నుపలాలనము సేయఁ ♦ గలవాఁడవు నీ
వీనెఱితప్పినమాటలు, దానవకులనాథ యిట్లు ♦ దగునే యాడన్. 67

క. అని రంభ సిగ్గువడఁ బల్కిన దానికిఁ గొంకుకొసరు ♦ లేక దశముఖుం
డనుమానింపక యిట్లను, మనసిజదందహ్యమాన♦మానసుఁ డగుచున్. 68

చ. ధనపతి యన్న యే నతని•తమ్ముఁడ నానలకూబరుండు నా
తనయుఁడ యింత నిక్కువము • దానికిఁ గా దన నాకు నప్సరో
వనితలు వింత రైరె యని•వారణ నెట్లయినం జరించునీ
వును గులభామవో లేఁ దగ•వుల్ ఘటియించెదు వైశికంబునన్. 69

క. విచ్చలవిడిరై యున్నెడ, మెచ్చక ననుఁ ద్రోచి పోవ • మేలే తమకం
బచ్చువడునట్లుగా సిరి,వచ్చిన మోఁకాలు సూవు•వారుం గలరే. 70

క. నాకంబె మిగులువిటు నీ,లోకమునన కాదు దిగువ•లోకంబులఁ బై
లోకముల వెదకఁ బోయిన, నీకుం బడయంగ వచ్చు•నే హరిణాక్షీ. 71

ఉ. నావుడు నమ్మృగేక్షణ మ•నంబున రోయుచు నేను లంజియం
గావుడు వానితోడితమ•కం బది లంజియ గాదు ప్రేమస
ద్భావ మెఱుంగ వైతి గుణ•భాగివిపో నినుఁ గోర్కి సెందు నే
నీవచనంబు తప్పకట • నీళ్లులపట్టున నేయి మందొకో. 72

క అని మొగమోడక విరసవ,చనముల భంగింప నాద•శముఖుం డున్న
త్తునిగతి నంతయు వినియును, విననిచెవులు నేసి లావు • వెరవును మెఱయన్.

క. అంగనఁ బోదివి సగాఢా,లింగనముగఁ దామ్రచూడ•లీలాచతురా
నంగక్రీడాసంగతి, నెంగిలి గావించె మదము • నేత్రైఱ మిగులన్. 74

సీ. పగరాజు పైవచ్చి • బలువిడిఁ బరిభవించినఁ దలంకినపుర•శ్రీవిధమున
సమదద్విపము కేళి•సలిపినఁ జాల నలంగినయుద్యాన•లక్ష్మికరణి
ఘనలులాయము సొచ్చి • తనయిచ్చ నాడినఁ గలఁగిననెత్తమ్మి • కొలనిభంగిఁ
గడు బెట్టిదపుగాలి • సుడిసిన నెఱి దప్పి తిరిగినమవ్వంపుఁ • దీఁగెమాడ్కి

తే. మున్ను గైనేసియలవడ్డ•చెన్ను దప్పి,యొలమిఁ బ్రియుపాలికేగెడు•లలియడంగి
వేఱచంద మై యొంతయు • విన్ననయ్యె, నసుర గారించి విడిచిన•నమ్మృగాక్షి.

క. వెలవెలఁ బాఱుచుఁ గొంకుచుఁ, దలరుచు నడఁదొట్రుపడుచు•దలఁకుచుఁదనలోఁ
బలుకుచు నెడనెడ నిలుచుచు, నలకూబరుకడకు నింతి • నలఁగుచుఁ జనియెన్.

నలకూబరుఁడు రావణుని శపించుట.

చ. చని ధరఁ జాఁగి మ్రొక్కి తన•చందముఁ జూచి విషణ్ణుఁ డైనయా
తని కఱ లేక చెప్పిన న•తండు ప్రభావమునన్ సమస్తముం
గని కలుషించి యింక దశ•కంధరుఁ డెవ్వతె నైన నీక్రమం
బునఁ బయిఁ బడ్డ నష్టమృతిఁ • బొందఁ గలం డని శాప మిచ్చినన్. 77

ఆ. తివిరె నంబరమున • దేవతూర్యరవంబు, గురిసెఁ బుష్పవృష్టి•సురగణంబు
సంతసిల్లె దీని • నంతయు నేర్పడ, విని నసతుల కెల్ల • వెఱపు వాసె. 78

క. నలకూబరుశాప మెఱిఁగి, యొలమి దఱిఁగి పంక్తివదనుఁ • డిది మొదలుగఁ దా
బలిమిం బైపడ నెన్నఁడుఁ, జెలువల నని నిశ్చయించెఁ • జిత్తములోనన్. 79

ఉ. కొండలపాటునన్ మనము ♦ గుందినఁ గంటికి నిద్ర రాక సే
నం దెలిపించి యష్ట పయ♦నం బయి దైత్యవిభుండు వోవ సం
క్రందనుఁ డంతయున్ విని సు♦రప్రకరంబులఁ గూర్చి రాత్రి మైఁ
గ్రందుగ నానిశాచరుల♦ రాకకు నాకము సంచలింపఁగన్. 80

రావణుఁడు దండెత్తి వచ్చుట విని యింద్రుఁడు విష్ణునిఁ గాన నేగుట.

క. ఆదిత్యమరుద్వసురు,ద్రాదిదివిజగణము లెల్ల ♦ నప్పుడ భూభృ
ద్భేదికడ కేగుదెంచె ర,ణాదరదుర్దాంతభుజబ♦లాటోపమునన్. 81

ఉ. వారల మోహరింపుఁ డని ♦ వాసవుఁ డేగె నుపేంద్రుఁ గాన నం
భోరుహనాభుఁడుం ద్రిదశ♦పుంగవు సత్కృతుఁ జేసి రాకకుం
గారణ మేమి యన్న దశ♦కంఠుఁడు మూపయి వచ్చె నీవునుం
బోరికి వచ్చి దేవగణ♦ముం గృపఁ గావుము దేవ నావుడున్. 82

చ. హరి సనుదెంచె నాజికి ద♦శానను నోర్వక రిత్త యొట్లొకో
మరలెను జాలఁ డొక్కొ యను♦మాటవడం బనిలేదు బ్రహ్మచే
వరములు గన్నగర్వమున ♦ వచ్చె నలంతులఁ బోఁడు వానికిం
బరువము గాదు కాలపరి♦పాకము వచ్చిన నేన తీర్చెదన్. 83

క. దేవఖచరాదిజాతుల,చే వానికిఁ జావు లేదు ♦ చెప్పెదఁ బిదపం
గేవలమును బోఁ డంతకు, నీవరుసకు నీవ చాలు ♦ దెల్లవిధములన్. 84

ఇంద్రుఁడు యుద్ధమునకు వెడలుట.

చ. బలరిపుతోడ నిట్లు హరి♦వల్కిన నాతఁడు నట్ల కాక యం
చలఘుపరాక్రమస్ఫురణ♦నాహవదోహలచిత్తయుక్తుఁ డై
తెలతెల వేగునంతఁ జను♦దెంచి బలంబులు గూడఁ దేరు మా
తలి గొని వచ్చినన్ గిరికి ♦ దాఁటెడుకేసరిమాడ్కి నెక్కినన్. 85

క. ఉడుపతి దోఁతెంచినఁ బొం,గెడుజలనిధికరణిఁ బోరి♦కిన్ వజ్రి వడిం
గడఁగుట గనుఁగొని ఘోషం, బడరఁగ సురసైన్య మధిక♦హర్షము నొందెన్.

ఉ. అంత సరోరుహాప్తుఁ డుద♦యం బరుదెంచె నిశాచరుల్పరా
క్రాంతి దిగం గడంగి యమ♦రావతి కేగిరి వారు రాత్రి మై
నెంతయు నగ్గలం బగుదు♦రేఁ బొడసూపెదఁ గాక దేవతల్
సంతస మందఁగా ననుచు ♦ సత్వరుఁ డై చనుదెంచె నొక్కొ నాన్. 87

చ. కమలవనంబు చేసినయ♦గణ్యతపంబుఫలంబు చక్రయు
గ్మములముదంబుప్రోక త్రిజ♦గంబుల కన్నులబ్రహ్మవిష్ణురు
ద్రమహిమ లొక్కటై కలయఁ ♦ గ్రాఁచినయుండ త్రివేదమూలకం
ద మని నుతింప నొప్పెసఁగెఁ ♦ దామరసప్రియబింబ మత్తఱిన్. 88

సీ. దళము లొండొంటిసం♦దులను సమాలోలవలయంబు సడల మ♦వ్వంబు గదిరి
యడరి కర్ణికలలో ♦ నంటిన కేసరంబులు దల మెక్కుచుఁ ♦ బొదలఁ బొంగి
సుడిగొని వెడలంగఁ♦గడఁగు క్రొత్తావి యల్లన మీఁది కెగయఁగ♦ మొనలువిచ్చి
యొండొండ మకరంద ♦ ముప్పొంగి నలుగడ నిండి పైఁ బొరలంగ♦నెఱయవిరిసి
ఆ. మధుకరములఁ గలసి♦మెలసియుఁ దమలోన, లలితగంధవహుఁడు నెలిమి సేయఁ
గమల సంతసమునఁ ♦ దమయందు వసియింపఁ, జాల నుల్లసిల్లె ♦ జలరుహములు.
చ. అరదము నెక్కి లోచనస♦హస్రము కాంతి వెలుంగఁ బొల్చు ని
ర్జరపతిఁ గన్నులారఁ గని ♦ సంతసమందెడువారితోడిమ
చ్చరమున నెక్కె నా నుదయ♦శైలముమీఁద సహస్రదీధితి
స్ఫురణ దలిర్ప నొప్పురవి♦సొంపున జృంభణ మొందె నబ్జముల్. 90
తే. అప్పుడసురేంద్రసైన్యంబు♦లమరపురము, దవ్వులే దంచుఁ గట్టాయి♦తంబుసేసి
కూడి నైరృతి యారణ♦క్రీడ కమరఁ, బడగ లంతంతఁ గ్రాలంగ♦సిడము నొప్ప.
క. పదపదఁ డంచు దిశలు గ్ర, క్కదలఁగ లేయొండచాయఁ ♦ గడు నుగ్రము లై
రౌదురం గొందఱు గల రని, మది నించుక సరకుగొనక♦మదమున నడచెన్.
ఉ. చిత్రముఁ జూపిన ట్లసుర♦సేనలు దుర్దమలీలఁ గిట్టినన్
వృత్రవిరోధిసైన్యమును ♦ విక్రమసంపద సొంపు మీఱ లో
కత్రయపూజ్యుఁ డవ్వసుని♦కాయమునందుఁ బ్రసిద్ధుఁ డైనసా
విత్రుఁడు మున్నుగాఁ గడఁగి ♦ వీఁక నెదిర్చెఁ జెలంగి యార్చుచున్. 93

దేవదానవసేనలు పరస్పరము తలపడి పోరుట.

క. ఉభయబలముఁ దలపడి లో,కభయంకరభంగిఁ బోరఁ♦గా రక్తనదుల్
ప్రభవించె నంబుచరస, న్నిభ మైనయమిత్రగాత్ర♦నికరం బడరన్. 94
ఆ. దనుజబలము నొచ్చి♦ వెనుకకు జరగ న,కంపనప్రహస్త♦ఖరనికుంభ
దూషణప్రచండ♦ధూమ్రాక్షశుకసార, ణాదిసుభటకోటి ♦ యార్చి తాఁకె. 95
శా. ఆవీరావలి కీడఁ బోక మహనీ♦యస్థైర్యసారంబునన్
దేవానీకము కుంతఖడ్గపరిఘా♦దిప్రౌఢిదుర్వార మై
సావిత్రోద్భటబాహువిక్రమకళా♦సాహాయ్యసంజాతశౌ
ర్యావేశంబునఁ బోరె రౌద్రరసదృ♦ప్తాకారఘోరంబుగాన్. 96
క. అమరులు వోరుట దానవ, సమితికి భర మగుడు సరభ♦సంబున నిజనా
మము ప్రకటించి యదల్చుచు, సుమాలి సావిత్రుఁ దాఁకె ♦ సురలు దలంకన్.
మ. పటువేగంబున శాతభల్లచయసం♦పాతంబునన్ మింట మి
క్కుట మై పర్వ ధగద్ధగీయ మగుచుం ♦ గోపంబు రూపంబు లై
చటులక్రీడఁ జరించు నట్లిరువురున్ ♦ శౌర్యోన్నతిం బోరి రు
త్కటదర్పోద్ధతు లై పరస్పరజయా♦కాంక్షాప్రచండంబుగన్. 98

క. ప్రదరంబుల సావిత్రుఁ డ,రదముం బొడి సేయఁగా వి♦రథుఁ డైనయెడం
గదిసి గద యెత్తుకొని తల, చిదురుపలుగ వ్రేసె దైత్య♦సేనలు దలఁకన్. 99

క. దైతేయవంశవల్లభు, మాతామహుఁ డైనయాసు♦మాలి పడుటయున్
భీతిం దెరలిన దనుజ,వ్రాతముఁ గని కోపవేగ♦రక్తాక్షుం డై. 100

శా. అగ్నిచ్ఛాయముఁ గామగంబు నగు తే♦ రత్యుగ్రుఁ డై యెక్కి యా
భుగ్నభ్రూలతికాసహోదర మనం♦ బొల్పొందుచాపంబు ను
ద్విగ్నారంభత నెక్కు వెట్టి శరవా♦ర్ధిన్ మేఘనాదుండు ని
ర్మగ్నాకారులఁ జేసె నిర్జరుల శౌ♦ర్యస్ఫూర్తి శోభిల్లఁగన్. 101

క. పేర్చునరదంబు ప్రబలం, గార్చిచ్చువిధమున నతఁడు♦ గడగినఁ బటుబా
ణార్చులు గవియుడు నిర్జరు, లేర్చినతరువులును బోలె♦ నేపేది రనిన్. 102

మ. అసురాధీశతనూజుకోల్తలకుఁ గా♦ కత్యంతభీతిం గలం
గి సురానీకము సూరెగిల్లిన రణ♦క్రీడాదరం బారఁగా
రసికుం డై రథ మెక్కి గోముఖుఁడు సా♦రథ్యంబు సేయం గడున్
వెసఁ డాఁకెం ద్రిదశేంద్రనందనుఁడు దో♦ర్వీర్యం బవార్యంబుగాన్. 103

క. దైతేయు లదర నిట్లని, కేతెంచినఁ గాంచి దాన♦వేశ్వరతనయుం
డాతనిసూతుం డగునా,మాతలిసుతుమేను బాణ♦మయముగఁ జేసెన్. 104

క. అతఁ డాతనిసారథి మై, శితశరములు నించుటయును♦ జెలఁగుచు వడిఁ ద
చ్చతురంగంబులుఁ దాఁకెను, బ్రతిభటరథతురగదంతి♦పంక్తులు సెదరన్. 105

ఉ. అత్తఱి మేఘనాదుఁడు జ♦యంతుశరావలిఁ ద్రుంచి వాని మై
నెత్తురువట్టు సేసి రథి♦నిం బొడి సేసినయంతఁ బోక యు
ద్వృత్తిఁ గడంగినం దమము♦ దీటుకొనం గవియించె దృష్టియుం
జిత్తము లావు మాలి సుర♦సేనలు బెగ్గిల నగ్గలంబుగన్. 106

క. చీఁకటి గవిసిన విబుధా,నీకం బొడి చన నైన♦నేరద హృదయ
వ్యాకులత మునింగి భయో,ద్రేకముపడి తెగువ దలరి♦ త్రిప్పికొనంగన్. 107

క. ఆమాయాతిమిరము పౌ,లోమీజనకుఁ డగునప్పు♦లోముఁ డెఱిఁగి సు
త్రామతనూభవునకు నది, యేమిటఁ బో దంచు నచటి♦ కేతెంచె వెసన్. 108

ఉ. వచ్చి జయంతు నాఁగి యని♦వారణఁ బర్వెడు నీతమంబు ము
న్నిచ్చె జయార్థ మై యభవుఁ♦ డీతని కీరిపుచేతఁ జచ్చినన్
వచ్చెడి దేమి సంగర మ♦వశ్యముఁ జేయఁగ నీను వార్ధిలోఁ
జొచ్చుట చాలఁ గార్య మను♦చుం బలిమిం గొని పోయి డాఁగఁగాన్. 109

తే. అమరపతినందనుఁడుపాడ♦వడఁగి చనిన,నసురమాయయు నుడివోయె♦నట్లకాచె
యడరి దరికొని మండుతీ♦వ్రానలంబు, పుడుక లెడ గల్గవై చినఁ♦బొనుఁగువడదె.

క. ఇవ్విధమున నింద్రసుతుం, డెవ్వరు నెం దరుగుటయును • నెఱుఁగక యుండం
గ్రొవ్వఱి తనసరివారలు, నవ్వట కియ్యకొని పోయి • నవిజృంభితుఁ డై. 111

క. దనుజాధీశ్వరుతనయుం, డనిమిషు లనుహంసముల ర•యంబునఁ బఱపం
దనయారుపుఁబెలుఁగున మేఘనాదుఁ డనుపేరు సార్థ•కంబుగఁ జేసెన్. 112

ఆ. ఇట్లు దనతనూజుఁ•డే పేది సైన్యంబు, గాసి యగుడు నలిగి • వాసవుండు
కెంపు గన్నులందు • బెంపారుచుండఁ జెం,గలువకొలనిమాడ్కిఁ • జెలువుమిగిలి.

ఉ. మాతలిఁ జూచి దానవస•మాజము దర్పము మీఱె నిత్తఱిన్
వాతజవంబునం గడఁగి • వారక వీరికి సమ్ముఖంబుగా
వే తురగంబులం బఱపు • విక్రమసంపద యుల్లసిల్లఁగాఁ
జేతులతీఁట వోనుఱుము • నేసెద నెవ్వఁ డెదిర్చి వచ్చినన్. 114

క. అనుచు నిజబలము నిలునిలు, మని కరతల మెత్తి నిలిపి • యదలిచి సమరం
బునకు మగుడఁ బురికొల్పుచుఁ,దనచుట్టును నున్నవారలుఁ•దానును గడఁగెన్.

చ. ఎదురుగ వీచె నిష్ఠురస•మీరము లుల్కము లుగ్రభంగి నె
ల్లదిశల దుల్లెఁ బెల్లుగ బ•లంబులపైఁ బెనుగ్రద్ద లాడె బె
ట్టిదముగ మ్రొగ్గి యభ్రకరి • డిల్లపడెన్ వెస నందనంబు గ్ర
క్కదలఁగఁ గూసె నొక్కట సృ•గాలము లప్రియసూచకంబు లై. 116

క. కలయంగ దుర్నిమిత్తం,బులు పుట్టినఁగనియు వినియుఁ • బొలివోవనియ
గ్గలికమెయి నెమ్మనమ్మునఁ, దలఁ కొకయించుకయు లేక • దర్పోద్ధతుఁ డై. 117

క. సురపతి గడఁగుడు దనుజుల, బరవస మొక్కింత మట్టు•వడుటయు దశకం
ధరుఁడు సమరోత్సుకుం డయి, యరదము సన వసము గాక•యత్యుగ్రముగన్.

క. అమరవిభుం దలపడఁ జను, సమయంబున నడ్డపడియె • సంభ్రమలీలన్
సమదుఁ డగుమేఘనాదుఁడు, దమతండ్రి రణంబు మాన్పి • తాన కడంకన్. 119

చ. తలపడి యింద్రుతోడ నతి•దారుణయుద్ధము సేయఁ జొచ్చినన్
బలము బలంబుఁ దాఁకుటయు • బాసటగా వడిఁ గుంభకర్ణుఁ డు
జ్జ్వల మగుశూల మెత్తికొని • వచ్చి యుగాంతపురుద్రుకైవడిం
జెలఁగుచు నార్చి మోహరము • చెంగటఁ దాఁకె భయంకరంబుగన్. 120

క. అడరి మొన లిక్కడక్కడ, వడిఁ దిరిగిన దిశలు బడలు • వడ రౌద్రము చొ
ప్పడ బాహుశక్తి యేర్పడఁ, గడిమి పొగడ్తవడఁ గుంభ•కర్ణుఁడు పోరెన్. 121

క. ప్రతివీరుఁ డొక్కరుఁడు లే,కతులబలుం డైనహీనుఁ • డైనను నప్పా
ట తనకు గుఱిగా సురపడి,నతండు మునుకూడి సురల • నందఱఁ దఱిమెన్.

ఆ. ఎదిరి తేరినొగయు • నిభముదంతంబును, దనకరంబుఁ బాద•తలము లోను
గాఁగ నాయుధములు • గానివి లే వయ్యె, నరివిమర్దనమున • కతని కపుడు.

క. అంతకు ముందటి యీవృ,త్తాంతము విని తోడుపడుట • కని సత్వరులై
యంతకవరుణధనేశులు, దాంతిమెయిన్ వచ్చువారు, తదవసరమునన్. 124

క. తమతమబలములతో సం,భ్రమగతిఁ బఱతెంచి దివిజ•పతికిం బోడసూ
పి మనుజభోజనసైన్యము, సమయింపఁగఁ జొచ్చి రధిక•సంరంభమునన్. 125

క. చిచ్చునకుఁ దోడు గరువలి, వచ్చినక్రియఁ బోర నమర•వరులమొనలకున్
హెచ్చుగ దిక్పతిసేనలు,వచ్చుటయును మ్రొగ్గె నసుర•వర్గము గలయన్. 126

ఉ. సన్నబలంబు లైననిజ•సైన్యములం గని రావణుండు శౌ
ర్యోన్నతుఁ డైననందనుని • నొప్పరికించితిఁ గుంభకర్ణుఁడుం
గన్నది లేదు మెల్ల మురి• కాఱు దిగీశులు వచ్చి రేను బో
కున్న భరంబు గాదె యని•యుద్ధతిఁ జేర్చి రథాధిరూఢుఁ డై. 127

శా.సొంపారంగఁ బసిండి పైఁ బఱపినన్ • శోభిల్లువి ల్లంద మై
శంపావల్లిక నిల్చి పొల్చుగతి భా•స్వత్కాంతిఁ జెల్వొంద మై
పెంపుం జాయయుఁ గాలమేఘ మన నా•భీలంబుగా దిక్కు లా
కంపింపం బటుబాణవర్షమున నా•కాశం బడంగించుచున్. 128

క. అరదంబున యురవడికిం, దెరలి తెఱపి యిచ్చి సురలు • దిరుగుడువడ ని
ర్జరపతిరథంబునకు భీ,కరగతి సమ్ముఖముగాఁ ద•గం బఱపుటయున్. 129

చ. వదనసరోజపంక్తి శర•వర్షమునన్ మొగిడింపఁ గాన న
ద్యేద దశకంధరుం డిచట • నెచ్చట లేఁడు తనూజుఁ జూపి తా
ను దొలఁగి యున్నవాఁ డతని • నొంపక గెల్వన రాదు రాఁడె దు
ర్మదమున నంచు నున్నబల•మర్దనుఁ డాహవదోహలంబునన్. 130

తే. ఏచి మాతలిఁ గనుఁగొని • యిటులు వచ్చు, దనుజుతేరికి నెదురుగా•మనరథంబు
శీఘ్రగతిఁ బోవ నిమ్మని • చెప్పి మార్వి,భీకరధ్వని దిక్కులు • పిక్కటిల్ల. 131

శా.రుద్రాదిత్యమరుద్వసుప్రభృతు లా•ర్పుల్ నింగి ముట్టంగ వీ
రోద్రేకంబున దాపలన్ వలపలన్ • హోరాట మై ముంచి స
ర్వద్రోహిం బరిమార్త మంచు వికట•భ్రామ్యద్భుజామండలీ
రౌద్రాకారతఁ దాఁకఁ దాఁకె రిపుధై•ర్యస్రావణున్ రావణున్. 132

తే. ఇట్లు దాఁకుడు దశకంఠుఁ•డేపు మిగిలి, యందఱకు నన్నిరూపంబు•లైనయట్లు
వివిధశస్త్రాస్త్ర కేళీప్ర•వీణబాహు, దండనికురుంబదుస్సహా • త్సాహుఁడగుచు.

క. వడి నడరుచుఁ దెరలుచుఁ బై, పడి పోక పెనంగునమర•బలమునకుం గీ
డ్పడక నిలిచి మెఱసెను బలు, కడళ్లె కెదు రైనఱాతి•కరణిం దిర మై. 134

ఉ. ముందటఁదాఁకి పోరుతన•మోహారమున్ వెసఁ బో నదల్చికొం
చుం దటియంగఁ జొచ్చి బల•సూదనుఁ డాదశకంఠు నస్త్రపం

_త్రిం దునుమాడి బాణమయదేహుని గా నొనరించె వాఁడు సం
క్రందనుపై నిశాతవిశిఖంబులు నించె సురల్ దలంకఁగన్. 135

శా. వ్యగ్రాటోపత నొండొరుల్ మిగుల బాహాశ క్తి సూపన్ మహో
దగ్రం బయ్యె సురాసురేంద్రరణ మన్యోన్యధ్వజచ్ఛేదనా
త్యుగ్రం బై యితరేతరవ్యథితరథ్యోదాత్త మై శౌర్యసా
మగ్రీగాఢపరస్పరాంగదళనోన్మాదోద్భటాకార మై. 136

క. ఈసున నాసురపతి జంభాసురున కెసరి రావణాసురు శీఘ్రం
బేసియు వ్రేసియు బొడిచియు, వేసరి దిక్పాలకోటి విన నిట్లనియెన్. 137

ఉ. ఎద్దెస నైన శంక చెడి యేగు విరించి వరంబు నెమ్మదిం
బెద్దయు నమ్మి వీఁ డిటు లభేద్యతఁ గ్రమ్మరు చున్నలోక మా
పద్దశఁ బొందు మానుపను పాయము నారసి చూడ నొండు లే
దిద్దనుజాధముం బొదివియే పఱఁ బైపడి పట్టుకొందమే. 138

క. అనవుడుఁ జాల మే లని దిశాధిపు లందఱుఁ జేరి చుట్టు ము
ట్ట నమరవల్లభుండును గడంక దశాననుఁ తేరి రాక క
ల్కినగతి మాతలిం గెలనికిన్ రథ మల్లఁ దొలంగి పోవ ని
మ్మని వెసఁ జొచ్చి పట్టుకొన నాయిత మై యతిసాహసంబునన్. 139

మేఘనాదుఁ డింద్రుని మాయాతిమిరమున ముంచి పట్టుకొనుట.

. ఒరసికొని పోవ నత్తఱి, సురసైన్యం బార్చుటయును జూచి తిమిరముం
గర మచ్చెరువుగ గ్రక్కునఁ, బరఁగించుచు నసురకొడుకు పఱతెంచె వడిన్.

. మాయాతమమున మునిఁగిన, దాయల దివ్యాస్త్రజాలదళితాంగులఁ గాఁ
జేయుచు నాబృందారక,నాయకు డగ్గఱియె మేఘనాదుఁడు గడిమిన్. 141

. తుహినంబునఁ బడినపయో,రుహషండముమాడ్కి నమ్మరుత్పతి మాయా
పిహితతమోవృతలోచన,సహస్రుఁ డై యున్న నతని సారథి నేసెన్. 142

. మాతలి మూర్ఛవోయిన నమర్త్యవిభుండు రథంబు డిగ్గి జీ
మూతగజంబు నెక్కి బలముం జలముం జెడి యాత్మసైనికా
రాతిభటప్రభేదవిదురస్థితి దీనతఁ బొంది యుండియున్
భీతి యొలుంగ కుండ వెడబీరము సేయుచు నుండె వెండియున్. 143

క. నిలువులు పడ్డయట్లు తననేత్రము లేమియుఁ గానలేమి న
గ్గలముగ బెగ్గలించుబలఘస్మరు నమ్ముల నోడు సేసి ని
ట్టల మగుడప్పి సోలుటయు డాసి దశాననునందనుండు వి
చ్చలవిడిఁ బట్టి కట్టి జయశంఖముఁ బట్టఁగఁ బంచి యార్చుచున్. 144

రావణుఁ డింద్రునిఁ బట్టి లంకకుఁ గొనిపోవుట.

చ. అరదముమీఁదఁ బెట్టుకొని ♦ యాతనిఁ దండ్రికిఁ జూపి యింక సం
గర మిది యేటికిన్ జయము ♦ గైకొని పోదము రమ్ము నావుడుం
గరము ప్రియంబునం దనయుఁ ♦ గౌఁగిటఁ జేర్చి త్రిలోకరాజ్యవి
స్ఫురణము నాకు దక్కె నని ♦ పొంగి దశాస్యుఁడు మిన్ను ప్రేయుచున్. 145

ఉ. మోదమునం దనూభవుని ♦ ముంగలిగా నడపించి తాను దు
ర్భేదబలాన్వితుం డగుచుఁ ♦ బింగలి యై చన దేవకోటి శౌ
ర్యోదయలీలఁ గూడుకొని ♦ యొండొరుఁ బల్కుచు శక్రమోక్షణా
హ్లాదము గోరి పెంపున ర♦యం బెసఁగం బఱతెంచి తాఁకినన్. 146

ఉ. ఎత్తెల గొందుదిక్పతుల ♦ నిందఱ ముంద తెఱుంగనట్లు యీ
తత్తబడం బిఱిందిదెసఁ ♦ దాఁకిన దీనికి సంభ్రమంబుమై
నిత్తల కేగుదేవలవ ♦ దేడ్తెఱఁ బొమ్మని చెప్పి పుచ్చినం
జిత్త మెలర్పఁగా సుతుఁడు ♦ శీఘ్రమునం జనఁ దా నుదగ్రుఁ డై. 147

క. బకమరి తిరిగిన నమరులు, పికపిక లై పోవ లావుఁ ♦ బెం పేర్పడ సే
వకు వెనుకై చనియెను లం,కకు దానవవిభుఁడు బాహు♦గర్వోద్ధతుఁ డై. 148

ఆశ్వాసాంతము.

మ. అతులౌదార్యుఁ డహీనశౌర్యుఁడు సము♦ద్యద్ధైర్యుఁ డత్యంత వి
శ్రుతచారిత్రుఁడు సూరిమిత్రుఁడు జన♦స్తోత్రవ్యగోత్రుండు సం
భృతసత్కీర్తి పవిత్రమూర్తి యసుహృ♦ద్బృందార్తినిర్వర్తి పూ
జితధీమంతుఁడు పుణ్యవంతుఁడు జయ♦శ్రీకాంతుఁ డిమ్మేదినిన్. 149

క. సన్మార్గచతురపథికుఁడు, జన్మవిశేషప్రసిద్ధ♦సగరకులుఁడు భూ
భృన్మకుటఘటితచరణుఁడు, మన్మథనాథుఁడు కవీంద్ర♦మందార మిలన్. 150

మాలిని. నిరుపమజయలక్ష్మీ♦నిత్యవిస్తారవక్షుం
డరిబిరుదమహోత్సా♦హప్రతిక్షేమదక్షుం
డరుణకిరణదీప్త♦వ్యాప్తపద్మాయతాక్షుం
డురగశయనరేఖా♦యుక్తసంరక్షుఁ డుర్విన్. 151

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిధేయ తిక్కననామధేయప్రణీతం బైనయుత్తరరామాయణం బనుమహాకావ్యంబునందు షష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

ని ర్వ చ నో త్త ర రా మా య ణ ము.

స ప్త మా శ్వా స ము.

రంజకత్వచతురా
చారుఁడు వర్ణాశ్రమప్ర♦చారుఁడు విద్యా
ధౌరేయుఁ డార్యవినుత
ప్రారంభుఁడు మనుమమాన♦వాధీశుఁ డొగిన్. 1

బ్రహ్మ యింద్రజిత్తు కోఁనవర మిచ్చి యింద్రుని విడిపించుకొని వచ్చుట.

క. అక్కడఁ గమలాసనుఁ డా, రక్కసుఁ డమరేంద్రుమీఁద ♦ రాకయు సమరం
బెక్కుడుగఁ జేసియును హరి, యుక్కఱి పట్టువడి పోక♦యుం దెలియంగన్. 2

చ. విని మునిబృందముల్ గొలువ ♦ వేగమ లంకకు నేగుదెంచి య
ద్దనుజవిభుండు సేయునుచి♦తప్రతిపత్తిఁ బ్రియంబు వొంది యా
తనిదృఢశౌర్యముం దనయు ♦ ధైర్యమునుం గొనియాడి వెండి యా
యనిమిషనాథు గెల్చిన జ♦యాతివిశేషము సూపి చెప్పుచున్. 3

ఆ. భువనములకు నెల్లఁ ♦ బ్రోదిగ శతమఖుఁ, దాను నిలుపుటయు న♦తండు లేమి
సకలభూతములకు ♦ సంకటం బగుటయు, నెఱుఁగఁ జెప్పి వారి ♦ యిచ్చ యెఱిఁగి.

చ. ముదమున నింద్రుబంధనవి♦మోక్షము సేయుఁ డభీష్టవస్తు వి
చ్చెద మదికోర్కి యేర్పడఁగఁ ♦ జెప్పుఁడు నా కనుచున్ సముల్లస
ద్వదనచతుష్టయుం డగుచు♦వారిజసంభవుఁ జూచి వాంఛిత
ప్రదుఁ డగు టాత్మలో నెఱిఁగి ♦ రావణసూనుఁడు ప్రీతి నిట్లనున్. 5

క కమలాసన విను నావి,క్రమమున వెల వెట్టె దేనిఁ ♦ గారుణ్యము సే
యుము నాకు శాశ్వతం బగు,నమరత్వం బనిన నతని ♦ కజుఁ డిట్లనియెన్. 6

క. ఆశ్వాసంబుగ బలికిన, విశ్వాసము సేసి మున్ను♦వేఁడితి కలదే
శాశ్వత మగునమరత్వం, బీశ్వరుఁ డొకరునిక తక్క ♦ నితరుల కెందున్. 7

క. అనుడు నొకతెఱఁగు సెప్పెద, వినుఁ డని రావణసుతుండు ♦ వినయవిశేషా
వనతశరీరుఁ డగుచు ని, ట్లనియెం గరకమలముకుళ♦నాదరపరుఁ డై. 8

ఉ. ఆల మొనర్పగా వలయు♦నప్పుడు వహ్ని నుపాస్తి చేసి యా
వేలిమి నొక్కతేరు ప్రభ♦వించిన గ్రక్కున దాని నెక్కి దో

ర్లీల వెలుంగ నేగిన న◆రిప్రకరంబులచేత నెమ్మెయిం
గాలవశంబు నొందక య◆ఖండితవిక్రమశాలి నయ్యెదన్. 9

ఉ. హోమసమాప్తి సుస్థితర◆థోత్తమ మొక్కటి దక్క నొంట సం
గ్రామము సేయఁబో నది య◆కాలముగా దుది కియ్యకొంటి నా
కీమెయి మేరవెట్టి వర◆ మిమ్ము పరాక్రమలీల మెచ్చి నీ
వేమియు నీక పోక తగ◆ వేనియుఁ బొ మ్మమరేంద్రు నిచ్చితిన్. 10

తే. అనుడు దరహాసచంద్రిక◆తనదువదన, కమలవనమున కభినవ◆కాంతియొసఁగఁ
జిత్రచారిత్రుఁ డగుదితి◆పుత్రపుత్త్రు, నర్థిఁగనుఁగొని యవ్వర◆ మతని కిచ్చె.

చ. అడిగినయట్ల యిచ్చిన ద◆శాననసూనుఁడు ప్రీతి మేన నె
ల్లెడ వెలిఁ జేర్చె నాఁ బులక◆ లెంతయు వింతగ మ్రొక్కి పెంపు సొం
పడరఁ గులం బెలర్ప జన◆కానుమతంబున నాబలారికిన్
విడుగడ సేసె నప్పు డర◆విందభవుండు ప్రమోద మందఁగాన్. 12

ఆ. అంబుజాసనుఁడు ద◆శాననుఁ జూచి నీ, నందనునకు త్రిభువ◆నముల నెగడ
నింద్రజిత్సమాఖ్య◆ యిచ్చితి సుముఖులై, యుండుఁ డనియె దనుజు◆లుల్లసిల్ల.

చ. అసురుల నిమ్మెయిం బ్రముది◆తాత్ములఁ జేసి పయోజసూతి సం
తోసమున నాకలోకపతిఁ◆ దోకొని పోవునెడం దదీయవ
క్త్రసరసిజంబు లజ్జ యను◆రాత్రి గడుం జెడి యున్కికిం గృపా
రసపరుఁ డై హితార్థ◆మధురస్ఫుటసత్యమృదూక్తి నిట్లనున్. 14

చ. తమతమదుష్కృతంబు సుకృ◆తంబును నాపదయున్ శుభంబు లై
తముఁ దటి యైనఁ బొందు నది◆ దప్పనె సాధ్వి నహల్యఁ గోరి గౌ
తమునికిఁ దప్పి తీ వకట◆తత్ఫల మీయశుభంబు దోషసం
గమవినివృత్తికై యొకమ◆ఖం బొనరింపుము విష్ణుతుష్టిగన్. 15

క. అని చెప్పి పోవుటయు న, య్యనిమిషవల్లభుఁడు విష్ణు◆యాగం బొనరిం
చి నిఖిలదురితరహితుఁ డై, చనియెన్ త్రిదివంబునకు వి◆శాలవిభూతిన్. 16

మ. అనినం జిత్తము చోద్య మంద రఘువం◆శాధీశ్వరుం డిట్టు లా
తనికిన్ భీరము సెల్లెఁ గాని యెచటం◆ దద్విక్రమక్రీడ మా
న్ప నొకం డైనను జాలఁడే యనుడు భూ◆పాలాగ్రణిం జూచి య
మ్ముని మందస్మితసుందరుం డయి మనో◆మోదంబుతో నిట్లనున్. 17

రావణుఁడు కార్తవీర్యునితోఁ బోరాడి చెఱఁబడుట.

ఉ. నిర్జితశత్రుఁ డుర్భువన◆నింద్యచరిత్రుఁడు నైన రావణుం
డూర్జితవిక్రమస్ఫురణ◆నుర్విఁ జరించుచు మించి యేచి శౌ
ర్యార్జనలోలబాహుమహి◆మాస్పదుఁ డై చనునాసహస్రభా
హార్జును బెంపుసొంపు హృద◆యంబున సైఁపక వచ్చె నాజికిన్. 18

తే. అరుగుదెంచి మాహిష్మతీ♦పురము సుట్టి, వేగ పోరికి నర్జును ♦ వెడలు మనుఁడు
రావణుఁడు వచ్చె నలఁతులఁ♦బోవఁడనుచు, గోపురాంగణస్థితజన♦క్షోభ మెసఁగ.

క. పన్ని బహిరంగణంబున, నున్న ససంభ్రాంతిగతి స♦ముచితమ్ముగ నా
సన్ను లయి మంత్రు లిట్లని, రన్నరపతిపెంపునన్ భ♦యం బెద లేమిన్. 20

చ. అధిపతి వీట లేనిసమ♦యంబున సంగరకాంక్షతోడ ని
ట్లధికబలంబులం గొని వృ♦థాతిశయంబుగ నేగుదెంచి యి
వ్విధమునఁ బన్ని నీ వనృత♦విక్రమముం బ్రకటించుకంటె నం
బుధినడుమైన నీపురికిఁ ♦ బోయి యొదుంగుము చాల మేలగున్. 21

చ. అనుబలుమాట లియ్యకొని ♦ యద్దనుజేశ్వరుఁ డాతఁ డున్న వాఁ
డని యని సేయు వేడుక ర♦యంబున వచ్చితి నెందుఁ బోయె మీ
జనపతిలావు నాదుభుజ♦శక్తియు నించుక తూఁచి చూడ కేఁ
జన నెఱిఁగించి యియ్యెడకుఁ ♦ జయ్యనఁ దోకొని రండు నావుడున్. 22

ఆ. అతనిపెంపుఁగలిమి ♦ కయ్యమాత్యులు దమ,నెమ్మనముల మెచ్చి ♦ నృపతివృత్త
మున్నరూపు సెప్పి ♦ యిన్నరభోజను, నిచట నునుత మనుచు ♦ నిట్టు లనిరి. 23

క. వారువము నెక్కి వనితలు, గారవమునఁ గొలువఁ గంతు♦కైవడి వెడలం
జేరక యంతంతను బరి, వారము నిలువఁ బడ వర్ష♦వరపరివృతుఁ డై. 24

క. సరసకవివిటవిదూషక, పరిహాసకగాయకాది♦పరిజనములు వే
సరుటపయి మేలు దోలఁకెడు,తురగము నెడఁ దూఱఁ గాంతి♦దోలఁకాడంగన్.

ఉ. చూడ్కికిఁ బండువై ముదము ♦ సొంపునఁ జూపఱు సొక్కుచుండ ని
మ్మాడ్కి నరేశ్వరుం డరిగె ♦ మాపటికిం జనుదెంచు నాతనిం
దోడ్కొని తేరఁ బూను టది♦దుర్వినయం బగుమాకు రాజులన్
వేడ్కమెయిం జరింపఁ జని ♦ వీటికి రమ్మని పిల్వవచ్చునే. 26

క. నటదళికులశుకపికసం,కటలీలోద్యానములను ♦ గమనీయసర
స్తటినీతటాకముల నుత్కటకౌతుకవృత్తి నాడుఁ ♦ దరుణులుఁ దానున్. 27

క. ఎయ్యెడ నిలుచుట యొఱుఁగము, యియ్యెడ నేఁ డీవు విడియు ♦ మెల్లి యతనితో
నియ్యకొని యొల్లభంగులఁ, గయ్యము సేయంగఁ దలఁపు ♦ గలిగినయేనిన్ 28

తే. వేగపడకు మనుజ♦విభుచేతిబలుపును, జాతు గాక యనిన ♦ శూరరేఖ
నగుచు మంత్రివరుల♦మొగములు గనుఁగొని, యిట్టు లనియె దాన♦వేశ్వరుండు.

చ. ఏపున నేను వచ్చుటయు ♦ నిచ్చట నిల్చుట కోహటించుటన్
మీపతి యొక్కడేనిఁ జన ♦ మిన్నక మాటలు పేర్చినన్ రణా
టోపము మాన నేర్తునె కు♦టుంబసమేతము డాఁగె నాతనిం
జూపరు మీరు నింకఁ దల♦సూపఁ డతండును బోయి వచ్చెదన్. 30

క. మెలఁగుదెస మెలఁగి క్రమ్మఱు, తల నొకమరి యేమఱించి ♦ దాడిమెయిన్ దో
ర్బలము మెఱసి పై పడి నా, చలము నెఱపి పోదు మీకుఁ ♦ జాటితిఁ జుండీ.

క. అని దుర్మదాంధకార,మ్మునఁ గానక బిట్టు పలికి ♦ పోయెను గలని
స్వనకోకిలకర్బురకా,నన రేఖావంధ్యవింధ్య♦నగమున విడియన్. 32

మ. చని దైత్యేంద్రుఁడు తత్ప్రదేశమునఁ జం♦చత్కాంచనాంభోజధూ
ళినితాంతప్రవిలిప్తహంసకుల కే♦ళీజాతసంధ్యాభివం
దనలోలవ్రతిజాలమార్గ్యమున మో♦దస్థానమై లోకపా
వనతం జేర్చిననర్మదం గని మృదు♦స్వచ్ఛందలీలారతిన్. 33

తే. నెమ్మి మజ్జన మొనరించి ♦ తమ్మివిరులు, సాలఁ గోయించి హృద్యవి♦శాల మైన
పులినతలమున శివలింగ ♦ పూజసేయఁ,దొడఁగె నట నర్జునుండును♦బడఁతిపిండు.

క. వనకేలీకౌతూహల,మునఁ దగిలినయట్టివారు ♦ ముదితహృదయు లై
వనిఁ బరిచితస్థలములకుఁ, జని హృద్యవిహారతంత్ర♦చాతుర్యమునన్. 35

మ. లలితక్రీడమెయిన్ సముత్కటమదో♦ల్లాసంబునం బెక్కుభం
గులఁ జేతోరమచూతపోతలతికా♦గుల్మప్రదేశంబులం
గలయం గ్రుమ్మరి పొద్దునుం జెమట నం♦గంబుల్ నవాంకూరసం
కలనాశోభితవల్లరీనిభము లై ♦ క్రాలంగ రాగిల్లుచున్. 36

క. ముదమున జలకేళికి న,ర్మదకుం జనుదెంచి లలిత♦మకరవిహారా
స్పదతత్ప్రవాహమున నిం,పొదవఁగ నాడునెడ నధిపుఁ ♦ డుల్లాసమునన్. 37

తే. బాహువులు సాఁచిపడమర♦పాఱుచున్న,యాతరంగిణిఁ బోకుండ♦నాఁగుటయును
నెదురుదొట్టిదశాననుఁ ♦ డీశుఁ బూజ,సేయునెడముంచికొనియెన♦చ్చెరువుగాఁగ.

క. రావణుఁడు సంభ్రమంబున, దేవార్చనకొఱఁతతో న♦ది వెడలి కలయన్
భావించి యెదురు క్రమ్మెడు, నావెల్లువఁ జూచి విస్మ♦యం బెదఁ గదురన్. 39

క. తూర్పుదెస వచ్చు నీనది,దర్పంబున నెదురురాఁ గ♦తం బేమియొ మీ
రేర్పడ నెఱింగి రం డని, శూర్పణఖాభ్రాతచరులఁ ♦ జూడఁగ నంపెన్. 40

ఆ. వార లరిగి విభుఁడు ♦ వామలోచనలును, జలవిహార మర్థి ♦ సలుపు చునికి
చూచి వచ్చి యాని♦శాచరవల్లభు, నెదుర నిలిచి మ్రొక్కి ♦ యిట్టు లనిరి.

క. దేవా దేవర పంపిన, నీవెల్లువతెఱఁ గెఱింగి ♦ యే తెంచితి మె
చ్చో విసఁగఁ జూడఁ బడయము,యావిధ మద్భుతరసావ♦హం బై యుండెన్.

ఉ. భూరిబలాభిరాముఁడు వి♦భూషణభూషితమూర్తి కామినీ
స్మేరముఖేందుబింబముల ♦ చెన్నున నుజ్జ్వలచంద్రలోకకే
ళీరతి నున్న చందమున ♦ లీలమెయిన్ సలిలావగాహన
స్ఫారకుతూహలుం డయి వి♦శంకత నొక్కఁడు కేలి సల్పెడున్. 43

క. ఆతతబహుబాహుం డగు, నాతఁడు సేతులఁ బ్రవాహ♦మాఁగిన మరలం
దోతెంచె నావుడును విని, వీతభయుఁడు కార్తవీర్య♦విభుఁ డని యెఱిఁగెన్. 44

చ. ఎఱిఁగి కరంబు వొంగి కడు♦నేకత మిట్లగపడ్డచో నతం
డెఱుఁగక యుండ ముట్టికొని♦యే పడఁగించెద నంచు మంత్రులం
దఱకు నెఱుంగఁ జెప్పికొని♦దానవుఁ డున్మదుఁడై చనంగ న
త్తఱి నరుణాభ్ర మస్థిమయ♦ధారలతో దివిఁ దోఁచె ముందటన్. 45

ఉ. దానికి శంక సేయక యు♦దగ్రరణోత్సుకుఁడైనయట్టియా
దానవవల్లభుండు బల♦దర్పసముద్భటసంకులంబుగా
సేనలు ముందటం దఱుమ♦శీఘ్రత మేదిని సంచలింపఁ గాం
తానిచయంబుఁ గంచుకివి♦తానము బెగ్గిల బిట్టు ముట్టినన్. 46

మ. వనితాబృందములోన నున్నపతి తీ♦వ్రక్రోధుఁడై గంగ గా
హనకేలిం బిడియేనుఁగుల్ వొదువ మో♦దాయత్తమై యుండి గ్ర
క్కున నన్యద్విపదానగంధమునకుం♦గోపించు నైరావతం
బును బోలెన్ మదు వల్ల వెల్వడి రణ♦ప్రోత్సాహయోగ్యస్థితిన్. 47

క. కట్టాయితమై యువిదల, నిట్టుండుఁడు వెఱవ కిచట♦నిదె వచ్చెద నన్
ముట్టినదానవులను బలి, వెట్టెద నర్మదకు ననుచు♦భీకరవృత్తిన్. 48

చ. అతఁడు వినూత్నరత్నరుచి♦రాంగదమై వివిధాయుధప్రభా
న్వితమగుబాహుసంఘము య♦నీకముగాఁ బటువిక్రమక్రమో
ద్ధతి దితిసూనుసేనల మ♦దం బఱి నల్గడఁ దూలఁ దోలె ఘో
రతిమిరపుంజభంజనక♦రప్రకరుం డగుభానుకైవడిన్. 49

క. తెరలినబలములఁ గని యుద్ధురవృత్తిఁ బ్రహస్తుఁ డతని♦తోఁ దలపడియెం
గరి కేసరి హరిణము పులి, నురగము గరుడిఁ దలపడ్డ♦యొప్పమరంగన్. 50

క. తాఁకి ముసలమున వ్రేసిన, వీఁక నొడిసిపట్టి యతఁడు♦వెసఁ దిగిచిన నా
రోఁకలి తనచే వచ్చిన, నాఁకగొనక దాన నసుర♦నడిచెం గడఁకన్. 51

ఉ. ఆటున మూర్ఛపోయినఁ బ్ర♦హస్తుఁ గనుంగొని యింకఁ దాఁకినం
గీటడఁగించు నర్జునుఁడు♦గేవలుఁడే యని భీతచిత్తులై
మేటిమగల్ సలం బెడలి♦మేమెయి మార్కొన లేక పాఱినం
గాటుకకొండవోలె దశ♦కంఠుఁ డెదిర్చె మహీమహేంద్రునిన్. 52

ఉ. వీరగుణాభిరాము లగు♦వింశతిబాహుసహస్రబాహు లా
తారకకార్తికేయులవి♦ధంబున నాబలనిర్జరేశ్వరా
కారత నమ్మురాచ్యుతుల♦కైవడిఁ బెద్దయుఁ బ్రొద్దు మేమెయిం
బోరిరి చూచు ఖేచరులు♦భూరిబలంబుఁ జలంబు మెచ్చఁగన్. 53

క. లావఱి వివిధాయుధముల, భూవిభుఁడుం దాను నట్లు ♦ పోరి యలసి పీ
రావేశ మడర జయకాం,క్షావశుఁ డై రావణుండు ♦ గదఁ దమకమునన్. 54
మ. మది శంకింపక ముట్టి విక్రమరసో♦న్మాదంబునన్ భూవిభున్
గద వ్రేయంగ నతండు పైపడి భుజా♦గర్వంబునం బట్టె నా
రదుఁ డార్వం బరికాఁడు నిర్భయతఁ జే♦రం జూచినం బట్టును
న్మదశుండాలములీల దిక్కలితనా♦మశ్రావణున్ రావణున్. 55
క. పట్టి యిరువదికరంబులు, గట్టిగ వీఁపుపయి మోపు♦గాఁ బెట్టి తగన్
బెట్టు మెడ పట్టుకొనితుది, ముట్టినమగఁటిమి నభంబు ♦ ముట్టఁగ నార్చెన్.
ఆ. నృపవరేణ్యుఁ డిట్లు ♦ రిపుఁ బట్టు వఱచి కం,చుకిగణంబు నల్లఁ ♦ జూచి యొకనిఁ
బిలిచి యోరి పీనిఁ ♦ బెడకేలితోన త్రెమ్మని సముద్ధతముగ ♦ నప్పగించి. 57
క. తరుణీజనము వినోదపుఁ, బరివారము మున్ను నడవఁ ♦ బనిచి పిఱుం దై
పురమున కరుగ నిజప్రభు, పరిభవముం జూచి దైత్య♦భటకోటి వడిన్. 58
క. నిలునిలు విడువిడు మంచును, బలువిడిఁ గూడుకొని పిఱుఁదఁ ♦ బఱతెంచిన న
మ్ముల నోడు సేసి యందఱు, నిలిపె విజయలక్ష్మిసొంపు ♦ నెలకొన నెలమిన్. 59
క. తనకొలఁది యెఱుంగక యీ, దనుజుఁడు వనితావినోద♦తత్పరు నన్నుం
జెనసె నని యుగ్గడించుచు, ననిమిషరిపుమీఁదఁ బోరిఁ గ♦టాక్షం బెలయన్.
తే. ఎదురువచ్చినమంత్రుల ♦ కెగ్గు లెన్ని, చూపి చెప్పుచు నివ్విధి♦కోపమునకు
నుపశమం బెట్లు సేయుదు♦నొక్కొ యనుచుఁ, బురికిఁ జనిమందిరాంగణ♦భూమినిలిచి.
క. పొంపిరివోయెడుతనయను, కంపాతిశయమునఁ బంక్తి♦కంధరు నెట్లుం
జంపం జాలక రోషము,పెంపునఁ గారాగృహమునఁ ♦ బెట్టఁగఁ బనిచెన్. 62
క. మనుజపతి యివ్విధంబునఁ, దనచెఱయింటికిని మ్రుచ్చుఁ ♦ దప్పున నొప్పిం
చినయట్టుల మదిని సరకు,గొనక మఱచి యున్న యెడను ♦ గొనిదినములకున్.

పులస్త్యుఁడు కార్తవీర్యుని వేఁడుకొని రావణుని చెఱ విడిపించుట.

మ. దనుజేంద్రుండు సహస్రబాహువిభుచే♦తం బడ్డపాటంతయున్
విని మాహిష్మతికిం బులస్త్యుఁడు గడున్ ♦ వేగంబ యేతెంచి య
జ్జనపాలుం గనినన్ యథోచితముగా ♦ సత్కారముల్ సేసి వ
చ్చినకార్యం బెఱిఁగింపుఁ డన్న నతఁ డౌ♦చిత్యంబు మై నిట్లనున్. 64
చ. అలవి యెఱుంగ నేరక ద♦శాస్యుఁడు లోకముతోడివానిఁ గాఁ
దలఁచి జితాఖిలాఢ్యుఁడఁ గ♦దా యని నచ్చి కడంగి వచ్చి సం
కలియకుఁ జొచ్చె వానిఁ బలు♦కం బని లే దటు లుండె నింతలం
తలుపను లెల్ల నీకు భుజ♦దర్పముగాఁ గొన నేర్పు సాలునే. 65
క. ఆక్రమసంచిత మగుభూ,చక్రం బుదయాస్తశై ల♦సహితంబుగ ని
ర్వక్రపరిపాలనస్థితిఁ, జక్రము చెల్లించుపూజ్య♦సామ్రాజ్యమునన్. 66

క. తుదిముట్టి యున్ననీ కొకఁ, డెదురే యది గాక పగఱ♦ యే పడఁగినఁ ద
ప్పా దలంప నిదియ కడు నొ, ప్పిద మగు నినుబోఁటినృపుల♦పెంపున కరయన్.

చ. నలినజుఁ డైనబ్రహ్మకును♦ నాలవవాఁడు దశాననుండు ని
ర్మలగుణలోల వీఁడు మను♦మం డని చెప్పఁగ నాకు సిగ్గగుం
బలుకులు వేయు నేటికిఁ గృ♦పాపరతాస్తుతి దక్క వీని మం
దల విడు నాకుఁగా నృపతి♦ధర్మవిచక్షణ పుణ్యవీక్షణా. 68

చ. అనవుడు నట్ల చేయుదు మ♦హాత్మ భవద్విపులాంతరంగమో
దన మగుదానిఁ జేయఁ గని♦ ధన్యుఁడ నైతి దశాస్య వేగ తో
డ్కొని చనుఁ డన్న నానృపతి♦కుంజరుమంజుమృదూక్తిఁ జిత్తరం
జన మగుడుఁ మొగం బలర♦సంయమి దీవన లిచ్చి మెచ్చుచున్. 69

తే. దనుజవల్లభు విడిపించు♦కొని పులస్త్యుఁ,డరుగ లజ్జావనతుఁ డగు♦నతఁడు నతని
ననుపఁబోయిన సానున♦యంబుగాఁగ, బుద్ధిఁ దగఁ జెప్పిలంకకుఁ♦బుచ్చెనియె.

రావణుఁడు వాలిచే భంగపడి యతనితో మైత్రి చేయుట.

ఉ. రావణుఁ డివ్విధంబునఁ బ♦రాజయ మందియు లంకలోనికిం
బోవుడు నంతయుఁ మఱచి♦ భూవలయంబునఁ దొంటియట్ల నా
నావిధదుశ్చరిత్రము లొ♦నర్చుచుఁ గ్రుమ్మరి యొక్కనాఁడు వి
ద్రావితశత్రుభూరుహచ♦రప్రభు వాలి నెదుర్చువేడుకన్. 71

శా. కిష్కింధానగరంబు పై నరిగి సు♦గ్రీవాదు లెల్లఁ రణా
విష్కారోద్యమతీవ్రు లైనఁ గని త♦ద్విక్రాంతి మానంగ మ
స్తిష్కంబుఁ రుధిరంబు మాంసమును ధా♦త్రిం గూల్ప నుంకించియుఁ
దుష్కర్మం బగు వాలిలేమి నని చే♦తోవృత్తి నూహించుచున్. 72

క. పడుచుం బైదలు పన్నినఁ, గడపి చనక చిఱుతతోడి♦ కయ్యమునకు నేఁ
గడఁగుట తగ దని యాయని, విడిచి దశాననుఁడు వారు♦ విన నిట్లనియెన్.

క. మీలోనఁ గూడుకొని రాఁ, డాలం బాలంబు సేసి♦ యది యెట్లొకొ తాఁ
జాల నని చెప్పఁ గా క, వ్వాలికి డాఁగినను బోవ♦వచ్చునె నాచేన్. 74

చ. అనవుడు సూర్యసూనుఁడు ద♦శాననుఁ గన్గొని నీవు నన్ను మె
చ్చనికత మేమిటం గొలఁది♦ సాలనె వాలిని గూర్చి వచ్చితే
యనికిఁ గడంగినఁ బిరుదు♦ లైనమగల్ గని వీరు గారు నా
కనియు నెఱుంగ కిట్లు భయ♦ మంది తిసీ వెడమాట లేటికిన్. 75

శా. నా కిక్లింతయు నీడఁ బోయితి జగ♦న్మాన్యుండు నా నొప్పునా
నాకేశప్రియనందనుం జెనసి మా♦నప్రాణముల్ గావఁగా
నీకుం దీరునె యిప్డు దక్షిణపుము♦న్నీటం గృతస్నానుఁ డై
ధ్యేకాంతంబున నుండఁ బొమ్మనినఁ బో♦యెం బుష్పకారూఢుఁ డై. 76

మ. దనుజేంద్రుండు మరుద్గతిం జని సముద్రస్నానసంజాతశు
ద్ధి నితాంతామలచిత్తనిశ్చలసమాధివ్యంజితానందమీ
లనసంభావితలోచనుం గపికులశ్లాఘాత్ము నవ్వానవిం
గను తన్మూర్తినివృత్తవిక్రమకళాకౌతూహలస్ఫూర్తి యై. 77

వాలి రావణునిఁ జంకలో నిఱికించుకొని నాలుగుసముద్రములను మునుచుట.

క. ఎదురెదురను మొదలింపఁగ, మదిఁ గొంకి పిఱిందివలన మందగతిం జే
రెద నేమఱి యున్నాఁడఁ బట్టెద ననువగఁ బుష్పకంబు డిగి వచ్చుతఱిన్. 78

క. రావణుసుద్యోగమునకు, దైవము ప్రతికూల మైనఁ దత్త్వనిదిధ్యా
సావేశవిరామం బై, యావనచరవిభుఁడు గన్నులర విరియంగన్. 79

క. కడకంటిచూడ్కిఁ దశముఖుఁ, బొడగని సంభ్రమము లేమిఁ బొంచి నతనిఁ దాఁ
బెడమఱి చూచుట యుడిగి మగుడ నేత్రము లల్ల మూసికొని చిత్తమునన్.

క. వంచన నను నియ్యెడ ని, ర్జించుతలంపునను నసుర సేరెదు నే భం
జించెదఁ బాపాత్ముల నొ, ప్పించుట ధర్మంబ యనుచుఁ బిఱుఁ దారయుచున్.

క. ఉన్నయెడన్ మునిశ్రేష్ఠులఁ, దిన్ననినడ నసురపతి పదిలుఁ డై చేరం
గొన్ని యడుగు లరిగి యడరి, యన్నగచరనాథుపై రయంబునఁ బడియెన్. 82

క. వెనుకకు మొనసి కరంబునఁ, బెనఁచి తిగిచి నిఖిలలోకభీకరుఁ డగున
ద్దనుజేంద్రు ననాయాసం, బునఁ జంకిట నిఱికి యింద్రపుత్త్రుఁ డచలుఁ డై. 83

చ. ఎఱుఁగనియట్లు యున్న నసురేశ్వరుఁ డప్పుడు గాలుఁ జేయు లా
వఱి రభసంబునం గుదుప నక్కడ నిక్కడ నూడఁ జూచి మై
గిఱుపఁగ నవ్వి శక్తి యొఱఁగించుట నెమ్మదిఁ గోరి వానిమై
సుఱసుఱ స్రుక్క నొక్కి బలసూదనసూనుఁడు ప్రక్కదాపునన్. 84

చ. చదియఁగ నొత్తి యొత్తికొని శాతనఖంబులఁ గ్రూరదంష్ట్రలన్
వదనములన్ శరీరమును వారక వ్రచ్చుచు మేనిగాలిఁ దో
యదములు దూలఁ బశ్చిమదిగంబుధికిం జనియెన్ రయంబునం
జదల భుజంగమగ్రహణచారుసుపర్ణవిలాసభాసి యై. 85

చ. చని దనుజేశ్వరుండు దనచంకన యుండఁగఁ దజ్జలంబులన్
మునిఁగి శమంబుమై నియమముల్ దగఁ దీర్చి క్రమంబుతో నుద
గ్వననిధిఁ బ్రాక్పయోధిఁ గపివల్లభుఁ డట్టుల చేసి యాశ్రమం
బున నిజపట్టణోపవనభూమికిఁ దెచ్చి సుఖోపవిష్టుఁ డై. 86

వాలిచే భంగపడి రావణుఁ డతనితో మైత్త్రి చేయుట.

శా. కోపం బాఱినఁ జంక వాపి ధరణిం గూర్చుండఁగాఁ బెట్టి ని
ష్పాపోల్లాసకటాక్షమల్ల నొలయం బ్రౌఢస్మితజ్యోత్స్న ల

జ్ఞాపూరావృతతన్ముఖాబ్జములపై ♦ సాంద్రంబుగాఁ జూపి ని
ర్వ్యాపారామరసుందరీప్రకరగ♦ర్వస్రావణున్ రావణున్. 87

క. కనుఁగొని యచ్చట నప్పుడ, కనినట్టులు సంభ్రమించి ♦ గారవమున న
వ్వనచరవీరశిఖామణి, దనుజపతికి నిట్లు లనియెఁ ♦ దదభిముఖుం డై. 88

క. ఎందుండి రాక యిక్కడి,కెందులకుం బోక యిచట ♦ నేకార్యము సే
యం దలఁచి నిలిచి తప్పని, విందము నీ వింటికడకు ♦ విచ్చేయు తగన్. 89

క. అనవుడు వెలవెలఁబాఱువ, దనములు వెడ వాంచి యెత్తి ♦ దశముఖుఁడు గపీం
ద్రునిమోము దీనదృష్టిం, గనుఁగొని గద్గదిక నెలుఁగు ♦ గడలుకొనంగన్. 90

మ. తగు నీ కే మని పల్కినన్ విను భుజా♦దర్పంబునన్ మాఱు లే
క గిరీశున్ గిరితోన యెత్తి సురలో♦కస్వామి జంభారి గా
సిగ బంధించి జగత్త్రయంబును బనుల్ ♦ సేయన్ విజృంభించి గ
ర్వగరిష్ఠుం డగునన్ను నిద్దెసకుఁ దే♦రం జాలుటన్ వాసవీ. 91

చ. అనవుడుఁ గౌఁగిలించి దను♦జాధిపతిం దగ గారవించి తో
కొని పురి కేగి తత్తదను♦కూలచరిత్రములన్ సఖిత్వరీ
తి నడపి తాను దమ్ముఁడు న♦తిప్రియభాషలచేఁ బ్రసన్నుఁ జే
సిన నతఁ డాకపీంద్రవరు♦చెల్మికిఁ బల్లవితాంతరంగుఁ డై. 92

ఆ. వివిధ కేళిఁ దగిలి ♦ వేడుకఁ గతిపయ, దినములందు నిలిచి ♦ దివ్య మగుటఁ
దోన వచ్చియున్న♦మానితనిజవిమా, నమునఁ బ్రీతిఁ దనపు♦రమున కరిగె. 93

క. లీల నటు లసురవల్లభుఁ, గేలీపాత్రంబుఁ జేసి ♦ క్రీడించినయ
వ్వాలి భవదస్త్రమున కర, సాలియుఁ జాలమి నుతింపఁ ♦ జాలదె యెందున్. 94

క. అని మునిపతి యివ్విధమున, దనుజపతిం జెప్ప రామ♦ధరణీపతి తి
న్ననినవ్వు మెఱయ నాతని, వినితిమి యిఁక నొకటి వినఁగ♦వేడుక యనుచున్.

క. ఏమిఁ యొకో నన్నడిగెడు, నీమానవనాథుఁ డంచు ♦ నెద నూహింపం
గా మునిజనవల్లభుతో, రామనృపతి కౌతుకస్ఫు♦రణ నిట్లనియెన్. 96

హనుమంతునిజననాదివృత్తాంతము.

క. కొంత యెఱుంగుదుఁ బవనజు, వింత దివిజరాజతనయు♦విక్రమము హనూ
మంతునకు వాలికిం గల, యంతర మేకొలఁదియొకొ చ♦రాచరవేదీ 97

ఆ. అనిన నాంజనేయు ♦ నతులబలము విన, వేడ్క సేసె నితఁడు ♦ విస్తరించి
కలతెఱంగు సెప్పు♦వలయు నా కని ముని, యిట్టు లనియెఁ బ్రీతి♦యెసక మెసఁగ.

శా. వాలిం గీలియు వాయుపుత్త్రుసరియే ♦ వాఁ డాత్మశక్తిజ్ఞుఁ డై
యీలోకంబులు గెల్తు నే ననిన మా ♦ ఱెందుం గలండే మహీ
పాలాగ్రేసర వానివర్తనముఁ జె♦ప్పం జిట్ట లావిక్రమ
శ్రీలోలున్ భవదీయసన్నిధిఁ బ్రశం♦సింపం దగుం జెప్పెదన్. 99

చ. సురగిరిసానుదేశమున • సుస్థిరసంపద నుల్లసిల్లు కే
సరి యనువానిభార్య గుణ•శాలిని యంజన నాఁగ నొప్పు నుం
దరి యనిలప్రసాదమున • ధర్మవిధిన్ మహనీయమూర్తివి
స్ఫురితుఁ గుమారుఁ గాంచెఁ బరి•పూర్ణతపోమహిమాభిరామ యై. 100

ఉ. ఆతనిరక్షణంబున న•హర్నిశముం దగ సావధాన యై
యేతరుపండు లొప్పు నవి • యేఱి వనంబునఁ దెచ్చి యిచ్చుచుం
బ్రీతిఁ జరించుచున్నెడఁ గ•పిప్రవరార్భకుఁ డొక్కనాఁడు ప్ర
ద్యోతనబింబముం బొడుచు•చుండఁగఁ జూచి సముత్సుకాత్ముఁ డై. 101

చ. ఫల మనుబుద్ధిఁ బుచ్చికొనఁ • బాఱె నభంబున వాయుదేవుఁడున్
సలిలకణార్ద్రితం గిరణ•జాలము వేఁడిమి దాఁక కుండ నే
వలనను దాన యై పొదివి • వచ్చెఁ దనూభవు నాఁడె పర్వ మై
జలరుహమిత్రుఁ బట్ట రథ•సంబున రాహువు జేరె నత్తఱిన్. 102

క. ఆసైంహికేయుఁ డర్కు, గ్రాసాదరవృత్తి వచ్చు • కపిఁ గనుఁగొని సం
త్రాసభరితమానసుఁ డై, వాసవుకడ కేగి ఖిన్న•వదనుం డగుచున్. 103

క. రవిశశిబింబగ్రహణో, త్సవ మెల్లను నాకు ము న్నొ•సఁగి యిప్పుడుఁ జె
ల్లవిడిచి యుండుదు నేఁ డొకఁ, డవార్యవిక్రముఁడు వచ్చె • నర్కునిఁ బట్టన్.

మహా. అనినం గోపించి యింద్రుం • డఖిలభువనమ•ర్యాద లయ్యైవిధిం ద
ప్పనిభంగిం జొప్పుతో నే•ర్పడ నడవఁగ నా • పంపు గానీక యెవ్వం
డినబింబగ్రాహి యై య•య్యెడకు ముదముమై • నేగుదెంచెం దదంగం
బనఘా మద్వజ్రధారా•హతిఁ బొడిపొడి సే•యంగ నే వత్తు నంచున్. 105

మ. అనికిం బూని కరీంద్రు నెక్కి చనుజం•భారాతికిన్ ముందటం
జని తద్బాహుపరాక్రమంబున మహో•త్సాహంబుతో సింహికా
తనయుం డాకపిబాలుపై నడరి యు•ద్యద్విక్రముం డై నయా
తనియాటోపము నోర్వఁజాలక విభీ•తస్వాంతుఁ డై పాఱినన్. 106

తే. ఎగచికొనిపోయి కపి దివి•జేంద్రదంతి, వెనుకసొర నంటఁ దఱిమిన•మనములోన
మెచ్చియును దనచేసిన•మేరతప్పు, నని తలంచుచు మృదురోషుఁ•డై యతండు.

క. భాసుర మగువజ్రంబున, వ్రేసిన హనుదేశ మర్ధ•విదళిత మైనం
గేసరితనూభవుఁడు మూ, ర్ఛాసంగతుఁ డై ధరిత్రిఁ • జాఁగం బడియెన్. 108

క. తనవచ్చినపని దీఱిన, ననిమిషపతి నాకమునకు • నరిగెఁ దనయునిం
గనుఁగొని వేదనఁ బొంది ప, వనుఁ డప్పుడ యుడిపెఁ దనదు•వర్తన మెందున్.

ఆ. జగములందు వాయు•సంచార ముడిగిన, సకలజీవలోక•సంకటంబు
పుట్టుటయు విరించి • పురుహూతవరుణాదిసురులు బలసి కొలువ•నరుగుదెంచి.

క. మాత్సర్యము ప్రాణంబు చి, కిత్సిత మగునొక్కొ వీని♦కిన్ వ్రణ మనుచున్
వాత్సల్యంబునఁ బుత్త్రకు, నుత్సంగమునందుఁ దాల్చి♦యున్న సమీరున్. 111

క. కనుఁగొని కరుణాపూరిత, మనస్కుఁడై యక్కటకట♦మారుతుఁడు సుతా
ననసక్తలోచనుం డై, మనవచ్చుటఁ గానఁ డనుచు ♦ మక్కువతోడన్. 112

శా. చేరంబోవుటయున్ సమీరుఁడు సుర♦జ్యేష్ఠున్ నిరీక్షించి దు
ర్వారాంతగపరితాప మేది తనయున్ ♦ వక్షోగతుంగాసమా
చారప్రౌఢత నెత్తికొం చెదురుగా ♦ సద్భక్తిమై నేగి లో
కారాధ్యం బగుతత్పదాంబుజయుగం ♦ బర్చించె నానమ్రతన్. 113

క. వనజాసనుండు ఫాలం,బునఁ గేలిరవొంద నెత్తి ♦ పొదివి భుజము నా
తనిమస్తకంబు వక్షం,బునఁ జేర్చి కృపాతిరేక♦మున గాఢముగన్. 114

క. పశ్చిమదిశచందంబున, నిశ్చేష్టుం డయినబాలు♦నిం జూచుడు వాఁ
డాశ్చర్యంబుగ నపుడ పు, నశ్చైతన్యాగమంబు♦నం దెప్పిఱిలెన్. 115

క. దర్శనమాత్రన శోకవి, మర్శక్షమచిత్తుఁ డయ్యె ♦ మారుతి బాహా
స్పర్శమునఁ బ్రబలదురితని, కర్శుఁడు వ్రణనిర్వికారుఁ ♦ గా నొనరించెన్. 116

చ. తనయుఁడు సేదదేఱిన ము♦దంబునఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి యంబుజా
సనునకు మ్రొక్కఁ బంచి విక♦సద్వదనుం డయి వాయుదేవుఁ డెం
దు నిఖిలదేవకోటి పరి♦తోషవిధాయక మైనయాత్మవ
ర్తన మొనరంగఁ జేసె నమ♦రప్రభుచిత్తము పల్లవింపఁగన్. 117

చ. కమలభవుండు దేవతలఁ ♦ గన్గొని మారుతిఁ జూపి దేవకా
ర్యమునకుఁ గా జనించె నితఁ ♦ డద్భుతవిక్రమశాలి రామనా
మమున వెలింగి లాఘవస♦మాజవిభూషణ మైనకేలిజ
న్మమున దశాస్యదుర్మదము ♦ మాన్చునెడం బనిసేయు శార్ఙ్గికిన్. 118

క. కావున మీరిందఱు సం, భావించి వరంబు లొసఁగి ♦ పవనునకుఁ బ్రమో
దావేశము లోకహితముఁ,గా వీనిఁ గృతార్థుఁ జేయఁ♦గాఁ దగు ననినన్. 119

ఆ. వాసవుండు తనదు♦వక్షస్స్థలంబునఁ, గ్రాలు సురభికుసుమ♦మాల యర్థి
గపికుమారుచారు♦కంఠభాగంబున, నాదరార్ద్రహృదయుఁ ♦ డగుచుఁ బెట్టె 120

క. హనువున మత్కులిశము దాఁ, కినచో ఱలుకవడి వీని♦కిం దొడ వగుచి
ట్టునికిఁ దగ హనుమంతుం, డనుపే రిచ్చితిఁ బ్రసిద్ధ ♦ మై పెం పొనరన్. 121

క. కులిశము మొదలగునాయుధ, ముల నేమిట వీనియంగ♦ములు నిర్దళితం
బులు గాకయుండ నొసఁగితి, నలఘువరం బనియె దృక్స♦హస్రం బలరన్. 122

సీ. వారి నెఱయ్యెడల నీ ♦ వానరోత్తమున కాపద పుట్టనీనని ♦ యుదధిపతియు
నగ్ని నెన్నఁడును నీ ♦ యగచరాగ్రణికిఁ గీడొందంగనీనని ♦ హుతవహుండు

భూతగణంబుల♦చేత నీహారిసత్తమునకు నెగ్గొనర నీ ♦ నని శివుండుఁ
గాలదండమున నీ ♦ కపిముఖ్యునకుఁ జింత వంత రా నీవని ♦ యంతకుండు
తే. వరము లిచ్చిరి తక్కటి♦సురలు నిజమ,హానుభావానురూపంబు ♦ లైనపదవు
లొసఁగి రిమ్మాడ్కి మారుతి ♦ నసదృశప్ర,భావుఁ గావించి పద్మసం♦భవుఁడు ప్రీతి.
చ. అనిలుని వీడుకొల్పి దివి♦జావళితోడ వియత్పథంబునం
జనియె నతండుఁ బుత్త్రుఁ గొని ♦ సంతస మందుచు నేగుదెంచి యం
జనకుఁ దదీయబాహుబల♦శౌర్యములున్ వరలాభముం గ్రమం
బున నెఱిఁగించి పోయెఁ గపి♦పుంగవుఁడున్ శిశుకేళిలోలుఁడై. 124
క. మునిజనులయాశ్రమములకుఁ, జని చని యాగోపకరణ♦చయ మెల్లను దు
ర్వినయమున గాసి చేయుచు, నునికి కలిగి వా రమంద♦హుంకారములన్. 125
క. తనశక్తియు వరలాభం, బున వచ్చినపెంపు నుల్ల♦మునఁ దలఁపక యి
వ్వనచరుఁడు నిజబలం బెఱుఁ, గనిగజజాతియునుబోలెఁ ♦ గావుత మనినన్. 126
తే. బుద్ధిమంతుఁడు గావున♦వృద్ధతాప,సోక్తులకు స్రుక్కి దౌర్జన్య ♦ ముడిగి మెలఁగె
నితఁడు తనలావెఱుంగని♦కతన మఱియు,వీరలనఁ గొంద ఱిమ్మహి♦వినఁగఁబడిరి.
క. ఇనునరదముముందట వెను, వెనుకకు వెసఁ జనుచు శబ్ద♦విద్యాధ్యయనం
బొనరించె నాతఁ డొజ్జగ,హనుమంతుం బోల నలవి ♦ యగునె యొరులకున్.
తే. జనకుఁ డగుఋక్షరజసుండు ♦ సచ్చుటయును, వాలిఁ బట్టంబుగట్టిన♦వానితమ్ముఁ
డైనసుగ్రీవుఁడత్తఱి♦యౌవరాజ్య,భరముఁదగఁదాల్చియుండియి♦ప్పవనతనయు.
క. చెలిఁ జేసికొని ముదంబునఁ, గలసి మెలఁగుచుండి పిదపఁ ♦ గౌశికసుతుతోఁ
గలుపించి ఋశ్యమూక,స్థలి కాతఁడు వోవఁ దోన ♦ చనియె నితండున్. 130
క. తనలావెఱుఁగనికతమున, నినసుతునకు వశ్యుఁ డయ్యె ♦ నేడ్తెఱ సంక్రం
దననందనుభుజబలమ, ర్దనమునకుఁ గడంగఁ డయ్యె ♦ రఘువంశనిధీ. 131
చ. అనవుడు సమ్మదంబు దొలఁక♦గాడఁగ నిక్కము నట్ల కాక య
వ్వననిధి దాఁటి లంకయును ♦ వానివనంబును గాసి చేసి నం
దనుఁ గెగఁ జూచి వచ్చినవి♦ధం బది యల్పులచేతఁ దీరునే
జనకుజఁ గాంతుమే యసమ♦సాహసుఁ డీతఁడు లేక తక్కినన్. 132
అని [illegible] లజ్జావనతుం డగు, హనుమంతుఁ గటాక్షవీక్ష♦ణాదరముదితా
క త్మునిఁ జేసి దాశరథి య,మ్మునిజనముం జూచి కేలు ♦ మొగుచుచు భక్తిన్. 133

అగస్త్యాదిఋషులు రాముని వీడ్కొని చనుట.

క. మసలితిరి విచిత్రకథా, రసవృత్తిం దడ వెఱుంగ ♦ రాక యనుష్ఠా
నసమయ మయ్యె నభోమ, ధ్యసమీపంబునకుఁ దరణి♦యరదము వచ్చెన్. 134
మ. విజయంచేయుఁడు నావుడున్ మునులు పృ♦థ్వీనాథ యూహింప వి
శ్వజనీనుం డగునిన్నుఁ జూపు సదను♦ష్ఠానంబు గాదే భవ

ద్విజయశ్రీ దమకోర్కి గా సుకృతముల్ • వే భంగులం జేయునీ
ద్విజకోటిం బరికించికొ మ్మని కృతా•ర్థీభూతచేతస్కు లై. 135
క. క్రందుకొనంగ నొక్కుమ్మడి, నందఱు దశవదనదమను • నాశీర్వాదా
నందితుఁ జేసి యమందా, నందముఁ బొందుచుఁ దపో•నములకుఁ జనినన్. 136
క. తగ నెల్లవారిఁ బొమ్మని, జగతీపతి యచటు వాసి • సమయసముచితం
బుగ నర్యోయెడలకుఁ జని, పగలిటివ ర్తనము ప్రాజ్య•పదవిఁ సలిపెన్. 137
తే. రాత్రియగుటయుఁ గార్యతూ•ర్య త్రయాది, వివిధగోష్ఠీవినోదముల్ • వేడ్కనడపి
యతిమనోహరవాసగే•హామున కేగి, నిరతిశయమోదమున సుఖ•నిద్రఁ జేసి. 138
చ. రవియుదయంబుకంటె మును • రాజశిఖామణి మేలు కాంచె దా
నవకులమర్దనాంక సుని•నాదము లైనసురంగగీతముల్
వివిధగతిప్రవ ర్తన న•వీనము లై సొగయింప మాగధ
ప్రవరులు పాడుమంజుమృదు•భంగికి వీనులు దొ ల్త మేల్కనన్. 139
ఆ. అపుడు సముచితంబు • లగుకరణీయంబు, లాచరించి రఘుకు•లాధినాథుఁ
డభిమతప్రసాధ•నాభిరామాకృతి, యై మహావిభూతి • నతిశయిల్లి. 140
చ. కొలువున కేగుదెంచి నృప•కోటియు మంత్రికదంబకంబు దై
త్యులుఁ గపులుం గవీంద్రులు ని•యోగులు వందిజనంబు లిష్టభృ
త్యులు మొద లైనవారలు ని•జోచితభంగి సుఖోపవిష్టు లై
బలసి ముదంబునం గొలువఁ • బ్ర స్తవనీయసముజ్జ్వలస్థితిన్. 141
తే. చామరగ్రాహిణీకర•చారుకటక, రశ్మిరాజినీరాజన•రంజితుండు
భరతలక్ష్మణశత్రుఘ్న•పరివృతుండు, నగుచు సామ్రాజ్యలక్ష్మిసొం • పగ్గలింప. 142
సీ. పౌరజానపదాభి•భాషణంబులు దగ నర్యోతెఱంగుల • నాదరించు
న త్తమహాయదంతి • స త్తమరథరత్న ములు సూచి సవరణ • లలవరించు
యోధవీరప్రకా•రో క్తినిరూఢన ముద్ధతి కెడఁదలో • నుల్లసిల్లు
నిఖలవిద్యాగమ•నిపుణవిద్వజ్జన సంభావనంబుల • సంతసిల్లు
ఇ. ననుదినంబు నిట్టు • లభిమతబహువిధ, సముచితప్రవ ర్త•నము లొనర్చు
చతివిభూతినుండి • కతిపయదినములు, వోవుటయును రామ•భూవిభుండు. 143

—౦ పట్టాభిషేకమునకు వచ్చినజనకరాజు మొదలగువారిని రాముఁడు వీడుకొలుపుట. ౦

మ. జనకాదిక్షితిపాలలోకములకున్ • సంభావనాపూర్వకా
ర్చన లర్థిం దగ నిచ్చి వీడ్కొలిపి మా•ర్గక్షేమసంవాహనం
బొనరింపం దనతమ్ములం బనిచినం • బ్రోద్దామసేనాసహా
స్రసమద్యూథమిభరస్ఫుటానమితశే•షస్కంధు లై పోయినన్. 144
క. వనచరనిశాచరులమ, న్నన నిచ్చలుఁ గ్రొత్త గాఁగ • నరపతి వారిం
గొనియాడు చుండఁ గతిపయ, దినములకుం దమ్ము లరుగు • దెంచిరి మగుడన్.

ఉ. అచ్చట రాజు లిచ్చినయ♦నర్ఘ్యమణిప్రకరం బుపాయనం
బిచ్చిన వేలువేల ధర♦ణీశుఁడు వారల నాదరించి మీ
తెచ్చినవస్తుకోటి గణు♦తింపఁ గృతార్థతఁ బొందె డెంద మే
నిచ్చెద వీరి కంచు నసు♦రేంద్రహరీంద్రులఁ జూచి వేడుకన్. 146

ఆ. పురుషరత్నములన ♦ పొందుట యుచిత మీ, రత్నములకు నని ధ♦రావిభుండు
వారి కప్పు డొసఁగె ♦ గారవ మేర్పడ, జాత్యరుచిరరత్న ♦ జాలకంబు. 147

క. వనచరులకు నసురులకుం, గనకాంబరభూషణములు ♦ గణనకు మిగులం
దనుఁ జేరఁ బిలిచి యిచ్చుచు, జననాథుఁడు వేలువేల ♦ సంభావించెన్. 148

ఆ. ఇవ్విధమున వారి ♦ కెల్ల సంప్రీతి యొ, నర్చి రామధరణి♦నాథుఁ డర్క
తనయుతోడి నిట్టు ♦ లనియెఁ బ్రసాదవి, కాసలలితవదన♦కమలుఁ డగుచు. 149

క. నీపురి కేగుము హరిసే, నాపరిపాలనము సేయు ♦ నయదక్షుఁడ వై
నాపిలిచినయప్పుడ సే, నాపరతంత్రత వహింప♦వలయుం జుమ్మీ. 150

క. అంగదుఁ బాటింపుము త, క్కుంగలయీసుభటకోటిఁ ♦ గొనియాడుము వీ
రిం గైకొంటిమిగా దె య, భంగుల యొప్పాట నరిది ♦ పనులకు నైనన్. 151

మ. అని సుగ్రీవునిఁ బ్రీతి వీడ్కొలిపి దై♦త్యాధీశ్వరుం జూచి యి
ట్లను లంకాపురి కేగు ధర్మమహిత♦న్యాయంబు లోకంబు కీ
ర్తనసేయన్ భవదీయరాజ్యము చిర♦స్థాయిత్వముం బొందఁగా
మను నీబంధుల నీగి తేజమున స♦మ్మానింపు మెక్కాలమున్. 152

క. అని కారుణ్యజ్యోత్స్న, జనకం బగుతనదువదన♦శశిమండల మా
తనినెమ్మనమ్ము సమ్ముద, వనధిం బొంగింప నసుర♦వరు వీడ్కొలిపెన్. 153

క. హనుమంతుఁ జూచి మత్కీ, ర్తనములు భువనముల నెంత ♦ దాఁక నడచు నీ
వును నంతకాలమును ని, త్తనువు విడువకుండు మనుచు ♦ దయ చిగురొత్తన్.

క. హిమధరణీధరతటసం, గమచారుమరున్నదీప్ర♦కారసుభగతం
గమనీయంబుగఁ దద్వ,త్సమునం దొకహార మిడి య♦సదృశప్రీతిన్. 155

ఆ. తిగిచి కౌఁగిలించి ♦ యగచరసత్తము, సద్గుణములఁ దగిలి ♦ సంస్తుతించి
రఘువరేణ్యుఁ డాద♦రం బెలరారంగ, వికచవదనుఁ డగుచు ♦ వీడుకొలిపి. 156
[illegible]మో బాయఁ జాల కందఱు, వెనుఁబడుట యెఱింగి ధరణి♦విభుఁ డొండొరునె
[illegible]మ్మనము మఱుఁగు చుండఁగ ని, వ్వనటకుఁ బనియేమి యనిన ♦ వా రతిభక్తిన్.

క. ధరఁ జాఁగి మ్రొక్కి తమతమ, పురములకుం జనిరి రామ♦భూపాలుండున్
భరతాద్యనుజసమేతము, పరిపాలనచేసె రాజ్య♦భారంబుఁ దగన్. 158

ఆ శ్వా సాం త ము.

చ. శరదభిరామచంద్రరుచి♦జాలసఖత్వసముల్లసత్పయ
శ్శరనిధిగర్వచర్వణవి♦శారదమేదురకీర్తిపూరభా

సురలహరీకదంబపరి♦ చుంబితపూర్వమహీభృదస్తభూ
ధరమలయాభిధానగిరి♦ దైవతపర్వతమేఖలుం డిలన్. 159

క. ఫలితామరతరుశాఖా, తులితభుజుం డఖిలదిగ్వి♦ధూమస్తసము
జ్జ్వలదీధితిశాసనమణి, కులదీపకరాయగండ♦గోపాలుఁ డిలన్. 160

మాలిని. చిరవితరణలీలా♦శీలుఁ డుత్సాహవిద్యా
పరిణతదృఢసంగా♦భంగుఁ డక్షీణపుణ్యో
త్కరపరిచయశిల్పా♦కల్పుఁ డాభోగశుంభ
ద్ధరణివలయరక్షా♦దక్షుఁ డబ్జాక్షుఁ డుర్విన్. 161

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిధేయ తిక్కననామధేయ ప్రణీతం బయినయుత్తరరామాయణం బనుమహాకావ్యంబునందు సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

నిర్వచనోత్తరరామాయణము.

అష్టమాశ్వాసము.

పతిగౌరీపతివా
ణీపతిలీలాచతుర్థ♦నిజవర్తనుఁ డి
ష్టాపూర్తనిరతమతి కరు
ణాపూర్ణుఁడు మనుమసిద్ధి♦నరవరుఁ డెలమిన్. 1

క. అంత నొకనాఁడు నృపుఁ డ,త్యంతమహిమఁ బెద్దకొలువు♦నం దున్నయెడన్
విం తయినకొన్నివచనము, లెంతయు మధురములు గాఁగ ♦ ని ట్లనెఁ జదలన్. 2

కుబేరపుష్పకము రామునియొద్దకు వచ్చుట.

ఆ. ఏను బుష్పకంబ ♦ మానవాధీశ్వర, నీవు పరమధర్మ ♦ నిపుణబుద్ధి
నపుడు నన్నుఁ గిన్న♦రాధిపుపాలికిఁ, బోయి యతనిపంపు ♦ సేయు మనుడు. 3

మ. భవదాజ్ఞం జని యాధనేశుఁ గని నీ♦పం పెప్పుడుం దొంటియ
ట్ల విధేయాత్మతఁ జేయ నన్నుఁ బనిచెన్ ♦ లావణ్యవారాశి దా
నవవిధ్వంసనుఁ డాశ్రితాపదుదయో♦న్మాథక్రియాశాలి రా
ఘవచూడామణి రామదేవుఁడు గృపా♦కల్పాత్ముఁ డై నావుడున్. 4

శా. ఆతం డచ్చెరువాటు సంతసము వ♦క్త్రాబ్జంబునం దోఁపఁగా
నాతో నిట్లని పల్కెఁ రామధరణీ♦నాథుండు లోకత్రయం
బాతంకం బెద నుజ్జగింప సుర ల♦త్యానందముం బొంద దు
ర్జాతుం బంక్తిముఖున్ వధించి కొనియెన్ ♦ సర్వంబు లంకాపురిన్. 5

క. నీవును నం దొకసరకా, భూవల్లభునకు వినోద♦మునకును బాత్రం
బై వలసినచోటులకుం, బోవలఁతివి నిన్ను నిందుఁ ♦ బుత్తేఁ దగునే. 6

చ. అదియునుగాక లోకముల ♦ నన్నిటిఁ గావఁ దలంచి దుష్టదు
ర్మదఖరదండమండనప♦రాయణు లై చనునట్టివారి కి
ట్టిది దగుఁ గాక పూని యొక♦టిం గడతేర్పఁ గడంగలేక యి
ల్లిదు లగువారి కేటికి స♦లీలవిహారము వేడ్కసేయఁగన్. 7

ఉ. కావున నెల్లభంగులను ♦ గ్రమ్మఱఁ జయ్యనఁ బోయి రామధా
త్రీవిభునొద్ద నిల్వుము మ♦దీయహితం బిది యేను బంపఁగాఁ

బోవుట నెగ్గు లే దతఁడు ♦ పొచ్చెము సేయక సమ్మతించి సం
భావన సేయు నన్ను జన♦పాలక సమ్మద మంది వచ్చితిన్. 8

క. పనిగొనుము నన్నుఁ గైకొని, యనునప్పలుకులకు మాన♦వాధీశుఁడు సం
జనితబహుమానుఁ డై యి, ట్లనియెం బుష్పకవిమాన♦మానందింపన్. 9

క. ఏవలన నుండి యైనను,నావలసినయపుడ గ్రక్కు♦నం జనుదేరం
గావలయుఁ దలఁచునంతకు, నీవల నెట్టట్ల తిరుగు ♦ నిఖిలజగములన్. 10

క. సిద్ధులగమనంబులకు వి,రుద్ధముగాఁ జనకు మాన♦రోషంబులు స
ద్బుద్ధులకుఁ దగమి యొఱఁగి జ,గద్ధిత మతి సంచరింపు ♦ గౌరవ మొప్పన్. 11

తే. అని మహీపతి ముక్తాయ♦తాక్షతములు,గంధపుష్పంబులును గొని♦గౌరవమున
మన్ననకుఁ దగుదివ్యవి♦మానమునకు, నర్చనము లిచ్చి వీడ్కొ♦ల్పనదియుఁ బ్రీతి.

క. తన కిష్ట మైనయెడకుం, జనినయనంతరమ రాజ♦సత్తముతో ని
ట్లనియె భరతుండు పరిజను, లనుమోదరసానుభావి♦తాంబుధిఁ దేలన్. 13

భరతుఁడు రాముని బొగడుట.

ఉ. చోద్యముగా నమానుషప♦చోరచనల్ విలసిల్లె నెంతయుఁ
హృద్యము గాఁగ నామయవి♦హీనత నొప్పెఁ దపఃప్రకర్షముల్
మాద్యదరాతిసంచరణ♦మార్గము లెల్లను మానె నెందు సా
వద్యులు లేరు బాలమృతి♦వాదము లేదు ధరిత్రి నెయ్యెడన్. 14

చ. కొడుకులఁ గాంచి రంగన ల♦కుంఠితసిద్ధులఁ బొందెఁ గర్మముల్
గుడువఁగఁ గట్ట నెల్లజన♦కోటికి నేమిఁ గొఱంత లేద యి
ప్పుడు భవదీయరాజ్యమున ♦ భూవరకుంజర సౌఖ్య మంది యి
ప్పుడమికి నిన్ను శాశ్వతవి♦భుండుగఁ గోరెద రెల్లవారలున్. 15

క. అనవుడుఁ దమ్మునిపలుకులు, విని మది ముదమంది మోము ♦ వికసిల్లఁగ నా
తనిఁ బ్రీతి నొందువీక్షణ, మున సీతావల్లభుఁడు ప్ర♦మోదితుఁ జేసెన్. 16

ఆ. పుష్పకప్రసంగ♦మునఁ దనుఁ గొనియాడు, భరతు నివ్విధమున ♦ భరితపరమ
హర్షుఁ జేసి సమయ ♦ మగుడు నాస్థానమం, డపము వాసి చనియె♦నృపవరుండు.

శ్రీరామునివినోదవిహారము.

ఉ. నిచ్చలు నిత్తెఱంగున న♦నింద్యచరిత్రుఁ డనేకభంగులఁ
వచ్చినవిన్నపంబు లని♦వారణమై విని నిశ్చయంబుగా
నిచ్చుపదుత్తరంబులకు ♦ నెల్లజనంబులు సంతసిల్ల రా
లచ్చి నహీనసద్గుణక♦లాపములం దగిలించె దక్షుఁ డై. 18

చ. ప్రజ ననురాగ మందఁ బరి♦పాలనసేయు నరేశ్వరుండు దో
ర్విజితవిరోధి యై తుదిని ♦ వేడ్కమెయిఁ విహరించు నెందు నా

ర్యజనులు మెచ్చఁగా నరసి ♦ యాదిమునీంద్రనిబద్ధనీతివా
క్యజనితకౌతుకుం డగుచు ♦ నమ్మనుజేంద్రుఁడు సమ్మదంబునన్. 19
క. రమణీయస్థలముల హృ, ద్యము లైనపదార్థములఁ బ్రి♦యాసహితవిహా
రము సలుపు నుచితపరివా, రము నాగరికంబునను స♦రసమధురముగాన్. 20
ఉ. వేడుక నెత్త మాడుచుఁ బ్ర♦వీణత మై గరువంపుఁ బన్నిదం
బాడుచుఁ జూచి యొండొరుల♦యంగకముల్ మది మెచ్చి యుల్లసం
బాడునెపంబు వెట్టికొని♦యాడుచుఁ బువ్వులవ్రేటు లాడుచుం
జేడియయుఁ విభుండు విల♦సిల్లిరి పొచ్చెము లేనిమచ్చికన్. 21
సీ. కలపంబు లభినవ♦గంధంబులుగఁ గూర్చి తనువల్లిఁ గలయంగఁ♦దాన యలఁదుఁ
బువ్వులు బహువిధం♦బుగఁ గట్టి ముడి కొకభంగిగా నెత్తులు ♦ వట్టియిచ్చు
హారముల్ వేఱయ నొ♦య్యారంబుగా గ్రుచ్చి యందంబు వింతగా♦నలవరించు
మృగమదపంకంబు ♦ మృదువుగా సారించి తిలకంబు వెట్టి నె♦చ్చెలికిఁ జూపు
ఆ. జనకరాజతనయ♦మనము దలిర్పంగ, వివిధనిపుణలీల♦వెలయ నిట్లు
చతురముగ నొనర్చు ♦ సౌభాగ్యసారాభి, రామమూర్తి యగుచు♦ రామవిభుఁడు.
మ. ప్రణయక్రోధముఁ దాన యొక్కమెయి సం♦పాదించుఁ బాదాంబుజ
ప్రణతిం గ్రమ్మఱఁ దీర్చు నేర్చి ధరణీ♦పాలుండు సాకూతభా
షణముల్ వీనుల నించు మన్మథకళా♦స్వాతంత్ర్య మానందపూ
రణమార్గంబునఁ జెల్ల నిచ్చు రమణీ♦రాగాబ్ధిపూర్ణేందుఁ డై. 23

సీతారాము లుద్యానవనమున విహరించుట.

చ. ఉపవనదేశకేళిజని♦తౌత్సుకతాభరితాంతరంగుఁ డై
నృపుఁడు సఖీసమేతధర♦ణీతనయాసహితంబు గాయకా
దిపరిజనంబుతోఁ జని త♦దీయసమీరుఁడు దన్నుఁ గానరా
కపగిది వీచినం గొలువు ♦ గైకొని యుంపెద నాదరించుచున్. 24
క. చొత్తెంచిన వనపాలిక, మత్తమధుపములకుఁ దప్పి♦మధుభరితం బై
క్రొత్తావి గ్రమ్మునరవిరి, గుత్తి విభున కిచ్చె వినయ♦కుంచితతను వై. 25
చ. జనపతి యుండఁగా వెఱచు♦చాడ్పున జానకిఁ జూపి కానుకల్
గొనఁ దగువార లుండ మన♦కుం జనునే యని చేయి వాయఁ బె
ట్టిన వనపాలికాకరపు♦టీకలితస్తబకంబు పుచ్చె మె
ల్పున సతి లేఁతనవ్వునఁ గ♦పోలతలంబులఁ గాంతి వింతగాన్. 26
క. తరుపోతలతాకృత్రిమ, సరిదంబుజషండకేళి♦శైలముల మనో
హరము లగునెడలఁ గ్రీడా, పరతంత్రాత్ము లయి లలిత♦భంగిఁ జతురతన్. 27
చ. అరవిరు లెవ్వ రెక్కుడుగ ♦ నారసి మేలుగ నేటి కోయఁగా
వెరవరు లెవ్వ రొక్కొ కడు♦వేగమ నెజ్జకుఁ జాలఁ గందునం

భోరయనియట్లు కెంజిగురుఁ • బ్రోవొడఁ గూర్తురు చూత మంచు న
న్నరపతియుం దలోదరియు • నర్మవచోరచనార్ద్రచిత్తు లై. 28

చ. అలరులఁ గోయుచున్ మధుక•రావళిఁ జోపుచుఁ గీరపోతకం
బులపలువాలుమాటలకుఁ • బొంచుచు నంచలఁ బట్టఁ దారుచున్
లలితమయూరనర్తనవి•లాసముఁ జూచుచు బోటిపిండుతోఁ
గలయుచుఁ బాయుచున్ బహుల•కౌతుకవృత్తి రమించి రెల్లెడన్. 29

సీ. తీఁగెయుయ్యెల లెక్కి • తూఁగియాడుచుఁగూడి పాడెడుమత్తాళి • బాలికలను
బలుకులతోడన • యలవడఁ దొడఁగియు నేరనికీరకు•మారికలను
నింపారులేఁదూఁడు•లేఁతి పిల్లలకుఁ బెట్టుచు నున్నహంసకు•టుంబినులను
ఫలరస మొండొంటి • కెలమిఁ జంచుల నించు తఱిఁ జొక్కుకోకిల•దంపతులను
తే. జూచిచూచియొండొరులకుఁ•జూపిచూపి, చెలులకెఱిగించికొనియాడి•చెప్పిచెప్పి
చిత్తహారివిహారసం•సేవఁ దగిలి, యుల్లసిల్లిరి వనితయు • వల్లభుండు. 30

ఉ. అల్లవె లెస్సపువ్వు లని • యందనిగుత్తులదిక్కు సూపి తా
నల్లన చేరి నేను నెగ•య న్నిను నెత్తెదఁ గోయు మంచు భూ
వల్లభుఁ డాదటం బొదివి • వామవిలోచన నెత్తెఁ దత్తనూ
వల్లికతోన మైఁ బులక•వర్గము కాముఁడు నారు వోయఁగన్. 31

చ. నవకపుమావిమోకలఁ బె•రంగినతీవలు వేడ్కఁ బెంపఁ బ
ల్లవములసెజ్జ లుల్లములు • లజ్జ లడంపఁగఁ దేఁటితండముల్
దివుటల ముంపఁగా సమద•లీల మనోజవినోదసక్తు లై
యవసరసేవ మెచ్చి మల•యానిలు సౌరభధన్యుఁ జేయుచున్. 32

ఆ. ఇవ్విధమునఁ బతియు • నెలనాఁగయును వివి, ధప్రకారలీలఁ • దగిలియుండఁ
జెలులుఁ గేలివనము • గలయంగఁ జొచ్చినెమ్మనములందుఁ గోర్కి•కొనలునిగుడ.

చ. అలరులు గోయుచోట మధు•పావళిమ్రోఁతకు ముగ్ధ లుల్కినం
గలకల నవ్వుచుం దొలుతఁ • గైకొని మవ్వపుఁదీఁగె లాగి పు
వ్వు లొరులు గోయ నింకఁ దలఁ•పుం డని యొప్పుగ జంకె నేయుచున్
లలిఁ దమలోన మత్సరము•లం దుదకొమ్మలగుత్తు లందుచున్. 34

సీ. మావిలేమోకల•మవ్వంపుఁదీవలఁ జెన్నొందఁ బెండ్లిండ్లు • సేసి చేసి
పలుదెఱంగుల క్రొవ్వి•రుల నేర్పువాటించి తొడవులు గావించి • తొడివితొడివి
పతులను బ్రియలఁ గా • భావించి పొదరిండ్ల నిక్కలుగాఁ జేసి • యేగి యేగి
చెట్టుపల్ నెఱయని • చిలుకబోదలఁ బట్టి తెచ్చి బిడ్డలుగఁ జ•న్నిచ్చి యిచ్చి
తే. బొదివి పుష్పాళ్లి సల్లియుఁ • బువ్వఁ దేని, యెలఁ బదంపడి తడిపియు•నలి వసంతె
మాడి యాడి యుద్యానవి•హారలీల, సలిపి రంభోరుహాసన•లెలమి మిగుల.

చ. నినుపు లోకర్తుచేతఁ గమ♦నీయలతాంతము లున్న నొక్కెడం
గనుఁగొని ముగ్ధ యొక్కతె వి♦కాసిని యై నవకంపుఁదీఁగెఁ బా
సినయెలగొమ్మగుత్తి సఖి♦చేరి నయంబునఁ బట్టి కోయఁ జూ
చిన నగి యల్ల నవ్వ నది ♦ సిగ్గువడం గని యార్చి రందఱున్. 36
మ. కుచముల్ వాతెఱడినీటిమీఁదివిలస♦త్కోకంబులం గ్రేణి సే
యుచు నుండన్ మెడ యెత్తి పాదయుగళం ♦ బూఁదంగ బాహాలతల్
పచరింపం గరమూలకాంతి నిగుడన్ ♦ భావంబు రంజిల్లఁ బా
డుచుఁ గ్రీడించిరి పువ్వుఁబోఁడులు లతా♦డోలాకళాప్రౌఢులన్. 37
సీ. చిగురాకు కెంగేలి ♦ చెలిమి యొనర్పంగ మవ్వంపు లేఁబొదల్ ♦ మలఁచిపట్టి
పెఱచేతినఖపంక్తి ♦ గిఱికొని చెన్నొంద నెగయుదీప్తుల విరు ♦ లినుమడింప
గురులుగన్దవమీఁద ♦ నెరసిన నెమ్మొగ మడ్డ మంకించి చూ ♦ పలవరించి
తనుగెంపు గడ చని ♦ దళములు సడలఁ బువ్వులు గోయ నొల్లక♦తోలఁగ నెత్తి
తే. యడరునెత్తావిపాలివోని ♦ యలరులేఱె, మెలపునలవాటునెడఁదల♦ మేకొనంగఁ
బ్రణయసఖులకుఁగన్నుల♦పండువగుచుఁ,జతురముగనోర్తుపుష్పావ♦చయముచేసె.
క. చెలిచెక్కుచెమట యొక్కతె,యలరులఁ గొనితుడువ రెంటి♦యందలి మెఱుఁగుల్
పొలివోవుట సరి యై యిట్టలముగ నొండొండ రాయు♦టయు జిగి దఱిఁగెన్.
ఆ. వనజవదన లిట్లు ♦ వనకేళి సలిపి చా, లించి జలవిహార♦లీలఁ గోరి
జనకరాజతనయ ♦ సముచితముగఁ జేరి, యిష్ట మెఱుకపడఁగ ♦ నిట్టు లనిరి. 40
ఉ. నీదుకృపాకటాక్ష మను♦నీరజషండమునందు నిర్భరా
హ్లాదముఁ బొందఁగా వనవి♦హారపరిభ్రమవృత్తి యెమ్మెయిన్
ఖేదము సేయ లేకునికి♦కిం గమలాకరకేళిమీఁద లే
దాదర మించుకేని నళి♦నాయతలోచన మాకు నిత్తఱిన్. 41
చ. అనుడు విదేహరాజసుత ♦ యల్లన నవ్వ దొలంకుదృష్టులం
గనుఁగొనియెన్ సముల్లసిత♦ఘర్మజలాంకురజాలకంబు చె
న్నున విలసత్సుధాకణమ♦నోహర మైనశశాంకబింబమో
యనఁ జెలువొందు రామవిభు♦నానన ముల్లము పల్లవింపఁగన్. 42
క. చెలులచతురోక్తిరచనకు, నలినాయతనేత్ర నెమ్మ♦నము విలసిల్లం
గొలన విహారము సలుపం, దలఁచినఁ బతి కౌతుకంబు ♦ దనమదిఁ గదురన్. 43

సీతారాములజలవిహారవర్ణనము.

క. అనుచరుల నడిగి యడిగియుఁ,బనిగొండ్రే వలయునెడలఁ ♦ బ్రభువులుపాద లెం
డని కమలవనము తెరువునఁ, గొనిపోవఁగ జానకియు స♦ఖులుఁ జని రెలమిన్.
చ. చెలు వగునాననాబ్జముల ♦ చేరువఁ గుంతలభృంగమాలికల్
మెలఁగ వళీతరంగముల♦మీఁద ఘనస్తనచక్రయుగ్మకం

బులు విలసిల్లఁ గూడుకొని ♦ పొల్తులు పద్మినిపొంత వింతసొం
పొలయఁగ వేడ్కమై నరిగి ♦ రొండొకపద్మినిఁ బోలి లీలతోన్. 45

తే. అందఱకుమున్న సలిలవి♦హారమునకుఁ, గడఁగియొక్కర్తు గ్రక్కునఁ♦దొడవులూడ్చి
నెలఁతుకల మొత్తమనుపచ్చ♦విలుతుననుఁగు, టంపపొదిలోనిబరిగోల♦యట్టులుండె.

చ. పొలయుసమీరణంబు నిను♦పుందనుపుం దగ నింపునెమ్మనం
బుల నొకయింపుఁ బెంప రతి♦బోటులు విభ్రమ మొప్ప వీఁగుఁజ
న్నులపయిఁ గే లమర్చుచుఁ ద♦నూలత లించుక గొంకఁ గుంతలం
బులు మెల పొందఁగాఁ జెవుల♦పొందునఁ జేర్చుచుఁ గూడి వేడుకల్. 47

క. మగుడఁబడి కరళు లక్కడ, నిగుడఁగఁ దనుపారుకొలని ♦ నీరు పులకముల్
నెగయించుచుఁ దొలుసోఁకున, సొగయింపం గూడి యాడఁజొచ్చిరి సుదతుల్.

సీ. నునుఁగాంతి దొలఁకెడు♦ఘనకుచయుగళంబు లదరంగఁ జిలుకుల ♦ నాడి యాడి
మెఱుఁగులు దూఁగెడు ♦ మృదుకరవల్లిక లల్లాడఁ జల్లుపో♦రాడి యాడి
జిగితొలం కెసఁగెడు ♦ మొగములునిక్కుచు నడఁగుచుండఁగ నీఁదు♦లాడియాడి
మిం చెల్లదిక్కులు ♦ ముంచి చెల్లెడుమేను లలసి క్రాలఁగ నోల♦లాడియాడి

తే. యొాలి నిలుచుచుఁగరళులఁ♦దేలి చనుచు, మునిఁగిపోవుచు నొర్తొర్తు♦ముంచిపట్టి
లోఁతునకునొయ్యఁ దిగుచుచు♦నీఁతలేని, యచట మిన్నక యీఁదుచు♦నాడిరర్థి.

ఉ. ప్రియమునఁ దూఁగి యాడుభ్రమ♦రీతతిసోఁకునఁ జక్రవాకికా
చయమున మందహంసికల♦సందడి ముం జెలువొందుకంబె న
న్నియు నెడగాఁ దొలంగినను ♦ నీరజషండము పొల్చె విన్నగా
క యువతు లాటమైఁ జెలఁగు♦క్రందున నొందినక్రొత్తసొంపునన్. 50

ఉ. తరఁగలతూలుచందమునఁ ♦ దమ్ములకమ్మనితావి హంసికా
విరుతములన్ సమీరణము ♦ వీచునయంబున నీరియింపునం
జిరతరసౌఖ్యసంపదలు ♦ సేకుఱఁ గైకొని తారతార య
త్తరుణులయింద్రియంబులు ము♦దంబునఁ జొక్కుచు నుండె నత్తఱిన్. 51

చ. తుమ్మెదపిండు మెండుకొని ♦ త్రొక్కిన తేకులసందుసందులం
గ్రమ్మి చలత్తరంగశిఖ♦రంబులఁ దూలెడుతమ్మిపుప్పొడు
ల్లొత్రిమ్ముడు లూడి క్రమ్ముపొది♦లోపల నొక్కొకచోటఁ గెంపుచం
దమ్మునఁ జెన్ను చేసె వని♦తల్ గమలాకర కేళి సల్పఁగన్. 52

సీ. కలయ నెల్లెడ నాడు♦క్రందునఁ బడి నీరి మీఁదదాఁటెడుగండు♦మీలతోడ
ముక్కువఁ దేఁకువ ♦ దక్కిలోఁ దవిలి యాడెడుచక్రవాకుల ♦ గెడలతోడఁ
దిరుగుడుపడి తూఁగు♦తరఁగలు దాఁకి యల్లాడెడునంభోరు♦హాములతోడఁ
వనజంబు లొల్లక ♦ వచ్చి యూర్పులతావి యన్నునఁ జొక్కెడు ♦ నళులతోడఁ

తే. గ్రాలుకన్నులు వలిచన్నుఁ • గవలుఁ దెలివి
మొగములుఁ గురులు బంధుర•ముగను బెరసి
చూడఁ దడఁబాటుగా జల•క్రీడ సలిపె
నెలమి మనముల నెలకొనఁ • జెలువపిండు. 53

క. చేయిచ్చి యబల నధిపతి, తోయజషండంబు సొరఁగఁ • దోకొని చనఁ జే
దోయి పులకించెఁ గనుఁగవ, దో యలరుచు బెరసెఁ గోర్కి•తో నెదగూడెన్.

క. పొలఁతుక లోఁతని చొరఁగా, నలుకుచుఁ బిఱిఁది కడుగు లిడ • నప్పటిదృగ్గీ
ప్తులక్రందు సెందుసందడి, పొలపంబును నధిపునుల్ల•మున కిం పొసఁగెన్. 55

క. కొలను సనఁ జొచ్చి యిది లోఁతల యిది యని క్రమ్మఱంగ • నరిగి విభుం డు
త్పలదళలోచనఁ దోకొని, మెలపున మగుడఁ జని లీల•మెయి నాడునెడన్. 56

సీ. కరయంత్రధారలఁ •గప్పక పొరిఁ బాఱి విభుమీఁదఁ జూడ్కు•లు•వెల్లిగొలుపు
లీల నంబుజముఁ గెం•గేలఁ దెమల్పక ధరణీరమణుపాణి•తలము వట్టుఁ
దను పాఱునీటిపైఁ • దను విడి నలిఁ గ్రీడ సలుపక రాగర•సమునఁ దేలు
గొలఁకున నాడునా•రులపజ్జఁ బోవక శృంగారచేష్టలఁ • జెంది క్రాలు
తే సలిల కేలికి నొలసియు • నొలయ కిట్లు,ప్రాణవల్లభుమీఁదికిఁ • బ్రాఁకి వేడ్క
నలమియలమిమైఁ బెనఁగొన•నతనియండ,నిలిచివిహరించుచుండెన•న్నలినవదన. 57

చ. కలయఁ జరించుతేఁటిపొదిఁ • గైకొనఁ డాధవళాయతాక్షి వే
నలిపయిఁ జూడ్కి నిల్పు నలి•నంబులఁ జేకొనఁ డాలతాంగిచూ
డ్కులు మదిమెచ్చు హంసికల•కోమలనాదము లాలకింపఁ డా
వెలఁదిమృదూక్తినిస్స్వనము • వీనుల నించు విభుండు వేడుకన్. 58

తే. చెలువచివురుఁ గెంగేలఁగా•శ్మీరజలము,నతివనగుమోమునసుజంద•నాంబువులును
నెలఁత వేసలిఁ గస్తూరి•నీరు నయ్యె,నయ్యొడలకాంతిఁ బతికర•యంత్రవారి. 59

క. తడిసి మెఱుఁగుఁబోగ రెక్కిన, పడఁతుకలలితాంగయష్టి • పదనికి రాఁ బుల్
గడిగినమరుఖడ్గలతిక, వడువున మోహనవిలాస•వైభవ మొందెన్. 60

చ. వెలఁదికి మోవికెంపు నెఱి•వేనలికప్పును దంతపంక్తినుం
దెలుపును జేర్చి యొప్పెసఁగె • నీళులపొందున నట్ల యెవ్వరిం
గలసిన వారివారిదెసఁ • గల్గుగుణం బనుకూలవృత్తి ని
ర్మలమధురస్వభావులు స•మగ్రవిలాసము నొందఁ జేయరే. 61

సీ. నెత్తమ్మిపుప్పొడి • నెఱిసీర నిడుపుగాఁ బాపట సిందూర•భంగిఁ బోయుఁ
జెందొవతేనె మా•య్యందంబుగాఁ దీర్చి కమనీయముగఁ దిల•కంబు వెట్టు
నిందీవరములబా•హిర్దళములు దుల్చి కర్ణావతంసముల్ • గా నొనర్చుఁ
గుముదనాళము పుచ్చి • కొని పేరుగా గిల్లి హారంబువడువున • నలవరించుఁ

తే. గమలదళము మృణాళకాం•డమునఁ జేర్చి, యాలవట్టంబు గావించి•లీల మెఱయ
విసరు నల్లన రామభూ•విభుఁడు జనక, రాజనందనమన మను•రాగ మొంద. 62
చ. తమతమయంత నెచ్చెలులుఁ • దారును నెప్పటియట్ల యాటఁ జి
త్తము దనివోక వారిగెడఁ • దామరసాక్షియు రామదేవుఁడున్
సముచితలీల మై వివిధ•చారువిహారము లర్థి సల్పి రం
గము లభిరామరేఖ నవ•కాంతివిలాసముఁ బొంది క్రాలఁగన్. 63
ఆ. ఇట్లు కమలషండ • మిక్కడక్కడ వడ, నభిమతప్రకార•హారిలీలఁ
గేలిసలిపి వేడ్కఁ • జాలించి వెడలిరి, విభుఁడు జానకియును • వెలఁదిపిండు. 64
క. జలసిక్తము లగుచుంగక, ములచెలు వొందొరులభావ•ముల నత్యార్ద్రం
బులు సేయఁ బతియు నాతియు, నిలిచి పొలిచి రపుడు కమలి•నీతటభూమిన్.
క. కలరుగతిఁ గాంతి మేనుల, జలకణములు గోరకముల • చందంబునఁ జె
న్నలవఱుపఁ గొలనివెలి నిం,తులు నిలిచిరి తీరలతల•తోఁ దడఁబడుచున్. 66

సీతారాముల లీలావిహారవర్ణనము.

చ. వలయు తెఱంగునన్ విభుఁడు • వస్త్రవిలేపనమాల్యభూషణం
బులు దగఁ దాల్చి వందిజన•ముల్ చతురంబుగ సంస్తుతింప వా
రల నభివాంఛితార్థముల • రంజితచిత్తులఁ జేసె నెమ్మనం
బలర నలంకరించిరి వ•యస్యలు సీతయు రేఖవింతగాన్. 67
క. లలితకమనీయమహిమల, నెలనాఁగయు సఖులుఁ గలసి • యే తేరఁగ ముం
గల నడచి కంచుకులునుం, దలతల మనఁ బతియుఁ జతుర•తరముగ నడచెన్.
క. ఇమ్మెయి నిష్టవినోదము, లమ్ముదితయుఁ దాను రఘుకు•లాధీశుఁడు చి
త్తమ్ములఁ జిగురొత్తఁగ ని,త్యమ్మును సలిపె ననురాగ•తత్పరవృత్తిన్. 69
సీ. కర్పూరధూపాది•గంధసంవాసితా•భ్యంతరరమణీయ•హర్మ్యములను
వర్ణచిత్రితపట•వర్గనిర్మితతిరస్కరిణీమనోహరా•గారములను
కోకిలకలహంస•కులమృదుమంజులారవరమ్యనవలతా•భవనములను
కృతకమయూరలా•జితనిజాంగణచిత్రరంజితలీలాద్రి•కుంజములను
తే. బహువిధాభిరామ•విహరణస్థలములఁ, దత్తదంతరంగ•వృత్తితోడ
మనుజవిభుఁడు ప్రియకు•మది ముద మెలరార, లోలుఁ డైమనోజ•కేళి నోలయు.
సీ. ప్రమదము మూర్త మైనటులు • రాగము రూపు వహించినట్లు వి
భ్రమ మొడ లెత్తినట్లు రతి•రాజవిహారకుతూహలంబు దే
హముఁ దగఁ దాల్చినట్లు హృద•యంగమ రై విలసిల్లు చున్న యా
రమణిఁ బ్రమోదరూఢమద•రంజితఁ జేయు విభుండు ధీరుఁ డై. 71
సీ. చూడ్కికి సందడి • సొరనీక యొండేనిఁ జూచు చాడ్పున నొప్పు • చూఱవిడిచి
తగవు మైసోపాన • మగునునుఁ బల్కుల నెక్కినరసముల • నెలమి వడసి

తనదు మైదీవకుఁ ♦ దావలంబుగఁ జేసి పులకలచిత్తంబు ♦ నెల వెఱింగి
బెరసిన మేవడి ♦ సరులఁగాయువు గని కన్నులచెన్నున♦నన్నుఁ గాంచి
తే. సొగిసి కౌఁగిట సోలెడు ♦ మగువయంత,రంగ మావిష్ట మైనటు ♦ లంద కలసి
తగులుదగిలించుటయును ని♦ద్దఱకు సరియ,కౌఁగ నధిపతి లలితాంగిఁ♦గవసె నర్థి.

చ. ఎడఁ బొలివోని వేడుకల ♦ యేడ్తెఱసొంపున నంతకంత కె
క్కు డగుమదంబు పేర్మి రతి♦కోర్కులు గొమ్మలు వోవ నప్పుడ
ప్పుడ నలిఁ జేరినట్టులు వి♦భుండును వారిజపత్త్రనేత్రయుం
గడపల లేని కేలితమ♦కంబున నుల్లము లుల్లసిల్లఁగాన్. 73

సీ. ఎలమి నొండొరులకుఁ♦ దలయంపులుగఁ జేయు బాహాలతలు జన్మ♦ఫలము లొంద
నలి నొండొరులమీఁదఁ♦బొలుపారుకనుదోయి సుఖములఁ జొబ్బన♦చూఱ లాడఁ
గాయ్వన నొండొంటిఁ ♦ గదిసినతనువులు పులకాంకురంబులఁ ♦ బ్రోది గాఁగ
నిచ్చమై నొండొంటిఁ ♦ జొచ్చినచనములు నినుపారునింపుల ♦ నెలకొనంగఁ
ఆ. గడఁక లొండొరువులఁ♦గడవఁ గేలిచతు, రతలు వెలయఁ జూడ్కు♦లతిశయిల్ల
సుఖముసొంపు నొక్క♦సూటిన నడవంగ, సతియుఁ బతియుఁ గ్రీడ♦సల్పి రర్థి. 74

ఉ. లేని నెపంబు వెట్టి మద♦లీలకు నాఁక యొనర్చి మానసుం
బూనినయట్లు సొ రెదకుఁ ♦ బుక్కిటిబంటిగఁ జేసి యల్కవే
షో నొకకారణంబుపయిఁ ♦ బూని వెసం బయిపాటు మున్నుగాఁ
దేనియ లుట్టఁ దేఱ జగ♦తీపతి కుగ్మలి శాముఁ డింతికిన్. 75

సీ. అదరులు గదిరిన ♦ నతిమఱి వర్తిల్లు చెయువులక్రందునఁ ♦ జిక్కువడుచు
నేర్పులు గడఁగిన ♦ నిరతంబులై చెల్లు కామతంత్రంబులఁ ♦ గళుకు లగుచుఁ
గోర్కు లేచినఁ ద్రిప్పి♦కొనునింద్రియంబుల యక్కఱ దీర్పంగ ♦ నడరఁ బడుచు
మెచ్చులు వచ్చిన ♦ మిగుల నానందించు మనములతలపోఁత ♦ కనువుగొనుచుఁ
తే. దనివి వొందిన నల్లన ♦ తలఁపు మగుడ, వేడుకలయెడఁ గొసరుల ♦ వింతతమక
ములకు మొదలైనఁ బొదలుచు♦ నెలఁతుకయును,మనుజపతియు నొనర్చిరి♦మదనకేలి.

క. ఒండొరువులమదనకళా, పాండిత్యము మెచ్చుమియు నె♦పం బిడ నెపమై
యొండొరులకు నానంద మ,ఖండము గావించురతము ♦ గైకొండ్రు తగన్. 77

సీ. తూలెడునునుగురుల్♦దొతెంచుఘర్మాంబువులఁ దోఁగి నుదుటిపై♦మలఁగుచుండ
లలిసొంపు పెంపునఁ ♦ బొలయక కనుదోయి నానుచు నెడనెడ♦మ్రానుపడఁగఁ
గుచములనడుమఁ దూఁ♦గుచు నున్నహారము లల్లన చనుమొన♦లందుఁ గ్రాల
బెడఁ గొంద నల్లాడు ♦ తొడవులమెఱుఁగులు వెడలక యచ్చోటఁ♦గడలుకొనఁగఁ
తే. గేలికడఁక దోడ్తోనడఁ♦గించి యవయ, వములుసడలంగఁ జేయుచు♦వచ్చుచొక్కు
లేఁతదమిఁ గ్రొత్తచెన్నొందు♦ లేమచంద,మధిపు డెందమానంద♦మయంబు సేసె.

క. మఱపు ముసుఁగువడ వేడ్కలు, దెఱపులుగొని నిగుడ రెండు◆దెఱఁగుల చేతం
బొఱివోవు నెమ్మనంబుల, నెఱి నిరువురు నలవరింప ◆ నేరరు రతులన్. 79

సీ. మానవనాథుఁ డు◆గ్మలిఁ గౌగిలించుచో సడలు కేల్బిగియించు ◆ కడఁక లేమి
యతివ భూధవునధ◆రామృతం బానుచో దొప్పవాతెఱ యంటు◆త్రొట్టుపాటు
నృపతి లేమను గేలి ◆ నిపుణత నొరయుచో వెడఁగులై చెయ్వులు◆వీడుపాటు
వామాక్షి మేదినీ◆వల్లభుఁ గొసరుచోఁ గొదలు పల్కులక్రియఁ◆గూడ కునికి

తే. యొండొరులచిత్తములనాఁటి◆యొలయుచున్నఁ, జొక్కులెక్కుడు సేయంగ◆సోలమడరి
యిరువురును సౌఖ్యరసములఁ ◆ గరువు గట్టి, పోసి చేసినరూపుల ◆ పోల్కి లైరి.

క. భూపాలుఁ డిట్లు మోదం, బే పారఁగ మోహములకు ◆ నెల్ల నివాసం
బై పాలించెను రాజ్య, శ్రీపెం పభిరామముగ న◆శేషధరిత్రిన్. 81

సీతాదేవి గర్భము దాల్చుట.

ఉ. అత్తల కెల్ల భూరివిన◆యంబునఁ బంపు దగంగఁ జేయుచుం
జిత్త మెలర్ప నాథుపని◆సేయుచు బాంధవతుష్టి సేయుచున్
విత్తములన్ మహీసురుల ◆ వేమఱుఁ దృప్తులఁ జేయుచున్ మహో
దాత్తగుణాలి నొప్పె వసు◆ధాసుత నిత్యశుభంబు పెంపునన్. 82

క. సమ్మదమున భూచక్రము, తొమ్మిదివే లేఁడు లేలి ◆ తుది రాముఁడు దా
నెమ్మనమున నినకులము ధ్రు, వమ్ముగ సత్సుతులఁ బడయ◆వలె నని తలఁచెన్.

ఆ. తొమ్మనూటిమీఁదఁ ◆ తొంబదితొమ్మిది, వర్షములకు నంత ◆ వసుధపట్టి
యతిథివిప్రదేవ◆పితృతర్పణంబుల, గర్భమహిమఁ దాల్చెఁ ◆ గౌతుకమున 84

క. అంత నొకనాఁడు లీలం, గాంతారత్నంబు నాథు ◆ కడ మెలఁగఁగ నే
కాంతంబునఁ గనుఁగొని య, త్యంతమనోమోద మడర ◆ నతఁ డిట్లనియెన్.

సీ. చంద్రికపైఁ బర్వ◆చారువల్లికవోలె వెలఁది నీయంగంబు ◆ వెలుకఁ బాఱె
హేమకుంభములపై ◆ నింద్రనీలములట్లు కాంత నీచను మొనల్ ◆ గప్పు మిగిలె
వెడవాడులీలార◆విందయుగ్మము మాడ్కి సుదతి నీకనుఁగవ◆సోల మందెఁ
బెన్నిధిఁ గాంచిన◆పేదచందంబునఁ బొలఁతుక నీకౌను ◆ పొదలుకొనియె

ఆ. లలన నీదు చెయ్వు◆లలసంబు లయ్యె ల, తాంగి నీదుమంద◆యానలీల
జడను దాల్చె గర్భ ◆ సంపదకలిమి నీ, యందుఁ దేటపడియె ◆ నిందువదన. 86

ఉ. మొగ్గల మైనకోర్కి దుది◆ముట్టఁగ నుత్సవలీలఁ జూడ నా
కగ్గము గాఁగ వంశము సు◆ధాంశుఁడు గల్గినరాత్రివోలె నీ
విగ్గురుగర్భసంపద వ◆హించియుఁ జెప్ప వదేమి నావుడున్
సిగ్గును లేఁతనవ్వుఁ గది◆సెం గమలాననముద్దుమోమునన్. 87

రాముఁడు కోరిక యడుగఁగా సీత గంగాతీరవనములకుఁ బోఁగోరుట.

వ. తనమదిలజ్జ వాపి వసు◆ధాపతి మేనడి యైనమాటపొం

దునఁ దగఁ జేరి కోరికలు • దోఁచు తెఱం గెఱుఁగం దలంచి య
ల్లన యడుగంగ సమ్మదవి•లాసము నేత్రల నెమ్మొగంబు నూ
తనరుచి నొప్పఁగా వికచ•తామరసానన వేడ్క నిట్లనున్. 88

శా. సింగంబుల్ మునిబాలకుల్ దిరుగుచోఁ • జెయ్వేది మో మియ్య సా
రంగంబుల్ దిరుగం దపోధనసతుల్ • రాజీవముల్ గోయుటల్
రంగద్వీచులఁ బద్మముల్ మెఱయ ధ•ర్మప్రీతి మైఁ జూచుచున్
గంగాతీరముకానలోనఁ దిరుగం•గాఁ గౌతుకం బయ్యెడిన్. 89

ఆ. అనిన రఘువరేణ్యుఁ • డమ్మాటలకు నియ్యకొని లతాంగి నీవు • గోరినట్లు
చేయు టెంతపెద్ద•శీఘ్రంబ యచటికిఁ, బుచ్చువాఁడ ననుచు • నిచ్చ మెఱసి. 90

క. ఆసతికడ సరసంబుగఁ, బాసి నడిమికొలువునకు నృ•పాలుఁడు సనినన్
దాసి నిరంతరమును సే,వాసౌఖ్యముఁ బొందఁ బడయు•వారలు ప్రీతిన్. 91

రాముఁడు నర్మసచివులవలన లోకాపవాదము తెలియుట.

క. పొడసూపి యుచితముగ నలు, గడ నల్లన చేరి కొలువఁ•గాఁ దగుమాటల్
వొడమినసమయంబునఁ బతి, పడుచుంబై దలను బోవఁ • బనిచి నయమునన్.

తే. ఫుల్ల రాజీవదళములఁ • బొల్లసేయు, వెడఁదకన్నుల నునుఁగాంతి • వెల్లిగొనఁగ
నర్మసచివుల మొగములు•నగుచుఁ జూచి, వారిలో భద్రుఁ డనియెడు•వానితోడ.

శా. పౌరశ్రేణియు భూజనంబు నను సం•భావించి కీర్తించునో
నేరం డున్మదుఁ డంచు లాఘవముగా • నిందించునో దీని నీ
వేరూపంబున వింటి విన్న తెఱఁ గొ•క్కింతేనిఁ బోనీక వి
స్తారం బొప్పఁగఁ జెప్పు మన్న నతఁ డు•ద్యత్ప్రీతిమై నిట్లనున్. 94

మ. జనకుం డానతియీఁ దపంబునకు ని•ష్ఠం గానకుం జన్న పెం
పును దుఃఖం బొకయింత లేక లవణాం•భోధిం గళామాత్రఁ గ
ట్టినసామర్థ్యము దేవబృందమునకున్ • డెందంబుపై రా యనం
జనునాపంక్తిముఖున్ వధించినమహో•త్సాహంబుఁ గీర్తింపఁగన్. 95

క. కలయంగ నెల్లయెడలం, బలుమాఱును విందు ననినఁ • బ్రమదం బెసఁగం
గల దున్నరూప యిది నీ,పలుకులు మాకెక్క నని నృ•పాలుఁడు మఱియున్.

తే. తొలుత రాజ్యంబు సేయంగఁ • దొడఁగి మనము
వివిధవర్ణాశ్రమంబుల • వృత్తి మరసి
యలవరించుచోఁ గొందఱు • కపిత మగుటఁ
గొన్ని మాటలు పుట్టక • యున్నె యనిన. 97

ఉ. ఈయనుమాన మేటికి న•రేశ్వర మీపరిపాలనక్రియో
పాయము ధర్మనిష్ఠయుఁ గృ•పాగుణమున్ వినయంబు పెంపునున్

స్యాయవిశోధనంబును ని•యంత్రితసత్యవచోవిలాసముం
బాయక విందు నెందు నరి•భంజన సూరిజనానురంజనా. 98

చ. అనవుడు భద్రుఁ జూచి ముద•మందుచు రామధరాధినాథుఁ డి
ట్లనియె మదీయసంస్తుతులు • నన్నియుఁ జెప్పితి కీడుమాట నె
ప్ప నగునొ కాదొ నాక నను• బాపము సుట్టక యుండ నేమి గ
ల్గినఁ గలయంతవట్టును న•కిల్బిషమానస చెప్పు మేర్పడన్. 99

క. అనుటయు నతండు వెలవె, ల్ల నగుచు డెందంబు గొంద•లం బందఁగఁ జె
ప్పను జెప్పకుండ నేరక, యనుమానముతోడ నిక్క • డక్కడవడినన్. 100

ఆ. అధిపుఁ డింగితజ్ఞుఁ • డై యితఁ డొప్పని, పలుకు వినఁగఁ జెప్ప • నలికియున్న
వాఁడు గొంకుఁ బాప•వలయుఁబొమ్మని తన, యెదఁ దలంచి యతని•కిట్టులనియె.

క. లోకులమాటలు సెప్పిన, నా కెగ్గగునే ప్రియం బొ•నర్పు హితుఁడ వై
నీకింత వెఱవ నేటికి, నేకాంతం బయినచోట • నే నడుగంగన్. 102

ఆ. కీడు గాంచి మనల • నాడెడువారల, నోళు లుడుపఁగా మ•నోముదంబు
నొందఁ గాన దీన•నొండెగ్గు లే దని, తఱిమి యడుగుటయును • వెఱపుఁ బాసి.

క. ఇతఁ డెటు సెప్పు నొకో నా, మతి గలఁగెడు జనులపనులు • మఱవక యుచిత
స్థితి నడపుదు నని తలఁకెడు, పతి కాతం డెలుఁగు రాలు•పడ ని ట్లనియెన్. 104

సీ. ఎల్లలోకంబులు • నెఱుఁగ నత్యంతదురాచారుఁ డైనద•శాననుండు
చెఱఁ బట్టికొనిపోయి • యఱిముఱిఁ బెద్దకాలం బేని గేలివ•నంబులోన
నునిచిన నున్న యా•జనకరాజాత్మజ నెడ నించు కేనియు • నెగ్గు గొనక
ధైర్యంబు వాటించు•తలఁపు వోవిడిచి మన్మథగోచరుం డయి • మగుడఁ దెచ్చి

ఆ. యనుగలంబు నేసి•కొని యున్నవాఁ డని, యజ్ఞు లయినజనము • లాడుచుండ
నెల్లచోట విందు • నింతనిక్కువ మని, పల్కుటయును రఘున్నృ•పాలకుండు.

క. సుఱసుఱ డెందము సూఁడిన, తెలుఁగున నొక్కింత స్రుక్కి • ధీరుం డగుటం
గొఱఁతపడ కుండ వినుటకుఁ, బెఱవారల కిట్టు లనియెఁ • బ్రియవదనుం డై.

క. మీరలు నాసత్కీర్తియ, కోరుదు రే ప్రొద్దుఁ • గాన గురుదురితపరీ
హారము సేయం దగు నే, నీరూపమ యగుట నిశ్చ•యింపఁగ వలయున్. 107

చ. అనుడు విషాద మంది విజ•యాదులు దేవ భవచ్చరిత్ర మ
త్యనఘము దీనిఁ జూచి చెడ•నాడఁగ నాలుకయెట్టు లాడు దు
ర్జను లగువారు కొందఱు వి•చారవిహీనత నిట్లు వల్కఁగా
విని విని వారిమాటలకు • వేసరి యుండుదు మెప్డు నెల్లెడన్. 108

లోకాపవాదభీతుఁ డై రాముఁడు తమ్మునితో నాలోచించుట.

ఉ. నావుడు మూర్ఛవచ్చినమ•నంబునకుం ధృతి యూఁత యిచ్చి సం
భావన వారిఁ బోఁ బనిచి • పార్థివముఖ్యుఁడు దల్లడంబునం

దావుకొనంగ లేక తన•తమ్ముల నప్పుడ పిల్వఁ బంచి నా
నావిధచింత ముట్టికొని•నన్ వెగ డందుచు నార్తమూర్తి యై. 109
ఆ. అధికవినయ మెసఁగ • నాభరతాదులు, నగరి కేగుదెంచి • నరవరేణ్యుఁ
డేకతంబ పీఁకు • పీఁకాడువగలచే, వందుచుండఁ జేర • వచ్చి వచ్చి. 110
సీ. తారలు లేనిసు•ధారోచియునుబోలె నొంటి యేలొకొ నృపుఁ • డున్నవాఁడు
చిత్రరూపంబున • చెలువున నేలొకో పతిమూర్తి నివ్వెఱ • పాటు నొందె
సాపరాధులఁ జూచు • న ట్లెలకో రాజు మనమీఁదిచూడ్కులు•మగుడఁ బెట్టెఁ
గౌముది పైఁ బర్వ • కమలంబుచాడ్పున విభుముఖం బేలొకో • విన్న నయ్యె
తే. ననుచునల్లనిమాటల • నక్కుమారు, లుత్తరములేనియడుగుట•లొండొరువుల
నడుగు చంతంత నిలుచుచు•నగ్రజన్ము, పాలి కేతెంచి భక్తిమైఁ • బ్రణతు లైరి.
చ. తగఁ బ్రణమిల్లినం దనదు•తమ్ముల నందఱఁ జూచి వేఁడి పై
నెగయుకరంబులం గొని మహీపతి యల్లన యుత్తి బాష్పవా
రి గడలుకొన్న నాఁగుచు శ•రీరము నేలకు వ్రాల వచ్చినన్
మగుడఁగ నిల్పుచున్ వెగడు•మాటలు గుత్తుకలోనఁ బట్టుచున్. 112
క. ఈ రాజ్యసంపదున్నతి, మీ రిచ్చినయదియ నాకు•మీర విపత్సం
తారకులును జుట్టంబులు, మీర చెలులు మీర ధనము • మీర తలంపన్.
క. కావున నెయ్యది పుట్టిన, మీవలనన తెగున యగుట • మీ కెఱిఁగింపం
గావలయు లోకజననిం, దావాదము తెఱఁగు వినుఁడు • తాత్పర్యమునన్. 114
క. అనుతనమాటకు ము న్నీ, మనుజపతికి నింత యేమి • మాడ్కినొకో నేఁ
డనువగ డోలాందోళిత, మనుస్కు లై యున్నయక్కు•మారులు వినఁగాన్.
ఉ. రావణునింట నుండఁగ ధ•రాసుత నే మరలంగఁ దెచ్చినం
భావన సేఁత కష్ట మని•పల్కిరి చూచితె లక్ష్మణా మహా
దేవుఁడు బ్రహ్మయున్ మునులు • దేవగణంబులు మెచ్చ నగ్నియేడం
బావకుఁ డిచ్చె నాకు సతిఁ • బాపపుమాటలు వుట్టె నియ్యెడన్. 116
ఉ. వేవురు నేల నేను బృథి•వీసుతచిత్తము పెం పెఱుంగనే
భూవలయంబు సంచలతఁ • బొందిన వారిధి మేర దప్పినన్
దేవనగంబుపాఁ తగలి • త్రెళ్లిన నం దొకకీడు గల్గునే
యావనజాక్షి నిట్లు సెడ • నాడిన నక్కట నోరు వ్రువ్వదే. 117

లోకాపవాదమునకై రామునుఁడు సీతను విడనాడ నిశ్చయించుట.

ఉ. వినను మీకు నొక్కతెఱఁ • గస్ఖలితంబుగ నేను జెప్పెదన్
దానికిఁ గాదు నాక భువ•నంబులకున్ నను శుద్ధుఁ జేయఁ డ
జ్జానకి నెల్లభంగుల ని•జంబుగ నిప్డు పరిత్యజించినం
గాని యకీర్తి వాయ దటు•గాదని నోళ్లులు మూయవచ్చునే. 118

క. జడమతు లయినజనంబుల, వెడమాటలు మాన్ప నిదియ ♦ వెర వెబ్భంగిన్
సడికంటెఁ జావు మే లని, యెడిపలుకు దలంప వలదె ♦ యిలఁ బురుషులకున్.

ఆ. పూని జీవితంబు ♦ లైన ని మ్మైనను, వలయుచోట విడువ ♦ వచ్చుఁ గాని
వర్తనంబు గౌర♦వం బొకయించుక, యైన విడువ దుస్స♦హంబు నాకు. 120

క. ఒకభంగిఁ బాపికొన రా, దొకొ మిథ్యానింద యనుచు ♦ నొండు దెఱఁగు మీ
రకుటిలచిత్తుల రై చూ, డకుఁడీ నామదికి సంక♦టం బిది యెల్లన్. 121

క. ఏ నెఱిఁగి యయిన నెఱుఁగక, యైనను నిత్తెఱఁగ నిశ్చ♦యము సేసితి నా
యాన సుఁడీ నాకడ్డము, గా నొకపలు కైనఁ జెప్పఁ♦ గడఁగితి రేనిన్. 122

చ. అనవుడు వార లొండొరుల♦యాననముల్ గలయంగఁ జూచి య
జ్జనపతి తెంపు వా పెడువి♦చారము చిత్తములం దొకింత రై
నను మొలతేర కవ్విధము♦నం దమనిశ్చయ మైన లేకయే
మనియును బల్కరాక వెఱఁ♦గందఁగ వెండియు నాతఁ డిట్లనున్. 123

ఉ. సూక్ష్మముగాఁ దలంచినవి♦శుద్ధచరిత్రము దుఃఖహేతువే
లక్ష్మియుఁ బ్రాణముల్ సరియె ♦ లజ్జకు రిత్తవిచార మేటికిన్
లక్ష్మణ యెల్లి నీవు చటు♦లస్థిరవాజులఁ దేరఁ బూన్చి యా
పక్ష్మలనేత్రఁ గోరికనె♦పంబునఁ దోకొని పొమ్ము కానకున్. 124

క. ఇమ్ములఁ జని గంగాతీ, రమ్ముతపోవనములందు ♦ రమియింపఁగ నా
సమ్ముఖమునఁ గోరినయది, యమ్ముద్దియ నచటి కనుప ♦ నగు సుకరముగాన్. 125

క. కొని చని వాల్మీకితపో, వనపరిసరభూమిఁ ద్రోచి ♦ వచ్చెడి దయ్యం
గనకును నాకును నిదె విధి, యనుమానింపకుఁడు నిశ్చ♦యం బైనయెడన్. 126

క. అని పలికి తనదు తెగువకు, ననుజన్ములు తలలు వాంచు ♦ టనుమతిగాఁ గై
కొని వారి నిండ్లకును బోఁ, బనిచి యచటు వాసి ధరణి♦పాలుం డరిగెన్. 127

క. ధాత్రీపతి కనుజులకును, నేత్రంబులబాష్పవారి♦నిద్ర నుడుప నా
రాత్రి యొకభంగిఁ జనిన సు,మిత్రానందనుఁడు వంత ♦ మిగిలినమదితోన్. 128

రాముఁడు లక్ష్మణునివెంట సీత నడవులకు బంపుట.

చ. దివసముఖోచితక్రియలు ♦ దిగ్గన సల్పి సుమంత్రుఁ జూచి దా
నవకులమర్దనుండు రఘు♦నాయకుఁ డెక్కరథంబుఁ బూన్పు గా
రవమున దేవి నిర్జరత♦రంగిణిపొంతఁ దపోవనంబులన్
వివిధవినోదముల్ సలుపు ♦ వేడుక నాథుననుజ్ఞ నేగెడున్. 129

ఆ. అనుడు నతఁడు గడఁక ♦ నరదంబు సక్కగాఁ, బెట్టి ఘోటకములఁ♦గట్టి తెచ్చి
సవినయంబు గాఁగ ♦ సౌమిత్రి ముందట, నిలిపె నంత మేది♦నీవిభుండు. 130

క. అడ లడఁచి నెమ్మనంబున, వెడ తెలి వొడఁగూర్చి మాట ♦ వేర్పడ కుండం
జిడిముడిపడక నయంబున, నెడమడు వొక్కింత లేక ♦ యిట్లను సతితోన్. 131

చ. పొలఁతుక గంగచేరువ త♦పోవనభూములు సూడ నీమదిన్
మొలచినకౌతుకంబు దుది♦ముట్టఁగ లక్ష్మణదేవ నిన్ను నం
దులకు మనోముదం బెసఁగఁ ♦ దోకొని పో నియమించితిన్ సము
జ్జ్వలమణికాంత మైనరథ♦ సత్తమ మెక్కుదు రమ్ము నావుడున్. 132

ఉ. అక్కట నాదువేడ్కకుచి♦తానుచితంబులు సూడకే విభుం
డొక్కతలంపువాఁ డయి స♦ముత్సుకతన్ నను దవ్వు పుచ్చఁగా
నిక్కమ యయ్యెనో లరయ ♦ నెయ్యము తియ్యము గాదె యంచు నిం
పెక్కఁగ రాముఁడెంద ముదు ♦ కెక్క రథంబు లతాంగి యెక్కినన్. 133

ఉ. అత్తఱి నున్నధైర్యమున ♦ కచ్చెరువందుచు జీవితేశుహృ
ద్వృత్తి మెఱుంగమిన్ మదిని ♦ దీనికి నమ్ముట కుమ్మలించుచుం
జిత్తము ఖేద మాననముఁ ♦ జెందిన మాన్పఁగ లేక లక్ష్మణుం
డుత్తల మందు చున్న విభుఁ ♦ డుగ్మలి కాతనిఁ జూచి యిట్లనున్. 134

ఉ. దూరము నాక ఘోరవన♦దుర్గతలంబులఁ గేలి సల్పఁగాఁ
గోరెడుభామలం బ్రియులఁ ♦ గోరినయట్టుల పుచ్చురాజులన్
ధారుణి నెందుఁ గాన మని ♦ తా మును దీనికి నడ్డపెట్ట నేఁ
బోరితమాడి యిట్లు నినుఁ ♦ బుచ్చుట కల్గినవాఁడు సూచితే. 135

క. అని తన మొగ మొప్పమి కమ్మనుజేంద్రుఁడు నెపము దప్పి ♦ మాటాడినఁ దా
నును దదనురూపవచనము, లను సంభాషణ మొనర్చె ♦ లక్ష్మణుఁడు దగన్.

ఆశ్వాసాంతము.

ఉ. పుణ్యుఁడు భారతీవిభవ♦పూతవికాసముఖారవిందలా
వణ్యుఁడు దీవ్రకోపదవ♦వహ్నినిరర్గళదగ్ధశాత్రవా
రణ్యుఁడు మానినీహృదయ♦రంజననైపుణరూఢరూపతా
రుణ్యుఁడు భీతివిహ్వలవి♦రోధిశరణ్యవరేణ్యుఁ డున్నతిన్. 137

క. దుర్జయవైరిధరాధిప, తర్జననిస్సాణగర్జి♦తస్ఫురణుం డ
త్యూర్జితబాహాసంపదు, పార్జితవిఖ్యాతకలియు ♦ గార్జునుఁ డెలమిన్. 138

మాలిని. వితరణఖని యుద్య ♦ ద్వీరశృంగారలక్ష్మీ
పతి రతివరలీలా ♦ షంగకృత్సంగతాంగుం
డతులితమతివిస్తా ♦ రాప్తదేవేజ్యుఁడిజ్యా
ప్రతిదినపరితృప్తి ♦ ప్రాప్తసప్తార్చి ధాత్రిన్. 139

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిధేయ తిక్కననామధేయప్రణీతం బైనయుత్తరరామాయణం బనుమహాకావ్యంబునం దష్టమాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు

ని ర్వ చ నో త్త ర రా మా య ణ ము.

న వ మా శ్వా స ము.

వాణీకీర్తిప్రత
తీవేష్టితమూర్తి వసుమ♦తీదైవతమో
దావహుఁడు కల్పకస్ప
ర్ధావిజితుఁడు మనుమసిద్ధి♦ధరణీశుఁ డొగిన్. 1

క. జననాథుఁ డుడుగరలు భూ,తనయమనం బలరఁ గట్టి ♦ తగ నొప్పించెన్
మునివరులపత్నులకు ని,మ్మని మణిమయభూషణాంబ♦రాదులు ప్రీతిన్. 2

తే. ఇవ్విధంబునఁ దనతలం ♦ పించుకంత, యైన జానకి యెఱుఁగని♦యట్లు గాఁగ
బాలతోడ విషం బిడు♦పగిది ననిచి, పుచ్చి రాఘవుఁ డుల్లంబు ♦ నొచ్చి మరలె. 3

లక్ష్మణుఁడు గంగాతీరవనములకు సీతను దోడ్కొని పోవుట.

చ. లలితగతిన్ సతోయకమ♦లస్ఫుటమార్గమునన్ శరీరర
క్షులు వినయంబుతో నడపి ♦ గౌరవ మొప్పఁగ భక్తిపెంపుమై
నలయక పంపు సేయుచు మ♦హాశ్రమభూములు వీడుపట్టుగా
లలనఁ దగన్ సుమంత్రుఁడును ♦ లక్ష్మణుఁడుం గొని పోయి రిమ్ములన్. 4

క. చని చని జనకతనూభవ,తనతనువున దుర్నిమిత్త♦తతి గలయఁగఁ దోఁ
చిన నిట్లనియె సుమిత్రా,తనయునితో నెమ్మనంబు ♦ దలఁకుచు నుండన్. 5

ఉ. తప్పక మున్ను గన్గొనుపి♦ధంబ యమంగళసూచకంబు లే
నిప్పుడు నాశరీరమున ♦ నెన్నియొ కాంచితి నంతరంగముం
ద్రిప్పికొనం దొడంగెఁ బతి♦దిక్కున బంధులవెంట భృత్యులం
దొప్పమి యేమి వాటిలుట ♦ కో వెఱ పయ్యెడు నాకు లక్ష్మణా. 6

క. అనవుడు నమ్మాటలు గీ,టునఁ బుచ్చుచు నతఁడు లలిత♦డోలాయతవీ
చినిచయసుభగాకృతి యగు, ననిమిషనదిఁ జేర నరిగె ♦ నత్యంతధృతిన్. 7

ఉ. అయ్యెడఁ రేవుబోయలఁ బ్రి♦యంబు మెయిం బిలిపించి దేవికిం
జయ్యన నోడ వెట్టు మని ♦ శాంతతఁ బిల్చి సుమంత్రుఁ జూచి నీ
వియ్యెడ నున్న తే రనుచు ♦ నింతిని డించినఁ బోతపాత్రపై
కొయ్యన పోవఁ ధాను కని ♦ యుత్తరణక్రియ నిర్వహించినన్, 8

ఉ. సంతస మందు చున్న రఘు•సత్తముదేవికి లోకవాదవృ
త్తాంతము నన్న దర్ బిలిచి • యన్న తెఱంగును దత్తపోవనో
పాంతము గావునం దెలియఁ•బల్కఁ దలంచుచు నల్లఁ జేరి య
త్యంతవిషాది యై రఘువ• రానుజుఁ డాత్మ చలించు చుండఁగన్. 9

శా. నా కింకన్ మరణంబ కార్య మిటు ల•న్యాయప్రవృత్తాత్ముఁ డై
కాకుత్స్థాన్వయదీపకుండు నను లో•కత్యాజ్యుఁ గావించె నం
చాకాంతాతిలకంబు పాదముల ప•ర్యంతంబుగాఁ బుణ్యగ
ణ్యాకారుం డిలఁ జాఁగి మ్రొక్కిన మనం• బాకంపముం బొందఁగాన్. 10

ఉ. కారణ మేమి నన్ను దశ•కంఠకులాంతకుఁ డెగ్గు వల్కెనో
నేరమి గల్గెనో యకట • నిక్కము నా కెఱిఁగింపు మిట్టిదు
ర్వారమనోవ్యథం బొరయు•వాఁడవు గావు వివేకవిశ్రుతా
చారుఁడ వైననీ వని వి•శాలవిలోచన గారవించినన్. 11

ఉ. ఇత్తెఱఁ గాచరించుటకు • నే నిది యేటికి నియ్యకొంటి నీ
యుత్తమురాలి నోఁ బలుక • నోపఁగ వచ్చునె యంచు వెండియుం
జిత్తము గూడఁ దెచ్చుకొని • చెప్పక పోదని నిర్ణయించి డ
గ్గుత్తిక వెట్టి లక్ష్మణుఁడు • కోమలిఁ జూచుచు నశ్రు లొల్కఁగాన్. 12

రాముఁడు లోకాపవాదభీతుఁ డై విడనాడినవృత్తాంతము సీతకు లక్ష్మణుఁ డెఱిఁగించుట.

శా. ఏ నిం కేమని చెప్పుదున్ రఘుకులా•ధీశున్ జగం బెల్ల నీ
కై నిందింపఁగఁ జాల నొచ్చి యది మి•థ్యావాద మైనన్ సమా
ధానం బేర్పడఁ జేయ కున్న నిజవృ•త్తం బెంతయున్ దూషితం
బై నీచత్వము రాక తక్కదని యూ•హాపోహసంవేది యై. 13

క. పురజనులభూజనంబుల, పరివారం బొందుభంగి • బాయమి జీవ
స్మరణం బగుచున్న భవ,ద్విరహంబున కియ్యకొనియె • విభుఁ డధికధృతిన్. 14

ఉ. ఏకత ముండి నన్ బిలిచి • యేర్పడ నింతయుఁ జెప్పి తేరిపై
వే కొనిపోయి నీవు పృథి•వీసుత కోరినయట్ల కాఁగ వా
ల్మీకులయాశ్రమంబునస•మీపమునన్ మనకృత్యనిశ్చయం
బాకమలాక్షికిం దెలుపు • మన్న నృపాలకు నాజ్ఞ సేసితిన్. 15

క. ఆశ్రమ మల్లదె మునిచర,ణాశ్రయవు నిరస్తశోక•వై యుండు జగ
ద్విశ్రుతి యగు సీపతియును, నాశ్రమవిరహితుఁడ యింక •-నని పల్కుటయున్.

సీత తన్ను భర్తవిడనాడినందులకై చింతించి లక్ష్మణునితో నయనిష్ఠురంబు లాడుట.

క. తాలిమికొలఁదులఁ బోవని, వాలాయపువిగులు గుండె• వ్రయ్యఁ గదిరినం
గీ లెడపినజంత్రముక్రియ, నేలపయిం బడియె మేది•నీతనయ వైసన్. 17

క. పడి మూర్ఛిల్లి మగుడ నొక,పడికిం దెలి వొంది బాష్ప • వారి గనుఁగవం
గడలుకొను చుండ వాతెఱఁ, దడుపుచు వెలవెల్ల నగుచుఁ • దల్లడపడుచున్.

క. పలు కుడిగి పెద్దప్రొద్దా,కులదృష్టి మఱింతఁ జూచుఁ • గొండొక నవ్వొం
దలయూఁచు ముక్కుపై నం, గుళమిడు వెఱఁగందు వగల • కుం గొలువిచ్చున్.

ఆ. సందియంబువడ వి • చారంబునకుఁ జొర,మాఱు వలుక నొండు • మాడ్కి నేయ
వెరవు గాక పిడుగు • వ్రేసినయట్టైన, మూట కియ్యకొనుచు • బోటిపలుకు. 20

క. అగుఁ గాక యట్లు చేసెద, జగతీపతిపనుపు నేసి • చను నీవును నీ
తెగువ రఘుపతికి నీకుం, దగ వఁట యే ననెడి దేమి • తమ్ముఁడ చెప్పుమా. 21

సీ. అఖిలధర్మస్థితి • నపచారి యందునే యౌవనంబునఁ దప • మాచరించెఁ
గరుణాసముద్రుఁడుఁ • గాఁడందునే యట్టి యపరాధిఁ గృతకవా • మనముఁగాచె
నాశ్రితరక్షమై • నర్థి లేఁ డందునే పగతుతమ్ముని రాజ్య • పదవి నిల్పెఁ
బాటించి నన్ను సం • భావింపఁ డందునే నాకుఁ గా నెన్ని య • త్నములొ చేసెఁ

తే. బతి జనించినకోలెను • బరహితైక,లోలమతి యొడల్ సిదిమినఁ • బాలు వచ్చు
నాతఁ డిది కార్య మని నిశ్చ • యంబుచేత,నాయభాగ్యంబ యొండొక • వేయునేల.

క. ఇడుమలు గుడువఁగ బుట్టిన,యొడలిది యిటు లోపుఁ గాక • యొక్కులు నాచేఁ
బడిరి తొలుభవమునం దిప్పుడు తత్ఫల మంద కున్నఁ • బోవునె నాకున్. 23

ఉ. ఉల్లము పొక్కనెవ్వగల • కోటఱి యే మరణంబు గోరినం
జెల్లదె జాహ్నవీసలిల • సేచన మూర్ధ్వగతిప్రదంబు సం
ఫుల్లయశోభిరామ మగు • భూపతివంశము నిల్చునంతలో
నొల్ల దురంతదుఃఖముల • గోర్చుట మేలు దలంచి చూడఁగన్. 24

ఉ. అతులితపుణ్యమూర్తు లగు • వత్తల కెల్లను నేను భక్తి మ్రొ
క్కితి నెఱిఁగింపు సూర్యకుల • కేతువు నా విలసిల్లు రాముసం
తతి భరియించి యున్న యది • దానికి శోభన మందఁ గచ్ఛప
స్థితి నయినం దలంపుదయ • సేయుఁడు మీ రని యప్పగింపుమీ. 25

క. జనపతికి నింక నే నే, మని చెప్పిన నేమి యగును • నది గడచనె నై
నను నూసువోక వెండియు, ననియెద నొకమాట రఘువ • రానుజ నీతోన్. 26

ఉ. తనమది నొక్కయమ్మలిక • దక్కిన మంచిది దానిఁ బాపఁగా
నని తలపోసి చేయుపని • కక్కట యేనును లోను గానె నా
కు నెఱుఁగఁ జెప్పి పొమ్మనుట • కుం దగనే మొగమోట లేక మ
న్ననయొడ నైన రాజుల మ • నంబులు ద్రిప్పఁగ బల్మి గల్గునే. 27

క. కానిమ్ము నాకుఁ జెప్పినఁ, గానియ కా దధిపుపనుపు • గడ తేర్పఁగ నేఁ
బూనినపని యిది నీవును, బూని యొనర్చు టది యొల్లఁ • బొచ్చెమె చెప్పుమా.

తే. పతియ చుట్టంబుఁ బక్కంబుఁ • బతియ చెలియుఁ
బతియ తల్లియుఁ దండ్రియుఁ • బతియ గురుఁడు
పతియ దైవంబుఁ గావున • సతినిపం పొ
నర్చుటయ కాదె ధర్మంబు • నాతి కరయ. 29

ఉ. మేనికి నంతవంతఁ బడ • మిక్కిలి కాఁతియఁ బెట్టి నోంపఁగాఁ
బూనితి నోర్వ కున్న నది • వోవునె యట్లు జగంబువారలుం
మానము లేక యీ తులువ•మాటల నాదెస నాడ దుస్సహం
బైనది దీని మానుపను•పాయము చొప్పడ దేమి సేయుదున్. 30

మ. అను చుండెన్ మఱుమాట వల్కక సము•ద్యద్బాష్పుఁ డై లక్ష్మణుం
డినవంశాగ్రణిదేవిపాదయుగళం • బీక్షించి ధాత్రీతలం
బును ఫాలంబునఁ బొంద మ్రొక్కి వినయం•బుం దీవ్రశోకంబు నె
మ్మనముం జుట్టుకొనం బ్రదక్షిణముగా • మందప్రచారంబునన్. 31

క. వడి నంటఁ దాఁకుబలితపు,టడలున రూపఱినమున•నం దోరిమి పాఁ
తెడలి వెసఁ బురికిఁ బోఁ దెగు, వడరిన వావిడిచి దిక్కు • లద్రువ నఱచుచున్

లక్ష్మణుఁడు సీతను గంగ దాఁటించి పురమునకు మరలుట.

చ. అరిగి మరుత్తరంగిణియు • పాంతము డాయుచు రోదనంబుతో
బెరయఁ గిరాతుఁ దీనమతిఁ • బిల్చి తదాహితయానపాత్ర మా
తురగతి నెక్కి యద్దరికి • ఘాతకశంకుఁడు వోయె మేదినిం
బొరలుచు నోడది క్కరయు • భూతనయం బలుమాఱుఁ జూచుచున్. 33

క. చని యరద మెక్కి యల్లల్లన పోవుచు నిలిచి నిలిచి • లక్ష్మణుఁ డయ్యం
గనఁ బొరిఁ బొరి మరలి కనుం,గొనుచుండఁగఁ గోమలియును•గొందలపడుచున్.

సీ. మున్నాతెఱంగున • నున్నట్టిరే నిప్పు డిమ్మెయి వనమున • కెట్లు వోదు
నిది యేమి యొంటిమై • నేతెంచి తనిన నెప్పాట నే మఱుమాట • వలుక నేర్తు
నెవ్వరితోడ నే • నేమని యీదురవస్థ మాటికిఁ జెప్పి • వసరు దానఁ
బతి యిల్లు వాపిన • కతము న న్నడిగిన నేను ద ప్పేదిగా • నేర్పరింతు

ఆ. మునిసతీజనంబు • ముందటఁ గొంకక, యెవ్విధమున మెలఁగి • యిచట నిలిచి
కాల మెట్టిభంగిఁ • గడపుదు నే నని, యగలి యేడ్చుచున్న • యవసరమున. 35

వాల్మీకి సీతవృత్తాంతము మునిపుత్త్రులవలన విని వచ్చి తనయాశ్రమమునకుఁ దోడ్కొనిపోవుట.

క. మునిపుత్రకు లేటికిఁ జని,చని యయ్యోలఁగునకుఁ జేరి • చంద్రాస్యఁ గనుం
గొని యటఁ బోవక యరిగిరి,మనములఁ గృప గదుర నాశ్ర•మమునకు మరలన్.

ఆ. సరభసముగ నేగి • సంయమిచరణార,విందములకు నధిక•వినయ మెసఁగ
మ్రొక్కి మోడ్పుఁగేలు•ముందట నిగిడించి, యిష్ట మెఱుఁగ నతని•కిట్టు లనిరి,

మ. ఒకనారీతిలకంబు గాననములో♦ నుద్దామశోకార్తయై
వికలాలోకన మశ్రుధారలును బృ♦థ్వీరేణులిప్తాంగముం
బ్రకటాక్రందనముల్ వికీర్ణకబరీ♦భారంబు వక్త్రాబ్జశో
షకనిశ్వాసగమోష్ణముం గలయవ♦స్థం బొందఁగా నయ్యెడన్. 38

తే. అరిగి యరిగి కనుంగొని♦యటఁ జనంగఁ,గాళ్లు లాడక మీ కెలుఁ♦గంగఁ జెప్పఁ
బాఱు తెంచితిమేమహా♦భాగుసతియొ, నిరుపమోదాత్తమూర్తి య♦న్నీరజాక్షి.

చ. అనవుడు నమ్మునిప్రవరుఁ ♦ డారఘువంశవరేణ్యుదేవిఁ గాఁ
దనమహనీయబుద్ధిఁ గని ♦ ధర్మవిధిన్ మహితార్ఘ్యపాత్ర చే
కొని రభసంబునం జనియె ♦ ఘోరదశాపరిపాకతప్తచే
తన యగుచున్ మహిం బొరలు ♦ తామరసానన యున్న చోటికిన్. 40

మ. చని సంతర్పణవాక్యపూర్వముగ నా♦శ్వాసంబు గావించినన్
వనితారత్నము భక్తి న మ్మునిపద♦ద్వంద్వంబునం దశ్రులం
గొని పాద్యం బొనరించె నాతఁడు మనః♦క్షోభంబు సంధిల్ల ని
ట్లనియెన్ గద్గదికానిరుద్ధవచనుం ♦ డై యాసరోజాక్షికిన్. 41

క. జనకుఁడు తండ్రియు దశరథ,జననాథుఁడు మామ యఁట వి♦శాలయశశ్శ్రీ
ధనుఁ డగు రాముఁడు పతి యఁట, వనితలతో నిన్ను నెన్న♦వచ్చునె సాధ్వీ. 42

క. నీవచ్చిన తెఱఁ గెడఁదను, భావించి యెఱింగి నీదు♦పావనచరితం
బీవెడమాటల నాఱడి, వోవుట కత్యంతఁ చింతఁ ♦ బొందితి నబలా. 43

తే. లోకముల నెద్ది యేనియు♦ నాకు నెఱుఁగ,రానియట్టిది లేదు ని♦ర్మలత నొప్పు
నీదుచరితంబు తెల్లంబు♦గా దె రాము, నేరమియుచూ వెయింతయు♦నిక్కమరయ.

చ. ఇదె మనయాశ్రమం బిచట ♦ నీవు వసింపు తపస్వినుల్ ప్రియం
బొదవఁగ నీకు నెల్లపని♦యుం బరమాదరవృత్తి నాచరిం
చెద రిదె నీగృహంబునకుఁ ♦ జేరితి గావున నీదుగర్భ మ
భ్యుదయముఁ బొందు దుర్యశము ♦ వోవుఁ బదంపడి నమ్ము మెమ్మెయిన్. 45

క. కైకొను మర్ఘ్యన మనవుడు, నాకోమలి దెలిసి యర్ఘ్య ♦ మందుకొనియె సు
శ్లోకుఁ డగునమ్మునీశ్వరు, సాకతమున శోకవహ్ని♦శాంతతఁ బొందన్. 46

తే. ఇత్తెఱంగున నూరార్చి ♦ యింతిఁ దఱిమి, యల్లనల్లన తోకొని♦యాశ్రమమున
కరుగుదేరంగ నమ్మునీ♦శ్వరున కర్థి,నెదురువోయి తపస్విను ♦ లెఱఁగుటయును.

చ. జనకునికూఁతు రార్యగుణ♦శాలిని రామునిదేవి సీత యా
తనికొఱగామి నియ్యెడకుఁ ♦ దాపసవృత్తిఁ జరింపవచ్చె ని
వ్వనితకు నెల్లకృత్యము ది♦వానిశముం బరికించి బాంధవం
బు నెఱయఁ జేయుఁడీ యని త♦పోధనసత్తముఁ డప్పగించినన్ 48

ఆ. ఆతపస్వినులు ప్రి♦యంబున జానకిఁ, బొదివి యాత్మవాస♦భూమి కర్థి
తోడ గారవించి ♦ తోకొని పోయిరి, మునియు నిజనివాస♦మునకుఁ జనియె.

క. మునినాథుఁ డింతిఁ దోకొని, తనయాశ్రమమునకు నేగు ♦ తడ వంతయుఁ దా
నును నిలిచి యాసుమిత్రా,తనయుఁడు గనుఁగొనియె నశ్రు♦ధారలు గవియన్.

—◎ { పట్టణమునకుఁ బోవుచు సుమంత్రుఁడు లక్ష్మణునకు దుఃఖోపశమంబుగాఁ దొల్లిటికథ యెఱింగించుట. } ◎—

ఆ. ఇవ్విధమున రాఘు♦వేశ్వరుదేవి న,య్యడవిఁ ద్రోచి మరలి ♦ యరిగి యరిగి
యడలు గదిరి యిట్టు♦లనియె సుమంత్రుతో, నతఁడు మొగముదీన♦మగుచునుండ.

క. మనయింటిచేటు సూచితె, మనుకులసత్తముఁడు తొఱఁగె ♦ మైథిలినిఁ భూ
జనవాదంబు మహాత్ముల, యనఘచరిత్రమునకంటె ♦ నధికం బగుటన్. 52

సీ. అభిషేకదినమున ♦ నడవికిఁ దపమున కరుగుము నీ వన్న ♦ నట్ల చనియె
నందును నతిశాంతుఁ ♦ డై యుండఁగాఁ దన కోమలి నఱిముఱిఁ♦గోలుపోయె
నమ్ముగ్ధ మగుడఁ దే ♦ నని చన్న చోటన నేకవిధం బగు♦నిడుమఁ బడియెఁ
దెచ్చియుఁ బ్రీతి లో ♦ నొచ్చి యొడంబడి మనపుణ్య మేది యి♦మ్మాడ్కిఁ జేసె

తే. నకట పుట్టినకోలెను ♦ నంతకంత, కగ్గలించినదుఃఖంబు ♦ ననుభవించు
చున్నవాఁ డన్న యే మని ♦ యుగ్గడింతు, నీమనోగ్లాని తెగుదల♦యొద్ది చెపుమ.

చ. అనిన సుమంత్రుఁ డి ట్లనియె ♦ నాతనిపుట్టిననాఁడ వచ్చి త
జ్జనకునితోడ భూమిసుర♦సత్తము లెల్ల ననేకదుఃఖభా
జన మగు నల్పసౌఖ్యుఁ డగు♦శౌర్యము ధైర్యము దానశక్తియుఁ
వినయముఁ గల్గువాఁ డగున♦నింద్యుఁడు వీఁ డన వింటి నేర్పడన్. 54

ఆ. పితృవియోగజనిత♦పీడయు ననుజవి,యోగజనితపీడ♦యును సతీవి
యోగజనితపీడ♦యును బొందు వీని న,నంగ వింటి నేను ♦ నరవరేణ్య. 55

క. కావున విధికృత్యము లగు, నీవృత్తాంతముల కింత♦యేటికి వగవం
జావును జేటును మనుజుల,కావిర్భావంబుతోన ♦ యైనవి గావే. 56

క. మఱియు నొకమాట యెవ్వరు, నెఱుఁగనియది దశరథునకు ♦ నేకాంతమునం
దఱిమఱి లేక దృఢంబుగ, నెఱుకపడం జెప్ప వింటి ♦ నే నొకరుండన్. 57

క. అది రాముఁడు భరతుండును, మొదలుగ నెవ్వరును వినరు ♦ ము న్నైనను నీ
హృదయంబుకలఁక యుడుపఁగ, మదిఁ గోరుటఁ జెప్ప వలసె ♦ మనువంశనిధీ. 58

సీ. సర్వజ్ఞుఁ డనఁదగు ♦ దుర్వాసుఁ డనుమునీశ్వరుఁడు వసిష్ఠునా♦శ్రమమునందు
సాంవత్సరిక మైన♦సత్త్రంబు నడపంగ ధర్మప్రియుం డగు♦దశరథుండు
వేడుక జన్నంబుఁ ♦ జూడఁ బోయి మునిప్రవరు లిద్దఱకు నభి♦వందనంబు
సేసి రహస్యగో♦ష్ఠీవినోదంబునఁ దత్పరు లగువారుఁ ♦ దాను నచట

తే. నున్నయెడభూవరుఁడు దన♦కన్నప్రజల, యాయురైశ్వర్యములుఁదద♦నంతరంబ
వారిసంతతి తెఱఁగు దు♦ర్వాసు నడుగ, నమ్మహీపతితోడ ని♦ట్లనియె నతఁడు.

క. నీకొడుకు లధికబలభ,ద్రాకృతులఁ బ్రవృద్ధిఁ బొంది♦ యాయుశ్శ్రీల
స్తోకంబులు గాఁ బుణ్య,శ్లోకత నేలుదురు మధ్య♦లోకం బెల్లన్. 60

ఆ. వెలయఁ బదునొకండు♦వేలవత్సరములు, రాజ్యమహిమఁ బొంది♦ రామభద్రుఁ
డనుపమానకీర్తి♦ యార్జించి పదపడి, బ్రహ్మలోకసుఖము♦ బడయువాఁడు. 61

తే. అన్న రాజ్యంబుసేయంగ♦ననుజు లెల్ల, పనులు నడపుచు నీతియు♦బాహుబలము
మెఱయ వర్తిల్లి యతఁ డేగు♦తఱియ తమకు, నవసరంబుగ సద్గతి♦కరుగువారు.

క. చతురమతి రామునకు భూ,సుతయం దుదయంబు నొంది ♦ సుతు లిరువురు వి
శ్రుతు లగుదు రందుఁ బూర్వజుఁ,డతులితసామ్రాజ్యమునకు♦నభిషిక్తుఁ డగున్.

క. భరతాదు లయినమువ్వురు, నిరువుర నిరువురఁ ద్రిలోక♦హితపూజ్యులఁ ద
త్పురులం బడయుదు రయ్యా,ర్గురు నొక్కొకభూమిపతు ల♦గుదు రుజ్జ్వలులై

క. అనియెం గావున రాముఁడు, జనకతనూజయు న సౌఖ్య♦చరితులు మనకుఁ
వనటకు నించుక యేనియుఁ, బని గా దనవుడును హృదయ♦పద్మం బలరన్. 65

క అలఘురఘువంశమునకుం, దల మాటించుకయు లేమి ♦ తథ్యము గా నీ
వలన సమస్తంబును నేఁ, దెలిసితి నామనము కలఁక ♦ దీఱె మహాత్మా. 66

క. అని సౌమిత్రి సుమంత్రుని, ఘనపరిరంభణము సేసి ♦ గౌరవమున నా
తనితో సంభాషించుచుఁ, జన నొకపుణ్యాశ్రమంబు ♦ చక్కటి యైనన్. 67

ఆ. అచటి కరిగి మునికృ♦తాధికపూజనం,బులఁ బథిశ్రమంబు ♦ వుచ్చి నాఁటి
రాత్రి యచటఁ గడపి♦ రామానుజుఁడుజన,శ్లాఘ్యమూర్తియగుచుఁ♦జనియెఁబురికి.

లక్ష్మణుఁడు పట్టణమునకుఁ బోయి యన్నతో సీత నడవిని విడిచి వచ్చితి నని చెప్పుట.

చ నగరి సమీప మైన నర♦నాథునిసన్నిధి కోహటించి నె
మ్మొగము వివర్ణతం బొరయ ♦ మోసల నల్లన తేరు డిగ్గి నె
వ్వగ దలకొన్న వ్రేఁ గడరి ♦ వ్రాలుగతిం దలవాంచి యేగె సౌ
మ్యగుణవిభాసి లక్ష్మణకు♦మారకుఁ డానృపుఁ డున్న చోటికిన్. 69

మ. చని దీనాననుఁ డైనయజ్జనపతిం ♦ జక్కంగఁ దాఁ జూడ నో
పనివాఁ డయ్యును ధైర్య మూఁది విగళ♦ద్బాష్పాంబు లంతంత లో
నన యింకించుచుఁ దొట్రుపాటు చరణ♦న్యాసంబులం జేర నీ
నినడం జేరి వినమ్రుఁ డయ్యెఁ బతిక ♦ న్నీ రంకకుఁ మీఱఁగాన్. 70

క. నేత్రములు దుడిచికొంచు సు,మిత్రాసుతుఁ బెఱకరమున ♦ మెల్లన యెత్తెఁ
ధాత్రీవిభుఁడు విషాదా,మాత్రహృదయుఁ డయ్యుఁ దా స♦మాహితుఁడగుచున్.

చ. అతఁ డుపవిష్టుఁ డై రఘుకు♦లాగ్రణి కిట్లను దేవ దేవి నర్
చితిని భవన్నిరూపితక♦శిష్టతపోవనభూమికిం దగ
న్నతి మునియాజ్ఞ నాశ్రమము ♦ నర్ వసియించె జరత్తపస్వినీ
యుతనవపర్ణశాల నఖ♦లోపనతార్ఘ్య సగౌరవంబుగన్. 72

క. అని తననిర్వర్తించిన, పని విజ్ఞాపనము సేసి ♦ పతితో నతఁ డి
ట్లను మఱియుఁ దన్మనోవే, దన మాన్పుతలంపునను హి♦తము సత్యము గాన్.

లక్ష్మణుఁడు రాముసకు దుఃఖోపశమంబు సేయుంట.

ఉ. ఇట్టివి దైవచేష్టితము ♦ లెవ్వరికిం గడవంగరాదు మీ
యట్టిమహాత్ము లుమ్మలిక ♦ లందినచో ధృతి గట్టి చేసి లో
గిట్టక యుండ గీడ్పఱిచి ♦ గెల్వక తక్కిన నిర్వహించు టెం
పెట్టొకొ బుద్ధిమంతులకు ♦ నెక్కుడుభంగిఁ దలంచి చూడఁగన్. 74

క. పెరుఁగుట ప్రగ్గఁగఁ జవులం, బొరయుట యవశంబు గాఁగఁ ♦ బుట్టుట చావర్
బెరయుట పాయఁ బదార్థో,త్కరముల నైజ మిది యెట్లు ♦ దప్పింప నగున్. 75

ఉ. కావున దారపుత్త్రసఖ♦కామదముం బితృమాతృసోదరా
శావలనంబు గాఢముగ ♦ సల్పుదురే మిము బోఁటు లైనసం
భావితు లట్లు గాక నిర♦పాయము లై కడచన్నవానికిం
బోవునె పెద్దవారితలఁ♦పుల్ మును వేడుక యెంత కల్గినన్. 76

మ. జనవాదంబునకుం బ్రియం బొఱఁగ ను♦త్సాహంబు సేయంగ వ
చ్చునె యి ట్లెవ్వరి కివ్విధంబు దలఁపం ♦ జోద్యంబు గాదే క్రమం
బున నిష్కల్మషవృత్తముల్ దెలియ నో♦పుర్ లోక మెబ్భంగి నీ
మనువంశంబు భవద్గుణంబుల జగ♦న్మాన్యత్వముం బొందెడున్. 77

శా. తాపంబుం బెడఁ బాపి దుర్దమవిషా♦దంబుం దిగం ద్రావి ని
ర్వ్యాపారత్వముఁ బోవఁ ద్రోచి వగ లు♦ద్వాసించి వె ల్వెల్లఁ బా
టేపాంతర్ మెలఁగంగ నీక మదికం♦ దెల్లం దెగం బుచ్చఁగా
నీపెం పార్యజనంబు మెచ్చు ధృతి కు♦స్మేషంబు గావింపవే. 78

క. అనవుడుఁ దమ్మునిమాటలు, విని సంభావించి యీవి♦వేకవచనముల్
సను నీకు నిట్లు సెప్పఁగ, నని విభుఁ డుల్లంబు కలఁక ♦ యంతయుఁ దీఱన్. 79

రాముఁడు దుఃఖము నడఁచుకొని ప్రజలం బాలించుట.

క. నీ పంచినట్ల చేసెద, భూపతులకు ననవధాన♦మునఁ బుట్టు ననే
కాపదలు వినుము తొంటిమ,హాపురుషుల నని వినీతుఁ ♦ డగునాతనితోన్. 80

క. నృగుఁ డనఁగ నిమి యనం జను, జగతీపతు లనవధాన♦జాడ్యంబున నిం
దగతిం బొందినతెఱఁ గా, సగరకులోద్వహుఁడు సెప్పెఁ ♦ జతురత మెఱయన్.

తే. ఇట్లు సల్లాప మొనరించి • యెల్లపనులు, ననుదినంబును దలఁపింపు • మఖిలజనులు
సంతసం బందునట్లుగాఁ • జక్కఁబెట్టు, మని నియోగించి యతనిఁ బోఁ • బనిచె విభుఁడు.

ఉ. అచ్చటు వాసి యల్లఁ జని • యాహ్నికవర్తన మాచరించి గా
లచ్చి వికాస మందఁగ న • లంకృతుఁ డై మునిమాపు దర్శనం
బిచ్చిన మంత్రిభృత్యసుక • వీశ్వరు లాదిగ నెల్లవారలున్
వచ్చి మహీశుఁ గొల్చి రని • వారణఁ జిత్తము లంకురింపఁగన్. 84

ఆ. విభుఁడు నిఖిలజనుల • విన్నపంబులు విను, వివిధసైన్యములకు • సవరణముల
ననువుసేయు నభిమ • తార్థంబు లర్థుల, కిచ్చు వేఁట లాడు • నిచ్చవెలయు. 85

క. ఇవ్విధమున నిత్యంబును, నవ్వసుధాధిపుఁడు ప్రజల • కనురాగలతల్
నివ్వటిలఁ జేయుఁ దనమది, నొవ్వెలుఁగక యుండ బహువి • నోదపరుం డై. 86

రాముఁ డేకాంతంబున సీతం దలంచి చింతిల్లుట.

క. మనమునఁ బాయని ధరణీ, తనయవలని వగల నేక • తంబ పొగిలి య
మ్మనువంశదీపకుం డి,ట్లను ధైర్యము పల్లటిల్లి • యలుగులపడుచున్. 87

సీ. నీకకా యకట పి • నాకిబాణాసనం బద్భుతంబుగ సభ • నట్లు సేసి
జనకానుమతిఁ దపం • బునకు నక్కట నీవు ననుగమనంబు సే • యంగ నరిగి
పాసియు మగుడ నిన్ • బడయుదు నను నాస నక్కట ప్రాణంబు • చిక్కఁ బట్టి
యక్కడ సేతుబం • ధాద్యుపాయముల నానందనం బయిన నీ • పొందు గాంచి

తే. యిం పొసంగు నీయర్మిలి • యెల్ల వమ్ము, గాఁగఁ దుది పోయి నిన్నిట్లు • గానపాలు
సేసి యాఱడిఁ బుచ్చితిఁ • జెప్పఁ జిట్టు, లయ్యొ నామను వే మన • సంబు జాతీ. 88

ఉ. అచ్చట లోకమంతయును • నక్కటికంబున నుమ్మలింప నీ
చిచ్చు చొరంగఁ బోక పుడి • చిక్కఁదనంబున నియ్యకొన్న నా
కిచ్చటఁ దెచ్చి నిన్ విడుచు • టెంతటిపెద్ద జఘన్యవృత్తి కే
నచ్చట రచ్చకెక్కుటకు • నాఱడిపోకకు నోర్తు మైథిలీ. 89

ఆ. అని దురంతశోక • మునఁ బొంది సెజ్జపై, మేను వైచి కన్నుఁ • గోనలందు
నిపుడు నశ్రువారి • చెవులకొలంకుల, నిండ నిట్టులను వి • భుండు మఱియు. 90

ఉ. పీట దురాత్ము లైనయవి • వేకులు గొంద ఱనింద్య మైనయ
జ్జోటిచరిత్ర మంగనల • చొప్పుగ సంశయ మంది యాడు పె
న్మాటల కేల యీఁదురభి • మానము పూనితి వాని నేల నే
గీటునఁ బుచ్చ నైతిఁ బరి • కింపక చేసితి నింతిఁ బాసితిన్. 91

ఉ. లోకమువారి మెచ్చునకు • లోలవిలోచనఁ బాఱవైచితిం
బోకొఱగామి యంతటన • పోయెనె దీనికి నింకఁ గొంద ఱో
హో కృప మాలి చేసె నిది • యొప్పదు పొమ్మని దుర్వినీతి గాఁ
గైకొని రేని వారిమది • కందున కెయ్యది గందు దైవమా. 92

క. అని వందుచు నంగనదెస, వనటకు సామ్రాజ్యవివిధ♦వర్తనమునకుం
దనచిత్తము పొక్కఁగ న,మ్మనుజేంద్రుఁ డుదాత్తవృత్తి♦మహి యేలునెడన్. 93

రాముఁడు మునుల మొఱ విని శత్రుఘ్నుని లవణుం జంపఁ బంపుట.

మ. వివిధాన్యాయపరాయణుండు రిపుదో♦ర్వీర్యానివార్యుండు నా
హవసంక్రీడనలోలబుద్ధియు మహా♦హంకారుఁడుం గావునన్
లవణుం డడ్డము లేక దానవకుల♦శ్లాఘ్యస్థితిన్ మేదినీ
దివిజవ్రాతము నెల్ల నాతురతఁ బొం♦దించున్ సమిద్ధాత్ముఁడై. 94
ఉ. దానికి రోసి సంయమిక♦దంబక మారఘువంశసత్తముం
గానఁగ వచ్చి సంతతమ♦ఖప్రతిఘాతముఁ బ్రాణిహింసయున్
లో నగుచున్నవాని యతి♦లోకదురాచరణంబు లన్నియున్
దీనత దోఁపఁ జెప్పిన మ♦దిం గృప కోపముతోఁ బెనంగఁగన్. 95
ఉ. తమ్ములదిక్కు గన్గొనుచు ♦ దైత్యులపీఁచ మడంగ దయ్యెడుం
గ్రమ్మఱఁ దోఁచె వీఁ డొకఁడు ♦ గాసిగ విప్రుల నేఁప కుండ శీ
ఘ్రమ్ముగ నేగి యద్దనుజుఁ ♦ గాలునిప్రోలికి నంపి రాకకుం
గ్రమ్మన నొక్కఁ డియ్యకొనఁ ♦ గా వలయున్ మనలోన నావుడున్. 96
క. భరతుండు లక్ష్మణుండును, బరవసమునఁ బలుకు చుండఁ ♦ బతికట్టెదురం
గరములు మోడ్చి వినయసుం,దరుఁ డగుశత్రుఘ్నుఁ డత్యు♦దాత్తవచనుఁడై.
క. వీరల కెదురఁగఁ జాలెడి, వారచ్చో నెవ్వ రాల♦వణు మాత్రకు దు
ర్వారభవదాజ్ఞ నేఁ జని, వైరం బనుపేరు మాన్చి ♦ వచ్చెద ననుడున్. 98
క. అగుఁ గాక యితఁడు వోవుట, తగు నని పెఱవారి నుడిపి ♦ ధరణీవిభుఁ డొ
ప్పుగ లవణుపీఁడు మధురకుఁ, దగఁ బట్టము గట్టెఁ జిన్న♦తమ్మునిఁ బ్రీతిన్. 99
ఉ. మంత్రసమేతమై భువన♦మాన్యత నొప్పునమోఘబాణ మా
మంత్రితుఁ జేసి యాతనికి ♦ మన్ననరెట్టిగ నిచ్చి వేడ్కమై
మంత్రుల భృత్యులన్ బుధస♦మాజము వైశ్యుల వారిజాక్షులం
దంత్రము రాజ్యచిహ్నముల ♦ ద్రవ్యసమూహము నిచ్చెఁ బెంపుతోన్. 100

శత్రుఘ్నుఁడు లవణుపై నెత్తిపోవుట.

ఆ. ఇట్టు లొసఁగి మునుల ♦ నెల్లను జూపి వీ, రెట్లు చెప్పి రట్ల ♦ యెల్లపనులుఁ
జేసి విజయలక్ష్మిఁ ♦ జేకొని రమ్మని, యధిపుఁ డనిచి పుచ్చ ♦ నతఁడు వోయి.
క. సురనదితీరంబునఁ గడుఁ, బర పగుతనదండు విడియఁ ♦ బనుచుచు భరతా
వరజుఁడు వాల్మీకిమునీ,శ్వరునాశ్రమమునకు నరిగి ♦ సద్భక్తిమెయిన్. 102
ఉ. అమ్మునిపాదపద్మముల ♦ కానతుఁడై యతఁ డిచ్చుపావనా
ర్ఘ్యమ్ము వినీతవృత్తిఁ దగఁ ♦ గైకొని మూలఫలాదివన్యభ

క్ష్యమ్ముల దుష్టి వొంది సర•స ప్రియభాషలఁ బ్రొద్దు పుచ్చి యం
దిమ్ముల నాఁటిరే నిలిచి • యిచ్చ నిజాగ్రజులం దలంచుచున్. 103

క. ఆరాత్రియు రఘుకులని,స్తారకు లగుసుతులఁ దరుణి•తరణిప్రతిమా
కారులఁ గాంచె ధరాసుత,వారిజలోచనులఁ గవల•వారలఁ బ్రీతిన్. 104

క. మునిజనపత్నులు శీఘ్ర,మ్మున నపుడే యరిగి యత్త•పోనిధి కెఱిఁగిం
చిన నతఁడు సత్వరుం డయి, చని బాలురఁ జూచి పరమ•సంతోషమునన్. 105

క. విశదపరిమార్జనమునకుఁ, గుశయును లవనంబు నిచ్చి • కులపతి ప్రీతిం
గుశలవు లనునామము లస,దృశముగ నిడి వారలను బ్ర•దీప్తులఁ జేసెన్. 106

ఆ. అట్టియవసరమున • నమ్మునిపల్లెలోఁ, బరఁగు నుత్సవంబు • పలుకు లెల్ల
మనము పల్లవింప • వినుచు శత్రుఘ్నుఁ డం,గములఁ బులకసమితి • కరము దాల్చె.

ఆశ్వాసాంతము.

మ. రమణీయాంగుఁ డభంగుఁ డుజ్జ్వలకృపా•రాధ్యుం డసాధ్యుండు దు
ర్దమసంరంభుఁ డదంభుఁ డార్యవినుతౌ•దార్యుం డవార్యుండు ధ
ర్మమయస్వాంతుఁడు దాంతుఁ డూర్జితరమా•మాన్యుం డదైన్యుండు హృ
ద్యమితాలాపుఁ డపాపుఁ డంచితకృపా•యత్తుం డుదాత్తుం డిలన్. 108

క. ఉభయబలవీరుఁ డభిమత, విభవసురప్రభుఁడు దర్ప•విశ్రుతరిపుభూ
పభయంకరసౌమ్యాకృతి, శుభచరితుఁడు సుభగతాభి•శోభితుఁ డెలమిన్. 109

మాలిని. అనఘుఁ డమితసత్త్వుం • డన్యభూభృత్కృతాంతుం
డనుపమధృతిసారుం • డర్కతేజుం డజేయుం
డనితరసమపుణ్యుం • డర్థిమిత్రుం డమేయుం
డనుకృతఫణిహారుం • డన్వయోదారుఁ డుర్విన్. 110

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిధేయ
తిక్కననామధేయప్రణీతం బైన యుత్తరరామాయణం బనుమహాకావ్యంబు
నందు నవమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

నిర్వచనోత్తర రామాయణము.

దశమాశ్వాసము.

సంపాదికటాక్షవి
లాసుఁడు బాహావధాన♦లంపటుఁడు గళా
వాసమతి దీనజనర
క్షాసక్తుఁడు మనుమసిద్ధి♦జగతీశుఁ డొగిన్. 1

క. రేపకడ నక్కుమారుఁడు, దాపసవరు వీడుకొని ము♦దంబున విప్ర
జ్ఞాపితపథమునఁ దత్సు,ల్లాపరసాయత్తుఁడై బ♦లంబును దానున్. 2

మునులు శత్రుఘ్నునకు లవణుని వధించునుపాయం బెఱింగించుట.

చ. చని చని విప్రులర్క లవణు♦జన్మము వానిభుజాబలంబు వాఁ
డనికిఁ గడంగుచందమును ♦ నద్దనుజాథముమర్మముం గ్రమం
బున నడుగంగ వారు మధు♦పుత్త్రుఁడు వాఁడు మహాబలాఢ్యుఁ డె
వ్వనికి రణంబునం జెనయ ♦ వచ్చునె యాతని నంచు వెండియున్. 3

ఆ. అద్దురాత్మజనకుఁ ♦ డగుమధు వెంతయు, నరిదితపము సేయ ♦ హరుఁడు మెచ్చి
యొక్కనిశితశూల ♦ మొసఁగి యద్దానవు, హృదయకమల మలర ♦ నిట్టు లనియె.

క. ఇది యొకవాటున నని నీ, కెదిరినవీరునిఁ గృతాంతు♦నేనియు నాఁ డా
మదనునిఁ గోపించిననా, నుదుటియనలశిఖగతిం ద♦నువుపొడ వడఁచున్. 5

క. క్రమ్మఱ నప్పుడ నీహ, స్తమ్మున కేతెంచు నల్ప♦శత్రునిపైఁ గో
పమ్మున వైవకు మీ లో,కమ్ముల భస్మమ్ము సేయుఁ ♦ గావున దీనిన్. 6

చ. అనుడుఁ బ్రమోద మంది యతఁ ♦ డాగిరిజాహృదయేశుతోడ ని
ట్లనియె భవద్వరంబున గృ♦తార్థుఁడ నైతి మదీయవంశసం
జనితుల కెల్ల నీపరమ♦సాధన మట్టుల చెల్ల నిమ్ము భ
క్తనికరకైరవాకరసు♦ధాకర భూరిదయా ప్రియాకరా. 7

క. అనవుడు నటులే లగు నీ, మనోరథం బగ్గలంబు ♦ మానుము దానిం
దనయుఁడు గల్గినవానికి, బని సేయుం గాక యనియె ♦ భవుఁ డాతనితోన్. 8

తే. అమ్మహాశూల మిప్పుడీ ♦ యసురయోద్ధ, నునికి నెవ్వరు నెదురంగ ♦ నోప రతని
నయిన నీచేతఁ జచ్చు న♦న్యాయవర్తి,గాన దాని కుపాయంబు ♦ గలదు వినుము.

ఉ. ఎక్కడికేనియుం జని య♦నేకవిధంబుల జీవరాసులం
బెక్కటిఁ గానలోఁ గడుపు♦ పిక్కటిలం దిని మాపు వీటికిం
జక్కఁగ నేగుచోఁ దెరువు♦ సయ్యన నీ వరికట్టుకొన్న వాఁ
డుక్కఱు శూల మింటికడ♦ నున్కి నిరాయుధవృత్తి నత్తఱిన్. 10

ఉ. నావుడు నక్కుమారుఁడు మ♦నంబున నెంతయు రోసి యిట్లసం
భావితుఁడైనవానితల♦పాటరయన్ నగుఁబాటు గాదె రా
మావనినాథుతమ్ములకు♦ నట్టియపౌరుషవృత్తి మేలె మా
రీవెర వాదరింపఁ దగు♦నే యనినన్ మును లెల్ల నవ్వుచున్. 11

చ. తగినతెఱంగు సేసినను♦ దాని నెఱుంగరు చెట్ట గాంచినం
దెగడుదు రెల్లభంగి జగ♦తీజనముల్ విను మట్లు గాకయుం
బగతు ననాయతంపుటగ♦పాటునఁ బైపడి గెల్వ నోపినన్
మగఁటిమి దూలుటే పొసఁగు♦ మాలఁగ దానవుఁ జంపు మెమ్మెయిన్. 12

క. అనిన నతఁ డిదియె కర్జం, బని నిజసంరంభవృత్తి♦యల్పంబు నెఱుం
గనియట్లుగ వీథికి దవ్వునఁ బ్రజ విడియించె దాన♦వుఁడు వచ్చుతఱిన్. 13

చ. తెరువున కడ్డ మేగి దృఢ♦దీప్తశరాసనబాణపాణియై
పురములు నీఱు సేయుటకుఁ♦ బూనినరుద్రుఁడుఁ బోలె లక్ష్మణా
వరజుఁడు నిల్చినన్ దనుజ♦వర్గశిఖామణి గాంచి వీఁ డొకం
డెర యగుఁ బొమ్ము నా కనుచు♦ నేడ్తెఱ నాతనితోడ నిట్లనున్. 14

లవణశత్రుఘ్నులసంవాదము.

క. నీ వెవ్వఁడ వేకార్యము, గావింపఁగఁ జూచె దేమి♦కారణ మిచ్చో
నావచ్చు టెఱిఁగి యెఱిఁగియుఁ, బోవక వేఱొండు తెరువుఁ♦బో నిల్చుటకున్. 15

మ. అనినన్ భూపకుమారుఁ డల్లన సము♦ద్యత్కీర్తి యారామచం
ద్రున కేఁ దమ్ముఁడ నాదునామమును శ♦త్రుఘ్నుండు విప్రప్రియం
బొనరింపం జనుదెంచితిం దురభిమా♦నోద్దాము ని న్నాజి మా
ర్కొని మర్దింపఁగ నున్నవాఁడ ననుడుం♦ గోపోత్కటాకారుఁడై. 16

శా. ఏమేమీ రఘురాముతమ్ముఁడవె మీ♦ రేపారి పై నెత్తి మా
మామం బంక్తిముఖున్ వధించినను మీ♦ మార్గంబు సైరించి యే
నేమిం జేయక యున్నఁ గ్రొవ్వి యిట నీ♦ వేతెంచితే మేలు మే
లీమై తోడన పోదు గాక యని దై♦త్యేశుండు దర్పంబునన్. 17

మ. నిలు మీ యాయుధపాణినై రణములో♦ని న్నిప్డు నిర్జింపఁగా
వలయున్ వచ్చెద నంచు వీటిదెసఁ బో♦వం జూచినన్ వీఁడు దో
ర్బల మొప్పం దనశూల మెత్తికొని నా♦పై రాక కార్యంబె యా
కులతం బొందినచోన యీయసుర నా♦కుం జంపఁగాఁ జొప్పడున్. 18

క. కావున నీదనుజాధముఁ, బోవఁగ నీ కాఁగవలయుఁ ♦ బొమ్మని యడ్డం
బై వచ్చి మందహాసము, తో వానికి నిట్టు లనుఁ జ♦తురవచనములన్. 19
క. అగు నగుఁ బో నిత్తునె నా, పగ చేకుఱె నిపుడ యెన్ని♦భంగుల నయినం
దెగఁ జూతుఁ గాక విడుతునె, మగుడఁగ దే పూఁట వెట్టి ♦ మా కిచ్చోటన్. 20
ఉ. ఎక్కడఁ బోవవచ్చు నిదె ♦ యేచి మదీయశరాంధకార మే
దిక్కును గానకుండ దివి♦దీటుకొనన్ నినుఁ జుట్టుముట్టుచున్
మిక్కుట మయ్యెడున్ రణము ♦ మేకొని చేయఁగఁ బూని యియ్యెడం
జక్కనిబంట వై నిలుము ♦ చచ్చుట తప్పునె యెందుఁ బాఱినన్. 21
తే. తొల్లి రాముఁ బాణాహతిఁ♦ద్రెళ్ళియున్న, దశముఖునిఁ జూచుసురల చం♦దమున నాదు
నిశితశరములఁ గూలిన♦నిన్ను భూమి, సురలు గన్నార నిప్పుడు♦చూచువారు.
క. అప్పలుకులు విని కన్నుల, నిప్పులు రాలంగ నసుర ♦ నృపనందనుతోఁ
జెప్పఁ బలు కొండు గానక, యప్పటియని కియ్యకొని త♦దనురూపముగన్. 23

శత్రుఘ్నుఁడు ద్వంద్వయుద్ధమున లవణాసురుం జంపుట.

శా. ఆటోపంబున నెక్క టెక్కటియ శౌ♦ర్యావేశ యై నిల్చి య
చ్చోటం గల్గు తరువ్రజంబును శిలా♦స్తోమంబునుం బూన్చి యా
స్ఫోటక్ష్వేళనదృష్టమూర్తి యగుచున్ ♦ భూపాత్మజుండుం బటు
జ్యాటంకార మొనర్చె భూమివలయం ♦ బాకంపముం బొందఁగన్. 24
క. ఒకమ్రాను వెఱికికొని సు,భ్రుకుటితముఖుఁ డగుచు దనుజ♦పుంగవుఁడు గుమా
రకు వైవఁ బూఁచుటయు నది, శకలములుగ నేసె నిశిత♦శరసంఘములన్. 25
చ. నృపతనయుండు దైత్యవిభు♦నిన్ రభసంబునఁ దీవ్రబాణజా
లపరివృతాంగుఁ జేయఁగ శి♦లాతతి నమ్ముల నిల్వరించి గ
ర్వపుఁబలుకుల్ వెసం బలికి ♦ వారనికోపరసంబు పేర్మి వాఁ
డుపలమహోగ్రవర్షము స♦ముద్ధతి మైఁ గురిసెం గుమారుపై. 26
చ. అతఁడు నిశాతసాయకము ♦ లద్దనుజుం గని తూఱ నేయఁ గో
పితుఁ డయి నింగితోఁ గదియఁ ♦ బెర్చినయొక్కమహామహీరుహం
బతులబలంబునం బెఱికి ♦ హస్తయుగంబున నొక్కలావ కా
నతిశయలీలఁ ద్రిప్పి కది♦యంబడి దైత్యుఁడు బిట్టు వ్రేసినన్. 27
ఆ. అమ్మహీరుహంబు ♦ నదరంటఁ దాఁకిన, నొచ్చి పంక్తిరథత♦నూభవుండు
మూర్ఛ వచ్చి యంగ♦ములు శిథిలంబులై, మిడుక లేక పుడమి♦మీఁదఁ బడియె.
క. పఱతెంచి కరి మదమునే, ర్తెఱఁ దొండం బెత్తివ్రేయ ♦ దెప్పఱికమునం
గొఱసంది దాఁకి నేలకు, నొఱఁగినసింగంపుఁగొదమ♦యొప్పమరంగన్. 29
క. ఉన్న నది చావుగాఁ గొని, యన్నరభోజనుఁడు దుర్మ♦దాంధుం డయి శౌ
ర్యోన్నతి నార్చి భ్రమరి గాఁ, జన్నరొయిడం దెలిసి రోష♦సంరంభమునన్. 30

మ. అవనీనాయకనందనోత్తముఁ డమోఘాస్త్రంబు సంధించి క
ర్ణవతంసప్రభ లంగుళీయకముపైఁ ♦ బ్రాఁకంగ నాకర్ణణం
బవగాఢంబుగఁ జేసి తైజసముతో ♦ నాలక్షీతోరస్కుఁ డై
లవణుం గూలఁగ నేసె రౌద్రరసలీ♦లాస్ఫూర్తి శోభిల్లఁగాన్. 31

ఆ. అసురపాటు చూచి ♦ వసుమతీసురులు దీ,వనలు మున్ను గాఁగ♦వచ్చి యక్కు
మారుఁ బొదివి సంభ్ర♦మంబును హర్షంబు, నెసక మెసఁగ నతని ♦ కిట్టు లనిరి. 32

శా. ఈతం డప్రతిమానబాహుబలుఁ డై ♦ యేపారి మీతాత మాం
ధాతం దొల్లి వధించె నాపగ భవ♦ధ్వంసంబునం దెవ్వరున్
వే తీర్పంగఁ దలంప రైరి త్రిజగ♦ద్విఖ్యాతిగా నిప్డు నీ
చేతం జచ్చెఁ గులంబుఁ దేజముఁ బ్రతి♦ష్ఠింపఁగఁ దా నల్పమే. 33

క. అను చుండ నాకసంబున, ననిమిషు లేతెంచి రఘువ♦రానుజ నీ చే
సినలోకహితపరాక్రమ,మున కెద మెచ్చితిమి వేఁడు♦ము వరం బనినన్. 34

తే. నన్ను మధురాపురం బేల ♦ నన్నవనిచె, రాష్ట్రమునకు వృద్ధియుఁ బ్రజా♦రంజనంబు
వినుతసద్వర్తనము మఱి♦విప్రభక్తి, నాకు దయసేయుఁ డనియె న♦న్నరవరుండు.

క. వా రమ్మాటకు మెచ్చుచు, గారవ మెసఁగంగ నట్ల ♦ కావుత మని మం
దారప్రసూనవర్షము, బోరనఁ గురియించి దివికిఁ ♦ బోయిరి ప్రీతిన్. 36

లవణు వధించి మధుర నేలుచున్న శత్రుఘ్నుఁడు పండ్రెండేండ్లకు నన్నుం జూడవచ్చుట.

తే. ఇవ్విధంబున నద్దాన♦వేంద్రుఁ జంపి, మునులచిత్తంబు దేవస♦మూహకృపయుఁ
బడసి మధురాపురం బేలెఁ ♦ బరమధర్మ, నిరతుఁ డై ప్రజ రాగిల్ల♦నృపవరుండు.

క. ఆదిమహీపతులక్రియఁ, వేదోచితనిఖిలమార్గ♦వేదితముగ ని
త్యోదయమహనీయుం డై, ద్వాదశవర్షముల కన్న♦వలనితలఁపునన్. 38

క. కతిపయపరివారముతో, నతఁ డేగెడునెడఁ బ్రమోద ♦ మడర నరిగె నం
చితధర్మకర్మనిత్యో, ద్యత మగువాల్మీకిమునివ♦రాశ్రమమునకున్. 39

క. అం దభ్యాగతపూజా,నందితుఁ డై యానరేంద్ర♦నందనుఁ డమృత
స్యందముచందం బగుముని,బృందారకుచూడ్కి యెడఁదఁ ♦ బ్రీతి యొనర్పన్. 40

క. అతఁడు దను లవణయుద్ధ,స్థితి యడుగఁగ నట్ల నట్లఁ ♦ జెప్పుచు సంభా
వితుఁ డగుచు గాఢలజ్జా,నతిఁ బొందుచు నుండె మునిజ♦నంబులలోనన్. 41

క. ఆశ్రమము నెల్లయెడలను, విశ్రుతమునిదారకులు ప్ర♦వీణత మై మం
జుశ్రుతిమేళన మానం, దాశ్రులుఁ బులకలును దాల్చు ♦ నట్లుగఁ బాడన్. 42

తే. అభినవాకృతి యగుకృతి♦యగుటఁ జేసి, యాత్మఁ గౌతుక మంతంత ♦ కగ్గలింప
నమ్మునీశ్వరుచెప్పిన ♦ యాదికావ్య,మయినరామాయణము చెవు♦లార వినుచు.

క. సరసం బగురఘుకులపతి, చరితం బొక్కొక్కచో ని♦జస్వాంతంబుం
గరఁగింపఁ దన్మయత్వముఁ, బొరయుచు నద్దినము నృపతి♦పుత్త్రుఁడు గడపెన్. 44

మ. మఱునాఁ డమ్మునినాథు వీడ్కొని జగ♦న్మాన్యత్వవిఖ్యాతికిం
గుఱి యై యుండెడిగంగ దాఁటి మదిఁ గో♦ర్కుల్ ప్రోవుగా వీడు డ
గ్గఱఁ బోఁబోవఁగఁ జూడ్కి యారఘువరా♦గారంబుపై వేడుకం
బఱచెం గ్రమ్మెడుసమ్మదాశ్రువులతోఁ♦బల్మాఱుఁ ద్రోపాడుచున్. 45

ఆ. ఇట్టు లరిగి మేది♦నీశ్వరుఁ గని తత్ప,దాంబుజంబు లుత్త♦మాంగమునకు
భూషణముగ మేను♦పులకలప్రోవుగాఁ, బ్రణతుఁ డయ్యె నానృ♦పాలసుతుఁడు.

చ. తిగిచి కవుంగిలించి నర♦దేవకులోత్తముఁ డక్కుమారు నె
మ్మొగము మొగంబునం గదియ♦ మోపుఁ గరాంగుళులం గపోల మిం
పుగఁ బుడుకుం బొరిం బొరి న♦పూర్వవిలోకన మాచరించుఁ గ
ప్పుగుమృదుమాళి నుజ్జ్వలన♦ఖాంకురచేష్ట యొనర్చు నర్మిలిన్. 47

చ. తనుఁ గొనియాడునాతనికిఁ♦ దమ్ముఁడు గేలు మొగిడ్చి యల్ల ని
ట్లను భవదాజ్ఞ మోచి చని♦ యద్దనుజాధము సంగరాంగణం
బున వధియించి విప్రుల క♦పూర్వమహోత్సవ మాచరించి వా
రనికృప వారు పంప మధు♦రాపురి రాజ్యము సేయు చుండితిన్. 48

క. మిముఁ గొలుచు సుఖమునకు రా,జ్యము సౌఖ్యం బీడు గామి♦నం దునికికిఁ జి
త్తము గొలుపక నావచ్చుట, సముచిత మనుచితము నాక♦చన నిందు దయన్.

ఉ. నావుడు నల్ల నవ్వి నర♦నాథుల కిట్లనఁ జెల్లు నయ్య య
చ్చో వసియించినన్ సరిగఁ♦ జొట్టముఁ బాసియు నిల్వఁ జాలి నా
నావిధదేహదుఃఖము మ♦నంబున నోర్చినఁ గాక రాజ్యల
క్ష్మీవిభవంబు సొప్పడునె♦ కేవలమే నృపతిత్వ మారయన్. 50

క. అని బోధించి మగుడ నే,డెనిమిదిదివసములలో న♦రేశ్వరుఁ డటఁ బోఁ
బనిచిన నాతఁడుఁ బ్రీతిం, జని మధురాపురమురాజ్య♦సంపదఁ బొందెన్. 51

క. భూనాథుఁ డిట్లు దమ్ములుఁ, దానును వివిధప్రకార♦ధర్మనిరతు లై
నానావిధసజ్జనస,న్మానసదాదాననిపుణ♦మతి నున్నయెడన్. 52

ఒకానొకబ్రాహ్మణుఁడు చచ్చినకొడుకుం దెచ్చి రామునినగరివాకిటఁ బెట్టి దుఃఖించుట.

ఉ. చచ్చినపుత్త్రు నెత్తుకొని♦ జానపదుం డొకవిప్రుఁ డార్తుఁ డై
వచ్చి నరేంద్రమందిరము♦ వాకిట నాలును దాను నిల్చి వా
పుచ్చి మహోష్ణబాష్పములు♦ బోరనఁ గ్రమ్మఁగ నేడ్చి యేడ్చి క
న్విచ్చుచు మోదుచుం గొడుకు♦ వేఁడుచు నెవ్వరి నేనిఁ జూచుచున్. 53

మ. తనయుం డొక్కఁడ కాని నాకు మఱి సం♦తానంబు లే దేను భా
మినియుం బిమ్మటిసత్క్రియల్ పడయ లే♦మిం జూడఁ డయ్యెం గటా
చనునే వీనికి నిట్లు సేయ మరణో♦త్సాహంబు శోకాపనో
దన మంచుం బలుమాట లాడుచుఁ బరి♦తాపంబు దీపింపఁగన్. 54

క. కాలునకు నాతనూజు న, కాలంబునఁ దనవశంబు • గావింపంగాఁ
బోలునె దుష్పృథవర్తులఁ, జాలఁడె శిక్షింప రాము•జనపతి యనుచున్. 55

ఉ. ఇట్టివి గల్గునే జనుల • కెవ్వరికిన్ నరనాథునెల్ల నే
పట్టున నైన నేల నను • బాపను చుట్టినొ కాక దీని నే
నెట్టని నిర్ణయింతు నిది • యింతయు భూపతిచెట్ట గా మదిం
బుట్టెడు నొక్కశంక యిది • పోలుట పోలమి దోఁప దయ్యెడున్. 56

ఉ. ఎయ్యది యెట్టు లోయినను • నీతనికిం బ్రియ మెచ్చునట్లుగా
నియ్యెడ నగ్ని వెట్టుకొని • యెల్లజనంబులు సూచుచుండఁ గాఁ
జయ్యన మ్రండి పోయెద వి•చారము లిన్నియు నేల యంతతో
దయ్యమునెత్తికోలు తుదిఁ • దాఁకెడు నంచు బహుప్రలాపుఁ డై. 57

క. పొరలుచు లేచుచు నలుదెసఁ, దిరుగుచు భూపాలవర్యుఁ • దిట్టుచుఁ దనయుం
బొరిఁబొరిఁ జూచుచుఁ బిలుచుచుఁ,బరిరంభము సేయుచుండె•బలువేదనతోన్.

క. ఉన్నంత నంతయును విని, యన్నరనాయకుఁడు హృదయ • మాకులముగ నా
పన్నశరణ్యుఁడు గావున, విన్న నగుచుఁ జక్కఁ బెట్టు • వెర వారయుచున్.59

వసిష్ఠాదిఋషులు విప్రకుమారునిమృతికారణము రామునికెఱింగించుట.

ఉ. ఖేదముఁ బొంది మంత్రుల న•కిల్బిషవృత్తులఁ దమ్ములన్ వసి
ష్ఠాదిమునీంద్రముఖ్యుల ర•యంబునఁ బిల్వఁగఁ బుచ్చి వారితో
నాదురవస్థ యున్న తెఱఁ • గంతయుఁ జెప్పిన నమ్మునుల్ సుక
ర్మాదరవృత్తి ని ట్లనిరి • యాదట నర్కకులాగ్రగణ్యుతోన్. 60

చ. కృతయుగవర్తనంబున న•ఖిన్నమతిం బృథివీసురుల్ దపం
బతులముగా నొనర్తురు ని•యంత్రితవృత్తిఁ దగంగఁ ద్రేతఁ బూ
జితగుణు లైనరాజులును • జేయుదు రాపరిపాటితో నన
ర్హత గను నాయుగద్వయము•నందును దక్కటిరెండుజాతులన్. 61

ఉ. ఇమ్మెయి దప్పి శూద్రుఁ డొకఁ • డిప్పుడు నీ దగుభూమిలోనఁ దీ
వ్రమ్ముగ నిష్ఠమైఁ దపము • వారక సేయుచు నున్నవాఁడుగాఁ
గొమ్మిది తప్పనేర దన•ఘుం డగు నీతఁడు బాలుఁ డేల తు
ర్యమ్మునఁ బొందు నీదురిత • మయ్యపచారము లేక పుట్టునే. 62

ఉ. కావున నెందు నారసి య•కార్యము తెల్లముగాఁగఁ జూచి సం
భావిత మైనచిత్తమునఁ • బాయఁగ జేయఁగఁ గర్మసిద్ధి నా
శావలయంబునన్ యశము • సాంద్రముగాఁ గృపఁ గొంకు లేక నీ
వే వధియింప కున్న శిశు•వేదన క్రమ్మఱు టేల చొప్పడున్. 63

క. అనవుడు మోమ మలరఁగ న, జ్జనపతి లక్ష్మణునిఁ జూచి • చయ్యన జని వి
ప్రుని నూటడింపు తత్సుతు, తనువు తగన్ సంగ్రహింపు • తైలద్రోణిన్. 64

క. అని చెప్పి భరతుఁ దగ నా, తనిఁ బురమున నిలువఁ బంచి ♦ తనదుమనోవ
ర్తన ఘనపుష్పకమును న, మ్మనుజేంద్రుఁడు దలఁచె నదియు ♦ మసలక వచ్చెన్.

రాముఁడు పుష్పకారూఢుఁ డై శూద్రతపస్విని వెదకి ఖండించుట.

శా. చాపంబుం బటుబాణతూణయుగమున్ ♦ శాతాసియున్ వర్మమున్
భూపాలుండు విమానరత్నముపయిం ♦ బూజాసమేతంబు ని
క్షేపింపం దగువారిఁ బుచ్చి మును లా♦శీర్వాదముల్ సేయఁ ద
చ్ఛ్రీపాదంబులు శేఖరద్యుతుల న♦ర్చించెన్ వినీతాత్ముఁ డై. 66
తే. వారి వీడ్కొని యిక్ష్వాకు♦వంశవరుఁడు, పుష్పకం బెక్కి ఖేచర♦పూజ్యుఁ డగుచు
మున్ను పశ్చిమదిగ్భాగ♦మునకు నేగి, యందుఁ గలయఁ దపస్వుల♦నరసి యరసి.
క. చూచుచుఁ బలుకుచు వినుచు య, థోచితసంభాషణంబు ♦ లొనరించుచు ని
ష్ఠాచారుల నెల్లను ధ, ర్మాచార్యుం డతివిదగ్ధుఁ ♦ డయి శోధించెన్. 68
క. ఉత్తరమునందుఁ దూర్పున, నిత్తెఱఁగున మునులలోన ♦ నెల్లను గలయం
జిత్తానురూప మగున, ద్వృత్తంబునఁ జొచ్చి వారి ♦ వెదకుచు వచ్చెన్. 69
క అక్షయపుణ్యుం డిట్లు ప్ర, దక్షిణముగ భూమిలోనఁ ♦ దడవుచు మునిసం
రక్షలు సేయుచు వచ్చెను, దక్షిణదిక్కునకు వగపు ♦ దనమదిఁ గదురన్. 70
ఉ. అం దొకకొండచేరువ సి♦తాబ్జవనంబులతీరభూమి మూ
కందముకొమ్మునన్ బిగియఁ ♦ గాళులు రెండుఁ దగిల్చి వ్రేలుచుం
గ్రింద హుతాశనార్చుల న♦ఖేదమునం గబళించి మ్రింగుచు
న్డెందము కాంతి నొంద మహా♦నీయతపం బొకఁ డాచరింపఁగన్. 71
క. కని యల్లల్లన యచటికిఁ, జనుచు నిరూపించి యతని♦చందము దననె
మ్మనమున కెర వయి తోఁచిన, మనుజేంద్రుఁడు చేర నరిగి♦మధురోక్తి మెయిన్.
క. ఏమికులంబునఁ బుట్టితి, నామం బెయ్యది తపంబు♦నకు ఫల మై నీ
కామించినతెఱఁ గెట్టిది, నీమది నున్నట్లు నాకు ♦ నిక్కము సెప్పుమా. 73
చ అనినఁ దపస్వి యిట్లను మ♦హాత్మ జనించితి శూద్రయోనిఁ జే
రును విను శంబుకుండ గత♦రోషమదభ్రమచిత్తవృత్తి ని
ట్లనితరసాధ్య మైనతప ♦ మర్థి నొనర్చెద మేనితో దివం
బునకు జగత్ప్రశస్తముగఁ ♦ బోవుట కోర్కి నిజంబు సెప్పితిన్. 74
ఉ. నా విని భూవిభుండు ముని♦నాయక సత్యహితోపదేశవా
ణీవిభవంబు చిత్తమున ♦ నెక్కొన నచ్చెరు వంది గాఢసం
భావన చేసి శూద్రముని ♦ పై సదయం బగుచూడ్కి నిల్పి చిం
తావివశత్వ మొందె నృప♦ధర్మము నీచము గాఁ దలంచుచున్. 75
చ. తనయశవంబు మోచికొని ♦ తన్వియుఁ దానును వచ్చి యేడ్చువి
ప్రునియడల లంతరంగమునఁ ♦ బోక పెనంగిన ఖడ్గముం గఘ్నం

గొనుచు మునీశ్వరానుమతిఁ • గ్రూరత కైనను నోర్చువాఁడఁ బో
మ్మని తలపోయు చుండెఁ గృప • యం దెడ సేయుచుఁ జిన్నవోవుచున్. 76

క. కరుణాతిశయంబుఁ బ్రజా, పరిపాలనరతియుఁ బెనఁగు • వడి యుల్లములోఁ
బిరిగొన నిశ్చయమునకుం, జొరఁ జాలక తలఁకుపాల•సుండునుబోలెన్. 77

క. వెడఁగుపడి యచటఁ బెద్దయు, వడి నిలిచి తలంచుకొని య•వశ్యంబును ని
ప్పు డితనిఁ దెగఁజూడక చో, ప్పుడునే యావిప్రశిశువు•ప్రాణం బనుచున్. 78

క. తల కంటగించు చుండఁగ, బలిమిని నౌషధరసంబు • పానము సేయం
దలకొనురోగార్తునిక్రియ, నలమటతో బెరయుతెగువ • నలుగులపడుచున్.79

మ. నరనాథుం డిటు లెట్టకేలకు విలీ•నం బైనచిత్తంబు సు
స్థిరభావంబునఁ బట్టుకొల్పికొని ని•శ్చింతాత్ము నత్తాపసుక్
శరణార్థిస్ఫుటరక్ష గోరి తునిమెక్ • సంరంభశూన్యాంగుఁ డై
కరవాలంబు మృదుక్రియం బెటికి రే•ఖాహీనదీనస్థితిన్. 80

తే. అపుడు కుసుమవర్ష • మాకసం బెల్లను, బొదివె దేవదుందు•భులు నెలంగె
హరిహరాదిదివిజు • లంతరిక్షంబున, నిలిచి సంస్తుతించి • రెలమి మిగుల. 81

శూద్రమునిని వధించినరాముని దేవతలు ప్రత్యక్షమై గారవించుట.

ఉ. వారలు రాముతోడ రఘు•వంశనృపోత్తమ యిత్తపోధనుం
డేరికిఁ బొందరానిగతి • కేగె సుకర్మము మెచ్చి యేము నీ
కోరినయట్ల యిచ్చెదము • కొమ్ము వరం బనినం బ్రమోద మే
పారఁగ విప్రబాలుబ్రదు • కాధరణీరమణుండు వేఁడినన్. 82

క. ఏప్రొద్దు శూద్రముని విగ, తప్రాణునిఁ జేసి తీవు • ధర్మనిరతి నా
విప్రశిశువుచైతన్యము, నాప్రొద్ద యనూనముగ స•మాహిత మయ్యెన్. 83

మ. అని విభునెమ్మనంబు ప్రమ•దాతిశయంబును బొందఁ జేసి య
య్యనిమిషసంఘ మి ట్లనియె • నాతనితో మఱియుక్ మహీశ యే
మనఘుఁడు కుంభసంభవుని • యజ్ఞముతీఁఉదలం దదీయద
ర్శనమున కర్థి నేగెదము • ర మ్మట నీవుఁ దగం దదర్థమై. 84

దేవతలు చెప్పినచొప్పున నగస్త్యునియజ్ఞము చూడ రాముఁ డరుగుట.

చ. అనుచు విమానముల్ నడప • నన్నరనాథుఁడు పుష్పకంబుపై
ననుగమనంబు సేసె నమృ•తాశనులుం జని యమ్మునీంద్రుపూ
జనములఁ దృప్తిఁ బొంది రఘు•సత్తము ధర్మవిధిప్రయత్న మా
తని కెఱిఁగించి యేగి రుచి•తంబుగ సంయమిఁ గాంచె రాముఁడున్. 85

క. అతఁ డభ్యాగతపూజా, ప్రతిపాదనకౌశలమున • రాఘవు సంతో
షితహృదయుఁ జేసి యిట్లనుఁ, గతిపయసల్లాపజనిత•కౌతూహలుఁ డై. 86

మ. అవనీదేవకుమారుచావునకు నీ ♦ వత్యంతఖేదంబుఁ బొం
దిన వివేకంబున ధర్మనిర్ణయము సం♦ధిల్లం బ్రతీకారక
ర్మవిధానంబున వానిమేన మగుడం ♦ బ్రాణంబు గల్పించుటల్
దివిజవ్రాతము సెప్పఁగా విని కృతా♦ర్థీభూతచిత్తుండ నై. 87

క. నీ కెదురుసూచు చుండితిఁ, గాకుత్థాన్వయవరేణ్య ♦ కడు నద్భుత మీ
లోకమున నిట్టిచరితం, బేకందువ నైనఁ గలదె ♦ యెవ్వరి కయినన్. 88

క. అని యమ్మునిపతి లజ్జా, వనతుం డగురామధరణి♦వల్లభునకు ని
చ్చె నతిప్రియపూర్వకముగ, ననర్ఘ్యమణిరుచుల వెలుగుఁ ♦ నాభరణంబుల్. 89

ఆ. ఒసఁగి యిట్టు లనియె♦నుర్వీశ యొకదివ్య, పురుషుఁ డొక్కకొలని♦పొంత నన్నుఁ
గాంచి వినయ మొప్పఁ ♦ గాఁ దనదురితంబు, నాకు నెఱుఁగఁజెప్పి♦నాకతమున.

క. ఆదురితము వాసిన స, మ్మోదమునఁ బ్రహ్మలోక♦మున కరుగునతం
డాదరవృత్తి నొసంగం, గా దన కీభూషణములు ♦ గైకొంటిఁ దగన్. 91

తే. దేవభరణీయ మిది నర♦దేవసేవ్య, నీక భరియింపఁ దగు నని ♦ నెయ్య మొంద
దేవకార్యంబు మేదినీ♦దేవహితముఁ, గేలిమైఁ జేయు మని విభు♦కేలఁ దొడిగె

క. పలుకుల నాదశరథుగా, దిలిసుతుఁ దుష్టాత్ముఁ జేసి ♦ దీవనలఁ బొగ
డ్తల సముచితోపదేశం, బులఁ దాపసవరుఁడు ప్రొద్దు ♦ వుచ్చుచు నుండెన్. 93

రాముఁ డగస్త్యునిచే సమ్మానితుఁడై యయోధ్య కేతెంచుట.

తే. అధిపుఁ డాదివసంబున♦యామినియును, గడపి మఱునాఁడు మునిపద♦కమలములకు
నెఱఁగి వీడ్కొని పుష్పకం♦బెక్కి సిద్ధ, సాధ్యపూజితుఁ డగుచు న♦యోధ్యకరిగె.

చ. తనుఁ గని భక్తి మ్రొక్కుటయుఁ ♦ దమ్ములఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి యాత్మవ
ర్తన మెఱిఁగించి తల్లులకు ♦ దండనమస్కృతు లాచరించి భృ
త్యనికరపౌరభూజనము♦దావమెఁ డై కొలు విచ్చి కొంతసే
పున కనుజాదిసేవకులఁ ♦ బొమ్మని భూపతి సమ్మదమ్మునన్. 95

క. సమయకరణీయకవిజన, సముదయగోష్ఠీవినోద ♦ సారస్యాసం
గమునఁ దగఁ బ్రొద్దు వుచ్చె, న్సముచితచతురాల్పపరిజ♦నంబులతోడన్. 96

క. మనుజపతి తాను దమ్ములు, జనమానసరంజనార్య ♦ సమ్మదచరితం
బున నెల్లలోకములుఁ గీ, ర్తన సేయఁగ నిట్లు పూజ్య♦రాజ్యము నడపెన్. 97

ఆ. అంత నొక్కనాఁట ♦ ననుజుల రావించి, ధర్మసంగ్రహైక♦తత్పరాత్ముఁ
డగుటఁ బుణ్యకర్మ ♦ యత్నాదరమున వా, రలకు నిట్టు లనియె♦ రామనృపతి. 98

చ. క్రతువులయందు మేటి యనఁ ♦ గా నుతి కెక్కినరాజసూయ మ
ప్రతిహతవృత్తిఁ జేయునృప♦భావము గౌరవ మొందఁ జేత యీ
ప్సిత మిది మీకుఁ జూడ నవి♦శేషసముద్యమమేనిఁ దత్క్రియా
రతమతి నుత్సహింపుఁ డభి♦రామముగా విభవాస్పదంబుగన్. 99

చ. అనుడు వినీతిమై భరతుఁ • డారఘునందనుతోడ నల్ల ని
ట్లనుఁ గరుణావిధేయమతి • యై పొగడొందిననీకు విశ్వభూ
జనమును జేశ్వరప్రకర•సంతయమూలము నాఁ బ్రసిద్ధి కె
క్కినక్రతు వేల యొండొకటి•కిం దొడఁగక మముఁ బంపు పెంపునన్. 100

ఆ. అనినపలుకు లియ్య•కొనురాఘవునకు సౌ,మిత్రి యిట్టు లనియె • సత్రసమితి
యందు ముఖ్య మగుట•నశ్వమేధంబు ప్రా,జ్యంబు దానిఁ జేయు • మధిప నీవు.

రాముఁ డశ్వమేధయాగము సేయుట.

మ. అనినం దమ్మునిమాటఁ గైకొని మహీ•శాగ్రేసరుం డాతనిం
బనిచెన్ రాజుల విప్రకోటి మునులన్ • బంధువ్రజంబుం గరం
బనురాగంబునఁ బిల్వఁ బంప నతఁడున్ • యజ్ఞోచితామంత్రణం
బొనరించెన్ సకలావనీశజనచి•త్తోల్లాససంపాది యై. 102

క. జనపతి వసిష్ఠముఖస,న్మునులయనుజ్ఞ గొని లక్ష్మ•ణుని ఋత్విజులం
గనకాదివస్తుయుతముగ,వెనుకం బోఁ బనిచి హయము • విడిచె నియతుఁ డై.

తే. పుణ్యతర మగునైమిశా•రణ్యభూమి, భాగమున యజ్ఞవాట మ•పారవిభవ
భాసితంబును శుచియుఁ గాఁ•జేసియున్న,నందులకుఁజనిమంత్రతం•త్రాన్వితముగ.

క. క్రతు వొనరింపఁ దొడఁగి భూ,పతి పత్నీకృత్యములకుఁ • బసిఁడిని సీతా
ప్రతిమ నొడఁ గూర్చుకొని హృ,ద్గతఖేదము లోన నడఁచి • ధైర్యము పేర్మిన్.

క. నానాదేశసమాగతు,లైనవివిధజనములం బ్ర•యత్నంబున స
మ్మానించి తత్తదుచితా, నూననిఖిలసంవిధా ప్ర•యోజకుఁ డగుచున్. 106

క. అన్నంబు వస్త్రములు సం, పన్నహిరణ్యంబు రుచిర•బహుమణులును శ
శ్వన్నిరతి నొసఁగుఁ బ్రియమున, నన్నరపతి విప్రకోటి • కచ్చెరు వారన్. 107

క. సరసఫలకందమూలో, త్కరములు వేర్వేఱ బహుల • కటములుఁ దెప్పిం
చి రఘువరేణ్యుఁడు సంయమి, వరులకు నొప్పించె శిష్య•వర్గము లలరన్. 108

కుశలవులు యాగశాలకు వచ్చి రామాయణగానము సేయుట.

ఉ. ప్రీతి జగంబుచిత్తములఁ • బెంపు వహింపఁగ నిట్లు చెల్లఁ బ్రా
చేతసుఁ డమ్ముఖంబునకు • శిష్యయుతంబుగ వచ్చి దారచిం
తాతురుఁ డైనరాముని య•థార్హవిధానము శాతకుంభసీ
తాతనుసంవిధానచరి•తం బగు టెల్ల నెఱింగి హృష్టుఁ డై. 109

క. సీతాతనయులఁ బ్రీతిస, మేతుం డై పిలిచి వారి • కిట్లనియె జఘు
న్యేతరుఁ డగురఘునందను, చేతోగతిఁ దెలియఁ గోరు • చిత్తముతోడన్. 110

ఉ. గేయరసంబు నింపున న•కిల్బిషవర్ణములందు మాగధ
శ్రీ యలవడ్డకోవిదుల • చిత్తము లార్ద్రిత: బొందునట్లుగా.

సీయెడ నధ్వరాగతము♦నీంద్రనరేంద్రులపాలి కేగి రా
మాయణ మర్థిఁ బాడుఁడు స♦మాహితమానసవృత్తి నిత్యమున్. 111
తే. యాగశాలోపకంఠంబు♦నందుఁబోయి, వెరవుమైమీఱలోకొక్క♦పరిక్రమమున
రాముచెవి సోఁకునట్లుగా♦నేమిభంగి,నైనఁ బాడుఁడు తగుసమ♦యంబు లెఱిఁగి.
క. జను లెవ్వ రేని మిమ్మా, మనుజేంద్రుం డున్నయెడకు ♦ మన్ననమైఁ దో
డ్కొని చనినను నాకర్ణన, మునఁ బతి పిల్పించె నేని ♦ ముదమునఁ జనుఁడీ.
క. మనుజేశ్వరుసభ నే ను,న్నను లేకున్నను మనంబు♦నం గొంకక పా
వన మగునానృపుచరితము, వినిపింపుఁడు చొచ్చి యతని ♦ వేడుకకుఁ దగన్.
చ. అని ముని చెప్పి వేడ్క హృద♦యంబులఁ బట్టుకొనంగ మైథిలీ
తనయులు దాని కియ్యకొని ♦ దండనమస్కృతు లాచరించి వీ
డ్కొని పరిషత్ప్రదేశముల♦కుం జని పాడుచు నల్లనల్ల నే
ర్పున మఘశాలచేరువకుఁ ♦ బోయి నృపశ్రుతిగోచరంబుగాన్. 115
క. సరసధ్వనిఁ బాడఁగ న, న్నరపతి యాలించి నిజగు♦ణస్తవనకథా
విరచన యగు టెఱిఁగి తదీ, యరసానుగుణప్రకర్ష ♦ మభినందింపన్. 116
చ. తలఁచి మహీశులన్ మునులఁ ♦ దమ్ముల బంధుల సత్కవీంద్రులం
గలల విదగ్ధులైననట♦గాయకవైణికవాంశికాదులం
బిలువఁగఁ బంచి వైభవము♦పెం పెసలారఁగ వార లెల్లఁ దన్
గొలువఁగ నాకుశీలవుల♦కుం దగ దర్శన మిచ్చె నిచ్చినన్. 117
క. చొత్తెంచి రామువడు వ, చ్చొత్తినచందమునఁ దనువు ♦ లొప్పఁగ రూపా
యత్తంబులైనజనముల, చిత్తములు వికాస మొంద ♦ సీతాతనయుల్. 118
తే. రాముచరితంబు గేయాభి♦రామమధుర,పదవిలాసమనోహర ♦ భావభంగిఁ
జతురవాక్యార్థసువ్యక్త ♦ సరసలీల, వివిధగతిఁ బాడుచున్న య♦య్యవసరమున.
క. వీరలముని వేషంబుల, కారణమునఁ గాక యొడలి ♦ కట్టడయు ముఖ
శ్రీరామణీయకంబు మ, హీరమణునియట్ల కాదె ♦ యిరువుర కరయన్. 120

రాముఁడు కుశలవులగానము విని సమ్మానించుట.

క. అని యెల్లజనంబులు నె, మ్మనములఁ దలపోయు చుండ ♦ మనుజేశ్వరుఁ డ
మ్మునిబాలకులకు నొసఁగెను, గనకము నాభరణములును ♦ గారవ మెసఁగన్.
చ. ఒసఁగిన నిక్కుమారు లవి ♦ యొల్లక పల్కిరి మాకుఁ గాయలుం
గసురులు వేళ్లు వెల్లఁకులుఁ ♦ గాక సముజ్జ్వలభూషణంబులుం
బసిఁడియు నేల యుక్తమె త♦పస్విజనంబులకుం బరిగ్రహం
బసమభవద్గుణస్తుతిక♦థైకపరత్వవిభూతి చాలదే. 122
చ. అన విని గారవంబు హృద♦యంబునఁ బుట్టఁగ వారిఁ జూచి య
య్యినకులముఖ్యుఁ డుత్సుకత ♦ నెవ్వరివారల రీప్రబంధ మే

మునికృత మన్న నాదికవి • మోము గనుంగొని యక్కుమారు లం
దనుమతి గాంచి యి ట్లనిరి • యానృపచంద్రునకుం బ్రియంబుగన్. 123

క. ఈసందర్భము వీరలు, నేసినయది మేము వీరి • శిష్యులము రసో
ల్లాసమధుర మగుదీని ను, పాసింతుము ప్రీతి నేత • దనుమతి నెందున్. 124

చ. అనుడు వికాస మంది విభుఁ • డమ్మునినాథుముఖారవిందముం
గనుఁగొని మీకృపామహిమ • గావ్యమయోజ్జ్వలమూర్తిఁ దాల్చి పా
వనముగఁ జేసె నాదులఘు•వర్తనముల్ భువనంబు లాదరం
బునఁ గొనియాడు నింక నను • బుణ్యుఁడ నైతిఁ ద్రిలోకపూజితా. 125

క. ఈవాత్సల్య మధికసం, భావనమై మీర లెఱుక • పఱుప కునికి యే
మో వీర లెవ్వరో విన, గావలయుఁ గూఢపథము • గాఁ దగు నేనిన్. 126

వాల్మీకి రామునికి సీతావృత్తాంతము చెప్పి కుశలవుల నతని కొప్పించుట.

క. అనురఘునాయకుపలుకులు, విని మునిపతి జనకతనయ•వృత్తాంతం బీ
తని కెఱిఁగింపఁగ నిది తఱి, యని యతనికి నిట్లు లనియె • నందఱు వినఁగన్. 127

చ. వినయముఁ బెంపు నేర్పును వి•వేకమునుం గలనీవు మేదినీ
తనయఁ దొలంగు బెట్టు లుచి•తంబుగఁ జూచితి విట్లు వోలునే
యనలవిశుద్ధ యైనసతి • నక్కట యొక్కఁడ నేనిఁ బొమ్ము నీ
వని వెడలంగఁ ద్రోచిన ద•యాగుణ కీర్తికి హాని పుట్టదే. 128

క. నాఁ డగ్నిలోనఁ ద్రోచిన, వాఁడ వకట యంతఁ బోక • వల్లభ నిమ్మే
నేఁ డడవిఁ ద్రోచి తెదఁ గడు, వాఁడి గదే నీకు రాఘు•వకులప్రవరా. 129

తే. అంతనుండియు సీతోడ • నలిగి యున్న, వార మే మది యట్లుండె • వారిజాక్షి
తెఱఁగు వినుమనియిట్లను•మఱియుముని వి,నీతజాతోత్సుకుండగు•నృపవరునకు.

ఉ. క్షత్త్రియపుత్త్రికాభరణ•గౌరవలీల వెలుంగు మేదినీ
పుత్త్రి మదాశ్రమస్థలము • పొంత వనంబునఁ ద్రోచి వచ్చె సౌ
మిత్త్రి తపస్విబాలకులు • మెల్లనెఁ గన్గొని వచ్చి నాకుఁ ద
న్మాత్ర నెఱుంగఁ జెప్పుటయు • మానిని యున్నెడ కేను గ్రక్కునన్. 131

క. చని యనునయించి యాశ్రమ, మునకుం గొని పోయి యచటి • మునివరపత్నీ
జనములభంగి నుటజవ, ర్తినిఁ జేసినయంతఁ గొన్ని • దినములు సనినన్. 132

క. చకితాత్మ లగుమహీసురు, లకుఁ బ్రీతి యొనర్ప నాఁడు • లవణునివధ సేఁ
తకు నీ వనుపఁగ శత్రు, ఘ్నకుమారుం డందుఁ బోవు • కందువఁ బ్రీతిన్. 133

క. జనకసుత కవలవారిం, గనుడు ననుష్ఠితసమ స్తకరణీయుఁడ నై
మనువంశముఖ్య కుశలవు, లనియెడునామంబు లిడితి • నయ్యిరువురకున్. 134

శా. కాశౌచిత్యము మీఱఁ బెక్కువలమైఁ • గల్యాణసౌమ్యాంగులై
కేలీలోలతపస్విదారకసహా•క్రీడం బ్రవర్తిల్లుచుల్

బాలేందుద్వయిలీల నుజ్జ్వలకళా♦ప్రౌఢత్వముం బొందుచున్
శీలం బాకృతు లొందిన ట్లగుచు స♦త్సేవం బ్రియం బందుచున్. 135
తే. సకలవిద్యలయందుఁ బ్ర♦శస్తి కెక్కి, యక్కుమారులు రామాయ♦ణాఖ్యమైన
మత్ప్రణీతప్రబంధంబు ♦ మధురగేయ, సహితముగ నభ్యసించిరి ♦ సచ్చరిత్ర.
క. అని తెలియఁ బలుకుతనదువ, చనపద్ధతిపై నెఱిఁగియు ♦ సంశయమతిఁ ద
న్మును సుతులఁ జూడ నమ్ముని, మనుజేంద్రున కిట్టు లనియె ♦ మఱియుం బ్రీతిన్.
క. వారల నివ్విధమున సం, స్కారవిశేషాభిమతులఁ ♦ గావించితి నా
చారవిజితసంయము లగు, వీరలు వారప్రతర్క్య♦విభవైకనిధీ. 138
తే. ఎంతకాలంబు వోయిన ♦ నెరవ కాదె, యొరులసొమ్మనితలఁచియా♦గోత్సవమున
కిదియ కానుకగా వీరి♦ నిట్లు తెచ్చి, నిన్నుఁ జేర్చితి రఘుకుల♦నృపవరేణ్య. 139
క. అనవుడు జనపతి నెమ్మన, మున నచ్చెరువాటు ముదము ♦ ముప్పిరిగొనఁగాఁ
గనుదోయి సమ్మదాశ్రుల, మునుఁగఁగఁ బులకములు మేన♦ముసుఁగువడంగన్.
క. ఆనందము గదిరిన నభ, మాని యగుట నయ్యవస్థ♦ మది నిడుకొని య
ట్లనిం గర్తవ్యము దగ, నానతి యిం డనిన మునిజ♦నాగ్రణి ప్రీతిన్. 141

సీత నిజపాతివ్రత్యప్రభావంబున భూమిం గ్రుంగుట.

సీ. జనకతనూజఁ గై♦కొను మిది మామతం బనిన వినీతుఁ డై ♦ యవ్విభుండు
మునినాథ యవిచార♦ముఖ్యంబు గాన లోకంబు మెచ్చించుట ♦ కడిఁది గాదె
ముద్దియ మీచిత్త♦మునకుఁ బోలినభంగి నీయెడ శపథంబు ♦ సేయుఁ గాక
యనవుడు నిది వోలు ♦ నని ముని శాసింపఁ దాపసీజనసహి♦తంబు గాఁగ
తే. సీత యచ్చటికేతెంచి♦మాతయయిన, భూమిదెసఁజూచియెమ్మెయి♦రామనృపతి
కేను దప్పనిదానన♦యేని నన్నుఁ, జేర్చికొను మని తడవ న♦చ్చెరువు గాఁగ. 142
మ. అవనీదేవత సింహపీఠగత యై ♦ యచ్చోటఁ దోతెంచి రా
ఘవుదేవిం దొడదోయిపై నునిచి లో♦కం బద్భుతం బంద నే
ల వెసం జొచ్చిన ధాత్రి కల్గునృపులో♦ల్యంబు న్మునీంద్రుండు యో
గ్యవచోయుక్తులఁ బాపి పుత్త్రయుగ యో♦గానంద మగ్గించుచున్. 143
క. ఇహపరసౌఖ్యనిదానము, మహితాపత్యంబ యనుచు ♦ మనుజేంద్రమనో
విహరణముఁ బుత్త్రలాభ, ప్రహర్షవిషయంబుఁ జేసెఁ ♦ బరమప్రీతిన్. 144
తే. అక్కుమారులు రాముపా♦దాంబుజముల, కెరఁగిభూదేవితప్పు స♦హింపవలయు
దేవ యని ముద్దుపుట్టఁ బ్రా♦ర్థించునట్లు, గాఁగ నత్తఱి వాల్మీకి♦గఱపుటయును.

రామచంద్రుండు పుత్త్రసహితుం డై నిజనగరంబుఁ జొచ్చుట.

క. వారలు నవ్విధమున నా, భూరమణునిమదికి నింపు ♦ పుట్టింపఁగ మం
దారకుసుమములు దొరఁగెను, బోరన దివి దేవదుందు♦భులు గర్జిల్లెన్. 146

వ. జయజయశబ్దముల్ సెలఁగ • సర్వజనంబు నెలర్ప నర్మిలిం
బ్రియసుతయుగ్మముం దిగిచి • పెద్దయుఁబ్రొద్దొగిఁ గౌఁగిలించి మో
దయుతమనస్కుఁడై నృపతి • దమ్ముల సమ్మద మొందఁ జేసి య
న్వయపరివృద్ధి తల్లులమ•నం బలరం బ్రకటించి వేడుకన్. 147

క. నగరం బుత్సవరమ్యం,బుగ నప్పు డలంకరింపఁ • బుచ్చి సముచితం
బుగ సకలజనముఁ బొమ్మని, తగువారును మునివరుండు • దమ్ములుఁ దానున్.

క. కొడుకులతపస్విచేషము, లుడిపి నరేశ్వరకుమార•యోగ్యపరికరం
బొడఁగూర్చి వార లుచితపు, నడవడి వర్తిల్లఁ గ్రతుది•నంబులు సనినన్. 149

క. ధరణీసురగణము మునీ, శ్వరులను భూపతుల నర్థి • వర్గము నర్ఘ్యో
వెరవున సంభావించుచుఁ, బరువడి వీడ్కొలిపె రఘునృ•పాలుం డెలమిన్. 150

తే. వినయ మొప్పంగ వాల్మీకి•మునికి నర్చ, లిచ్చి మీకృపపెంపున • నెల్లవగలుఁ
బాపె నాహ్లాదమొనఁగూడె•భవదనుగ్రహంబ మాకేడుగడయును•నను చునతని.

క. అనుచుటకును బెద్దయుద, వ్వనుగమనము నేసి భక్తి • నడుగులఁ బడి వీ
డ్కొని యమ్మునిసత్తముఁడీ, వనలం బ్రీతాత్ముఁ డగుచు • వచ్చెం బురికిన్. 152

తే. ఇట్లు కృతకృత్యుఁ డగురాఘు•వేంద్రు నెల్ల, వారు నర్ఘ్యోవిధంబుల•వచ్చి కాంచి
మన్ననలుమున్నుగాఁదమ•విన్నపములు,సఫలములుసేయఁదొషిత•స్వాంతులైరి.

క. తనకన్న ప్రజయ కాఁగ, గొని భూప్రజ నెల్ల నొక్క • కొఱఁతయు లే కుం
డ నడపి పాలించుచు న, మ్మనుజేంద్రుఁడు పూజ్యరాజ్య • మహిమాన్వితుఁ డై.

కుశలవులకు రాముఁడు రాజవిద్యల నేర్పించుట.

క. మునులకడఁ దప్పరికారం,బున నునికింజేసి మున్ను•పూర్వం బని నం
దనులకు నుచితపరిశ్రమ, మొనరించువిధంబునకు సు•ముత్సుకుఁ డగుచున్. 155

సీ. భరతవాత్స్యాయన • ప్రభృతినాగరికశాస్త్రంబులదెస నైపుణంబు వడయ
హయగజస్యందనా•ద్యారోహణక్రియాదక్షతవలన వై•దగ్ధ్య మొందఁ
గోదండకరవాల•కుంతముఖ్యాయుధశ్రమములయందుఁ బ్ర•శస్తి నొంద
వేణువీణాప్రౌఢ • వివిధకళాభ్యాసములయెడఁ బ్రాశ స్త్య•ములు వహింపఁ

తే. జేసి తజ్జ్ఞులనునము ల•చ్చెరువడంగ, నక్కుమారుల నొక్కొక్క • యవసరమున
నేర్పు మెఱయించిముదముద•లిర్పశిక్ష,కులకుఁబసదన మొసఁగునిట్లలముగాఁగ.

క. ఇత్తెఱఁగునఁ గుశలవుల ను, దాత్తపరిశ్రములఁ జేసి • తద్విమలగుణా
యత్తమతిఁ జేసి శస్త్రా, ద్యుత్తమబాణములవిధము • లుపదేశించెన్. 157

ఆ. సర్వకార్యములను • శత్రుఘ్నలక్ష్మణ, భరతు లరసి తీర్ప • ధరణియెల్లఁ
బ్రోగడుతోడియాజ్ఞ • నెగడి ప్రవర్తిల్ల, నతఁడు సద్వినోద•రతిఁ జరించు. 158

క. సుతులఁ గొనియాడు విద్వ, త్ప్రతతి నుపాసించు భూమి • ప్రజ నరయు మహా
క్రతువు లొనరించు గురుదై, వతపూజలు సేయు సాధు•వర్గముఁ బ్రోచున్. 159

తరలము. ధరణి నెందును గాలవర్షము • దైవయోగసమగ్రమై
కురియ మోదముఁ బొంద సస్యము • కోటికొండలు పండ ధ
ర్మరతి సర్వజనంబు నుత్తమ • మార్గవర్తనశీలతం
బొరయ ధారుణి యేలె రాఘవ•పుంగవుండు మహోన్నతిన్. 160

ఆ శ్వా సాం త ము.

మ. మురజిత్కల్పుఁడు కల్పవృక్షకుసుమా•మోదప్రతీకాశకీ
ర్తిరమాధాముఁడు ధామమాలితులనా•శ్రీపాత్ర తేజోనిరం
తరదిక్చక్రుఁడు చక్రభృత్పదయుగ•ధ్యానక్రియాభ్యాసత
త్పరతానిత్యుఁడు భవ్యకృత్యుఁ డసమా•దార్యుండు సౌమ్యుం డిలన్. 161

క. మనుజాజ్ఞాకరసవితృఁడు, వినయస్తవనీయవిభవ • విశ్రుతనిజవ
ర్తనుఁడు పరివాహసన్నా, హనబిరుదాంకుండు శశ్వ•దభివిజయుఁ డిలన్. 162

మాలిని. ధరణిభరణదృప్య•త్పార్థివార్థప్రకాండా
హరణపరిణతుం డు•ద్యద్గుణాఢ్యక్షితీంద్రా
భరణకరణగాథా • పండితోద్యత్సదావి
స్ఫురణవరణనిత్య•స్తుత్యలక్ష్మీశుఁ డుర్విన్. 163

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిధేయ తిక్కననామధేయ ప్రణీతం బయినయుత్తరరామాయణం బనుమహాకావ్యంబునందు సర్వంబును దశమాశ్వాసము.

నిర్వచనోత్తర రామాయణము

సంపూర్ణము.

Acc No. 29
Class No. 294.592
Book No.